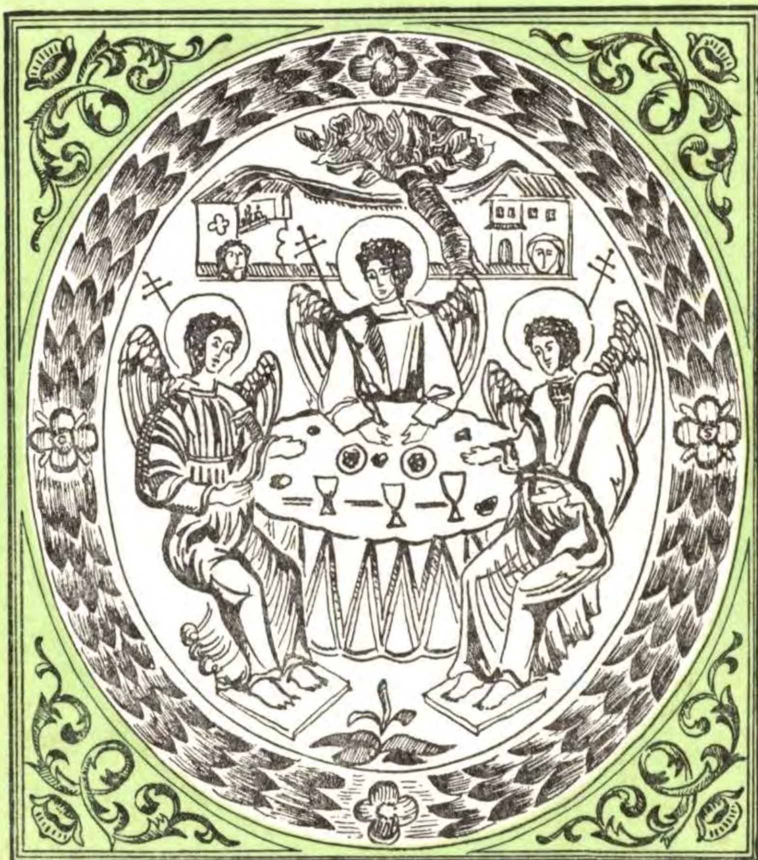

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

1

IANUARIE—FEBRUARIE 1988

ANUL XXXIII

SIBIU

ex S

MA 33

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTĂ OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

CUPRINS

inv.

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI,
FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI ŞI
EPISCOPIEI ORADIEI

ANUL XXXIII, Nr. 1 IANUARIE—FEBRUARIE 1988

Redacţia şi Administraţia: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele Republicii Socialiste România

PREŞEDINTELUI ŢĂRII ALES OMAGIU

TELEGRAMA SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Mult stimate Domnule Preşedinte NICOLAE CEAUŞESCU,

La fericitul jubileu de astăzi, cînd pe răbojul dăinuirii noastre naţionale se încrustează cu slove de aur aniversarea a 70 de ani de viaţă ai Domniei Voastre — din care mai bine de cinci decenii şi jumătate le-aţi dăruit în slujba propăşirii necontenite a Patriei şi împlinirii celor mai cutezătoare idealuri ale poporului român — Sfîntul Sinod, clerul şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Române, alături de toţi fiii acestui pămînt străbun, îşi îndreaptă gîndurile către Dumneavoastră, cu aleasă preţuire, vie recunoştinţă şi neţărmurită dragoste, aducîndu-Vă un vibrant omagiu de înaltă stimă şi cinstire, împreună cu cele mai călduroase urări de sănătate, fericire, viaţă îndelungată şi noi puteri de muncă în călăuzirea, dezvoltarea şi ridicarea scumpei noastre Patrii pe cele mai înalte trepte de lumină şi de afirmare a prestigiului ei în lume.

Răsfoind bucoavna vremii, în istoria mai mult decît bimilenară a poporului nostru întîlnim aşezate la loc de frunte numele unor mari personalităţi care, identificîndu-se cu interesele şi aspiraţiile vitale ale întregii naţiuni şi întruchipînd virtuţile şi idealurile cele mai nobile ale acestora — de libertate, dreptate socială, independenţă şi unitate naţională — făurind punţi nemuritoare care leagă trecutul de prezent şi prezentul de viitor, s-au bucurat de înaltă şi îndreptăţită cinstire atît din partea contemporanilor cît şi a urmaşilor lor, rămînînd peste veacuri pilde vrednice de îndreptăţită mîndrie naţională. Nicicînd însă poporul român nu şi-a găsit o mai desăvîrşită întruchipare a strădaniilor şi a năzuinţelor sale celor mai alese, ca acum, în vremea noastră, în personalitatea proeminentă a Domniei Voastre, vlăstarul cel mai strălucit al acestui neam, care, odrăslit din sînul lui, v-aţi identificat cu idealurile lui şi aţi dat viaţă celor mai înalte aspiraţii ale înaintaşilor, înălţînd pe culmile cele mai înalte viaţa materială şi spirituală a întregii noastre naţiuni şi făcînd cunoscut pretutindeni mesajul ţării noastre de pace, înţelegere şi conlucrare frăţească cu toate popoarele lumii.

Prin activitatea neobosită, pe cît de înţeleaptă, pe atît de bogată şi multilaterală a Domniei Voastre, v-aţi înscris cu cinste în istoria României contemporane ca un mare creator de epocă, legat prin toate fibrele de binele, fericirea şi aspiraţiile cele mai nobile ale poporului român. Gîndirea fecundă pe care aţi făcut-o simţită în toate domeniile de activitate din Patria noastră a determinat dezvoltarea fără precedent a întregii activităţi a ţării noastre din ultimele decenii şi situarea ei pe un drum de necontenită propăşire materială şi spirituală. Vremea de rodnice înfăptuiri de cînd vă aflaţi la conducerea ţării noastre — denumită cu drept cuvînt „Epoca Nicolae Ceauşescu" — a pus în lumină în modul cel mai convingător dăruirea totală şi identificarea Dumneavoastră cu aspiraţiile fundamentale ale naţiunii române. Legat fiinţial de poporul în sînul căruia v-aţi născut şi aţi crescut, aţi stimulat în modul cel mai înalt încrederea acestuia în propriile sale capacităţi creatoare, conştiinţa de sine şi voinţa neclintită de a-şi afirma şi apăra existenţa sa pe vatra

străbună în care s-a născut și a dăinuit neîntrerupt de-a lungul veacurilor.

Lupta hotărîtă a Domniei Voastre pentru independență și suveranitate națională a devenit o componentă a societății noastre românești contemporane, reunind pe toți fiii Patriei în aceleași năzuințe de apropiere, înfrățire și îmbogățire necontenită a patrimoniului spiritual al României de azi.

În mod deosebit, v-ați afirmat în toate împrejurările ca un însuflețit apărător al apropierii, înțelegerii și păcii între oameni și popoare. Călăuzit de o înaltă responsabilitate pentru viitorul atît de amenințat al omenirii contemporane, nu numai că adresați întregii lumi vibrante apeluri pentru destindere, pace și dezarmare, dar activați cu toată fermitatea pentru ca aceste idealuri să devină realitate. Însuflețirea și consecvența cu care v-ați dăruit în slujirea marii cauze a păcii au dobîndit un larg răsunet și o înaltă apreciere pe plan mondial, fapt care constituie pentru poporul român încă un motiv de îndreptățită mîndrie patriotică și de manifestare a unor calde sentimente de recunoștință și dragoste față de Dumneavoastră, conducătorul iubit.

Mult stimate Domnule Președinte NICOLAE CEAUȘESCU,

Împletindu-și de-a lungul întregii sale existențe propria sa viață și activitate cu năzuințele poporului cu care împreună s-a născut și a crescut pe aceste meleaguri străbune, Biserica Ortodoxă Română participă cu multă bucurie la acest luminos popas sărbătoresc din viața și activitatea Dumneavoastră.

Rugîndu-Vă să binevoiți a primi prinosul nostru de aleasă cinstire, găsim totodată fericit prilej de a vă mulțumi în modul cel mai călduros pentru larga înțelegere pe care o arătați desfășurării activității cultelor din țara noastră, în condițiile unei depline libertăți religioase. Vă sîntem adînc recunoscători pentru atenția și grija Domniei Voastre față de străvechile locașuri ale acestui neam — monumente istorice și de artă — care împodobesc patrimoniul nostru cultural-național, mărturisind peste veacuri neprețuita valoare a spiritualității românești. Ne mîndrim cu faptul că aproape nu există vatră sacră străbună pe care Domnia Voastră să nu o fi cercetat, adînc emoționat de duhul strămoșilor al cărui urmaș în cuvînt și faptă sînteți, pecetluind în Cărțile de aur ale acestora înalte aprecieri față de trecutul și tradițiile neamului nostru.

Pentru tot ceea ce ați săvîrșit întru slăvirea gliei sfinte a înaintașilor, pentru activitatea neobosită, înțelepciunea, abnegația și geniul creator pe care le-ați dăruit în slujirea poporului nostru, a țării noastre și a întregii omeniri, vă mulțumim cu nețărmurită recunoștință.

Vă asigurăm totodată că Biserica Ortodoxă Română va continua să sprijine cu sporită rîvnă, prin ierarhii, preoții și toți credincioșii ei, munca stăruitoare pe care întregul popor român sub înțeleapta călăuzire a Domniei Voastre, o depune pentru zidirea unei vieți tot mai fericite în Patria noastră și pentru statornicirea unei păci trainice în întreaga lume.

Să vă bucurați de zile senine și bogate în realizări, împreună cu tovarășa de viață și de muncă a Dumneavoastră, mult stimata doamnă

academician Dr. Inginer Elena Ceauşescu, care alături de Dumneavoastră şi-a consacrat întreaga energie aceloraşi idealuri de slujire fără preget a intereselor poporului român, pentru propăşirea patriei noastre dragi, Republica Socialistă România.

Înscrisă cu litere de aur în istoria naţională şi în conştiinţa întregului popor, această zi aniversară ne oferă prilejul de a vă adresa, din adîncul inimilor noastre, după datina strămoşească, tradiţionala urare „La mulţi şi fericiţi ani!"

SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Preşedinte
TEOCTIST
Patriarh

† ANTONIE
Mitropolitul
Ardealului

† NESTOR
Mitropolitul
Olteniei

† NICOLAE
Mitropolitul
Banatului

† ANTIM
Arhiepiscopul Tomisului
şi Dunării de Jos

† TEOFIL
Arhiepiscopul Vadului, Feleacului
şi Clujului

† GHERASIM
Episcopul Rîmnicului
şi Argeşului

† EPIFANIE
Episcopul Buzăului

† EFTIMIE
Episcopul Romanului şi Huşilor

† EMILIAN
Episcopul Alba Iuliei

† TIMOTEI
Episcopul Aradului, Ienopolei
şi Hălmagiului

† VASILE
Episcopul Oradiei

† NIFON PLOIEŞTEANUL
Episcop-vicar patriarhal

† VASILE TÎRGOVIŞTEANUL
Episcop-vicar patriarhal

† ROMAN IALOMIŢEANUL
Episcop-vicar

† PIMEN SUCEVEANUL
Episcop-vicar

† DAMASCHIN SEVERINEANUL
Episcop-vicar

† LUCIAN TOMITANUL
Episcop-vicar

IUSTINIAN MARAMUREŞANUL
Episcop-vicar

† CALINIC ARGEŞANUL
Arhiereu-vicar

† IOACHIM VASLUIANUL
Arhiereu-vicar

† GHERASIM HUNEDOREANUL
Arhiereu-vicar

Luna ianuarie a acestui an a prilejuit tuturor fiilor Patriei noastre un eveniment de o deosebită semnificaţie: aniversarea Preşedintelui ţării noastre. Poporul român a exprimat ales omagiu şi înaltă cinstire — în ziua de 26 ianuarie — Domnului Preşedinte Nicolae Ceauşescu cu prilejul celei de-a 70-a aniversări a zilei de naştere şi a peste 55 de ani de neîntreruptă şi eroică activitate revoluţionară, patriotică.

La o asemenea dată aniversară poporul român a omagiat activitatea neobosită şi destinul unei personalităţi istorice excepţionale, care a marcat definitoriu şi hotărîtor destinele înseşi ale naţiunii române în devenirea sa istorică. Imaginea României contemporane, oriunde în lume, este asociată în mod indestructibil cu aceea a conducătorului ei, Domnul Preşedinte Nicolae Ceauşescu, care de aproape 23 de ani se află la cîrma ţării. În mod legitim, cu adîncă îndreptăţire a faptelor, perioada aceasta de peste două decenii este denumită, în semn de adîncă apreciere şi cu mîndrie patriotică, EPOCA NICOLAE CEAUŞESCU. Această perioadă reflectă apogeul împlinirilor celor mai nobile, idealuri visate de vrednicii noştri înaintaşi. Pentru întreaga activitate a Preşedintelui Nicolae Ceauşescu sînt emblematice cuvintele prin care Domnia sa îndemna pe fiii acestui neam românesc: „Să clădim mergînd pînă la jertfă, fericirea Patriei şi a poporului român".

Omagierea Preşedintelui ţării, cu prilejul aniversării zilei sale de naştere şi a cinci decenii şi jumătate de eroică activitate pusă în slujba Patriei, a poporului întreg, ne oferă posibilitatea să reamintim doar cîteva din marile realizări ale poporului nostru, realizări obţinute de cînd în fruntea ţării se află Domnul Nicolae Ceauşescu. Procesul început după anul 1965 este impresionant prin amploarea lui cantitativă şi în egală măsură prin dimensiunile lui calitative. În această perioadă a avut loc o creştere impresionantă a bazei tehnico-materiale a societăţii noastre. Ca urmare, România a devenit un stat industrial-agrar, producţia industrială a ţării fiind în prezent de 120 de ori mai mare decît în 1945, iar cea agricolă de aproape 9 ori mai mare decît în acelaşi an.

În aceşti ani s-au înfăptuit vise şi proiecte ce păreau de ordinul imaginarului şi fantasticului. Eforturile poporului întreg au devenit opere trainice. Toate energiile spirituale şi materiale ale României au fost concentrate şi dinamizate şi aşa — sub călăuzirea ctitorului de ţară nouă — s-au realizat măreţe şi trainice capodopere. Iată doar cîteva dintre capodoperele României acestor 23 de ani plini de împliniri: Transfăgărăşanul, Magistrala albastră care traversează Dobrogea, frumoasa modernizare a Bucureştilor, strălucitorul centru civic al Capitalei, Metroul bucureştean, amenajarea Dîmboviţei, uriaşele sisteme de irigaţii şi noi cuceriri de terenuri agricole; construcţii de tractoare, de avioane, de aparatură electrotehnică, uriaşa industrie de maşini grele; magnificul complex feroviar şi rutier Feteşti—Cernavodă; strălucitoarea înfăţişare a oraşelor şi a satelor noastre. Toate aceste împliniri din ţara noastră s-au înfăptuit de poporul nostru harnic şi bun, pentru binele şi fericirea sa. În acest sens afirma Domnul Preşedinte Nicolae Ceauşescu: „Scopul a tot ceea ce înfăptuim în Patria noastră este fericirea întregii naţiuni, înflorirea ei multilaterală, bunăstarea omului şi afirmarea plenară a personalităţii sale, asigurarea pentru fiecare membru al societăţii a unor condiţii de viaţă şi de muncă din cele mai bune, în contextul fericirii întregului popor".

Domnul Preşedinte Nicolae Ceauşescu a devenit şi arhitectul întregii politici interne şi externe a României. Politica externă a Statului nostru întruchipează vocaţia paşnică şi creatoare a poporului român, înscriind ţara noastră printre promotorii cei mai activi ai idealurilor de pace şi progres pe care le nutreşte întreaga umanitate. Viaţa şi evenimentele petrecute pe plan mondial în ultimii ani au confirmat întru totul justeţea aprecierilor şi orientărilor politicii externe româneşti, evidenţiind cu pregnanţă profunzimea şi caracterul vizionar ale gîndirii preşedintelui ţării noastre. În acest sens se exprima, în decembrie 1987: „Deşi problemele mondiale sînt foarte grave şi complexe, ne exprimăm convingerea că forţele politice, muncitoreşti, progresiste şi democratice, lupta unită a popoarelor din Europa şi din întreaga lume pot determina o schimbare a cursului evenimentelor, pot da o perspectivă clară în soluţionarea marilor probleme care confruntă omenirea contemporană, pot asigura victoria politicii de dezarmare, de înlăturare a armelor nucleare, de colaborare şi prietenie, pot asigura trecerea omenirii în cel de-al treilea mileniu în condiţii de pace, dezvoltare liberă şi independentă, pe calea progresului fiecărei naţiuni".

Ierarhii, preoţii şi credincioşii Bisericii noastre strămoşeşti — în unitate de gînd şi simţire cu întregul popor român — îşi aduc omagiul lor respectuos preşedintelui ţării la acest ceas de sărbătoare.

Biserica Ortodoxă Română, ca de altfel toate cultele legale din ţara noastră, s-a bucurat de roadele bogate ale noii orînduiri. Ultimele două decenii au însemnat pentru Biserica noastră: dotarea cu noi locaşuri de cult, împodobirea multora cu pictură nouă, restaurarea frumoaselor noastre monumente istorice şi de artă bisericească. De asemenea, în ultimii ani au apărut numeroase cărţi teologice necesare slujitorilor şi credincioşilor Bisericii noastre, ca şi diferite cărţi de cult.

Într-o asemenea zi de sărbătoare — cînd întregul nostru popor omagiază îndelungata şi prestigioasa activitate eroică pusă în slujba poporului şi ziua de naştere a preşedintelui ţării — slujitorii şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Române exprimă sentimente de ales omagiu şi recunoştinţă faţă de conducătorul Patriei, pentru tot ceea ce a făcut şi face în vederea propăşirii neamului nostru românesc, pentru neobosita sa activitate consacrată păcii şi colaborării, rezolvării echitabile a marilor probleme ale umanităţii contemporane.

REDACŢIA

MITROPOLITUL PETRU MOVILĂ LA 340 ANI DE LA MOARTEA SA 1647—1987

II

CUVÎNT INTRODUCTIV LA PANEGIRICUL DIN 1647

Este îndeobşte cunoscut faptul că o descoperire ştiinţifică poate fi şi opera hazardului. În cele mai multe cazuri însă, marile descoperiri sînt făcute numai de cei care ştiu să caute, de creatori, de oameni de ştiinţă autentici, capabili să înţeleagă valoarea şi să integreze noul descoperit într-un context larg, ştiinţific şi cultural.

Nu este desigur o simplă întîmplare descoperirea recentă de către părintele Paul Mihail a panegiricului în limba polonă, prilejuit de moartea lui Petru Movilă (1647).

Cunoscător profund al culturii noastre medievale, al operei unora dintre marii cărturari de valoare universală, ridicaţi din sînul poporului român, părintele Paul Mihail a ştiut unde să-şi îndrepte atenţia pentru a căuta noi elemente întregitoare de imagine a unei culturi înaintate sau a unei personalităţi culturale de seamă. Este cazul lui Petru Movilă. Român prin naştere, Petru Movilă a creat o operă care a făcut din el unul din cei mai însemnaţi reprezentanţi ai culturii din Europa răsăriteană a secolului al XVIII-lea.

Panegiricul movilean, descoperit de părintele Paul Mihail, pe lîngă frumuseţea versurilor şi profunzimea filozofică a conţinutului său, definitorii pentru înaltul nivel al culturii Europei răsăritene a vremii, dă dimensiunea preţuirii de care s-a bucurat opera lui Petru Movilă din partea contemporanilor ei.

În faţa actului de cultură pe care ni l-a dăruit şi care proiectează noi lumini în înţelegerea personalităţii complexe a lui Petru Movilă reînnoim părintelui Paul Mihail sentimentele noastre de admiraţie şi deferentă afecţiune.

Model de devotament pentru ştiinţă şi caldă iubire de patrie, părintele Paul Mihail îşi păstrează, în ciuda vîrstei înaintate, o tinereţe spirituală, care adaugă la bogata-i activitate ştiinţifică noi şi noi contribuţii ce cinstesc numele savantului şi-i impun opera printre valorile de prestigiu ale patrimoniului istoriografic naţional.

Prof. univ. dr. **Şt. Ştefănescu**

PANEGIRIC LA MOARTEA LUI PETRU MOVILĂ, KIEV, 1647, DE IOSIPH KALIMON

Foaia de titlu:

Jale reînnoită / după înmormîntarea măritului şi preacucernicului / părinte Petru Movilă, Arhiepiscop, / Mitropolit / al Kievului, Haliciului şi întregii / Rusii, Arhimandrit Pecerski, / iar Măriei Sale Domnului Adam / Boris Merkiewicz de Woronice / scriere / dedicată de către monahul din ordinul S. al Bazilienilor / Iosiph Kalimon, audient la filosofie / Anul 1647, aprilie 9.

Alte texte de pe pagina de titlu:

Et pluam cras... grandinem multem nimis qualis non fuit
Ex[odus], IX, [18]

Legende la figuri:

ut vivat — ego dormio, cicor sigil[lum]

Ponam frenum labiis in tuis
Isaia, 36 [de fapt, Isaia 37, v. 29]

Percussit equoa et currus
Regi, 20 [v. 21]

Reg.: cap 18: Num mortus est? Oare a murit?
Nu voi muri, ci viu voi fi: Psal. 117
Ezdra, Libr. 4, cap. 5, v. 18: Nu ne părăsi, Doamne, căci sîntem turma ta.

La străvechiul blazon al Înălțimilor lor Domnilor de Woronice,
Markiewicz: [se reproduce blazonul]

Au doară lunile voastre / adică zodii / s-au despărțit? / Dar devenind pline, mai mult or străluci / Adevărat că zodiile voastre în șir se ivesc, / Căci separate, *cruce* și *stea* stăpînesc.

Luminatul și Preacucernicul întru Domnul Măreția Sa Părintele / Petru Movilă, Arhiepiscop, / Mitropolit / al Kievului, Haliciului și întregii Rusii. / Arhimandrit Pecerski. / Păstor și Fondator. /

Soarelui în doliu înfășurat, în noaptea Noului An, joi, ieri deja în Moarte intrat, în Sicriu s-au așezat. Înainte pe Tron stătea, acum în Sicriu zace, Tronul Metropolitan în Sicriu l-au schimbat. Cînd Soarele avea să urce mai sus, Soarele Movilean apunea în neguri; prin neguri, printre bețele înclinate ca printre Sfere umblînd, negrul Zodiac celebrează: umbrele nopții mai mult ni s-au îndesit, prin umbrele dese nu vom mai vedea nici chiar Luna Movileană. Vai nouă, că s-a sfîrșit Ziua noastră, că în Seară s-au prelungit umbrele noastre! O, An Nou! An nou nefericit! cînd, nefericită schimbare, în loc de *ziua întîi* a lui *Ianuarie*, numărăm *noaptea dintîi*, adică am apucat obiceiul bisericesc, începînd Ianuarie seara: că prima dată *Ianuarie* răsare în cercul său, noi *Primam* numărăm / după Lună acest număr vine, numărînd după Lună numărăm umbrele și de aceea acest număr *Primam Mensis* și nu *Solis* îl numim, se spune *Primam Mensis* sau și *Ensis*, cineva a spus Mensis, la noi acest *ecou*, *Ensis* ajunge: aspru e acest *ecou*, așa că ne-a înspăimîntat; ecoul nu s-a făcut auzit singur / într-adevăr la noi nu *Mensis*, ci *Ensis* al Morții a venit. Luna Movileană n-o găsim, căci Luna se rotește după Soare, amîndouă în neguri hălăduiesc. Prin neguri umblînd Soarele e prielnic nopții, prima dată a răsărit în neguri, și deci prima noapte o numărăm *Ianuarius* ni se înfățișează înnorat, cînd în nouri vine la noi, precum și noi Oaspetele înnourat îl primim cu nouri, cînd la venirea lui purtăm umbre. O noapte grea s-a lăsat și peste ochii noștri, și peste inimile noastre, Toate Planetele, Sicriul Metropolitan ni le-a acoperit. Sus au umblat Planetele Movilene, pentru ca Moartea să acopere Planetele din înălțimi; de pe pămînt, ea a ridicat Sicriul în neguri; din cauza Sicriului nu vedem Stelele, iar noaptea e mare și neagră. Toate luminile noastre Moartea ni le-a dus în Sicriu, nouă ne-au rămas numai norii, de aceea răbdăm o noapte grea. Moartea nu ne îngăduie să facem o mică schimbare, și să citim Noaptea Mare drept noaptea de Paști,[1] / așa că aici și noi ne-am croit obiceiul mirean de Paște, stropindu-ne reciproc cu apă, adică cu lacrimi: prin asta Moartea ne aduce o ușurare, pentru ca pe timp de Iarnă Apa să nu ne facă să răcim, ne udă cu Apă fierbinte, lacrimile noastre se prefac în Apă fierbinte. Cum noi cu Apă ne udăm, schimbarea aceasta nu ne scapă. Moartea spune că acesta e *Circulus vitiosus*, să cobori din noaptea cea mare spre Noaptea de Paști: pentru ca o astfel de schimbare să existe deja la Păstor în Sicriu n-am mai privi, dar el în Sicriu zace: de Paști trei Sori s-au arătat, doi s-au stins împreună, noapte adîncă și nu Noaptea de Paști avem; nu e de mirare că avem noapte

---

1 Joc de cuvinte în limba polonă: *noc wielka* = „noaptea mare, grea" și *Wielkanoc* = „Paștele, Noaptea Mare a Paștelui, Noaptea Învierii".

grea, Soarele Movilean umblă jos; cînd merge spre mormînt face noapte mare; cînd acest Soare se mişca mai sus, la noi era zi mare; acum, cînd se mişcă jos, ziua ni s-a scurtat, umbrele s-au alungit: Moartea cu umbre lungi se împacă, cînd rămîne mult la noi. Nu e treaba Morţii să zăbovească mult la noi, de aceea cîtă vreme Moartea nu merge pe jos, ca să nu se oprească în drum, oficiază la noi o mare înnoptare, iar noi, din cauza lungii înnoptări a Morţii, suferim o noapte mare. Adică Moartea, cînd l-a lovit pe Petru, a nimerit în piatră; şi ducînd piatra la mormînt, se odihneşte mult la noi, căci a dus o piatră mare. Moartea se intitulează *vitae Periodem;* o Moarte mai mică, acolo unde e jale mai mică, se zice *parna Periodus,* la noi pentru că e jalea cea mai mare şi Moartea e mare, şi fiindcă e a unui mare Bărbat, s-a numit deci marele Period. Cînd stăm mult în acest Period, o noapte mare petrecem. Pe ultima Linie mergînd, la acest Period am ajuns; n-a existat Linie în continuare, ne-am oprit la acest Period; cînd Moartea este ultimul Period, care e primul, care e al doilea, *Mors victima quaestio,* adică această *quaestia* de la Period începe, că dacă începem cu această *quaestia,* tăcem, căci am ajuns la Period.

Deducat oculi lacryma per noctem & non taceant, nu să tăcem ni se spune, să perorăm cu lacrimi trebuie, lacrimile pline în jalea noastră trec drept perioade, dar noi nu ne oprim la aceste perioade — că nu sînt ultimele —, cînd plîngem: aceste perioade sînt albe, cînd se varsă pe cîmpul îndoliat, sînt mai lesne de recunoscut, pentru că au culoare albă; cînd se varsă aceste perioade, va fi cu lacrimi scrisă *fluida oratio.* Nefericite înalte Planete, care astăzi ne turnaţi nouă apă în perioadele Vărsătorului vostru, de la voi avem noi aşa multă apă // fericit erai, Vărsătorule, cînd cu ani în urmă *in tua amphora* ai băut în sănătatea noastră, acum bei deja pentru Moartea Mitropolitului; şi deşi, pentru belşugul tău, mai că se varsă pe pămînt, totuşi fiecare din noi va spune că la o asemenea parte a ta nu va ajunge să fie; amîndouă aceste Luni apoase, Ianuarie în Vărsător, *Februarius propter pisces* apă doreşte, amîndouă Planetele apoase au făgăduit apă în ochii noştri, iar noi din cauza vremii urîte de două luni, răbdăm umbre de două luni. Cînd cerul ne-a arătat Peştii, am înţeles că pe noi ne cinsteşte o Cină veselă după Vărsător, iar cînd Cerul ne întinde Peşti negri, negru că se face, deci ca să nu fie o Cină modestă, ne-a gătit alta amară, aşezînd Peştii pe Neguri: adică Cerul oficiază o cină mortuară, iar la această Masă mai întîi Mitropolitul aşează ordinariile prin Moarte. S-a dat o Gazdă grijulie acestei Mese, aşa că ea ne cinsteşte cu Cupa Morţii, într-atît că pînă dincolo de Masă ne întindem, nici unul nu poate să se sustragă de la aceasta, nu singuri plecăm de la masă, în Sicriu sîntem duşi. Adică nu singuri ne aşezăm la Masă, în Sicriu sîntem duşi la Masă, şi aşa nu stăm în jurul Mesei, ci zăcem întinşi, şi nu repede ne vine să ne smulgem de la această Masă: la Cină se invită la Masă; Moartea ne este aşa de bucuroasă că ne invită la Masă, cînd pe noi ne hărăzeşte drept hrană sieşi. Cum negurile sînt o Masă cu găuri, ea ne aşează în Sicriu pe această Masă. Vai nouă, la banchetul cu oaspeţi am devenit hrană pentru Moarte, nu noi ne cinstim, ea se cinsteşte cu noi cînd ne aşează pe Masă, la Masă Moartea ne este stăpînă, Moartea ne taie cu coasa. Sînt diferite stări la Masa aceasta. Starea simplă este o hrană uşoară pentru moarte, necondimentată, n-o plătim aşa de scump cu lacrimi. Starea nobililor este o hrană scumpă, ea costă mult Patria, cînd pierde asemenea Fii. Prea Cuvioşii, Prea Puternicii, Prea Luminaţii trec drept dulciuri. Numai că asta e nenorocirea, că asemenea dulciuri Moartea aduce la Masa sa nu la Desert, nu la urmă: adică faptul că Moartea pune pe masă mîncăruri pe rînd, prin aceasta între mîncăruri simple numără şi bogate tacîmuri. Moartea doar cheamă la Masă din Registru, deci nu vrea ca să aibă pe Prea Cuvioşi, Prea Puternici, adesea se întîmplă că mai înainte pe ei îi aşează în neguri *omnis potentatus brevis vita* pe Oaspeţii de seamă Moartea îi ospătează mai cu atenţie, îi cinsteşte mai cu atenţie, că în Sicriu abia se pot odihni. În prima noapte a lui Ianuarie pe Prea Venerabilul Părinte PETRU MOVILĂ primul l-a aşezat Moartea în Sicriu, adică Moartea a folosit la Masa sa un şervet, Coroana Mitropolitană înaintea altor mîncăruri, ca şervet a frînt-o şi Mitra frîntă a făcut-o, aşa că Mitra stă în faţă pe Masă // Sus se află Mitra, în frunte eşte aşezată şi în neguri are primul loc, adică faptul că Petru este Stînca, Stînca trece drept Fundament, mai întîi Fundamentul l-a aşezat Moartea în mormînt.

Cînd mergem la groapă, sînt purtate cruci înaintea noastră, noi cu fiecare zi ne apropiem de groapă, Moartea mai întîi Crucea Metropolitană înaintea noastră a adus la groapă; cînd noi cu fiecare zi la groapă mergem Păstorul merge înaintea noastră *ante oves vadit,* mergînd înainte, înainte la groapă a ajuns. Dar deja nu ajunge singur la groapă și îl și pun în Sicriu. Moartea punîndu-l pe Mitropolit în Sicriu, la Carul său cu Herb înhămînd Corbul strămoșesc, îl duce la groapă, Corbul nu aleargă la groapă, ci zboară, de zburat îi vine repede Corbului cînd este gonit de coasă. Moartea gonește pe fiecare cu coasa, adică fiecare zboară către groapă; fiecare nu merge pe jos spre groapă, către care Moartea merge pe jos. *Veniat mors super illos.* Iar la care Moartea corăbii pregătește *pertransierunt quasi naves poma postantes,* acela se pricepe la o fugă mai mare, totuși nu aleargă încă la groapă; acela fuge, după care Moartea mai iute gonește; Moartea aleargă după el, el fuge din fața Morții. *Dies mei sicut Aquila volans.* Zilele noastre au aripi de vultur și asta totuși pe jos, fiindcă zboară pînă la groapă, adică de asemenea zilele noastre zboară pe jos, că li se taie aripile cu coasa. Corbul Movilean nu merge, ci zboară spre groapă, repede a ajuns la groapă. La Corabie Moartea a meșterit o coasă, prin Movile avea nevoie Moartea să meargă, fără roți n-ar fi mers, așa că la Corabie s-au pus roți, și în vremea asta o mare furtună de praf s-a iscat, din nisipiște s-a risipit mult praf. Moartea a trebuit să facă rost de roți, fiindcă mergea în tărîmuri depărtate, de sub pămînt; primăvara nu se avîntă încă cu Corabia, așa că adaugă roți. Puține roți a adăugat Moartea Corăbiei sale, de multă vreme Corabia avea roata sa cu Herb. Inelul cu Herb trece drept roată, niciodată Corabia nu s-a ținut departe de aceasta și de aceea în Inel nu vedem Piatra, pentru ca așa mai devreme să treacă drept roată. Săbiile care s-au încolăcit în jurul Inelului sînt ca niște spițe, craniul de mort este un Herb obișnuit, nici unul nu ocolește această roată; pe roata asta mai repede Carul alunecă spre groapă. Roata aceasta puternică, pentru ca să ne ducă cît mai departe la groapă, mai ușor ajunge pe acest drum. Iar Roata plină Ochi și Busolă a adăugat moartea, că ea la roată în Busolele noastre privește, care la cea fixată stă, și de aceea mulți Ochi împrejur a dat, pentru ca mai clar să se uite în Lumea rotundă. Morții înseși cînd Ochi nu i s-au dat, ea are mulți Ochi în roți, roțile ei duc la noi, cînd Morții nu i s-au dat Ochi, așa că ea, ținîndu-se de firele noastre, după fire ajunge la ghem. Limba la Busola ei arată că pe noi nu ne evită. Moartea va ghici ora noastră după limbă. A privit și la Busola Ta, Prea Venerabile întru Domnul Părinte Mitropolitule, și văzînd-o netrebuincioasă a învîrtit-o pe roată. Busola Ta de două ori îți ajută în drumul spre groapă, și cînd arată ora Ta, și cînd te duce la groapă. Moartea a folosit obiceiul simplu, cînd pe tine la groapă te duc cu Crucea Ta Metropolitană. Moartea merge înaintea Ta spre groapă, unde nimerește Crucea acolo și Mitropolitul nu greșește, toate Insemnele îi slujesc la groapă: Pălăria numai și-a pus Moartea, adică pentru că se teme de raze, deși Sorii tăi de-acum nu mai lucesc, și au plecat spre groapă, oare Moartea ar avea să se teamă de Raze? O prea urîtă vreme a Sphaerei Movileane s-a stîrnit, *prima regio,* în loc de grindină, împrăștie cranii: grindina asta e tare, pe fiecare cade, cine va ghici pe cine va cădea mai întîi, pe acela Moartea îl va măsura cu grindina asta, pe acela îl va și lovi, ca Cerului să nu-i lipsească Trăsnetele. Grindina aceasta este ca trăznetul, pe cine lovește, acela nu se mai ridică. O grindină mare și nouă a crescut din mari vapori și exalații; Viața noastră este o exalație și abur, ca fumul sînt zilele mele, din acest fum sînt aceste grindine, din acest fum se nasc Craniile. A doua *Regio,* lacrimile, ca apele, curg; încă au mai crescut apele ei, cînd a primit la sine în acest timp pe Vărsător; un tunet mare; coasa a lovit piatra, un mare sunet s-a auzit în toată Rusia. La o astfel de vreme rea Moartea și-a tras pe cap Pălăria. Apărați-vă de tăiere cu Scuturile, apărați-vă de Sabie cu piepturi de fier, voi, Cavaleri, apărați-vă și cu Săbiile, iar această grindină, cînd va lovi în piepturile voastre de fier, va străpunge Piepturile voastre cînd această Săgeată a Sphaerei Morții va cădea și fiarele voastre le va frînge, cu Scuturile voastre nu vă veți împotrivi. Ca să fiți mai atenți și mai siguri în războaie, ridicați valuri de pămînt, iar aceasta și vouă Moartea, numai că după Război, cînd Movile ridică, valuri ridică, în spatele unui astfel de val sînteți atît de în siguranță, că nici măcar

de Moartea aşteptată nu vă veţi teme: cînd vă veţi acoperi cu Movile, cînd Patria va vărsa lacrimi deasupră-vă, pe lîngă valurile voastre dau drumul Rîurilor; numai cu Mormîntul vă veţi apăra de grindina aceasta şi deja n-o să mai curgă peste voi: Grindina aceasta a noastră curge cu apă. Iar Tu te îndepărtezi de această grindină Prea Venerabile Părinte PETRU MOVILĂ Mitropolitule, mergi în Sicriu, Moartea te va acoperi mai bine, cînd te va aşeza în carul tău cu Herb, acoperit de neguri. Nefericita astă primă Quadra a lunii Ianuarie, cînd în astfel de vreme urîtă nu păşeşte, sau nu păşeşti, totuşi nu-ţi lăudăm aceasta, cînd ne mohorîm din cauza asta, multă apă ne-ai turnat nouă, Vărsătorule. De-ar fi în acest timp Soarele Movilean în *Cancro*. Uşor înapoi s-ar da de la Planetele nefavorabile, ca să nu se întîlnească cu Vărsătorul. Soarele acesta era obişnuit să se plimbe pe Sceptre, pe Mitre, pe Cîrje, acum însă pe Cranii şi oase îşi oficiază Zodiacul său. Jos se aşează Movilă //, sub Soarele umblînd pe sus, obosit spre umbre se grăbeşte; mare greutate a Bisericii Domnului a cărat cu sine, nu e de mirare că s-a îndoit la pămînt; din oase era făcută Movila aceasta, oasele risipite cad jos, zac pe jos; cînd oasele purtau pe ele corpul pămînt pe sine aveau, erau obişnuite să zacă întinse; fiecare Păstor este drumul pe care merg Oile, drumul ni se aşterne sub picioare, de aceea stă întins pe jos. Pe jos şi Movila, fiindcă în Sicriu i s-a aşternut, pe jos zace întins. S-ar fi cuvenit lui Movilă să stea întins sus; cel ce se poartă pe sus, acela cade jos. Movilă trăind în înălţimi, s-a purtat însă umil, nu se cuvenea deci să zacă pe jos. Mitre de asemenea drept Coroane pe cap i s-a aşezat, aşa că nu jos zace. El a fost făclia noastră; Poruncit-ai, Doamne, să fie aşezată făclia în sfeşnic, iar acum ai pus-o chiar sub pat, pentru ca şi mai jos să se afle; poruncit-ai să fie acoperită Făclia cu Sicriul, în Sicriu închisă fiind, Făclia s-a stins; poruncit-ai să fie aşezată Făclia ca Lumea să vadă, dar noi Făclia noastră n-o vedem, ai luat această Făclie pentru cele şapte Sfeşnice. *Et conuersus vidi Septem candelabra aurea, & in medio Septem candelabrorum aureorum similem Fily hominis,* cînd această Făclie o pui în Sfeşnic de aur, ei îi este bine, nouă nu, a fost pusă foarte sus, ca să n-o vedem; Cerului şi nu nouă străluceşte; la noi, din Făclia aceasta numai pulberea în Sicriu a căzut, dar noi şi această pulbere o acoperim cu Movilă, pulberea Metropolitană zace jos, iar noi pulberii acesteia îi spunem, că Petru zace jos. Dar lui Pătru i s-au dat Cheile, celui care zace jos îi trebuie să meargă sus: i s-au dat lui Petru Cheile Cerului, nu şi ale Sicriului, Domnul însuşi deschide-va Sicriul. *Habeo clavea mortis. Ecce ego aperiam tumulos vestros.* Adică Cheile Sicriului nu le luăm, pentru că nu vrem să mergem în Sicriu; luînd Cheile, trebuie în Sicriu să mergem, iar noi nu sîntem bucuroşi de asta. Petru n-are nevoie decît de o singură Cheie, Moartea îi deschide singură Sicriul. Petru nu pregetă să meargă în Sicriu ca să-şi deschidă porţile Cerului: Petru ia pildă de la Petru, cînd merg la Cer, amîndoi pleacă capul în jos, de aceea Petru zace jos, Sicriul i s-a dat drept căpătîi. Moartea i-a trimis Mitropolitului în Mormînt Cruci, Cîrje, că aşa de tare adoarme în Aşternutul Domnului; ca să adoarmă mai liniştit li se închid Domnilor ferestrele, ca Moartea să ajute la aceasta, ochii li se închid ca ferestrele; nu sînt singurii ochi pe care i-a închis în vremea asta, cînd pleoapele Mitropolitului cad peste ochi şi însuşi Soarele care în vremea asta noapte avea pentru închiderea ferestrelor Metropolitane, ochii săi de asemenea i-a închis. Spre seară va izbucni plînsul: adevărat zis-ai, Prorocule, decuseară început-am noi să plîngem, dar cînd nouă a doua zi bucuria ne făgăduieşti, aceasta n-o avem, aceasta s-a verificat prin însuşi Mitropolitul. *Tenebre operient terra super te aute orientur lux* nouă noaptea ne-a rămas. Noaptea Mitropolitul moare: Moartea ca un hoţ, *ultima dies sicut fur*, mai sigur umblă noaptea, unde aude de ceva scump, acela lucru străin îl apucă, şi i se reproşează că are mîini lungi. Moartea ajunge destul de departe, şi-şi mai lungeşte mîinile cu coasa. Ziua mîinile lungi cer să rămîi acasă; cum în timpul zilei Moartea cu mîini lungi n-ar fi observată, deci a venit noaptea la Mitropolit. Mitra de asemenea nu stătea la vedere pe Cap, s-ar fi văzut dacă ar fi scos Mitra de pe cap ziua. Aş spune că nu noaptea Moartea a venit, destul de dimineaţă Cîrja a aşezat-o în Mormînt; pe Mitropolit nu-l găsim noaptea, aşa că moartea a venit noaptea; ziua Cîrja a fost la lucru, noaptea se odihneşte, cînd merge la Mormînt. La miezul nopţii Domnul

poruncește să se întîlnească; Mitropolitul ca să-l întîlnească pe Domnul din timp, înainte de miezul nopții, iese din această Lume la ora trei din noapte, Sorii casnici și Lunile drept Lămpi aprinse îi slujesc. Vremea urîtă a venit sub ochii noștri aproape în ziua următoare; Moartea și în timpul nopții înaintea stricării vremii, precum fînul a adunat Cîrjele de pe cîmp: n-a întrebat de drumul spre mormînt, drumul era, *mors linea rerum*, nu era singurul drum bătut și în timpul nopții fiecare nimerește la mormîntul său, fiindcă nu se petrece cu el pe drum. Cîrja a nimerit noaptea la mormînt, are Sorii ei. N-au nevoie de Soare obișnuit spre luminare cînd merge la Cer; Cîrja se ține de Crucea Mitropolitului; cu Crucea împreună îi e ușor acesteia, cînd Moartea merge înainte, ușor să se țină după Cruce spre mormînt. Adică i-e bine Cîrjei să meargă noaptea la mormînt: mai mult strigă noaptea Domnul la Păstori: *vigilate*, vegheați și rugați-vă, iar Cîrja adoarme noaptea acolo unde Domnul are nevoie de ochiul neînchis, iar prin aceea că Păstorul adormit în timpul nopții, avem parte de o asemenea mare și nemeritată pagubă, deci nu se cade Păstorului s-adoarmă în timpul nopții, pierde de asemenea, în schimb, cînd Moartea îi ia Cîrja, pentru că e vinovată Cîrja, adică Moartea îl închide în Groapă pentru vina sa; dar nu e de mirare că Păstorul ne părăsește în timpul nopții, *ventus est vita nostra*, ca vîntul sînt zilele noastre, în timpul zilei vreme urîtă și drum rău a fost, deci cînd e zi, vînturile au încetat, Păstorul o pornește la drum, așa că în timpul nopții dispare. Pînă la Cer a fost un drum lung, pînă ce această vreme rea va înceta, se cuvenea să aștepte. Viața Păstorului nostru, fiind scurtă, mic a fost norul și vînturi au fost, dar dintr-un nor mic, mare ploaie cade. *Deduc lachrymas quasi torrentem neque taceat pupilla oculi tui*. Prorocul poruncește ochilor să zăbovească cu lacrimi, cînd nu le poruncește să tacă; fîntînii cînd nu-i poruncesc să se golească, nu alta i-e zăbava decît că apă varsă fîntîna sănătoasă cînd apele ei nu stau; fîntînii noastre rău îi este cînd din ea ape dese curg. Bine s-a mai spălat cu apa noastră prima Quadră a lui Ianuarie, dar nu numai Primei Quadre i se întîmplă o asemenea vreme rea // Jalei celei noi i s-a adăugat un An Nou, dar mohorît. De Anul Nou, un nou An la cei trecuți se adaugă. Moartea nu a adăugat, dar pe toți i-a cuprins, numai cifrele au rămas, tot numărul Anilor Moartea i-a șters, Cranii fi-vor drept cifre, acestea sînt prețul lor. *Umbra es, nihil es, Dies nostri quasi mercenarij*, dar acest *quasi* mai apoi nimic nu înseamnă; Cifrele numai nouă *pro exclamationis nota* ne revin; că împreună cu Isaia trebuie să ne mirăm *tu vulneratus es sicut & nos?* adică Mitrele tale și Crucile Moartea le-a făcut una cu Pămîntul, ea singură se află deasupra noastră. De marea noapte a Domnului Moartea a fost călcată, de marea noapte a noastră Moartea umblă pe Sicriele noastre; urmă însemnată lasă pe unde Moartea se plimbă, munți sau Movile în urmă-i cresc. O însemnată Movilă în prima noapte a lui Ianuarie Moartea a înălțat, Movilă prin care l-a introdus pe Mitropolit în Sicriu. *Ianuary die* Domnul se circumcide, Moartea de asemenea s-a grăbit cu Coasa asupra Mitropolitului, Sufletul l-a despărțit de Corp. Sîngele Domnului curge pe Pămînt, știa aceasta Mitropolitul *terra es*, pentru că Sîngele Domnului să cadă asupră-i, s-a așezat jos *în Ianuarie*. Asupra Movilei cînd s-a vărsat Sîngele Domnului, mai mult se va vărsa asupra lui Movila, căci Sîngele Domnului spre spălarea noastră se varsă, deci mai ușor curge peste Movila. Sîngele Domnului este Testamentul *Sanguis est novum Testamentum*. Petru Movila a avut nevoie de testament, ca să moștenească Cerul, de aceea aștepta Testamentul, cum Domnul va vărsa Sîngele său și îndată acest Testament îl ia, în Cer merge în *Ianuario*. De asemenea o dată cu Soarele Cerului și *cursum* Movilean a început; cînd Soarele Sphaerei Cerești cursul său anual îl încheie și *cursum vitae* al lui Movila se încheie; se pare că Luna Movileană împreună cu Luna tuturor Planetelor se rotesc deopotrivă, celebrează la fel ultimul Decembrie, numai prin asta se deosebesc, că una *Ianuary primam diem*, cealaltă *primam noctem* începe. Moartea s-a uitat de Nașterea Domnului generoasei mîini Păstorești și singură după Noul An a venit ca să-i ia Cîrja. Cînd Cîrja în mîinile Morții s-a aflat, a trebuit să se teamă de aceasta, *Mors Linia depascet eos*, altfel Moartea nu știe să pască, numai către Mormînt gonește, nu altfel sînt pășunile Morții, numai spre Sicriu să meargă, dar nouă înșine pare-se că nu ne vine să mergem spre Sicriu, poate doar dacă am fi duși: pînă

a avea Moartea Cîrja în Mîini, era aşa de straşnică, că numai ce privea cuiva în ochi, acela trebuia să-şi închidă ochii şi de frică îndată îşi schimba culoarea. Cînd are Cîrja, mai că ar bîntui asupră-ne, avînd un drept vechi asupra noastră. Pentru ca Cerul să nu-i ia Cerului Cîrja, toţi am fi plecat jos grumazele înaintea Morţii, ca mai de mult înaintea Păstorului, pentru ca abia în mormînt să ne sprijinim cu o adîncă plecăciune. Dar ne bucură // Cerul cînd spune: *Et dabo nobis Pastores iuxta cor meum & pascent vos scientia & doctrina.* Aceasta vrea Cîrja să ne dea înapoi. A spus Cerul adevărul, la noi aceasta s-a verificat precum *publica voce civium Patriae tum Reipublicae spiritualis, tum saecularis.* Pe Prea Venerabilul întru Domnul Părintele Sylvester Kosow, Episcop de Mstislav, de Orsza, de Mohilow, îl avem din fericire la Nominat la Mitropolia de Kiev *amico Numine.* Iar în Prea Venerabilul Părinte Joseph Tryzna, ieri staroste de Vilna, azi prin mărinimia deosebită a Maiestăţii Sale Regelui fericit stăpînitor al nostru, ca Archimandrit Pieczarski, trişti prin lacrimile noastre pe care le-am vărsat din cauza Morţii demnului nostru Păstor, astăzi îl investim. Întreaga Rusie înecată în lacrimi de sub pleoapele umede ale bunei speranţe priveşte. Să se alăture speranţei noastre Cerul! Să-şi împlinească mai departe făgăduiala sa! Nu mă îndoiesc de Cer! Cerul, ca o mamă bună, cînd îşi răsfaţă Copiii, cu un dublu afect îi înconjoară. Din efect se cunoaşte dublul afect al Cerului, cînd nouă, luîndu-ne un Păstor, ne dă doi în locul unuia. Dar o, neplînsă îndestul schimbare, nu se păşeşte într-adevăr, dar fără lacrimi nu merge, în asta Cerul ne-a nedreptăţit, răsplătindu-ne cu lacrimile noastre, adică prin ce sîntem datori Cerului că aşa ne-a nedreptăţit, sau ne dă un supliment. *Vox audita est & ploratus filiorum* după Părintele său. *Vae nobis quoniam vastati sumus,* iată că în noapte am nimerit în pustiu, toate Comorile noastre Moartea le-a dus în Sicriu şi singură a închis Sicriul. Numai Mitra sfîşiată a aruncat-o în Sicriu, noi şi după Mitra Păstorească sfîşiată cunoaştem Sicriul, urma a fost lăsată, cînd întrebăm de pierdere nimic nu ni se răspunde, atunci Sicriul Mitropolitan îl însemnăm cînd pe el din Crucea Cîrjei Mitropolitane aşternem o Piramidă a jalei nesfîrşite, cu inscripţia: PIRAMIS / A BISERICII ORTODOXO-CATOLICE / Prea Venerabilului Domn Părinte / PETRU MOVILA / MITROPOLITUL / DEDICATĂ // D.O.M. Psal. 33 Venite Filij audite me. / Dolete Casum & Occasum meum. / Prea Cuviosul întru Domnul / Măritul Părinte / PETRU MOVILĂ / Mitropolit al Kievului, Haliciului, / şi al Întregii Rusii. / Arhimandrit Pecearski / În seara Anului Nou 1647. Şi în somn împins pe aşternut, / a adormit. / Cînd supremul Păstor este adus în Biserică / Petru îşi depune Domnului Turma sa, / S-a plîns Domnul / Că n-avea unde să pună Capul / Petru, iubitor al Domnului, în Capitala Sa, / De îndată ce vine Domnul / Ca să-şi păstorească oiţele, / Îl invită. / De la Domnul a avut această Capitală, / Şi tot Domnului, Bisericii sale i-o înapoiază, / Domnului pentru Beneficiile aduse i se înclină adînc / Că mai se culcă pe pămînt / Domnul / Neavînd ce să-i dea acestuia pe pămînt pentru meritele sale, / Căci Petru a dispreţuit toate acestea, îi dă cerul. / P E T R U / Neputîndu-se bucura cu trupul de acest dar / Îşi lasă corpul, / la darul Domnului, / Îi este mai uşor aşa să urce sus. / Greul propriului trup / Îl aruncă pe pămînt / Şi aşa Domnul i-a plătit lui Petru / Pentru ce a slujit.

Excidití tibi hic sepulchrum in petra tabernaculum tibi, Isaia 2. Prea Slăvitului întru Domnul Măritului Petru Movilă, adică şi tu ca unul eşti şi mori, eram cu nădejdea că pe neprietenii mei îi împungem cu coarnele din herbul tău, dar Moartea mi se înfăţişează, poate coarnele le frînge, întru aceasta pe mine jalnica, m-au potolit, că se înalţă coarnele cele drepte, cînd te vor pune pe tine în mormînt atunci se vor ridica în înălţimi coarnele tale; aşadar, te prevenim pe tine Păstorule nu ridică în sus coarnele tale, prin ele atunci coarnele tale de Zimbru se vor ridica iar coarnele tale acolo se vor ridica unde va fi Evanghelia, strigă: De acolo nu se mai pot izbăvi; pe mine tristă lăsaţi-mă, Vale. În acest Sicriu Păstorul Petru Movilă zace / Credeam că Păstorul scapă de moarte / Păbeşte-te dară, ea şi în turmă loveşte / Doar ştii că turma îl urmează pe Păstor. // Nu-l lăudăm pe acel Domn care păstrează plata / Domnul nu i-a oprit plata lui Petru, / Cum soseşte, îi dă acestuia Cerul / El se grăbeşte iute să primească Dania cea bună, / Dar P E T R U (Iartă-mă, Păstorule), impetuos, / S-a

şi repezit spre Cer. / Şi-ar fi ţinut Domnul cuvîntul, / Nu e încă tîrziu / să mergi / la Cer, Sau pentru că era Seară, era tîrziu / să mergi / la Cer / Adică şi Petru ar fi întîrziat. / Avea să nu împrumute lui Petru Planetele sale de Lumină / D A R / Cine ar putea ghici / Dacă nu pentru luntrea lui Petru / Domnul varsă sîngele său, iar noi lacrimi / În timpul Anului Nou. / Mare revărsare se deschise înaintea luntrei / Petru atunci se urcă în luntre / Şi aşa, pe Marea Roşie şi albă / Pluteşte spre Cer / Cerul e departe / Tocmai peste două Mări trebuie să treci pînă la el. / E nevoie de Marea Roşie a Sîngelui Domnului, / Fără aceasta nu se ajunge la Cer. S-a vărsat lui Petru Sîngele Domnului, / Cînd s-a vărsat şi din Cupă în Gură şi de Anul Nou / În mod deosebit asupra lui Petru, zăcînd întins, / A turnat din belşug, / Lui Petru o Mare Roşie i-a făcut — Anul Nou / Este Anul Domnului./

De ziua Domnului Mitropolitul odihneşte în Giulgiu, / Domnul îl iartă, el însuşi porunceşte odihnă de ziua sa. / Mitropolitul se odihneşte / Moartea nu se odihneşte / Şi de sărbători coseşte: / De asta moartea are stoguri aşa mari, / Pentru că şi de sărbători, iarna şi vara, coseşte, / Ce taie Moartea / Aduce la Movilă ca la un stog. / Nefericită e ziua / în care / Nu înaintea lui Movilă, ci pe Movilă / Vedem Crucea Metropolitană / Sub care Cruce / Însuşi PETRU MOVILĂ / Şi-a pus Capul / Deasupra lui Movilă am văzut o Cruce mai mică la Mitră / Moartea Crucea mai mare deasupra lui Movilă o pune pe movilă, / A părăsit Păstorul Oile sale, / Le-a pregătit deja pentru întîmpinarea Domnului, / Se duce în Sicriu / Iar mie, în jale / Sub Crucea Mitropolitană / Îmi vine să leşin / Cînd Crucea a fost pusă pe Movilă / De-îndată s-a vărsat Sîngele şi apa /, La Domnul în acest timp Sînge, La noi apa a ţîşnit / Stau atunci plină de jale[2] / Sub Crucea Metropolitană / J E L E S C. / Vino, jale, fi-vei oaspetele meu / Jale, vino, aşează-te pe pleoape / Un loc înalt ţi se arată în ochi / În ochi lăcaşul cu lacrimi ţi-l înscrie / Ştiu, în Inimă locuieşti, ca să nimereşti în ochi, / Deschizînd drumul, lacrima îţi înmoaie fructele, / Fructele ude aşternîndu-se la picioare, / Păşind peste fructe, nu vei greşi drumul / Nu-l mai am pe Petru, varsă lacrimi multe / Ţie, celei dintîi, ţi-a revenit să ştii, / Varsă, varsă din ochi, stoarce lacrimi lesne, / Oricine vede, după lacrimi, ce mare e pierderea, / Lacrimi bogate, să preţuiască marile suferinţe, / Adică nouă Cerul nu ne schimbă bucuriile. / O, Ceruri crude! lacrimi ne stoarceţi, / Adică n-aveţi proprii ape bogate, Din malurile voastre, avem ploi mari / La voi se naşte apa ploilor, o ştim, / L-aţi luat pe Petru, iar pe mine m-aţi nedreptăţit, / Destul de timpuriu m-aţi hrănit cu lacrimi, / Nu mai e Păstorul, deci cu totul să taci, / Să nu taci, strigă inima de piatră, / Coroanei îi şade mai bine pe Cap / Pentru Sicriu fortuna cea rea a dat Coroană, / Nu contează că Sicriul se mîndreşte cu ea, / Doar Sicriul stă întins pentru că se încoronează / Din ceea ce merge la groapă, cade Coroana / Sicriul merge la groapă fiindcă pentru ea e făcută, / Doamne, de ce m-ai părăsit Doamne, / Sau mînia Ta nu poate răsplăti / Pe logodnice, iubeşti sînul meu, / Aminteşte-ţi cînd ai băut din izvorul poamelor de struguri, / Cu vin te-ai cinstit la mine, Doamne, / Logodnicele înainte le respectai, / La tine se găseşte pierzarea mea / La tine făgăduiesc să caut dragostea / În schimbul vinului am parte de lacrimi, dar şi acestea-ţi sînt scumpe, / Vinul meu îl pot preţui ca mai ieftin decît lacrimile, / Nu-i băutura Ta Doamne, pentru logodnica / Apa fierbinte şi asta din pupilele ei / La tine înainte porumbiţelor era, / Spre porumbiţă moartea a aruncat săgeţi / Moartea a lovit cu săgeata în capul meu, / Petru mi-a fost capul, moartea l-a rănit pe Petru, / Petru mi-a fost capul, ce se întîmplă capului, / De la cap altora li se dă membrele, / Cînd moartea ruinează fundamentul bucuriilor / Uşor se strică întreaga clădire, / Săgeată oţelită ce baţi în stînci / Fierul tău îl toceşti, fiindcă n-ai piatră, / În valea adîncă a fost aruncată piatra, / Eu îmi înfăşor inima cu doliul trist, / Varsă-te, inimă, dacă ai împietrit, / Inima de piatră varsă lacrimi multe, / Inimă, varsă şi revarsă lacrimi în toate părţile, / Aşterne-se puhoiul înaintea luntrei lui Petru, / Vedem atît de adesea inima cu toţii, / Cînd Cerurile

2 De aici rezultă că autorul versurilor este o femeie (în pol. *zalosna* la feminin). N. Tr.

plîng, noi foloase avem, / La ce bun plînsul? nu mai e de-acum Movilă, / Relele Parce l-au pus pe Petru în Sicriu / Trezeşte-te, Părinte, trezeşte-te, strigăm, / Trezeşte-te, Părinte, să ne luăm rămas bun, / Arată-te, te rugăm, Arată-ţi fructele, / Priveşte, potoleşte mîhnirile noastre, / Tu taci, Păstorule, eu pentru tine vărs, / Eu semăn lacrimi din belşug pe piatră. / Tu taci, Păstorule, eu vorbi-voi: / Din lacrimi voi toarce Trenii Părintelui, / Te las, Părinte, adio, Bunule Paznic, / Adio, Păstorule, / Fundator generos, / Adio, Petru, adio Părinte, / Tu m-ai păzit, şi eu stau lîngă Sicriul tău: / Stînd lîngă Sicriu, cînta-voi Trenii / Vai mie, vai, îngropatu-mi-am Părintele. /

Pe Sicriu stă Mitra, Mitra e obişnuită să stea pe cap, cînd capul se apleacă spre Sicriu, Mitra merge în urma Capului spre Sicriu. Mersul nostru se încheie la Sicriu, cînd Mitra cade de pe cap, nemaicăzînd mai departe, cade pe Sicriu. Mitra s-a umezit de lacrimile noastre, aşa că Moartea o usucă atunci cînd o aşează pe Sicriu. Moartea cînd bate pe Mitropolit, nimereşte în Mitră; lovită de Moarte, Mitra cade pe Sicriu. Pe cine loveşte Moartea, acela îndată zace în Sicriu. Oare pentru că zăcem în Sicriu, din cauza ranei date de Moarte, n-auzim? Cînd Moartea ne răneşte ca să nu auzim, mergem în Sicriu, doar pentru rana Mortală nu se găseşte leac, şi atunci Sicriul ne vindecă, în Sicriu nu ne mai îmbolnăvim. Mitra zace în siguranţă în Sicriu, cîtă vreme Mitra se găseşte în mîinile Morţii, fără podoabe, nu nimereşte Capul, ci Sicriul. Mai sus s-ar cuveni Mitrei să şadă, dar Moartea a smuls de pe ea pietrele; neîngreunată, de ce zace jos în Sicriu? dar cînd Moartea a luat pietrele, a pus — pentru greutate — o coasă şi o Movilă. Mitra zace jos, nu pe cap se află. Stă singură în Sicriu, ca pe un pom uscat, Cînd Moartea a smuls podoabele de pe Mitră, ea, din pricina asta, nu mai iese din penumbră, stă sub catafalc, în sicriu; Mitra rotundă, cînd a căzut de pe Cap, s-a oprit tocmai în ultima vale în Sicriu, a căzut de pe înalta Movilă, rostogolindu-se, şi-a luat tainul. Departe a căzut Mitra de Cap, a nimerit la Sicriu; chiar de a greşit Mitra drumul, nu la o casă străină merge cînd se opreşte la Sicriul Mitropolitului. Pe Păstor nu-l vedem, Moartea ne pune numai Mitra pe Sicriu. Pe poarta casei stă scris cînd Mitra zace pe Sicriu, se arată că aici e Păstorul şi Casa: Mormintele lor sînt locuinţa lor. Viaţa voastră este *cursus vitae*, cîtă vreme trăim, mergem *semper decrescimus*, de sus mergem; Ceasurile solare care ne arată orele, ni se opresc dincolo de roţi, ele ne arată cît de repede avem să ne oprim ca să înoptăm: Roata Senatorială, Roata Cavalerilor, Roata Ambasadorilor şi Roţile voastre se rostogolesc adică numai ce scapă de sub sabia Morţii. Nouă tuturor Ceasurilor ni s-au dat drept Roţi, mergem iar Moartea ne împarte Case în mormînt. *Dies mei velociores fuerunt Cursore, fugierunt.* Moartea împarte diferiţilor [muritori] diferite Case, pe oamenii de stare înaltă cînd îi aşează în Morminte de Piatră, în Pietre îi aşează; pe alţii, cînd îi acoperă cu scînduri, în Case de Lemn le scrie lăcaşul, pe alţii, cînd îi acoperă numai cu nisip, le arată bordeie de lut: Cine are Cal mai bun, mai repede se opreşte în acest Lăcaş, cine are unul mai prost, ajunge mai tîrziu, cine are unul leneş şi acesta ajunge *serius aut citius metam properamus ad unam.* Cine moare la vîrstă tînără, ajunge repede, are calul încă neobosit. *Pueritia*, că-i place greutatea mică, mai puţin îl îngreunează pe cal, Calul aleargă iute. Cine moare la vîrstă mijlocie, are Cal mai prost, ajunge în urma lui, nu-i de mirare că întîrzie cînd are de străbătut cale lungă. Cine [moare] în vîrstă ultimă [=tîrzie], acela aleargă alene şi vîrsta asta nu e pentru cal, ci pentru o mîrţoagă, mereu se odihneşte pe drum, cînd zace în pat; mereu se opreşte la popasuri, cînd se îmbolnăveşte, pînă ce Moartea însăşi, înfăşurîndu-l în Giulgiu, îl duce în Lăcaş. În vîrstă mijlocie Prea Luminatul Părinte PETRU MOVILĂ Mitropolitul a ajuns în Mormînt, s-a luptat curajos cu Neprietenul de dinafară şi de dinăuntru, pînă ce Moartea însuşi l-a azvîrlit în Mormînt, în Lăcaş de piatră l-a aşezat, Mitrele, Coroanele le-a făcut o ruină. Nefericită Mitră, rău ţi se mai plăteşte, tare îţi e aşternutul cînd în Sicriu zaci. *Cecidit Corona de capite nostro*, fie că Capul însoţeşte Mitra la Mormînt, fie că Mitra însoţeşte Capul, dar cel care se află mai sus aceluia se cuvine să fie înainte însoţitor. Cîndva alături de Mitră erau Suliţe şi Paloşe, era zăbava ostăşească a Prea Luminatului Părinte PETRU MOVILĂ, era meşteşugul lui Mars [=zeul războiului]

de curajoasă Mînă, cînd şi-a încheiat viaţa s-a terminat şi Războiul, Moartea a cîştigat ultimul Război, Sceptrele, Suliţele, trofeele proprii le ascunde în giulgiuri ca într-un cor cu comori. Tristă şi Preacinstită Casă Movileană, ce rău te destrami, cîtă nedreptate ţi se face. Comorile tale, de atîtea sute de ani, dobîndite cu curajul memorabilului roman Scaevola viteazul Martialist, plătite cu sînge, Moartea ţi le-a luat. Cîndva Paloşele tale şi Săgeţile tale, nu singure doar, ci călite la foc de o mînă vitează, au fost suliţele în fiare ale neprietenilor. Paloşele au tăiat lanurile, şi prin asta Paloşele tale clare au atins capetele şi grumazele neprietenilor; de la Săbiile voastre sclipitoare vi se trage numele de Prealuminat; după Paloş vă trageţi linia [=originea], căci Sabia voastră luminată fiind, şi Linia Voastră e clară, săgeţile le aveţi lustruite cu Sînge, totul este lumină. Ude vă sînt Săbiile şi toate acestea sînt lumină. Aveţi Sori Casnici, aveţi Luni, aveţi şi Stele şi întreaga Sferă înaltă; cînd are cîte un Soare şi o Lună Casa voastră nu răzbate, doar dacă s-ar mîndri cu Stele mai dese; dar aceasta este o lumină de noapte pentru că Soarele Vostru n-a apus, n-aţi avut nevoie de prea multe stele; am spus; o Stea aveţi, dar mai multe aveţi cînd aţi mutat Planetele voastre în Patria noastră, aşa de multe Stele ale Prea Puternicilor, ale Prea Luminaţilor s-au unit cu Sfera voastră. Poţi să vorbeşti, Casă Movileană, despre Stelele tale, ce nu s-au atribuit Sferei Supreme, în aceasta Steaua întrece pe Stea în strălucire, dar Stelele Tale sînt deopotrivă şi în strălucire şi în înrudire. Atît de mulţi Vulturi *avide* s-au uitat la Soarele Tău, bucurîndu-şi privirea, Luna Ta a fost întotdeauna *inplenilunio,* n-a cunoscut ştirbirea. Mari sînt luminile în Casele Tale, Planetele strălucesc cel mai tare cînd umblă pe sus, înalte sînt şi Planetele Voastre fiindcă au umblat pe Orbite înalte. Luminoase sînt săbiile Voastre în Soare, şi Soarele e luminos lîngă Sabie, Dar aceste lumini ale Voastre Moartea le-a schimbat în *Ecclipsim;* la Sabia Voastră scoasă Morţii i s-a poruncit să scoată Sabia. *Data est ei potestas intersicere gladio.* Fiindcă cine scoate Sabia, de Sabie va pieri; Cu Sabia te-a lovit Moartea, Casă Movileană, toate bucuriile Tale le-a dus în Mormînt, şi chiar Mitra a dus-o; Pentru Moarte nu e valabil că cine sapă groapă altuia cade singur în ea. Moartea ţi-a săpat groapa, Prea Cuvioase Mitropolitule dar pe tine te pune în groapă, nu Moartea se pune. De-acum e timpul ca şi Moartea să obosească, de-atîta alergătură şi de-atîta ducere la groapă a slăbit aşa de tare, că abia au mai rămas oasele pe ea, dar ea, nefiind grea, nu oboseşte; adică un oarecare Petru, apărîndu-şi Tatăl, apărîndu-şi prietenul, s-a ridicat împotriva Morţii, ca împotriva unei Scoici şi nu numai o Ureche, ci şi cea stîngă (?) şi întregul Trup l-a sfîrtecat. Moartea răsplăteşte asta şi ia urechile cu Capul, Capul cu tot Corpul. Biserică îndoliată, şi la tine a venit Moartea cu Sabia, l-a lovit pe Mitropolit, cu toate că ai şapte Săbii şi cu ele uşor poţi lovi o Sabie a Morţii. Săbiile tale sînt întotdeauna scoase, gata de asalt. Dar tu nu te împotriveşti Cerului, suferi, iar durerea ta e peste măsură precum mare Preţul Tău, aşa e de mare pierderea astăzi în Prea Cuviosul Păstor, aşa e de mare durerea în pierdere. Dar ce poţi face? Fericirea nu e în mîinile noastre, Dumnezeu decide asupra ei; Cerurile au şi ele invidia lor, sînt lacome de cei buni, şi deşi uneori ne nedreptăţesc, totuşi celor buni le plăteşte bine cu afectul [=sufleteşte], încă n-am văzut ca cineva să se plîngă pe seama Cerului, căci dacă cineva e nedreptăţit, i se plăteşte bine. N-avem fericirea să ne uităm la cei care merg la Cer, care au năzuit spre Cer. A luat Cerul în zodiacul său capul Taurului, iată Leul, sensibil la Capitala Metropolitană, fericit ales, cine oare nu recunoaşte Leului că însăşi natura şi maiestatea l-a făcut pentru a conduce, Leul nu a crescut între animalele de pădure. În vremea părăsirii tale, Leului i-a revenit să stea în locul Mitropolitului. Cînd leşini spui: *fulcite me floribus,* iată Domnul pe Prea Cuviosul Părinte Joseph Tryzna, archimandrit Pecerski îţi oferă. Dacă o Cîrjă te-a apărat aşa de bine, ai din nou două Cîrje în întregimea ta de ţinut. Te bucură şi însuşi întru Domnul fostul Păstor spunîndu-ţi: Nu voi muri, ci trăi-voi, iată trăiesc. Dar, din păcate, trăieşte Păstorul nu mie, Cerului trăieşte; înseşi Cîrjele, cînd stau pe Sicrie, Moartea o prezintă, că mie inima din piept mai degrabă în mormînt s-a dus; plîngerile noastre ridicatu-s-au întemeiate pe Sicriu, crescut-au plîngerile legate pe Sicriu, din cauza Morţii au această legătură, iar noi pentru

legătură, udăm Sicriul cu lacrimi. Cerul ne făgăduieşte răsplata, pe Petru Movilă nu-l făgăduieşte *Tenebrae tuae erunt sicuti meridies*, să aştepţi Soarele. Soarele dar ne usucă pleoapele ude. Biserică Pravoslavnic-Catolică, cînd suferi te sfătuieşte Domnul: dacă cineva dintre noi suferă, să ridice rugăciuni. „Varsă înaintea Domnului, o dată cu lacrimile, rugăciunile tale, şi grăieşte: ai luat, Doamne, Păstorul n-o părăsi pe Credincioasa ta".

Benigne lector

Cînd citeşti / Uşor întrebi /
Cine zace aici / PETRU MOVILĂ
Moartea a pus / În Mormînt Mitra
/ Fata / şireata / Cine oare o îmbracă?
MITROPOLIT / Arhimandrit / Îngropat /
Cîrjile / Părăsite / Păstorul zace /
În acest Turn, / Adîncit în Somn.

Am dat la o parte / Capul /.../?
Sau şi trăieşte / Umbra întinsă
Cînd stînca / Dărîmată / În mormînt
aruncată / În mine bate, / Vînturi
aspre / Mitre scumpe / Au suflet
în Mormînt / Drept veşmînt /
Din belşug / Pentru Movilă / Din
toate puterile / Aruncat-au ţărînă.

Piramidă a întregii Rusii

Et gladius mens mon saluabit me Psal. 43

Prea
Cuvioase
Întru Domnul,
Părinte
P E T R U
M O V I L Ă
Ţie Păstorule şi Mitropolit al
Întregii Rusii, Toată Rusia şi mai cu
seamă totuşi Lavra Pecerska îţi ridică o
Piramidă de Jale, pentru că nu te mai poate
întîmpina, îşi ia rămas bun, spunînd: Păstorule, *Vale*

Religiose viator

Cînd treci de Piramida mea / Deşi nu-ţi grăiesc, îţi urez totuşi / Să fii sănătos / De două ori îţi urez să fii sănătos / O dată cînd vii la mine, a doua oară cînd pleci, / Eu, înecîndu-mă cu lacrimile, / Îţi urez să fii sănătos / Nu te rog să te aşezi; / La Piramida mea au fost puse Sicrie şi Movile / În care e greu să te aşezi, nu poţi decît să zaci întins, / Eu te cinstesc cu lacrimi pe tine, cel ce stai în picioare / O astfel de băutură se varsă mai din belşug / Cînd e băută stînd în picioare, / Căci are un cîmp mai lung pentru vărsare de la ochi la pămînt / Ridică-te, te rog, Viator / De-ajuns cu lacrimile, / Vorbeşte, dar nu cu mine, / Ci cu Piramida mea, / Priveşte *Rerum Humanorum Casus?* Cîtă vreme trăieşti, ziua o celebrezi, / Sorii tăi apun / Cînd mergi la Groapă / Diferiţii Sori au diferite zodiacuri, / Undeva în zodia Leului, undeva în a Berbecului, / Şi prin asta unora le e mică Ziua; altora mare / Zi / le face. / Tuturor însă cînd Soarele apune, / în *Cancro* se află. Soarele meu în Vărsător s-a oprit / S-a oprit, mai departe nu s-a dus, În ultima zi de Decembrie, Clepsidra mea s-a golit / Bine a mai fost măsurată / Cum se încheie Luna, aşa se încheie şi Clepsidra. / Luna adaugă umezeală: / În Clepsidra mea s-a uscat / Îndată ce cineva se naşte / Moartea are multe vieţi, numai nisip îi presară în clepsidră, / Nisipul presărat îndată curge în jos / Îndată cum începem să trăim / Începem să şi murim / Şi nisipul ne scade / Moartea cînd adesea ne-mpinge bolnavi în pat / Nisipul din nisiparniţa noastră îl scutură / Ca să se scurgă repede / De-aceea şi voi spuneţi celui ce se ridică după boală / O, cît ai mai scăzut / Sigur că nisipul a scăzut, cînd a fost scuturat, / Priveşte Religiose Viator / Cum se scurge de repede Nisipul Tău / Ai mult Nisip scurs, care va

deveni Movila Ta, / Dacă nu te uiţi la Nisiparniţa Ta, / Moartea te va surprinde pe tăcute, / Priveşte la Săbiile, Sceptrele şi Cîrjele mele, / Nu ele poruncesc, Moartea le porunceşte. / Cînd şi cum vrea, le aşterne în Sicriu / Lunile şi Sorii mei nu aşa de mari pete, / Movilele sau Craniile le trec drept pete / Ascultă, călător cucernic, / Măsoară-ţi viaţa cu Virtutea, / Căci şi tu vei ajunge curînd în valea ta, / Şi cînd îţi va trece ziua umbrele îţi vor călca pe urmă, / Păstor am fost, / Şi după Moarte te învăţ, / Cum vei ajunge cu bine la groapă / Nu te-ntreţin cu Vorbe, Viator, ca pe un călător, / Nu te-ntreţin nici cu Lacrimile, / Grea băutură, care n-a împiedicat să trăieşti, / Nu trebuie să bei prea mult din ea / Mulţumesc pentru binevoitoare condoleanţe, / Iar celui care pleacă, ca şi celui care vine / Îi urez V A L E.

Deasupra Capului de Bour Sabia şi Sceptrul: Capul acesta întru nimic nu guvernează în faţa Morţii, dar Moartea l-a înjosit, Capul ştia să conducă atunci cînd membrele lui erau sub conducerea lui, dar acum Capul s-a plecat în faţa Sceptrului; nu Capul conduce, Sceptrul conduce, adică pentru ca Sabia cu Sceptrul să conducă bine, se sprijină pe Cap; fiecare lucru dăinuie mult cînd are Capul drept sprijin. Sceptrul era mai sănătos cînd era ţinut în mînă, îndată ce se ridică deasupra Capului, Sceptrul nu mai e sănătos, duce către Groapă. Adică Sabia cu Sceptrul la Mitră fac de strajă. Cînd Mitra se odihneşte în Sicriu, ele singure însoţesc pe Oaspete, fiindcă aici zace Mitra. Se pare că am nimerit după război, Moartea a luptat, Moartea a învins, iată că numai Săbiile şi Sceptrele au rămas pe cîmpul de luptă; pe cine Moartea a învins, asupra aceluia Sabia a lăsat Sceptrul; cuiva Sabia i-a fost cumplită, cînd asupră-i a atîrnat de un fir, dar aici este înfiptă deja în Cap. Sabia e a Domnului, de sus a zburat această Sabie, nu e de mirare că este adînc împlîntată în Cap, zburînd spre Pămînt, a înclinat Capul, *Cadite neque furgatis a facie gladii, quem ego mittam.* S-a spus *a facie gladii, a*dică Sabia, pentru că adînc în Cap intră, ia chipul ei, cumplit e chipul Sabiei, pînă la Groapă tot fugim din calea ei, Sabia e trainică, cu cît pe noi ne sfîrtecă cu atît mai mult se ascute; Morţii îi trebuia Sabie ascuţită, pentru ca Sabia ei să nu fie oprită de Sabie. Sabia aceasta, cînd împreună cu Sceptrul, se sprijină pe Cap, formează amîndouă o Piramidă. Din păcate, totul e deşertăciune, Moartea *Insignia* voastre le distruge cum vrea ea, iar voi, zăcînd în Groapă, nu puteţi decît să tăceţi, Coroanele voastre se lovesc de Sicriu, frîng Sceptrele, Moartea îşi bate joc cum vrea de comorile voastre, iar voi trebuie să suportaţi uşor aceasta, de parcă n-aţi fi auzit de asta; ochii şi urechile în Groapă le-aţi închis. Adesea spuneţi: nu-ţi lasă gura să cînte, dar nu numai la gură, dar şi la capete şi grumazuri îi place Morţii să-şi pornească cîntecul, cînd ea umblă în triumf pe capetele Voastre, voi răspundeţi dormind. O, nefericită libertate a noastră cînd venim pe lume, venim în ospeţie, şi doar aşa de larg tăiem [=croim], dar Domnul nu ne măsoară aşa de larg ziua noastră, precum noi, măsurînd larg, tăiem [=croim], iată cu Palma măsurate zilele Tale, adică Palma Domnului e bogată, şi noi nu croim cu zgîrcenie, vine Moartea şi cu Sabia ne croieşte ceea ce a fost de cu ziuă măsurat; Prea Cuvioase Părinte şi Păstor, e destul de săracă măsura ta, ţi-a dat Domnul Cîrja cu care singur te-ai fi măsurat, măsura a fost a ta, Moartea cu Linia sa a măsurat Anii, Cîrja s-a potrivit ca măsură pentru Sicriu, unde s-a măsurat acolo zace şi măsura; Sceptrele şi Săbiile Prea Cinstitei Case a Voastre au crescut în formă de Piramidă, cu ele Virtuţile Nemuritoare s-au măsurat; Sceptrele, Săbiile, acestea sînt măsuri, după ele şi voi vă măsuraţi, Prea Puternicii; ceea ce curajoasa Mînă a Casei voastre a măsurat cu Sceptrul pe grumazele Neprietenilor, a croit cu Sabia, şi nu un singur Neprieten a purtat o asemenea croială [=tăietură] a Săbiei Voastre. Dar măsurile Voastre astăzi Moartea le-a pus în loc de Piramidă în giulgiu pe Capul vostru de Bour. Înainte Capul păzea Sceptrul, acuma Sceptrul păzeşte Capul. Atîtea multe sute de ani s-a ridicat un Lăcaş aşa de mare pe Capul vostru de Bour. Capul acesta, dat ca Fundament acestei Case mari, a fost suficient, S-a obişnuit Capul acesta să poarte Săbii, Sceptre şi Coroane. Dar deja Săbiile voastre ruginesc uşor, ude mai înainte de sînge, cad de pe Movilă făcîndu-se pulbere. De n-ar veni, Păstorule, clipa de a aşeza Însemnele tale pe acest Sicriu al tău, nu noi, ci Moartea le-a aşezat, de-acum nu Coroana Ta şi Coroana

unui cadavru o sprijină, Coroanele tale zac în Sicriu, Moartea pune Coroana Sa peste ale tale; Sceptrul tău stă sub Coroană; Oricine priveşte la Sceptrul Casei tale va recunoaşte că Mîna Ta s-a îndeletnicit cu acest prea cinstit meşteşug, al strămoşilor Tăi. Oricine laudă pe Movileşti că aşa îndelung Sceptrul a împodobit Mîinile voastre, pe care a ţinut-o sus atîţia ani vitejeşte. Sceptrul are nevoie de o mînă bărbătească, căci dintr-o mînă slabă repede cade şi ajunge pe mîini străine. Recunosc Casei Voastre că a avut asemenea mîini viteze, care nu numai Sceptrul, ci şi Sabia, Suliţă, Crucea şi Crucea a ştiut să le ţină. Şi chiar Moartea o face spre lauda voastră atunci cînd sceptrele voastre, Săbiile voastre, coroanele voastre le agaţă de Piramidă, prezentîndu-le veacurilor viitoare. Fiecare din sceptrele voastre numără pe Movileşti voevozi, pe Movileşti hatmani; cîţi Movileşti aveţi atîtea Sceptre aveţi, atîtea Coroane aveţi; dar cum Fortuna mai multe Coroane vă sădeşte, la fiecare dintre Movileşti numărăm două coroane. Ţie, Păstorule, ţi-au revenit mai mult de două, a treia ţi s-a dat ca Mitră, cînd ţi s-a dat şi Cîrja Mitropolitană, ai Sceptru şi laic şi duhovnicesc; aşa de multe coroane aveţi că pînă şi Păsările şi Animalele din Stema voastră poartă coroane. Aţi semănat pe un ogor bun, stropindu-l cu sînge, şi ogorul acesta v-a rodit Coroane, Soarele Casei Voastre v-a arat ogorul, pe ogorul vostru s-au ivit minerale şi pietre preţioase; cu sabia şi suliţa au fost scoase aceste minerale din pămînt, şi de aceea aveţi în stemă aşa multe coroane, aşa multe suliţi, cu care aţi săpat mineralele. Sub pămînt tare au zăcut aceste minerale, mai înainte a fost nevoie să loviţi cu suliţa în piepturi de neprieteni; vouă vi s-a dat Coroana, Ţie, Preacuvioase întru Domnul, Părinte Mitropolit, ţi s-au dat nu două ci trei Coroane şi însăşi Moartea îţi dă a patra coroană, dar nu cu număr par, Cînd Coroana încoronează Piramida ta, / De-acum această Coroană stă nu pe capul tău, ci pe Piramida ta. Coroana după război se dă, de-acum *militiam vitae* ai încheiat-o, Moartea încoronează Sicriul tău, dar, o, Păstorule, la ce bun ţie aşa o coroană grea, care nu e încrustată cu pietre, ci toată e făcută din cranii, aşa ţi-a devenit de grea, că sub ea Capul tău trebuie să se plece jos, pînă la însuşi Sicriul, ai obosit, Păstorule, nu mai pui greaua Coroană pe cap, Moartea ţi-a pus-o pe Movila ta [=Mormîntul tău], dar ţie ţi-e greu să porţi o dublă greutate, şi Coroana, şi Movila; o astfel de Coroană nu *martis*, ci *mortis*, adică şi *martis* ai dobîndit-o. Săbiile şi Sceptrele zac pe Sicriu. Nefericită e încoronarea aceluia căruia i se pune Coroana în Sicriu; nefericită Incoronarea, în care toate cele trei coroane i-au fost luate Mitropolitului de către Moarte. Nefericită eşti, în noaptea aceasta, Preacinstită Lavra Pecerska, noapte în care, în norii tăi, pierzi trei coroane, coroanele pentru care atît de mult te-ai străduit le-ai pierdut într-o singură noapte; aveai de ce să te bucuri cîndva, pe vremea cînd umblai nu cu o coroană, ci cu trei coroane. Ai înţeles după Piatra ta, că Moartea nu se freacă cu Sabia de Piatră, dar cînd Moartea a venit, a desprins piatra, iar piatra desprinsă s-a rostogolit în groapă. Dar nu în groapă zace piatra asta, ci în inimile voastre zace, de la această piatră. Inima voastră ia exemplu cînd se împietreşte. A căzut coroana, dar nu una de pe capul vostru, nu numai coroana voastră a căzut, ci şi Capul vostru s-a rostogolit în groapă în urma Coroanei. Părintele Mitropolit, de Sfîntă amintire, v-a purtat în timpul vieţii sale, iar voi acum îi daţi răsplata; cu propriile mîini îl duceţi pe Mitropolit la Groapă, şi voi îl purtaţi acum pe Mitropolit, mai greu vă este vouă acum cînd zace în Sicriu, căci o dublă greutate aveţi, şi pe Mitropolit, şi Sicriul; nu numai Sicriul, ci şi Arhimandritul vostru vă este greu, acum cînd zace în Sicriu. Fie ca să nu aveţi mai des a purta asemenea Sicriu, să înflorească fericiţi Crinii voştri şi ai noştri, să se învoalte; atunci Crinii aduc bucurie, cînd au frunzele deschise; crinii semănaţi primăvara uşor înfloresc; aşa de fericite erau lacrimile voastre că vouă vi se răsplăteşte jalea cu Crini; nu numai vouă ci şi nouă ne plac Crinii care în Preacinstita Casă Traynianski (?) împlîntaţi, la noi îngrijiţi de mîna Mitropolitului, aşa de frumos au crescut, că şi tu, Preacinstită Lavră, îi preţuieşti mult, cînd îi sădeşti în Casa Arhimandritului. Din grădina noastră aşa de înalt au crescut Crinii; mîna fericită întru Domnul a răposatului Păstor a fost aceea care a udat Crinul acesta în grădina noastră, că din acest fruct şi după moartea Păstorului tău, ai parte de mîntuire în jalea ta; eu nu mă mir că-ţi plac Crinii,

oare pe cine nu atrag Crinii la sine. Însăşi Patroana Lăcaşului Sfînt, Preacurata Fecioară iubea Crinii, Fecioarele au întotdeauna în mîini cele mai frumoase flori. Ceea ce are Crinul între flori aceea şi noi vedem în Grădina cu Crini a Prea-Sfintei Fecioare. Crinul, fie alb, fie roşu, este demn de Grădina Fecioarei, ea iubeşte şi albul, şi roşul; fi-va Crinul vostru roşu, căci se aprinde de dragoste, spre mărirea acestei preacinstite Lavre, repede capătă rumeneală şi larg îşi învoaltă frunzele, cînd va şti să prezinte buni Grădinari şi Harnici Fii ai Bisericii Domnului, care *gloriam Dei* şi a Patronilor săi vor răspîndi slava lumii acesteia şi celei ce va veni *Calamo & encomio*. Bucură-te deci de acest Crin al tău şi al nostru, Preacinstită Lavra Pecerska, a ascultat Cel de Sus plîngerea ta, iată că-ţi trimite floarea prin Porumbiţa Sa, Preacurata Fecioară, de-acum osteni-vor valurile furtunilor tale, aşteaptă-te să primeşti floarea învoaltă a liniştei celei mari. Dă Doamne.

PIRAMIDA

Colegiului Kiovski (=de Kiev) şi Holjski

ÎNCHINATĂ FONDATORULUI SĂU

Dolor meus inconspectu meo est semper Psal. 37

Prea
Cuvioase
întru Domnul
Părinte
P E T R U
M O V I L Ă
oare şi tu ai pătruns
inima noastră? Inima noastră
sub Mitra ta a stat, cînd Moartea
a lovit cu coasa în Mitră, prin Mitră
coasa a nimerit în inimă, tu pătrunzi inima
noastră, cînd ţi-au fost puse Mîinile în Sicriu,
inima noastră a fost mereu cu tine, cu tine ni s-a
rănit inima. Fie ca sîngele să curgă din inimă, şi apa
să curgă din inimă, de aceea apasă inima, ca apa şi sîngele
să curgă. Adio, FONDATORULE, cît voi trăi, nu-mi voi precupeţi
lacrimile.

D.O.M.

Cine aleargă pe acest drum, / Citeşte, cine zace aici, / Pe Petru Movilă aici l-a îngropat, / Unealta cu care l-a îngropat pe Petru a pus-o pe Mormînt, / Unde sînt Cîrjele / Întrebi? au încetat să mai pască / Unde sînt Mitrele, Coroanele, Sceptrele / Metropolitane, Spadele lui Movilă? Moartea a schimbat totul, / Aruncînd în mormînt. / Deasupra a mai rămas numai lopata / Şi coasa morţii, cu care s-a înfrăţit / Mitrele au căzut, Au încetat să mai strălucească / Numele lui Movilă e slăvit pe Piramidă, / Întrebi, ce mai este? Totul piere în sicriu. / Sicriul îmbogăţeşte / Pornind în jos, coboară. / Mitropolitul zace în acest Mormînt / Iată piramida, proaspăta figura a Morţii / Proaspăt aşezată, / Întipărită în inima mea. / Cînd Moartea a rostogolit Coroana în groapă / Aruncînd Mitra în groapă, a împins inima în groapă / Inima împietrită / Duce stînca aceasta / Să se înalţe Piramida pe inimă / Cînd Păstorul e în Sicriu, inima nu stă degeaba / Inima dă glas durerilor / Cînd poartă hîrleţele / Cînd inima îşi duce rănile împreună cu Păstorul / Fiecare i le recunoaşte, pe Păstor îl iubeşte.

Benigne viator
veni et vide

Ioan C. 1. [46]

Nefericit Oaspete, / Vii spre mine noaptea, / Eu, zăcînd în sicriu, pe tine care treci pe lîngă Mormîntul meu / Te întîmpin, / Sorii mei s-au stins / Luna nu luminează / Ai nimerit la mine noaptea / Iartă-mă că m-a găsit zăcînd / M-au apăsat cu mormîntul, / Trebuie să stau întins / Păstor am fost / Căutînd oile prin munţi, am obosit, / Şi mi s-a dat un sicriu drept odihnă / Întreabă-mă ce se mai aude pe la mine? / Moartea umblă în urma ta, / Deja şi-a îndreptat Săgeata spre tine, / Şi pentru ce ai fost trimis la mine, / Ca să înveţi să mori, / Zăboveşte la movila mea / Adăposteşte-te o vreme / Moartea trece mai departe, pe lîngă cei care trăiesc încă, / Nu ajunge de-acum la movilele noastre, / Vouă Moartea vă este groaznică în ochi / Dar rar e acela care-şi aminteşte de ultimele roţi / Cînd uitaţi de ultimele roţi / Repede nimeriţi fie în vale, fie la movilă, / La ceea ce vedeţi înaintea ochilor, / Mormîntul vostru înaintea ochilor voştri / Nu vă uitaţi la mormînt, / Sau că vouă vi se aşterne jos în vremea asta / Stînd întinşi jos, nu vedeţi mormîntul, / O, ce slabă e zăbava voastră / Nimic nu făptuiţi, mergeţi numai la groapă. Ai nimerit şi tu, Oaspete, la Movilă, / Dar nu la a ta / De la Movila mea să înveţi cum să nimereşti bine / La Movila ta / Aşa să trăieşti pe lume, de parcă întotdeauna ţi-ai ridica Movila / Ai cunoscut Mitrele mele, ai cunoscut Coroanele, ce sus se aflau / Aşa au fost coborîte jos acum, / O A S P E T E! / La cel ce zace în Sicriu, ce poate Moartea să întrebi / Întreabă cît de alunecos e drumul vostru / Pe ziuă trebuie să umbli / Vine noaptea, / Umblînd pe coline, repede dai în groapă / Învaţă să mori, / Dar să trăieşti mult / Î Ţ I U R E Z. / Muze Movilene, cîntaţi un bocet, / Bocete prelungi vărsaţi odată cu lacrimile / Spuneţi plîngînd, că nu mai e Movilă, / Planetele voastre luminoase s-au retras / Un nor nefericit m-a lovit pe mine / Şi-o noapte bruscă mi-a acoperit ochii cu umbra, / Des se îneacă ochii în lacrimi / Scăldaţi în lacrimi, nu spală umbrele. / Aşa se ţine vopseaua neagră de ochii mei / Umbra se joacă cu proprii ochi, / Adesea varsă lacrimi gata din ochi / Şi norul îşi păstrează lacrimele mele spre al său bine, / Precum mi-e norul, aşa şi lacrima mi-s binele, / Şi norul, şi lacrima să măsoare lipsa / Lipsa s-a produs, Petru a fost îngropat / Peste Movilă s-a aşternut movila / Muze Movilene, cîntaţi un bocet / A murit Întemeietorul, daţi drumul jalei / Vai mie, vai, nu-l mai văd pe Movilă / Toate bucuriile au coborît în groapă / Vai mie, vai, nu mai e Întemeietorul, / N-am observat, în Sicriu l-au pus de cu seară, / Seara Păstorul se duce la movilă / Noaptea îi e mai uşor Morţii să-l atingă pe Păstor / Pe întuneric mai repede le vine ochilor somnul / Cînd e întuneric îşi închid repede ferestrele, / La noi, pentru nori sînt atîrnate pleoapele / Umbra ţîşneşte de peste tot în ochi / Nu te poţi apăra împotriva umbrei, ea să domnească, / Bucuria să omagieze acum umbrele. / Muze Movilene, cîntaţi de jale / Cerul vă nedreptăţeşte, Cerului să vă plîngeţi, / O, Înalte Ceruri, cum m-aţi mai rănit, / Nu-i jale oare? în mormînt l-aţi pus pe Petru, / Şi tu, Soare, repede alergi spre Apus, / Ce-ntunecime e, Petru, cînd zaci în negrul sicriu. / Din Sicriu Umbra s-a îndreptat către Soare / Şi, mergînd, a întunecat, crugul Soarelui / Noaptea, lui Petru îi apare în vis o vînătoare / Noaptea Păstorul în loc de peşte, vînează Cerul / Cînd Cerul cel mai bine se înnorează / Atunci mai iute ca oricînd se lasă vînat, / Seara, cînd Soarele încetează să mai alerge / Atunci nu-i mai scapă plasei lui Petru / Cînd Soarele îşi face culcuş de noapte în sfera sa / Uşor poate Petru să-l prindă-n plasă noaptea / Şi aşa Petru poate noaptea să vîneze sănătos / Cerul pescuit a fost în barca lui Petru / Cînd Cerul a fost pescuit înainte de zori / Pescuitul acesta n-a fost fără lacrimi, / Petru vînează Cerul, iar eu torn apă / Barca încărcată de vînat se cufundă / Se cufundă barca sub movilă / Din păcate forţa îl duce pe Movilă / Vai mie, vai, cînd te duce forţa, / Trei Coroane a smuls de pe capul Păstorului, / Tu, mare Petru, vînatul tău nu înzdrăveneşte / Cînd vînezi Cerul, pe tine Pluto te vînează / Un lucru mare vînezi, Petru, şi Moartea vînează / Un lucru mare, cine, vînînd, va spune că e mai mare, / Deci, voi vînaţi, iar noi lăsăm / nevînat // Petru a plutit pe lacrimi, nu-l avem pe Petru / Repede înaintează luntrea lui Petru / Nu-i de

mirare fiindcă Petru plutește în jos, spre groapă / Vai mie, cînd Petru plutește spre Sicriu / Sicriul îi servește lui Petru drept luntre / Muze Movilene, dați drumul bocetelor, / În Sicriu e Întemeietorul, în Sicriu căutați-l / Spuneți, Muzelor, unde este Petru Movilă, / Moartea vă va răspunde, în Sicriu l-am pus, / Spuneți, Muzelor, unde trăiește Întemeietorul / Moartea meșterește Mormîntul deasupră-i. / Spuneți, Muzelor, unde zace Păstorul vostru / Întrebați, vă vor răspunde, în turnul acesta, / Muze Movilene, cîntați de jale / Ce zace în inimă scoateți afară / Să curgă lacrimile în urma fructelor voastre / Doar acolo unde curge numai bine se întîmplă / Se spune: eu zic, la noi cînd se varsă / Din belșug din ochi, totuși rău se întîmplă / Rău, rău se-ntîmplă, nu ne mai auzim Tatăl, / Nu mai e Păstorul, noi numărăm Bocetele / Movilene Muze, vărsați lacrimi triste / Să se prelungească veacul vostru cu lacrimi / Pe munți voi bucuroși vă plimbați, / Veniți dincolo de munte, aici movilă aveți, / Umblați printre morminte, umblați, Muzelor, cu curaj, / Vouă vi se așterne în față movila în loc de munte, / Muze Movilene, vărsați-vă jalea, / Pierderea voastră cinstiți-o cu lacrimi, / Cînd umblați pe coline de morminte, / Spuneți fostului Întemeietor; Petru, Muzele tale triste te caută. / Unde zaci, Petru, acolo rămîne-vor Muzele, / Tu zaci, Petru, Muzele cîntă un Bocet / Își cîntă de noapte bună Bocete de jale / De jale e cîntecul cînd se cîntă în Bocete / Și înseși Sicriele se aruncă în groapă. / Muze de jale, o, Muze de jale, / Plîngeți, prin plîns veacul vostru să se prelungească, / Plîngeți, Muzele mele, stați în picioare pe movilă, / Și-n lacrimi aduceți mulțumiri lui Movilă / Să recunoască lumea cît de mult plîngeți, / Iar celui ce vă aduce bucurii, aceluia spuneți-i: / Nu mai e Întemeietorul, nu mai e Movilă, / Cum să nu plîngi oare? Pierdutu-ne-am Tatăl, Toate bucuriile ni s-au dus în mormînt, / Nouă ne-au rămas doar lacrimile și norii.

Nefericit An O mie șasesute patruzeci și șapte, în al șaptelea An, șapte paloșe au lovit în inima noastră, șapte răni ne-au făcut; după șapte răni mare jale ne-a cuprins; despre jalea asta cîndva se spunea: *Ubi est dolor sicut dolor meus?* Cînd în *Februarie* îl ducem pe Mitropolit la groapă, o lună crudă celebrăm, e crudă Luna care ni se înfățișează în giulgiul Mitropolitului; e crud și *Februarius*, e crud și Ianuarius,[3] Lună mohorîtă, și sîngele se varsă, și apa se varsă. Sîngele lui Christos este *Lavacrum animae*, Petru, cînd se duce să se spele în sîngele curs /, își scoate Corpul, Corpul este veșmîntul nostru, mergînd la spălat trebuie să ne scoatem Corpul, Cum Petru își scoate acest veșmînt, Moartea pune noaptea veșmîntul bogat în Sicriu. Bogat era veșmîntul fiindcă era al Mitropolitului, și mai era bogat fiindcă era de purpură, fiindcă era din sîngele celor Prea Puternici, avea veșmîntul acesta nasturi mari, cînd purta o aspră cămașă de pocăință din păr aspru, nasturii erau mici, dar lăsau mari umflături pe corp;[4] nu numai un singur port avea veșmîntul acesta, purta de jur împrejur nasturi, dacă ar fi văzut cineva, ar fi spus că e făcut tot numai din nasturi; scumpi acești nasturi, nu găsești alții ca ei pe pămînt, Cerul însuși îi are la mare preț, cînd se oferă în schimbul lor. Cine nu recunoaște cît de scump e Cerul, iată să așază în preț pentru nasturi. Cine nu recunoaște că și nasturii sînt scumpi, cînd însuși Domnul așa de scump îi plătește. Domnul nu e risipitor, iubește justiția, dacă // nasturii n-ar fi ajuns ceea ce sînt, n-ar fi poruncit să fie plătiți așa de scump; dar nasturii s-au scumpit prin faptul că au ajuns în mîinile Domnului. Nu erau goi acești nasturi, aveau pietre; cînd veșmîntul acesta se așeza pe piatră goală, în alte zile mai ales de Post, avea pietre, pe această piatră numai, cînd avea asupră-i platoșă, și cămașă de pocăință era socotită drept platoșă, înflorat era veșmîntul acesta, parte din el avea flori însîngerate de la platoșa intrată în Corp, parte avea flori vineții de la aspra cămașă de pocăință; la aceste flori, lacrimile albe treceau drept perle; cine ar fi putut număra perlele de pe veșmînt? Avea veșmîntul acesta și petlițe, un Brîu de fier cu dinți ascuțiți din primii Ani de Călugărie, purtate pînă în ultimul moment, nu-i de mirare că petlița a durat mult fiindcă era bine cusută de veșmînt, o pet-

---

3 Joc de cuvinte. În polonă: *luty*, crud, nemilos, iute, dar și Februarie.

4 Joc de cuvinte. În polonă: *guz*, nasture mare, și umflătură; ca și mai sus: mogila „mormînt" (movilă) și Movilă (Petru).

liță era petrecută peste alta. Uneori veșmîntul acesta se umplea de praf, cînd la miez de noapte zăcea întins pe pămînt, sau cînd făcea zilnic plecăciuni [mătănii], nu o dată petele acestea erau spălate cu lacrimi. Nu mai număr primii Ani de Călugărie consacrați diferitelor obediențe. O, Veșmînt scump, cum te-ai obișnuit cu pulberea drumului! Culoare deschisă ai, Naștere de Prea Puternic, Deschisă culoare, înrudită cu a Prea Puternicilor, a Prea Luminaților,[5] alb ți-e locul pregătit ție în Scaunul de Mitropolit și de Archimandrit, iar, ca Proroc Împărătesc, te presari cu pulbere pe Masa cea albă. Știi că ești făcut din pulbere, știi că nici unul din veșmintele tale *puluis es* nu poate să șteargă praful acesta. Apoi Veșmîntul a început să se respecte, cînd adesea celebra slujbe în Săptămîna Postului, și timp de trei zile ale Postului Domnului din prima și ultima săptămînă, fără să mănînce nimic. Veșmîntul acesta scump Moartea l-a pus într-o Ladă obișnuită, într-un Sicriu, Cerul a luat Sufletul, Moartea s-a prins de acest Veșmînt, noi am venit pe urma aceasta, unde se afla, dar am găsit numai o movilă, nu pe Movilă. Nefericită Muză Movileană, căutînd pe Întemeietor, ai nimerit sicriul, nici Literele nu-ți ajută, în ele mai întîi *Movilă* citești, nu *Moghilă*.[6] Moartea cînd citește literele tale de noul An, începe de la *A:* pe Arhiepiescop, Archimandrit include Cînd Moartea mai începe de la A, atunci nu trece de litera noastră; de la *A* începînd, acum alene citește: adică se întoarce, căci ea de la A a început cînd i-a luat de pe lume pe Adam din Rai și pe Abel. Pe pulbere am fost înscriși *pulvis es*, cel al cărui praf mai repede se risipește, pe acela îl citesc pe mormînt. La voi Moartea se găsește parte *longas*, cînd vă prelungiți Titlurile voastre, parte *breves* cînd le purtați scurt. Voi, cei din Starea înaltă, *longi* pentru voi s-au adunat, nu vreți să fiți măsurați scurt, prin aceea sînteți mai slăviți că aveți titluri mai lungi; ce-i drept în titluri aveți *longas* vi se face o nedreptate că *Vita brevis omnis potentatus vita brevis*. Moartea scurtează titlurile voastre lungi și pozițiile voastre în care v-ați pus toate nădejdile, le frînge; cînd în praful de nisip al clepsidrei scrieți, avînd titluri lungi, vă trebuie multă pulbere pentru scris, adică scrieți strîns, dar nu prea strîns și însăși Moartea care nu vede Literele voastre, citește: Domnii [Panii], de asemenea, în colț strîmt nu se plac, nu scriu strîns [înghesuit]. Mulțumește Moartea, pentru un Titlu mare toarnă multă pulbere, și mare trecere face în Clepsidră, repede se scurge nisipul. Prea Cuvioase Părinte Petru Movilă, și noi găsim *longas* în numele tău; tu te iscălești Fiu al Voievodului Țărilor Moldovei, Starea aceasta se măsura cu Sceptru și Coroană *longa*. Te iscălești Archiepiscop Mitropolit, Crucea de Mitropolit face *longam;* Te iscălești Archimandrit Pieczarski, Cîrja drept *longe* devine; Noi te scriem Întemeietor al *Collegij Mohilaeani Kioviensis & Hoscensis* și aici îți recunoaștem *longam;* tu ai înfăptuit ceea ce noi n-am avut pînă acum; dar toate acestea le-a luat moartea. Cînd ne tragem din Linia noastră, ne oprim la ultima linie, prin Sabie a crescut Linia ta, la Sabia Morții se încheie. Sub movilă zaci de-acum Prea Cuvioase Părinte Petru Movilă, adică peste Umerii tăi munciți s-a pus o movilă, și încă movila ta a fost acoperită cu o piatră. O, jale!, din păcate, jale! pe Piatră cîndva a aruncat Domnul Sămînța / Pe Piatră n-a răsărit, Petru nu este Piatră, de ce pe această Piatră cosește Moartea? Ne-ai fost Părinte, noi, ca Fii buni, te primim scumpe pe tine adormit întru Moarte, nu numai cu Mormîntul, dar și cu Piramidele, cu Cîrjele Pastorale. Ne-ai fost părinte, adesea te-ai bucurat de Fiii tăi *Ecce ego & Pueri mei quos dedit mihi Dominus*, spunînd: noi, pentru acest afect al tău, inima noastră încrustată cu hîrlețul pe mormîntul tău, ca o Piramidă, o punem de-acum împietrită. Ai fost Binefăcătorul nostru, noi nu numărăm Binefacerile tale, e greu să le numeri, tu nu vrei să auzi numerele cînd mergeai la Mormînt, cu mînă generoasă ne-ai dăruit, dar nu vrei să ne-auzi numărul. Cu lucru mic răsplătim așa mari *beneficia* ale tale, le stropim cu apă, dar nu le vom stropi [îndeajuns]. Ai fost Bine-

5 În original: *Jasny*, deschis (la culoare), alb, limpede joc de cuvinte cu adv. *Jasnie* care însoțește formula curentă *Jesnie Wielmoźnie Oswiecony* (Prea Puternicul, Prea luminatul).

6 În original: *mogila* (movilă) și *Mohila*, Movilă (Petru), diferență de o literă: „g" și „h", dar litera *g* ucraineană se transcrie în caractere latine prin *h*.

făcător, ştie această Binefacere Muza Movileană cînd plînge, după lacrimile bogate fiecare poate ghici Binefacerile tale. Muza mea îşi trece timpul cu Bocete, scrie Bocete cu lacrimi, precum condeiul aşa şi ochii nu sînt uscaţi, un talent a avut de la tine, şi acum îl aşează în pămînt. Talentul meu îl iei de la mine şi-l redai Cerului care numără atît de multe Talente. În Biserica Ta am îngropat Talentul meu, Fecioară Precistă, Luna Movileană ţi s-a aruncat la picioare, stă acum întinsă la pămînt. Luna are o lumină de Sferă joasă, iar tu eşti îmbrăcată în Soare, nu-i de mirare că Luna stă întinsă sau că Luna este jos,[7] totuşi nu se desparte de Soare. Am spus: un singur giuvaer mi-a fost dat, iar la mine talentele Divine s-au înrădăcinat: mi-a lăsat Dumnezeu ca giuvaer pe Tine, Prea Cuvioase Părinte Silvestru Kosow, Episcop de Mstislav, acum Arhiepiscop, Nominat al Mitropoliei Kieviene; Giuvaerul acesta drept Cap l-am primit, precum Capul e scump aşa şi eu preţuiesc acest Cap. Ştiu că Leul tău vrea să păzească întregimea mea. Mi-a mai lăsat Domnul ca Giuvaer pe Tine Prea Cuvioase Părinte Joseph Tryzno, Arhimandrit Pieczarski, sus stă acest Giuvaer, lesne mă luminează, umbrele mormintelor ne-au atins, ne slujesc nouă Lunile Tale, doar Lumina nopţii noaptea noastră o luminează. Un singur, cel mai scump Talent l-am îngropat, pe Prea Cuviosul Părinte Petru Movilă, dar şi întru aceasta nu am greşit cu nimic întru Domnul; sînt recunoscătoare cînd vărs pentru el lacrimi atît de multe. Moartea duce Mitrele la groapă, adică pentru ca Mitrele să se nască aici Moartea le aruncă precum sămînţa în mormînt. Fum se numeşte la Proroc Viaţa noastră, cînd fumul se aşterne pe pămînt, noi pentru aceasta deschidem ferestrele sicriului şi de aceea catafalcurile care se găsesc acolo se umplu de acest fum. Prea Cuvioase Păstorule, oare şi tu ai fost acest fum? Cînd umbli pe jos făgăduieşti schimbare în Ochii noştri; ce poţi face într-un caz nefericit? Nu se cuvine să adormi în noaptea noastră, adică de asemenea în această noapte şi noi am vrea să adormim; în ploaie nu adormim, pe mormîntul tău plouă cel mai mult, iar noi stăm pe mormînt. Prea Cuvioase Fondatorule, cînd pleci de la noi fii Patron al Muzei tale Movilene, pe pămîntul acesta mari binefaceri ai arătat, ai mai mult acum în Cer, mai mult poţi să daci. Cere pentru noi Făgăduiala Divină, care ne-a făgăduit în urma ta binevoitori succesori şi patroni. *Et dabo vobis Pastores iuxta Cor meum, & pascent vos Scientia et Doctrina.* Iar Collegiile tale *collecta voce* spun: *Da Doamne*

I. Pe linie bărbătească se trage Casa voastră / Săbii Nobiliare / pe Stemă / a luminat Casa voastră / Cînd astfel de Săbii dau lumină / Pe drept şi Sorii se ascund în spatele Razelor / Adică Săbiile acoperă Soarele /

Deci în zadar pătrund în Soare / Pentru Săbii în Soare a pătruns umbra / Săbiile nu produc raze în Soare / Săbiile de pe Steme s-au stropit cu sînge / Stau lîngă Soare, ca să se usuce.

Sogitta eius non revertetur vacua

Ieremia, 50, [9]

II. În Săgetător Soarele a avut zodiacul său / De aici s-au adunat în el atîtea arme. /

III. Sub Lună Săgeţile zboară prin Moarte? / Nu-i de mirare fiindcă au Stelele drept suliţi.

IV. Inima s-a aprins de mare jale / Aşa că pentru a se răcori şi-a pus Pălărie. / Sub Pălărie se ascund umbrele / Umbrele răcoresc, Inima fierbinte.

V. Sau adică inima nu s-ar aprinde, / Se teme de foc? oare are prea puţin (foc)? Se teme de ploaie? ca să nu stingă focul, / Deci sub Pălărie inima s-a ascuns.

---

7 Joc de cuvinte: Mieşiac, înseamnă şi lună (planetă) şi lună (calendaristică).

8 Joc de cuvinte. În original *Po Micezach*, care înseamnă „pe linie bărbătească", dar, în continuare, se foloseşte des cuvîntul *miecz* „sabie", deci cu sensul primar.

VI. Cîndva se făceau ferestre către inimă / Ca să priveşti în inimă, i se dădeau şapte ferestre.
VII. Săbiile Movilenilor în inimă sînt joase / Săbiile, se pare, în inima fierbinte se topesc.
VIII. Ştiu de-acum de ce Inima se află jos. / Ducînd multe fiare, s-a îngreunat.
IX. Prorocul are nevoie de o inimă curată / Ca să fie curată se vopseşte cu sîngele propriu, / Inima îi este Domnului un vas ales, / Urmează să-i placă atunci cînd este stropit.
X. De ce inima stătea la vedere? / Şi încă cu săgeţi, de unde a căpătat aceste săgeţi? / Ştiu că Inimii îi plac multe umbrele / Săgeata nu e bucuroasă a se însoţi cu umbra / De aceea e trist / cu cine luptă inima / A primit joc, rănile arată.
XI. Goneşte alături, îi îngheaţă cuiva flinta / E aproape acesta de pogromul mîinilor / Moarta are fiare reci la săgeţile sale / Le trimite în inimă, ca să se încălzească în inimă.
XII. Ce tot fac aici Inimile în Ochi, / Nu stau în umbră, doar iubesc umbrele? / De aceea au ieşit umbrele la suprafaţă, / Pentru că sînt mai dese, au atras după sine inima.
XIII. De ce Inima mea aşa des a fost săgetată / Se pare, pentru a nu se fărîma, a fost cu fier sudată.
XIV. Inima înnegrită cînd a fost sub lacrimi, / Cu ploaie fierbinte a opărit inima, / De aceea Inima este numită fierbinte, / În ploaie fierbinte, scăldată fierbinte.
XV. Ori fierul rece aici se încălzeşte / Ori de la fier inima mea se răceşte. / Cînd Săbiile lui Movilă în Inimă ajung / Lesne aduc mulţumire şi Inimii, şi Sieşi.
XVI. Fost-au în astă vreme mari vînturi cu ploaie / Cu mare avînt s-a aruncat asupra inimii. / Cînd Moartea a pus Pălărie pe Inimă / Din cauza vremii rele, a „cusut-o" cu Coasa.
XVII. Luna Movileană a fost săgetată /, Lunii i-au fost date săgeţi drept raze. / Cînd Luna nopţii are eclipsă / După dispariţia razelor o umbră deasă se revarsă / Plantele noastre cînd sînt în eclipsă / Pene de Corb capătă drept umbre / De aceea Penele au devenit moi / Se pare pentru că, stînd lîngă Lună, s-au umezit.
XVIII. Cînd prima Săgeată a lovit în Lună / A împins Luna spre Cerul dintîi. / Cînd au tras spre Lună şapte săgeţi / Luna au ridicat-o în al şaptelea Cer. / Şi de aceea Luna naşte nori deşi / Pentru că umblă pe crugul lui Saturn. / Cînd cu Săgeţi Luna s-a ridicat / Îndată Precistei s-a aruncat la picioare.
XIX. La acei dintre noi care ajunge la Ceruri, / În jurul Capului Lunile se încolăcesc ca nişte cununi. / Luna lui Petru cînd s-a aşezat în jurul Capului, / Moartea a săgetat spre Lună, ca spre o Cuşmă.
XX. Aş spune că aveţi goale Săbiile voastre / Nu-s goale, le puneţi în inimă ca într-o teacă.
XXI. Prin Săbii Soarele îşi prezintă umbrele, / Mergînd pe sus, doar omagiu aduc umbrelor? / Doar acela e mai bătrîn, deasupra căruia e muntele / Umbra merge pe jos, Soarele împreună cu umbra, / Soarele îl numesc roată solară / Iar Săbiile ca nişte spiţe sînt în această roată.
XXII. Cînd Parcele s-au aruncat asupra Soarelui / Atunci Planetele s-au încrucişat cu Săbiile.

Quasi pitam te in terram latans
Isaia, C. 27

I. Soarele Movileştilor cînd poartă doliu / Domnului slujeşte, că Domnul a murit, zice.
II. Planetele de sus au uneori pete / Deci şi Planetele Movileane capătă (asemenea) / Craniile devin pete / De aici Capetele se adună contra Planetelor / Cînd Soarele s-a oprit jos sub movilă / Multe Cranii au năpădit asupra Soarelui.

III. Luna Movileană cînd nu era plină / Moartea umplea Luna cu craniu / Cînd Luna e plină, apare rotundă / Capul se potriveşte cu această rotunjime.
IV. Nori mohorîţi exprimă Capetele (Craniile) / Nu e nevoie de nori, Capetele au umbre.
V. Movila a împărţit Luna cu Soarele / Între Planetele voastre s-a amestecat / De aceea Planetele, se pare, că au eclipse / Pentru că privesc unele la altele de după movile.
VI. Moartea şi-a despărţit groapa prin sicriu / Pentru ca Mitra să nu se rostogolească dincolo de sicriu.
VII. Cînd, stînd în nori, Inima a răcit / Deci purced să se încălzească, / Mişcarea mîinilor provoacă căldură, se spune / Aşa că pentru mişcare inima pulsează.
VIII. De ce în umbră Inima a fost cufundată, / Inima e rănită, cu rece oblojită. /
IX. Coroanele albe nimeresc în groapă / Inima e-n ţintă, dar trec pe lîngă inimă? / Adică merg pe un drum mai apropiat / Pe unde au un drum mai simplu, mai aproape / Cînd în umbră Inima stă pe partea stîngă / Atunci din drum la stînga Coroana nu se abate /.
X. Nu-i de mirare că Inima e dată drept groapă / Doar cu şapte Săbii inima a fost îngropată.

Ecce exiit qui seminat seminare, quaedam ceciderunt secus viam et venerunt volucres Caeli & comederunt ea
Math. 25

I. Dacă craniile semănate în brazda tare nu au rădăcini /, Însă în piatra oaselor au prins rădăcini / Şi mergînd în mormînt au tras după ele „piatra".
II. Cînd pămîntul e negru, roditor — se spune / Stînca e neagră, deci poate fi semănată.
III. De ce pe pămînt multe lacrămi din ochi au curs? / Pe pămînt s-a semănat sămînţă tare.
IV. Undeva se seamănă, ca să rodească / moartea seamănă aici ca să nu iasă nimic.

Captabunt in animam iusti
Psal. 93

I. Tu vînezi, Petre, şi Moartea te vînează pe tine / Vînează şi Cerul, a cui vînătoare e radioasă? / Acela dintre voi capătă vînat mult / Care reuşeşte să-l vîneze pe Petru.
II. Cînd Moartea a pescuit cu Capul Mitra / Luînd-o în undiţă, a ridicat-o în sus / Într-adevăr, aici capul e dat drept undiţă, / Pe cap Coroanele se aşează cu plăcere.
III. Îndată la peşti în vremea asta s-a dat Soarele / Cînd Petru a reuşit să pescuiască Cerul. / Pentru Petru cînd Soarele a devenit undiţă, / Lesne mulţi peşti se înghesuie în Soare.
IV. Moartea pe Petru, Petru pe Cel îl pescuieşte, recunoaştem, / Ei dară pescuiesc, iar noi le dăm drumul.

Authoris votum

Prea Cuvioase şi Cucernice răposat Păstor, nu scriu fără să nu plîng, cîmpurile sînt pline de lacrimi, cînd lacrimile au sprijin în inimă, izvorul lor e încă adînc, cînd are fundament aşa de adînc, în acest caz, cînd eu tac, vorbeşte pentru mine Job. S. Cap. 9. *Quid agam? si locutus fuero non quiescet dolar meus, etsi tacuero non recedet ame?* Cînd, Păstorule, în *Ianuarie* te aşează în giulgiu,

începi nu un An nou, ci Ani noi, de mai multă viaţă ai parte cînd mori; să începi în mod fericit o veşnicie fericită / iar Muzei Tale Movilene / să-i fii Patron / necontenit.

Benigne lector

Consummatum est

Ioan. 19 (30)

La sfîrşitul războiului ai ajuns / Şi trofeele s-au luat / Cel pe care Moartea l-a răpus, l-a lăsat / Pe cîmp Ucis. / Ce a rămas pe cîmp / Noi adunînd în Sicriu, am acoperit cu movilă. / Noaptea a avut loc războiul acesta / Noaptea Moartea l-a aşezat / Pe Petru pe ultimul pat / P E T R U / doarme adînc. / Acoperit de movilă, / Pe undeva Moartea s-a vînturat toată ziua / Şi a venit pentru înnoptare / În odaia Mitropolitului, / O, insuportabilă jale! / De două nopţi am avut parte, / Şi doi Sori ni s-au stins. / Roua nopţii e semn de vreme bună / Dar roua nopţii a noastră / Se urcă în nori / B E N I G N E L E C T O R / Movila e de acum pe Movilă /. Dar ce pot face? / Vorbi-voi? Nu se potoleşte durerea mea, / Dacă voi tăcea, / Nu va pleca de la mine / B E N I G N E L E C T O R / Îţi mulţumesc pentru albul nedoritor al ochilor / Care non ad mentem / Iartă-mă, / S-a scris prin nori deşi.

Bocet

I. Cînd Moartea a rostogolit Mitra în groapă / Ca să n-o plouă, a acoperit-o cu piatră.

II. De ce Inima a devenit negru mohorît? Purtînd urme de lovituri, are multe ferestre / Sau cînd în Inimă s-a tras cu şapte săgeţi / întuneric s-a făcut, că ferestrele în ea s-au închis.

III. În Piatră, se găseşte deci Mitra / Se pare că Mitra de aur e încercată de Piatră.

IV. Cînd în Inelul vostru n-aveţi piatră, Atunci puneţi piatră în Inel.[9]

(Traducere din limba polonă de Mihai Mitu, văzută şi de I. C. Chiţimia)

LITHOS ABO KAMIEŃ Z PROCY PRAWDY CERKWIE ŚVIETEJ PRAWOSLAWNEJ

Lithos sau piatră din praştia adevărului Sfintei Biserici ortodoxe ucrainiene, Kiev, 1644, Tipografia Lavrei

Lucrarea are 424 p. Textul în 10 rînduri pe pagină, litera gotică antică de 43 mm. Gravuri: stema lui M. Brzozowschi, iniţiale ornate şi finaluri. Gravor B. P. Majoritatea autorilor afirmă că a fost scrisă sub îndrumarea lui Petru Movilă. Se cunosc exemplare păstrate în 11 depozite. *Cat.* nr. 329, foto p. 68.

Registrul capitolelor

Pimin Eusebi, Excelenţei Sale Domnului Maximilian Brzozowski, stolnic al voievodatului kievian. Devotatului fiu al sfintei biserici ortodoxe de răsărit, ucrainiene. Mult măritului meu domn şi binefăcător (prefaţă) (p. 3—8, nenumerotate); Cuvînt înainte către cititor (p. 9—14, nenumerotate); Elogiul cititorului către Kassian (p. 15, nenumerotată); Prima nepotrivire a sf. Botez la Roxolani (ruteni, ucrainieni). La aceasta autorul de perspectivă îşi spune cuvîntul (p. 1—22); Răspuns pentru fals socotitele greşite oficieri în Taina bisericească (p. 23—32); Răs-

9 Versul se referă la figura nr. 12, unde un inel este purtat spre înălţimi de aripi.

puns la fals socotite abateri în Taina expiației (p. 33—42); Răspuns la fals socotitele diferite moduri de abordare a spovedaniei (p. 43—48); Răspuns la fals socotite abateri în Taina euharistiei (p. 49—128); Răspuns la falsa îndoială despre Proscomidie (p. 129—145); Despre formele prosforei (anaforei) (p. 146—148); Răspuns la fals socotitele erori în Taina preoției (p. 149—163); Răspuns la fals socotitele erori în Taina căsătoriei (p. 164—170); La fals socotite nepotriviri în Taina ultimei ungeri (p. 171—198); Despre mirungerea celor sănătoși (p. 200—209); Răspuns la falsa afirmație că pe cei de pe patul de moarte îi duce la disperare (p. 210—217); La fals socotitele erori și cvasiblamatele ritualuri demne, precum și lucruri neadmis de păstrat în canoanele scrise greco-ucrainiene. Răspuns (p. 219—382); Prokolophone (p. 379—382); Primul Tratat despre originea Sf. Duh (p. 383—403); Al doilea Tratat despre superioritatea Bisericii Ortodoxe (p.404—425).

CONSIDERAȚII ISTORIOGRAFICE REFERITOARE LA PANEGIRICUL MOVILEAN

Petru Movilă a intrat într-un puternic circuit cultural încă din timpul vieții nu numai în Ucraina, unde a devenit, după cum se știe, în 1633, mitropolit de Kiev, dar și în Țările Române pe care le-a sprijinit din punct de vedere cultural, precum și între scriitorii poloni, scriind opere în limba polonă și avînd strînse legături cu mari personalități poloneze (Ucraina fiind atunci sub stăpînirea Poloniei).

Fiu al domnitorului de mai tîrziu Simion Movilă (atît în Muntenia, cît și în Moldova), Petru Movilă a avut desigur parte de o instrucție aleasă, întîi în casa părintească, cu profesori particulari, și pe urmă în diverse școli, între care cele polone, Movileștii fiind multă vreme în relații oficiale și amicale cu diriguitori din Polonia. Astfel, ar fi putut face studii la Akademia Zamojske, înființată de hatmanul Jan Zamoiski în 1595, în localitatea Zemosć, cu discipline avansate: litere (arte liberale), drept, logică, fizică, matematică, retorică etc., *cu anumite tendințe antiiezuite.* Cercetătorii poloni susțin că ar fi făcut studii și la Paris; alții afirmă că a studiat în tinerețe în Olanda, unde, de fapt, i s-a tipărit în 1643 și prima sa carte, în limba latină, lucru necunoscut la noi pînă acum.

În orice caz, prin anul 1617 se afla la curtea hatmanului polon Stanislaw Zótkiewski (1547—1620), ocrotitorul său (firește după încheierea studiilor). Se avînta în acțiuni politice. În 1620 participă la lupta contra turcilor de la Tuțora, în care a căzut bravul hatman Zotkiewski.[1] În 1621 a luat parte și la lupta împotriva turcilor de la Hotin, unde a pierit alt ilustru hatman polonez, Jan Kerol Chodhiewicz (1560—1621),[2] și aceasta protector al lui Petru Movilă. În atare situație, Petru Movilă, care între timp încercase să devină domn în Moldova (și prin manevre ale mamei, doamna Marghita,[3] tatăl murise în 1607), renunță la orice ambiție monarhică și afirmare politică. Conștient de pregătirea și cultura sa, știind în același timp că în Moldova nu mai era loc pentru el, filopolon, ca toți Movileștii (dominația în țară era turcească), Petru Movilă a apucat drumul afirmării culturale pe care s-o ducă de undeva în siguranță și în spiritul poporului de care era și s-a simțit legat întotdeauna. Un asemenea loc de siguranță și de susținere (ceea ce s-a și întîmplat) nu-l vedea decît în Ucraina ortodoxă,

1 Cf. Stanislaw Smolenski, *Dzieje narodu polskiego,* ediția a VI-a, Cracovia, 1921, p. 196; lucrare accesibilă: Janusz Tazbir în *Histoire de Pologne* (operă colectivă), Varșovia, Editura științifică polonă, 1971, p. 240.

2 *Ibidem, ibidem,* passim.

3 N. Iorga, *Istoria literaturii românești,* ed. a II-a, vol. I, București, 1925, p. 239—240.

propriu-zis la Kiev, îndepărtat de vîltoarea politică din Moldova. Aci putea avea în continuare sprijinul Poloniei, de care nu s-a rupt niciodată.

Într-adevăr, prin 1625 sau 1627 Petru Movilă a îmbrăcat haina monahală la Lavra Pecerska din Kiev, devenind repede arhimandritul lavrei (1627) şi începînd o febrilă activitate cărturărească în Europa răsăriteană, sub oblăduirea expresă a mitropolitului Iov Borecki, de origine poloneză. Pe lîngă marea şi indiscutabila lui ştiinţă de carte, intră deci în joc şi interesele polone, care sperau, datorită personalităţii sale, o atenuare a conflictului religios din Ucraina, devenit foarte acut după unirea formală cu Roma a unei părţi dintre ortodocşii ucraineni, prin actul de la Bresk-Litovsk (1596).[4] Petru Movilă devenea un arbitru în care şi-au pus speranţele şi catolicii polonezi şi ortodocşi ucraineni. De aceea, în scurt timp, după moartea lui Iov Boreski (1633), a ajuns mitropolit. Însuşi Iov Boreski încercase timid şi neconvingător, între timp, un rol similar, asociindu-şi-l (vrînd nevrînd) şi pe arhimandritul Petru Movilă, bănuit de închinare spre catolicism.[5]

Bănuielile exagerau, dar nu-i mai puţin adevărat că Petru Movilă (ca şi Gr. Ureche, de aceeaşi generaţie, cu care a colegiat în şcoli polone) nu vedea cu ochi buni disputa între biserici, într-o vreme cînd asaltul împărăţiei otomane era încă în vigoare în Europa. Aceasta pe de o parte, iar pe de alta Petru Movilă nu rămăsese „încuiat" în sfera de cultură bizantină şi ortodoxă. Pregătirea lui îl făcuse receptiv la valorile occidentale. Aşa se explică faptul că la numirea lui ca arhimandrit reorganizează tipografia Lavrei Pecerska, înzestrînd-o cu litere polono-latine pentru cărţi de conţinut nou (pînă la el tipărise numai cărţi slavone cu chirilice) şi tot aşa se explică punerea bazelor unui colegiu în 1631[6] (devenit Akademie în secolul al XVIII-lea, nu în vremea mitropolitului, cum se mai afirmă încă), cu program occidental de învăţătură: arte liberale, gramatică, retorică, dialectică, aritmetică, geometrie, astronomie, muzică, toate astea pe lîngă teologie, între limbile de predare şi studiu nelipsind latina, ba ocupînd chiar un loc preponderent, alături de slavonă şi greacă. De altfel Petru Movilă era un poliglot; cunoştea bine limbile latină, polonă, slavă veche, rusă şi ucraineană, elină şi greaca timpului.

Se vede clar cum mitropolitul de origine română deschidea porţile pentru elemente şi forme de cultură occidentală în răsăritul Europei, în zona zisă pravoslavnică. Este bine cunoscut acum, din cercetările şi sintezele româneşti, sprijinul pe care l-a dat Petru Movilă Ţărilor Române, sub Vasile Lupu şi Matei Basarab, cu material tipografic şi oameni de carte dintre colaboratorii lui ucraineni. Voievodul Vasile Lupu va înfiinţa la mănăstirea Trei Ierarhi şi o şcoală de tip movilean. Nu vom insista deci în mod special asupra meritelor lui Petru Movilă pentru cultura românească.[7]

În schimb, vom sublinia o serie de fapte care ajută la regîndirea şi reconsiderarea activităţii şi atitudinii lui Petru Movilă în problemele dezbătute atît de frecvent în vremea lui. În primul rînd, el a fost nu numai un mare om de carte, dar şi un „diplomat" în a intra şi a se purta în focul dezbaterii.

---

4 Pentru actele tari ale luptei vezi lucrarea noastră *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, Bucureşti, 1972, p. 221—226.

5 Cf. S. Golubev, *Kievskij mitropolit Petr Mohila*, vol. I, Kiev, 1883, p. 225—227.

6 În 1631 actul de înfiinţar, pentru că de funcţionat a început în 1632.

7 Pentru asemenea merite şi altele, vezi N. Iorga, *op. cit.*, p. 237—246; P. P. Panaitescu, *L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogila, archevêque de Kiev, dans les Principautés Roumains*, în „Mélanges de l'Ecole Roumaine en France", V, 1926, p. 16—36; N. Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, II, Bucureşti, 1942, p. 93—96 (ediţia a II-a, Bucureşti, 1980, p. 163—167); St. Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, I, Bucureşti, 1947, p. 253—259; G. Ivaşcu, *Istoria literaturii române*, I, Bucureşti, 1969, p. 129—132; Ion Rotaru, *Literatura română veche*, Bucureşti, 1981, p. 76—97. Cu oricîte corectări şi completări, fiecare din aceste lucrări prezintă o imagine a contribuţiei lui Petru Movilă pentru cultura românească, lăsînd la o parte studiile speciale de adîncire.

Aşa a luat naştere *Mărturisirea ortodoxă*, scrisă de Petru Movilă în limba latină şi transpusă apoi în limba greacă. Un sinod convocat la Kiev (1640) şi altul la Iaşi (1642), la care mitropolitul n-a participat (!), au pus-o în discuţie şi au confirmat-o, după anumite remanieri. Aceasta s-a întîmplat după drama patriarhului Kiril Lukaris al Constantinopolului, acuzat de calvinism şi pînă la urmă ucis, dar de a cărui vinovăţie nici mitropolitul Petru Movilă, nici mitropolitul Varlaam al Moldovei n-au fost convinşi. Ceea ce se ştie mai puţin însă sau nu se ştie deloc la noi este că opera a fost publicată de autor în versiune latină încă din timpul vieţii, şi anume la Amsterdam, în 1643: *Confessio fidei orthodoxe*,[8] deci cu mult înainte de datele înregistrate de istoriile literare româneşti pentru această versiune.[9] El n-a fost de acord cu remanierile în limba greacă.

După un an, Petru Movilă a publicat a doua lucrare concepută de data aceasta în limba polonă, cu un titlu plastic: *Lithos obo kamien z procy prawdy Cerkwie s'wietej prewostawnej ruskiej* (Lithos sau piatră din praştia adevărului al sfintei biserici ortodoxe ucrainene), Kiev, 1644 (în tipografia Lavrei Pecerska). Publicată sub pseudonimul Eusebie Pimin, scrierea aceasta este un răspuns la broşura lui Kasjan Sakowicz[10] de blamare a ortodoxiei: *Epanorthosis obo perspektywe i objasnienie bledow, herezjej i zabobonaw w grekonskiej cerkwi* (Epanorthosis sau perspectivă şi explicaţie a greşelilor, ereziei şi superstiţiilor bisericii grecorutene), Cracovia, 1642.

Pentru înţelegerea exactă a atitudinii lui Petru Movilă, mai notăm că, neacceptînd întru totul propunerile de remaniere pentru versiunea greacă, în 1645, în baza versiunii latine, el a tipărit un catehism în limba polonă, *Zebrenie krótkiej nauki*, tradus şi publicat în acelaşi an şi în slavo-ucraineană, *Săbranie krotkoj nauki*. După cum se vede, cu oricîte rezistenţe ortodoxe, desfăşurarea de cultură ucraineano-polonă continua viguros. Apoi Petru Movilă alcătuise *Mărturisirea ortodoxă* sub presiunea pornirilor furtunoase înpotriva „calvinismului" lui Kiril Lukaris, însă tot el este cel care în 1645 a susţinut, împreună cu Gr. Ureche (amîndoi cu vederi largi) căsătoria domniţei Maria, fiica lui Vasile Lupu cu calvinul Janusz Radziwill (1612—1655), prinţ lituan, împotriva boierilor moldoveni care se opuneau căsătoriei din cauza confesiunii acestuia. Ba mai mult, mitropolitul a venit la Iaşi (singura dată) şi a celebrat în persoană cununia, rostind şi o cuvîntare atît în limba română, cît şi în polonă.[12]

Am spus toate cele de mai sus pentru a aprecia cum se cuvine importanţa descoperirii şi achiziţionării (în fotocopie) de către remarcabilul părinte în ale ştiinţei de cultură românească veche Paul Mihail a unei tipărituri în limba polonă, consacrată mitropolitului Petru Movilă imediat după moartea sa, broşură necunoscută literaturii române de specialitate. Este vorba de un penegiric-elegie, datorat călugărului Iosif Kalimon din ordinul bazilienilor, auditor — cum spunea el — al cursului de filosofie la „Colegiul Movilean" de la Kiev. Scrierea cu titlul *Žal ponowiony* (Jale reînnoită), poartă data de aprilie 1647 şi a fost imprimată la Lavra Pecerska, iar exemplarul, unicat, face parte din Biblioteca Academiei de ştiinţe a R.S.S. Ucrainene. Ea conţine 46 de pagini în chenar înflorat, cu 8

8 Cf. *Bibliografia literatury polskiej*, vol. II (colectiv), sub redacţia lui Roman Pollak, Varşovia, 1964, p. 528 (aci p. 528—629, multe alte date necunoscute din sursă polonă).

9 De fapt, şi ediţia următoare *Confessio orthodoxae catholicae et apostolicae ecclesiae orientalis*, Leipzig, 1659, devansează pe cele semnalate la noi: 1662 etc.

10 Kasjan Sakowicz (1576—1647) a fost rectorul şcolii „Frăţiei" de la Kiev între 1620—1624, în 1624 s-a mutat la Lublin trecînd în rîndul uniaţilor, iar în 1641 a adoptat catolicismul, intrînd în ordinul augustinilor.

11 Cf. Ştefan Ciobanu, *Istoria literaturii române veche*, p. 259; Dan Horia Mazilu, *Udrişte Năsturel*, Bucureşti, 1974, p. 31—32 (în lucrare multe şi precise ştiri despre Petru Movilă).

12 Cuvîntarea în polonă, cu traducerea în româneşte, publicată integral de G. Mihăilă, împreună cu sfaturile către Moise Movilă şi cu largi consideraţii despre meritele de literat ale mitropolitului, în *Contribuţii la istoria culturii şi literaturii române vechi*, Bucureşti, 1972, p. 183—228.

gravuri simbolice în aramă (unele cu inscripţii de mînă). Este realizată într-o limbă polonă a timpului. Compusă din secvenţe în proză şi versuri, cu imagini simbolice şi stil mult metaforizat, cu scene uneori macabre în invocarea atotputernicei morţi, scrierea este de tipul literaturii emblematice (se referă de altfel frecvent la embleme (herby) şi, după toate probabilităţile, nu este ieşită dintr-un singur condei, de vreme ce pe parcurs intervin cu jalea şi cîntecul lor, de asemenea, subiecte feminine. Iosif Kalimon n-ar fi decît înscenizatorul întregului. Lucrarea este închinată de acesta nobilului polon Adam Boris Merkiewicz, protectorul şi sprijinitorul mănăstirii Brecka de la Kiev, căruia i se adresează într-o prefaţă economiastică, fără legătură cu personalitatea lui Petru Movilă.

Cu invocaţii şi tablouri variate, înţesate de citate latine şi de culori bizare, opera poartă semnele barocului polonez manifestat din plin tocmai în astfel de scrieri. Din toate însă, deasupra se ridică figura nobilă, omagiată şi adînc respectată a mitropolitului Petru Movilă. Se trec în revistă şi se comentează poetic însemnele lui metropolitane, în legătură cu stemele ţărilor româneşti, şi anume capul de bour, corbul, unit cu acvila polonă, spada şi sceptrul coroana etc. Nu lipsesc imaginile de bună poezie, sub formă epitetică, în cuvîntul însuşi al mitropolitului:

„pe tine care treci pe lîngă mormîntul meu, / Te întîmpin, / Sorii mei s-au stins, / Luna nu luminează. / Ai nimerit la mine noaptea, / Iartă-mă că m-ai găsit zăcînd. / M-au apăsat cu mormîntul, / Trebuie să stau întins, / Păstor am fost, / Căutînd oile prin munţi, am obosit / Şi mi s-a dat un sicriu drept odihnă. / Întreabă-mă ce se mai aude pe la mine?“

sau:

„Petru, muzele tale triste te caută. / Unde zaci, Petru, acolo rămîne-vor muzele. / Tu zaci, Petru, muzele cîntă un bocet, / Îşi cîntă de noapte bună bocete de jale, / De jale e cîntecul cînd se cîntă bocete. / Muze de jale, o muze de jale, / Plîngeţi, prin plîns veacul vostru să se prelungească, / Plîngeţi, muzele mele, staţi în picioare pe movilă / Şi-n lacrămi aduceţi mulţumiri lui Movilă, / Să recunoască lumea cît de mult plîngeţi. / Iar celui ce vi se adresează, aceluia spuneţi-i: / Nu mai e Întemeietorul, nu mai e Movilă, / Cum să nu plîngi vere? Pierdutu-ne-am Tatăl, / Toate bucuriile mi s-au dus în mormînt, / Nouă ne-au rămas doar lacrămile şi norii“.

Există şi alte multe pagini frumoase de elegie, alegorii, joc ingenios de cuvinte, cîntînd şi preamărind personalitatea lui Petru Movilă.

Lui Petru Movilă i s-au adresat panegirice de preţuire şi simpatie în limba polonă sau slavonă încă din anii săi de arhimandrit sau cu prilejul alegerii sale ca mitropolit (desfăşurată la Lvov, în 1633),[13] dar acesta din urmă este cel mai dezvoltat şi avîntat din punct de vedere poetic.

Iar descoperirea acestei cărţi necunoscute referitoare la personalitatea sa, punerea cărţii în circuit şi în valoare prin traducerea sa în limba română este un fapt de mare însemnătate. Această realizare merită toată lauda.

Prof. univ. dr. **I. C. Chiţimia**

ÎNCEPUT DE IMN PENTRU PETRU MOVILĂ

Am citit şi recitit cu o mare bucurie în suflet această capodoperă de suflet românesc datorată unui străin, asupra unei conştiinţe creştine româneşti, Petru Movilă Mitropolitul Kievului. Această plîngere fericită, strămoaşă a Cîntării României de mai tîrziu, venind din adîncurile gîndirii imnice antinomice a Bizan-

---

13 Pentru aceste panegirice vezi lucrările mai recente: Dan Horia Mazilu, *Udrişte Năsturel*, p. 30—31 şi G. Mihăilă, *op. cit.* p. 186—187.

ţului peste care pluteşte şi rîvna veacului muzicii lui Bach, a luminii ce-şi desfoliază taina peste tenebre în pictura lumii occidentale, ce-o zămisleşte în epocă în nord Rembrandt.

Un străin, poate mai mulţi, o inimă din preajma Mitropolitului dă glas plîngerii unei lumi la adormirea acestuia. Totul se întîmplă în afara noastră şi cel ce scrie şi cei ce-l împrejmuie pe adormit. Sînt străini, sînt fraţi ai noştri de altă limbă de aceeaşi credinţă. Ceea ce ei spun are cu atît mai mult valoare pentru istoria noastră spirituală.

Este cel mai convingător text asupra sufletului vieţii interioare a marelui nostru compatriot, piatră de hotar în istoriografia noastră asupra acestui uriaş smerit ierarh din viaţa noastră.

„Întreaga Rusie înecată în lacrimi de sub pleoapele umede ale bunei speranţe priveşte".

„Trăind în înălţime purta umil... făclia celor 7 sfeşnice".

Petru Movilă vine de departe:

„Atîtea multe sute de ani s-a ridicat un lăcaş aşa de mare pe capul vostru de Bour".

„Oricine priveşte la sceptrul casei Tale va recunoaşte că Mîna Ta s-a îndeletnicit cu acest prea cinstit meşteşug al strămoşilor Tăi".

Imaginea ce, sînt sigur, va deveni clasică însă asupra lui Petru Movilă de acum încolo, este cea referindu-se la nevoinţele călugărului ajuns Mitropolit, ce ne trimit cu gîndul la cingătoarea de cuie a contemporanului său, fizicianul Pascal:

„Petru cînd se duce să se spele în sîngele curs îşi scoate corpul, corpul este veşmîntul nostru, mergînd la spălat trebuie să ne scoatem corpul, cum Petru îşi scoate acest veşmînt, moartea pune noaptea veşmîntul bogat în sicriu. Bogat era veşmîntul, fiindcă era al Mitropolitului, şi mai era bogat fiindcă era de purpură, fiindcă era din sîngele celor Prea Puternici, avea veşmîntul acesta nasturi mari. Cînd purta o aspră cămaşă de pocăinţă din păr aspru, nasturii erau mici, dar lăsau mari umflături pe corp".

Imaginea este extraordinară, pentru că pătrunde în viaţa intimă a Mitropolitului, îmbrăcat falnic în veşmînt de purpură imperială pe dinafară, la vedere, iar la nevedere, pe ascuns, corpul său cuprins în sac aspru ca Ioan Botezătorul, era chinuit, ars şi topit de votul sărăciei, al nevoinţelor pustniceşti. Mitropolitul continuă să fie călugărul moldovean pe urmele nevoinţelor lui Daniil Sihastru, ştiindu-se pe cruce zi de zi.

Trebuie să vedem în acest fragment de unde vine admiraţia celor ce trăiau la Kiev în preajma smeritului păstor ce s-a făcut domn oilor sale. Marele cărturar ştiind mai multe limbi, convocînd un Sinod, scriind şi publicînd cărţi în latină în tipografii europene, umblă îmbrăcat în taină în straiul profeţilor şi asceţilor, al marilor ctitori ai ortodoxiei de-a lungul celor două milenii de creştinătate.

Atmosfera de sfinţenie şi evlavie ce era viaţa Kievului în anii păstoriei Mitropolitului nostru, transpare din acest poem-plîngere, la întreţinerea şi extinderea căreia evlavia sa a contribuit prin jertfa de sine.

Sfinţenia monahală, atît de cinstită în Gogol şi Dostoievski mai tîrziu, a trecut şi a rodit şi în straiul de purpură, în corpul slujitor al lui Petru Movilă, acest înaintemergător al lui Paisie cel Mare de la Neamţ.

Petru Movilă ştia că a merge între străini înseamnă a te încinge cu sac aspru, a-ţi topi toate patimile, a urca pe cruce — numai astfel vei putea stinge în preajma ta privirile iscoditoare, prefăcîndu-le în blîndeţea Mielului.

În acest sens Petru Movilă este modelul cărturarului român ajuns de sfinţenie la moartea căruia plînge toată suflarea, ca-n sufletul lui Eminescu. Căci în momentul cînd „Patria varsă lacrimi deasupra-vă pe lîngă valurile voastre dau drumul Rîurilor". Plîng rîurile şi fluviile unui neam, ale unei Patrii, şiroaie se zbuciumă între maluri, brăzdînd şi fericind pămîntul, cînd cel ce pleacă nu moare, ci pătrunde în Ceruri la Părintele ceresc, de unde mijloceşte prin rugăciuni şi viaţă cerească pentru noi.

Lacrimile noastre la plecarea celor buni dintre noi se prefac în crini în Grădina Maicii Domnului.

Foaia de titlu a Panegiricului: Jale reînnoită..., *Kiev, 9 aprilie 1647 citit de Joseph Kalimon la înmormîntarea mitropolitului Petru Movilă*

S Z L V B

Pierśćień do Szlubu ſwoy Orzeł przynośi,
By ná ſwoy Głowá przemieniłá prośi,
W odmienie Pierſniow nic nie vtracáią,
Obá: do Pierśniow y przyiaźn przydáią.

I.

W Zacnych Dwuch Domách widzę dwá Xiężyce,
W Obodch nie cále tylko połowice:
Długo te Kwádry oſobno chodźiły,
Z Pierśniá kształt wziąwszy koło vczyniły.

II.

C

Stemele Moldovei și Țării Românești în Panegiricul lui Petru Movilă, Jale reînnoită . . ., *Kiev, 1647*

ΛΙΘΟΣ

ABO

KAMIEN

Z PROCY PRAWDY

CERKWIE SWIETEY PRAWOSŁAWNEY RVSKIEY.

Ná Skruſzenie Fałecznoćiemney Perſpektiwy álbo ráczey Páſzkwilu od Káſſianá Sákowiczá, byłego przedtym kiedyś Archimándrite Dubienſkie° Vnitá, iákoby o błędách, Hærezyách, y Zábobonach Cerkwie Ruſkiey w Vniey nie będącey, ták w Artikułách Wiáry, iáko w Adminiſtrowániu Sákramentow y inſzych obrządkach y Ceremoniách znáyduiących ſię, Roku P. 1642. w KRAKOWIE wydánego.

WYPVSZCZONY.

Przez pokornego Oycá,

EVZEBIA PIMINA.

Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum confringetur: ſuper quem verò ceciderit, conteret eum.
Matth. 21. Verſu 44.

W MONASTYRV,
Swiętey y Czudotwornev Łáwry Pieczárſkiey Kijowſkiey. Anno Domini. 1644.

Foaia de titlu a lucrării Lithos albo Kamien ... Kiev, 1644

Să-mi fie îngăduit să sărut prin aceste rînduri scrise cu fericire obrazul luminat al unuia dintre cei mai frumoşi oameni ce i-am văzut în viaţa mea de pînă acum, frumos pînă la ceruri, la suflet şi grai şi inimă, pe marele cărturar român, învăţatul român creştin Paul Mihail — descoperitorul acestui imn plîngere asupra fericitului părinte Petru Movilă.

Ioan Alexandru

UN PANEGIRIC POETIC LA MOARTEA LUI PETRU MOVILĂ

Neobositul cercetător în istoria noastră bisericească, părintele Paul Mihail, a descoperit recent textul datînd din aprilie 1647, al unui panegiric alcătuit, se pare, de mai mulţi din prilejul morţii, în noaptea de Anul Nou 1647, a Mitropolitului de Kiev, Petru Movilă. Textul, se pare unicat, a fost imprimat în limba polonă, în Lavra Pecerskaia din Kiev de călugărul Iosif Kalimon, auditor al cursului de filozofie la „Colegiul Movilean" din Kiev, întemeiat de Petru Movilă. E greu de spus dacă Iosif Kalimon e autorul întregului text sau numai al unei părţi a lui, celelalte părţi datorîndu-se altor autori şi se pare şi autoare, care au fost adunate într-un întreg unitar ca conţinut de amintitul călugăr.

E de amintit că Petru Movilă a fost fiul domnitorului Simeon Movilă (atît în Muntenia cît şi în Moldova). Refugiat în Polonia a avut parte de o educaţie aleasă în acea ţară, unde a trăit şi a avut relaţii amicale cu diriguitorii şi nobilii polonezi, luînd parte cu unii dintre ei chiar la unele lupte cu turcii, pînă ce prin 1625 sau 1627 îmbracă haina monahală în Lavra Pecerska din Kiev, al cărei stareţ ajunge în scurtă vreme, ca la 1633 să ajungă Mitropolitul de Kiev al populaţiei ortodoxe a Ucrainei, aflată atunci sub dominaţia Poloniei.

Ca ortodox şi ca nepolonez, dar în acelaşi timp cu educaţie în şcolile catolice ale Poloniei şi în bune relaţii cu cercurile conducătoare ale ei, Petru Movilă a fost socotit cel mai bun atît de ucrainenii rămaşi ortodocşi, dar hotărîţi să-şi apere credinţa lor, pe care o parte din ei fuseseră siliţi, prin actul de la Brest — Litowsk din 1595 să şi-o părăsească în favoarea Unirii cu Roma, cît şi de conducătorii Poloniei doritori de o liniştire a ucrainenilor ortodocşi (care în 1667 vor fi alipiţi Rusiei) printr-un conducător spiritual ortodox, dar neostil statului polonez.

Astfel „Petru Movilă devenea un arbitru în care îşi puneau nădejdea şi catolicii polonezi şi ortodocşii ucraineni" (I. C. Chiţimia, Consideraţii la Poemul panegiric de faţă). El continua să împlinească un rol pe care l-a împlinit Mitropolitul de Kiev care l-a precedat, Iov Boreski, dar cu mai multă eficienţă, dat fiind că nu era polonez ca acesta.

Astfel Petru Movilă a pornit cu hotărîre la o întărire a ortodoxiei ameninţată de uniatism, dar fără ostilitate împotriva Poloniei şi purtînd în el urmele formale ale unei teologii scolastice care domina atunci teologia catolică de pretutindeni. Această calitate şi formaţie a lui, care nu-l clintea din ortodoxie, dar inspira încredere şi părţii poloneze, îl îndeamnă să întemeieze în 1631, cît era încă stareţ la Pecerskaia Lavra, un colegiu teologic în acea mănăstire cu limba de predare latina, devenit în sec. XVIII Academie şi deschis unor influenţe catolice (Imaculata concepţie) şi să publice o „Mărturie ortodoxă" în apărarea ortodoxiei, dar cu folosirea unei metode mai scolastice proprie „Mărturisirilor" catolice din acea vreme.

Scolasticismul acesta, oarecum deosebit de scrisul duhovnicesc al Părinţilor Răsăritului, şi-l însuşise şi o parte a teologiei greceşti (de ex. Meletie Sirigul). Prin aceasta amîndouă Bisericile îşi manifestau unitatea în voinţa de apărare în faţa adversarului comun, reprezentat de Reforma apărută recent şi care căutase să se infiltreze în Răsărit mai ales prin „Mărturisirea" lui Chiril Lucaris, pe care se pare că a avut-o în vedere „Mărturisirea Ortodoxă" a lui Petru Movilă.

Poziția ortodoxă hotărîtă și-o manifesta însă Petru Movilă și în raport cu catolicismul, prin răspunsul dat ortodoxului convertit la catolicism Kasjan Sakowicz, care critica ortodoxia în scrierea „Apanorthasis, îndreptarea greșelilor ereziei și superstițiilor Bisericii greco-rutene", Cracovia, 1642. Împotriva acestei scrieri, Petru Movilă publică la 1643, în limba polonă, scrierea sa: *Lithos sau piatra din praștia adevărului Sfintei Biserici ortodoxe ucrainene*, Kiev, 1644, în tipografia Lavrei Pecerska. Ar fi de mare prestanță pentru cunoașterea mai exactă la noi a atitudinii lui Petru Movilă față de catolicism, traducerea în românește a acestei scrieri.

Față de Polonia își arată pe de altă parte prețuirea prin faptul că întemeiază în Lavra Pecerska, la 1631, o tipografie dotată nu numai cu litere chirilice pentru publicarea de texte în limba slavonă, ci și cu litere latine pentru publicarea de texte latine și poloneze.

Petru Movilă se vădea astfel jucînd un rol intermediar între Apus și Răsărit, sau viceversa, împlinit de poporul român în general în istoria sa.

Iubirea ce și-a cîștigat-o Petru Movilă între păstoriții săi ucraineni se vede și din poemul elegiac scris la moartea lui de unii dintre aceștia. Iar eficiența rolului de intermediar între Polonia și ortodoxia ucraineană se constată din fapul că acest poem este publicat în Pecerska Lavra, dar în limba poloneză.

Din acest poem, de o uimitoare calitate poetică, se vede totodată influența pozitivă pe care poezia și proza poloneză, aflată în acel timp la un nivel de mare înălțime, a exercitat-o — datorită și lui Petru Movilă — asupra ucrainenilor.

Nu ne vom ocupa cu ilustrarea amănunțită a calităților poetice ale acestei elegii. Vom da numai unele fragmente în care autorii își manifestă dragostea față de Mitropolitul lor decedat și descriu unele din calitățile lui. Din ele se pot constata și însușirile de mare subtilitate poetică a textului. E o poezie care folosește în mod original imagini luate din natură și aprofundează îndeosebi taina morții cu cele ce se întîmplă în credința creștină după ea: „soarele mohilean coboară jos, cînd merge spre mormînt. El aduce acum noapte mare. Cînd acest soare se mișcă mai sus, la noi era zi mare. Acum cînd se mișcă jos, ziua ni s-a scurtat, umbrele s-au prelungit. Moartea cu umbre lungi se întinde cînd rămîne mult la noi". „Cerul oficiază o cină mortuară. Nici unul nu poate să se sustragă de la aceasta". Toți vom fi invitați la ea, cînd ne va veni vremea. Pomenind de sceptrul voievodal al Munteniei, posedat de familia lui Petru Movilă, panegiricul spune: „Moartea punînd pe Mitropolit în sicriu, la carul său cu herb, înhămînd cerbul strămoșesc, îl duce la groapă".

Panegiricul folosește și teme populare folosite cu prilejul morții: moartea seceră o viață sau alta cu coasa, cel mort e instalat într-o luntre în care trece la „tărîmuri depărtate".

Mitropolitul a fost o piatră mare de temelie pentru mulți: „Un tunet mare a lovit piatra, un mare tunet s-a auzit în toată Rusia". Movilă trăind pe înălțimi s-a purtat umil. De aceea nu se cuvenea să zacă jos... El a fost făclia noastră. Poruncit-ai, Doamne, să fie așezată făclia în sfeșnic... ca lumea să o vadă... Dar acum făclia noastră n-o vedem. Ai luat această făclie pentru cele șapte sfeșnice" (Mt. 5, 13; Apoc. 2, 20).

Acum făclia aceasta „îi strălucește cerului și nu nouă" ca și lui Petru Apostolul, așa s-au dat și lui Petru Movilă „cheile cerului". „Petru nu pregetă să meargă în sicriu ca să-și deschidă porțile cerului".

În formă de versuri se dă o interpretare spirituală celor două Mări prin care trebuie să străbată Mitropolitul spre cer. Una e făcută din sîngele Domnului, alta din lacrimile celor ce l-au iubit: „Domnul varsă sîngele Său, iar noi lacrimi... / În timpul Anului Nou / mare revărsare de lacrimi se deschise înaintea luntrei. / Petru atunci se urcă în luntre. / Și așa, pe Marea Roșie și albă / plutește spre cer. Cerul e departe. / Tocmai peste două Mări trebuie să treci pînă la el. E nevoie de Marea Roșie a sîngelui Domnului. / Fără aceasta nu se ajunge la cer. / Mai mult s-a vărsat lui Petru sîngele Domnului... Lui Petru o Mare Roșie i s-a făcut: „Inimă varsă și revarsă lacrimi în toate părțile. / Aștearnă-se puhoiul înaintea luntrei lui Petru". Trezește-te, Părinte, să ne luăm rămas bun. / Tu taci, Păstorule, eu pentru tine vărs. / Eu seamăn lacrimi din belșug pe piatră / ... Adio Păstorule, Fundator generos".

Sînt pomenite toate comorile spirituale adunate de familia Movileştilor. „Tristă şi preacinstită Casă Movileană ce rău te destrămi, cîtă nedreptate ţi se face. Comorile tale de atîtea sute de ani, dobîndite cu curajul memorabilului roman Scaevola viteazul, marţialist, plătite cu sînge, moartea ţi le-a luat".

„Aşa e de mare pierderea Prea Cuviosului Păstor. Dar ce poţi face?... Cerurile au şi ele invidia lor. Sînt lacome de cei buni".

Vorbind iarăşi de istoria Movileştilor: „Chiar moartea face sceptrele voastre spre lauda voastră, prezentîndu-le veacurilor viitoare. Fiecare din sceptrele voastre numără pe Movileştii voievozi, pe Movileştii hatmani, cîţi Movileşti aveţi, atîtea sceptre aveţi, atîtea coroane aveţi...

La fiecare dintre Movileşti numără două coroane. „Ţie, însă, Păstorule, ţi-au revenit mai mult de două. A treia ţi s-a dat şi mitra, cînd ţi s-a dat şi cîrja mitropolitană. Ai şi sceptru laic şi duhovnicesc". Nefericită eşti, în noaptea aceasta, Prea Cinstită Lavră Pecerska, noapte în care, cu norii tăi, pierzi trei coroane, coroanele pentru care atît de mult te-ai străduit, le-ai pierdut într-o singură noapte".

Şi iarăşi, în formă de poezie, sînt invocate muzele pentru a lăuda în bocet pe Mitropolit:

„Muzele movilene cîntaţi un bocet / A murit Întemeietorul, daţi drum jalei. / Vai mie, vai, mi-l mai văd pe Movilă. / Toate bucuriile au coborît în groapă. / Vai mie, vai, nu mai e întemeietorul / ... Ce întunecime e, Petru cînd zaci în negrul sicriu. / Din sicriu umbra s-a îndreptat către soare".

„Soarele fiind acoperit astfel de noapte, Petru poate să vîneze sănătos. / Cerul pescuit a fost cu furca lui Petru". Dar „pescuitul acesta n-a fost fără lacrimi. / Petru vînează cerul, iar eu torn apă. / Barca se scufundă încărcată de peşti" (Ioan 21, 11).

Textul elegiei e o mărturie a înaltului nivel literar al Poloniei de atunci, care a dat putinţă şi ortodocşilor ucraineni să se ridice la acest nivel în compoziţiile lor, nu fără un ajutor ce le-a venit din partea lui Petru Movilă. Subtilitatea poetică e hrănită de textele biblice şi se arată explicarea lor spirituală şi originală. Poezia capătă astfel substanţa unor probleme de mare adîncime.

Pr. prof. dr. **D. Stăniloae**

POSTFAŢĂ

Figura marelui mitropolit român al Kievului Petru Movilă m-a însufleţit încă de pe băncile Şcolii Spirituale.

În 1926 Societatea studenţilor teologi de la Facultatea de Teologie a Universităţii din Iaşi primea numele Mitropolitului Petru Movilă.

Revista Societăţii studenţilor teologi, „Studentul", al cărei iniţiator şi director eram, a consacrat Mitropolitului Petru Movilă numărul 3 din anul 1929, publicînd şi fotografia Academiei movilene din Kiev pe copertă.

În anii următori am continuat să adun informaţii bibliografice şi documentare despre cel care îmi era model spiritual. În lucrarea protoiereului profesor Teodor Titov, *Tipografia Lavrei Pecerska din Kiev*, Kiev, 1918, p. 263—266 am aflat dedicaţia de pe *Penticostarul* din 1631 al lui Petru Movilă către fratele său Moise Movilă. Iar discursul din 1645 în limba polonă al lui Petru Movilă la căsătoria lui Ianusz Radzwil cu Maria, fiica domnitorului Vasile Lupu, l-am găsit reprodus în lucrarea aceluiaşi profesor, *Adaos la primul volum al Tipografiei Lavra Pecerska din Kiev* (în limba rusă), Kiev, 1918, p. 528—529. Acestea traducîndu-le, le-am tipărit sub titlul *Două documente de legătură culturală dintre români şi ruşi*, Chişinău, Tipografia Uniunii clericilor, 1930. Aceste documente au fost semnalate de N. Iorga, în „Revista Istorică", Bucureşti, nr. 10—12/1930, p. 238;

P. P. Panaitescu, în „Revista Istorică Română", Bucureşti, vol. II, 1931, p. 138; Ilie Minea, în „Cercetări istorice", Iaşi, anul V—VII, 1932, p. 404. G. Mihăilă în *Contribuţii la istoria culturii şi literaturii române vechi*, Bucureşti, 1972, p. 188 înregistrează: „anterior această ediţie a fost reprodusă de P. Mihail care a dat o primă traducere".

Editarea *Catalogului tipăriturilor vechi apărute în Ucraina* (în limba ucraineană), vol. I (1574—1700), Lvov, în 1981, de cercetătorii Iakim Zapasko şi Iaroslav Isaevici m-a dus la aflarea tuturor tipăriturilor lui Petru Movilă şi a celor consacrate lui. Am aflat şi *Panegiricul* tipărit la 9 aprilie 1647, alcătuit la moartea lui Petru Movilă, alcătuit de Josiph Kalimon, student în filozofie la Academia Movileană. Cartea se mai păstrează doar într-un singur exemplar la Biblioteca din Lvov a Academiei de Ştiinţe a R.S.S. Ucrainene. M-am adresat acolo cu rugămintea să mi se înlesnească să o consult. Datorită bunăvoinţei prof. dr. Iaroslav Isaevici, am obţinut microfilmul *Panegiricul* lui Josiph Kalimon din 1647. Imaginile microfilmului le-am transformat în 46 de fotografii de pe care prof. dr. Mihai Mitu a făcut traducerea din limba polonă în limba română.

La 6 octombrie 1982, vizitînd Lavra Pecerska din Kiev, am aflat despre săpăturile arheologice de la Catedrala Uspenia. M-am adresat profesorului univ. dr. Oles Bilodid şi arhitectului arheolog dr. Victor Harlamov cu rugămintea de a relata pentru specialiştii şi cititorii români despre cele descoperite de ei în subteranele Catedralei Uspenia din Kiev. În iulie 1986, Rectoratul Universităţii din Kiev a binevoit a-mi trimite manuscrisul autograf al prof. dr. Oles Bilodid şi arh. dr. Victor Harlamov, însoţit de 5 fotografii originale, cu autorizarea publicării. Manuscrisul autograf fiind în limba ucraineană, s-a tradus în limba română şi le-am pregătit toate pentru tipar.

Înalt Prea Sfinţitul Părinte Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, a luat iniţiativa de a comemora împlinirea a 340 de ani de la moartea Mitropolitului Petru Movilă în revista „Mitropolia Ardealului". Înalt Prea Sfinţiei Sale aduc prinos de recunoştinţă pentru cinstirea marelui Mitropolit român care a luminat scaunul ortodoxiei de răsărit şi pentru generoasa cuprindere în sumar a acestor pagini.

La această comemorare s-au alăturat prof. univ. dr. Ştefan Ştefănescu, membru corespondent al Academiei R. S. România, preot prof. univ. dr. Dumitru Stăniloae, prof. univ. dr. I. C. Chiţimia, poetul Ioan Alexandru.

Aduc cele mai profunde mulţumiri colaboratorilor de peste hotare şi celor din Patrie pentru contribuţia lor la comemorarea Mitropolitului Petru Movilă.

Sf. Apostoli Petru şi Pavel, 1987. Pr. dr. **Paul Mihail**

SF. MAXIM MĂRTURISITORUL
EPISTOLELE 2 ŞI 3 CARTE IOAN CUBICULARUL

DESPRE IUBIREA AGAPICĂ

— prezentare şi traducere —

I

Scrise la un interval de timp relativ apropiat între ele — fapt atestat de similitudinea lor ideatică şi terminologică —, într-o perioadă de pace politică şi bisericească şi dintr-un loc relativ apropiat de Capitala bizantină — circumstanţe verificate o singură dată în viaţa Sfîntului Maxim Mărturisitorul (580—662), şi anume înainte de vara anului 626, anul atacului avaro-persan asupra Constantinopolului, atac care a determinat refugierea Sfîntului după această dată dincolo de Marea Mediterană înspre Africa proconsulară unde prezenţa sa e atestată cu certitudine la Rusaliile anului 632 —, Epistolele purtînd numerele 2 şi 3 în colecţia celor 45 de epistole păstrate editate de dominicanul Fr. Combefis în 1675 la Paris şi reluate de J. P. Migae în a sa „Patrologia Graeca" vol. 91, 392—408 şi 408—412 în 1865, sînt adresate în persoana lui Ioan Cubicularul, administratorul şef al dormitorului *(cubiculum)* imperial şi personaj cu importante funcţii în administraţia Imperiului, cercului de cunoscuţi şi prieteni ai Sfîntului de la palatul imperial al cărui personaj principal era cubicularul, ca răspuns de mulţumire la daniile oferite de aceştia comunităţii cu hramul Sfîntului Mucenic Gheorghe (ep. 3; 408 C) în care se afla pe atunci Sfîntul Maxim.

După cronologia stabilită în 1952 de benedictinul american P. Sherwood[1] pe baza informaţiilor oferite de „Viaţa" grecească a Sfîntului (P.G. 90, 67—100), o compilaţie hagiografică tîrzie de la începutul sec. X, coroborate cu puţinele indicii interne detectabile în operele sale, viaţa Sf. Maxim pînă la anul 626 s-ar fi desfăşurat în următoarele etape: născut în 579 sau 580 la Constantinopol într-o familie aparţinînd înaltei aristocraţii; între 590—605 studii elementare şi superioare temeinice la Universitatea imperială; între 610—613 secretar imperial al basileului Heraclie (610—641); între 614—624 monah la mănăstirea Sfintei Fecioare (întemeiată în 1594 de Phillipikos, vărul împăratului Mauriciu) din Chrysopolis, suburbie asiatică a Constantinopolului; în 617 sau 618 primeşte ca ucenic pe Anastasie monahul fost secretar al împărătesei bizantine, soţia lui Heraclie, care va rămîne alături de el vreme de 45 de ani însoţindu-l pînă în moartea mărturisitoare; iar între 624—626 sub conducerea spirituală a arhiepiscopului Ioan de Cyzik, monah la mănăstirea de lîngă Cyzik condusă de acesta şi identificată de P. Sherwood cu mănăstirea Sfîntului Gheorghe din ep. 3 (408 C). Deşi scurtă şi întreruptă în condiţii dramatice de asediul persan al Constantinopolului, şederea la Cyzik reprezintă pentru Sherwood o perioadă de intensă activitate, decisivă în conturarea profilului şi personalităţii teologice a monahului Maxim. Acum şi aici, între 624—626, s-ar plasa redactarea primelor scrieri cunoscute ale sale. E vorba, afară de *Epistolele 2—3 despre Iubirea agapică*, de admirabila „summulă" a vieţii spirituale cuprinsă în cele *400 de Capete despre Iubirea agapică*, precedate ca introducere de remarcabilul, în densitatea lui ideatică şi simplitatea biblică a argumentaţiei, *Cuvînt ascetic*, ambele adresate aceluiaşi necunoscut altfel Elpi-

1 P. Sherwood, *An annotated Date-list of Maximus Confesor* (Studia Anselmiana 30), Roma, 1952, p. 1—5.

die.[2] Cele *400 de Capete*, „cea mai iubită de-a lungul veacurilor şi mai uşoară dintre toate operele Mărturisitorului, o oglindă practică a monahului cu un fundal teologic",[3] reprezintă o sinteză de mare claritate asupra vieţii duhovniceşti întreprinsă ca o lectură critică, sub formă de excerpte comentate şi notaţii aforistice, a scrierilor principalului teoretician şi metafizician al monahismului egiptean şi răsăritean, Evagrie Ponticul († 399), menită să recupereze elementele viabile ale spiritualităţii monahale egiptene degajînd-o din contextul neoplatonic-origenist, eretic, în care o integrase Evagrie.[4] Tot aici şi acum, după acelaşi Sherwood, Sf. Maxim pune bazele, în urma unor intense discuţii cu arhiep. Ioan pe marginea unor pasagii ambigue şi obscure din „Cuvîntările" Sf. Grigorie de Nazianz invocate de origenişti în sprijinul poziţiilor lor, a ceea ce vor fi celebrele sale *„Ambigua"*,[5] cea mai sistematică respingere a origenismului din literatura patristică, definitivate însă în scris şi trimise cu dedicaţie arhiepiscopului Ioan, abia între anii 628—630, anii refugiului african (redactarea lor fiind astfel contemporană cu elaborarea *Mystagoghiei*[6] şi a *Comentariului la Tatăl nostru).*[7] Interesul arătat de Sf. Maxim problematicii origenismului la aproape un secol de la încheierea crizei origenismului monastic din Palestina (536—545) este explicat de dominicanul A. Riou[8] prin aceea că, dat fiind că, după Chiril din Skythopolis *(Viaţa Sfîntului Sava* §§ 82—83), principalul protector al origeniştilor palestinieni la curtea lui Justinian a fost arhiepiscopul Eusebie de Cyzik, comunitatea monahală de lîngă reşedinţa sa trebuie să fi fost un focar de propagare al doctrinelor origeniste sub haina unor expresii ambigui ale Sf. Grigorie de Nazianz.

Aşa cum scrie însă părintele dominican I. H. Dalmais,[9] recent descoperita *Viaţă* scrisă a Sf. Maxim, document aproape contemporan cu Sfîntul, redactat înainte de 680, prezintă un alt scenariu, mult mai verosimil, şi care explică mult mai bine interesul purtat de Maxim origenismului. Născut nu la Constantinopol, ci în satul palestinian Hafsin din Golan, tînărul Moschion intră la 9 ani în mănăstirea Sfîntului Hariton sau „Vechea Lavră" care cu o jumătate de secol în urmă fusese în inima rezistenţei ortodoxe contra origeniştilor Leontie din Bizanţ şi Nonnos din „Noua Lavră". Un Ioan din Cyzik este menţionat cu veneraţie de monahii Ioan Moschos şi Sofronie[10] în peregrinările lor în Palestina (594—600)

---

2 *Liber asceticus* şi *Capita de charitate*, P.G. 90, 912—956; 960—1080; trad. rom. pr. prof. D. Stăniloae, *Filocalia românească* (în continuare prescurtat *F.R.*) II, Sibiu, 1947, p. 1—35, 36—147. O încercare de prezentare a diverselor aspecte ale iubirii agapice de Dumnezeu şi de aproapele din cele *„400 de capete despre Iubirea agapică*, rămasă însă doar la nivelul expozitiv, la pr. magistr. M. Georgescu, *Virtutea iubirii în teologia Sf. Maxim M.*, „Studii teologice" X, nr. 9—10/1958, p. 600—609.

3 H. Urs von Balthasar, *Kosmische Liturgie. Das Weltbild Maximus' des Bekenners*, (1. Aufl. Freiburg i. Br. 1941) zweite völlig veränderte Auflage, Einsiedeln, 1961, p. 408.

4 *Ibidem*, p. 410: „dacă vocabularul este evagrian, intenţia fundamentală este antievagriană".

5 E vorba de *Ambigua ad Iohannem*, ce constituie partea a II-a în ediţia princeps a lui Fr. Oehler, 1857, reluată de P.G. 91, 1061—1417; trad. rom. pr. prof. D. Stăniloae în „Părinţi şi scriitori bisericeşti (în continuare prescurtat *P.S.B.*) 80, Bucureşti, 1983, p. 65 sq şi care e destinată respingerii origenismului. Partea I, *Ambigua ad Thomam*, P.G. 91, 1030—1060 (*P.S.B.* 80, p. 45—64) a fost adăugată ulterior, în 634—635, şi e consacrată combaterii monoenergismului hristologic.

6 P.G. 91, 657—717; trad. rom. pr. prof. D. Stăniloae, „Revista Teologică" (Sibiu) nr. 3—4, 6—8/1944, p. 102—181, 339—356.

7 *Expositio dominicae orationis*, P.G. 90, 872—902; trad. rom. pr. prof. D. Stăniloae, *F.R.* II, 1947, p. 253—285.

8 A. Riou, *Le Monde et l'Eglise selon Maxime le Confesseur* (Theologie historique 22), Paris, 1973, p. 41.

9 I.-H. Dalmais, *La vie de S. Maxime le Confesseur reconsidérée?* „Studia Patristica" XVIII, Oxford-New York, 1982, p. 26—30; trad. rom. drd. I. Ică „Mitropolia Ardealului", XXXII, nr. 5/1987, p. 26—30.

10 *Pratum spirituale* (Livada duhovnicească) 187; P.G. 87/3, 3064—3065.

ca egumen al mănăstirii Sfîntului Avramie de pe Muntele Măslinilor, şi ar putea foarte bine şi mult mai natural ca el să fie partenerul discuţiilor asupra textelor controversate din Grigorie de Nazianz şi adresatul primei serii de *Ambigua* şi a emoţionantelor *epistole 28—31 şi 8.*[11] În acest caz Sf. Maxim ar fi putut părăsi Palestina cu ocazia invadării Palestinei de către perşi în 614 refugiindu-se ca atîţia alţi monahi spre Constantinopol şi stabilindu-se la mănăstirea Sfintei Fecioare din Chrysopolis. Relaţiile sale apropiate cu cercurile Palatului imperial se pot explica foarte bine prin prestigiul său duhovnicesc personal, prin faptul că mănăstirea în care se afla era ctitorie imperială, iar ucenicul său Anastasie fusese secretarul soţiei împăratului Heraclie. Dimpotrivă, nimic nu pledează pentru o ipotetică şedere la Cyzik, pentru care nu există alt argument decît identificarea, neverificată din nici o altă sursă, a arhiepiscopului Ioan din Cyzik cu un păstor al acestei biserici.

Prin urmare, datarea epistolelor 2—3 către Ioan Cubicularul se plasează cu destulă probabilitate cîndva în intervalul dintre anii 617—626. Ca temă ele trimit în primul rînd la cele *400 de Capete despre dragoste* cu care mai au în comun polemica tacită împotriva origenismului, dar motive similare şi acelaşi uz al termenului *gnóme* se întîlnesc şi în opere apreciate ca mai tîrzii, cum sînt *Comentariul la Tatăl Nostru* şi *Răspunsurile către Talasie,* consistenţa teologică a gîndirii maximiene încă de la primele ei fixări scriptice făcînd dificilă şi aproximativă stabilirea unei cronologii definitive între operele anterioare izbucnirii controverselor hristologice. Dacă *epistola 3* rămîne un scurt dar genial bilet de mulţumire pentru daniile trimise comunităţii monastice cu hramul Sf. Gheorghe, însoţit de o scurtă dar remarcabilă speculaţie *(theoría)* teologică asupra semnificaţiei ontologice a actelor caritative izvorîte din milostenie şi o succintă exhortaţie morală finală, în *epistola 2* predomină speculaţia teologică, mulţumirea pentru danii transformîndu-se într-un veritabil tratat despre Iubirea agapică în care, aşa cum nota Fr. Combefis încă în 1675 utilizînd un memorabil joc de cuvinte latinesc, cu adevărat *vere maximum agit Maximus.*[12] Chiar dacă nu se poate afirma cu certitudine că este „cel mai timpuriu mic tratat ce ne vine de la Maxim",[13] totuşi prin poziţia sa relativ timpurie în scrisul maximian ca şi prin siguranţa cu care anticipează motivele şi trasează liniile de forţă majoră ale teologhisirii sale într-o viziune de o generoasă universalitate şi neistovită actualitate, *Epistola 2 despre Iubirea agapică* se recomandă de la sine ca o bună introducere în însăşi sanctuarul genialei gîndiri şi opere maximiene.

Fără a încerca să analizăm în toate aspectele şi implicaţiile ei conţinutul temei Iubirii agapice aşa cum este prezentat el în cele două epistole către Ioan Cubicularul — sarcină ce depăşeşte cu mult spaţiul şi rostul limitat al unei notiţe introductive — ne limităm aici la a oferi cîteva elemente absolut indispensabile înţelegerii cuprinzătoare a textului lor pe care-l prezentăm mai jos într-o traducere cît mai fidel posibil originalului grec, complexei lui structuri gramaticale şi amplei, dar în acelaşi timp savantei şi arhitectonicei sale respiraţii stilistice, relevantă atît pentru modul conducerii discursului teologic cît şi în constituirea şi articularea semnificaţiilor vizate. Ori înţelegerea adevărată a texturii ideatice complexe a celor două epistole maximiene este facilitată pe de o parte de sesizarea prealabilă a structurii şi planului lor, iar pe de alta de surprinderea, „scenariului" lor conceptual alcătuit din jocul şi întrepătrunderea a 3 cupluri fundamentale acţionînd la 3 nivele distincte dar inseparabile: metafizic, etic-psihologic

---

11 Trad. rom. drd Ioan I. Ică, „Mitropolia Ardealului" XXXI, nr. 4/1986, p. 51—59.

12 Nota (d), P.G. 91, col. 393: in hoc de charitate epistola vere maximum agit Maximus ac nescio an divinius majorique emphasi de charitate ab ullo scribi possit, cujus vel maxime mysterium, non hic solum, verum etiam aliis passim locis vir sanctus mirifice detexit... qui ipse totius dispensationis ac mysterii Christi scopus est: ut unum cum Deo, allique cum aliis simus, vicisimque curemus ac curemur; quod ipsam in praecepto eleemosynae sequenti ad eumdem epistola, alte contemplatur.

13 Sherwood, *op cit.*, p. 25 (item. nr. 6—7).

şi teologic. E vorba în această ordine, de: 1. *Phýsis — Gnóme* sau *Lógos — Trópos*, 2. *Agápe — Philautía*, şi 3. *Théosis-Anthrópesis*, a căror structură vom încerca să o schiţăm schematic în continuare:

1. Dacă *phýsis*, adică, în româneşte, natura sau firea, desemnează fiinţa sau substanţa *(ousiá)* unui existent, *ce*-ul sau fondul fiinţial comun mai multor ipostasuri sau indivizi aparţinînd aceleiaşi specii, ca principiu sau obîrşie a mişcării acestora, *trópos*-ul indică *cum*-ul sau *modul* de existenţă *(hýparxis)* concret al naturii în ipostasurile ce reprezintă *cine*-le sau subiectele concrete în care numai natura subzistă (căci nu există nici natură neipostatică, nici ipostas lipsit de o natură), mod determinat de *turnura* (etimologic elinul *trópos* derivă de la verbul *trépo*=a întoarce, înturna) existenţială concretă conferită de fiecare ipostas în mod diferenţiat, calitativ şi cantitativ, energiilor latente în fondul comun al naturii lui.[14]

Dinamismul naturii însă nu este o mişcare haotică, nedeterminată, ci el este dirijat de un *logós* sau raţiune proprie, adică de un sens ontologic fundamental ce exprimă în ultimă instanţă „voinţa" *(thélema)* divină, scopul sau planul urmărit cu natura creată de Dumnezeu Creatorul ei, Care e acelaşi timp obîrşia şi ţelul *(archè kai télos)* mişcării ei.[15] Creaţie şi manifestare a Logosului divin suprem, raţiunea de existenţă a naturii *(lógos tês phýseos)* umane — natură care reflectă în dualitatea material-spirituală, sensibil-inteligibilă, a structurii ei ca un veritabil microcosm întreaga creaţie, reprezentînd inelul de legătură între lumea materială şi spirituală — nu are nimic iraţional în ea ci, dimpotrivă, ea constituie pentru ipostasurile umane în care ea subzistă o „lege" în acelaşi timp „naturală şi divină" *(nómos physikòs te kài theiós)*,[16] expresie a planului şi scopului divin prehotărît din eternitate umanităţii, a sfatului veşnic al voii lui Dumnezeu care vizează unirea prin ea cu Sine a întregii creaţii [17] (Sf. Maxim restituind astfel *logos*-ului, care derivă de la verbul *légo*=a lega, a aduna, a strînge, semnificaţia lui etimologică şi filozofică originară, presimţită de presocratici, cea de „unire a celor distanţate" [18]). Ca intenţionalitate originară unificatoare prezentă în planul ortologic, „abisal", al naturii umane, raţiunea de existenţă a firii omeneşti orientează dinamismul propriu al acesteia în trei direcţii simultan, făcînd adică, ca oamenii să tindă în mod fiinţial şi concomitent spre unirea cu Dumnezeu, cu semenii şi cu întreaga creaţie. Altfel spus, prin toate actele care activează energiile facultăţilor naturii sale omul tinde în mod originar şi simultan spre unire

14 Pentru terminologia filosofică maximiană *(ousia, phýsis, hypóstasis, trópos* etc.) a se vedea H.U. von Balthasar *op. cit.* (*supra*, n. 3) p. 213—232 şi L. Thunberg (vezi *infra*, n. 17), *p. 88—98*. Originea patristică (în teologia trinitară capadociană) a cuplului *lógos tês phýseos-trópos hypárxeos* şi rolul decisiv jucat în teologia maximiană ca ax speculativ central care-i permite unificarea tuturor capitolelor dogmaticii de la triadologie şi pînă la eshatologie, au fost analizate succesiv de P. Sherwood, *The Earlier Ambigua of St. Maximus and his Refutation of Origenism* (Studia Anselmiana 36), Roma, 1955, p. 155—166; A. Riou, *op. cit.*, (*supra* n. 8) p. 73—92 şi cel mai extins şi detaliat de F. Heinzer, *Gottessohn als Mensch. Die Struktur des Menschsseins Christi;* (Paradosis 26), Fribourg (Suisse), 1980, p. 29—58, 117—144.

15 Pasajul clasic în acest sens este celebrul *Ambiguum* 7, P.G. 91, 1069—1101 mai ales 1077 C—1083 C (*P.S.B.* 80, p. 79—88 §§ 7d—g) cu cele 3 formulări: „ontologică", „ascetică" şi „iconomică" a teoriei raţiunilor lucrurilor. Analiza lui detailată face obiectul cărţii lui P. Sherwood (vezi *supra* n. 14) şi a unei părţi a tezei lui S. Riou (vezi *supra*, n. 8) p. 45—71.

16 *Exp. dom. orat.* P.G. 877 C (F.R. II, p. 257).

17 Pasajul clasic în acest sens este magistralul *Ambiguum* 41, P.G. 91, 1304 D—1313 B (P.S.B. 80, p. 260—268), care ar trebui citat aici în întregime. Analiza lui detaliată constituie axa magistralei teze a lui L. Thunberg, *Microcosm and Mediator. The Theological Anthropology of Maximus the Confessor* (Acta Seminarii Neotestamentici Uppsaliensis 25), Lund, 1965, p. 140—152, 352—353, 396—454.

18 *Exp. dom. orat.* P.G. 90, 877 C (F.R. II, p. 257). În acelaşi pasaj „iraţionalitatea" (*alogía*) e definită ca „divizarea celor unite" *(tôn henoménon diaíresis)*.

pe „verticală" cu Dumnezeu creatorul şi ţelul dinamismului ei, şi, în şi prin aceeaşi mişcare, spre unirea pe „orizontală" cu semenii săi şi unificarea prin sine a întregii creaţii. Dar omul nu este numai natură şi fiinţă umană, el este în acelaşi timp ipostas sau persoană, nu numai fond ontologic comun, general uman, ci şi existenţă personală individuală şi particulară. Sau în termenii Genezei, ca natură umană raţională, conştientă şi liberă, omul este „chip al lui Dumnezeu" şi el are de împlinit în mod liber, prin voinţa sa, la nivelul existenţei sale personale, planul divin unificator imprimat în raţiunea de existenţă a naturii sale sub forma unui mod de existenţă adecvat „chipului" divin al naturii sale: „asemănarea" lui cu Dumnezeu".[19]

Dată fiind libertatea constitutivă naturii umane, realizarea acestui mod de existenţă depinde în mod decisiv de *Gnóme*. Termen intraductibil, el denotă nu un act de voinţă propriu-zis, ci o dispoziţie a facultăţii naturale a voinţei din om, produsă prin uzul oscilant sau ambiguu, în sens fie pozitiv fie negativ, a capacităţii sale de autodeterminare liberă. Aşa cum bine observa L. Thunberg,[20] dacă Sfîntul Maxim distinge net între gnome şi natură (prima aparţinînd planului existenţei, iar cea de-a doua celui al esenţei),[21] aceasta nu înseamnă că el defineşte pe grome ca opoziţie principială şi ireductibilă faţă de natură. Ambiguitatea gnomei este o consecinţă a căderii, şi ea se exprimă prin actele de deliberare între bine şi rău, caracteristice omului căzut din cauza ignoranţei sale în privinţa binelui real şi a prezenţei potenţiale şi a alternativei rele. Dar această ambiguitate nu exclude o relaţie pozitivă cu natura umană şi cu puterea de autodeterminare care e demnitatea acestei naturi, nici nu conduce la o valorizare în întregime negativă a actelor gnomei. Ele sînt toate expresii ale voinţei libere şi, corect folosite, conduc spre bine şi virtute a căror realizare sau nerealizare depinde în mod fundamental de gnome.[22]

2. Aşadar, deşi raţiunea naturii umane, aparţinînd sferei ontologicului, are fixitatea unui plan, iar modul de existenţă deschide posibilitatea gradelor şi modalităţilor diferite de realizare ale acestui plan, totuşi modul de existenţă uman autentic nu poate fi decît cel în conformitate cu raţiunea firii. Iar modul de existenţă personal şi concret adecvat triplei unificări cu Dumnezeu, semenii şi lumea, înscrisă în legea naturală şi divină a raţiunii naturii umane nu este altul decît *Iubirea agapică*, iar contrariul ei *iubirea trupească de sine (philautía)*.

Ca mod de existenţă *(trópos hypárxeos)* conform raţiunii firii umane, Iubirea agapică constituie în viziunea maximiană suma tuturor virtuţilor *(aretaí)*, care, la rîndul lor, nu reprezintă în esenţă altceva decît modul de întrebuinţare *(trópos*

---

19 *Cf.* scholion 2 la *Op. theol. pol.* 1, P.G. 91, 37 C: „Fiinţă sau natură este Chipului (lui Dumnezeu), raţiunea (firii) *(ho lógos)*, iar Asemănarea, viaţa *(ho bíos)* e ipostas, din care amîndouă se complineşte virtutea: căci ipostas al înţelepciunii e virtutea *(areté)* iar substanţă a virtuţii e înţelepciunea *(sophía)*". (Vezi şi *infra*, n. 39).

20 Despre *gnóme* şi evoluţia termenului în literatura patristică anterioară şi în gîndirea Sf. Maxim, a se vedea L. Thunberg, *op. cit.*, p. 226—232 (ch. IV B2: Gnóme, an ambiguos term), aici p. 228—229. Cea mai importantă evoluţie se referă la faptul că în vreme ce în scrierile sale mai timpurii Maxim atribuie o *gnóme* (deşi cu precizarea că e vorba de o „gnome nepătimaşă" şi „nerevoltată contra firii", deci coincizînd mai mult sau mai puţin cu ceea ce ulterior va numi „voinţă naturală") lui Hristos Însuşi (*Exp. dom. orat.*, P.G. 877 D; *F.R.* II, p. 258) în timpul disputelor monotelite ulterioare el neagă categoric prezenţa unei gnome în Hristos, dat fiind că nesiguranţa şi ambiguitatea specifice gnomei sînt excluse din principiu în Hristos care nu este niciodată „simplu om" (*Disp. c. Pyrh.*, P.G. 91, 308 D—309 A). Dar această dezvoltare şi schimbare nu e atît de radicală încît să însemne că nu mai există nici o consistenţă în uzul şi înţelegerea termenului în gîndirea Sfîntului Maxim (p. 227—228).

21 *Disputatio cum Pyrrho*, P.G. 91, 308 D *gnóme=trópos chrèseos ou lógos phýseos* sau 308 B=*trópos zoês.*

22 Cf. d. ex. *Cap. char.* III, 25.26.29; P.G. 90, 1024 D.1025 C (*F.R.* II, p. 81, 82, 83) sau I, 25; IV, 90. *ibid*, 965 B.1069 C (p. 40, 114).

chréseos) în conformitate cu firea *(katà phýsin)* al puterilor *(dynámeis)* sau facultăților psihicului uman.[23] Conform psihologiei maximiene,[24] formulate în termenii cele platonice antice, sufletul uman dispune de două serii de facultăți: *pasionale,* prin care este legat în sens adeziv și repulsiv de trup și lumea sensibilă, și reprezentate de concupiscență *(epithymía)* și irascibilitate *(thýmos)* sau, în limbaj filocalic, poftă și iuțime; și *active,* prin care este legat de Dumnezeu și de lumea spirituală, dintre care una are o funcție practică *(tò praktikòn)* și se numește rațiune *(lógos),* iar alta o funcție contemplativă *(tó theoretikòn)* și se numește intelect *(noùs)* sau minte. „Desfășurînd lucrurile, de suflet ține după latura intelectuală: intelectul, înțelepciunea, contemplația și cunoștința *(noûs, sophía, theoría, gnósis)* a căror țintă finală e adevărul *(he aletheía),* iar după latura rațională: rațiunea chibzuința, făptuirea și virtutea *(lógos, phrónesis, práxis, areté)* a căror țintă finală e binele *(tò agathón).* Iar adevărul și binele indică pe Dumnezeu, în ființa, și respectiv, în lucrarea Sa".[25]

După cele *400 de Capete despre dragoste,* uzul conform rațiunii firii a concupiscenței, rațiunii și intelectului dau naștere în ordine virtuților fundamentale: cumpătarea, iubirea, chibzuința și cunoștința *(sophrosýne, agápe, phrónesis, gnósis),* iar abuzul sau uzul lor în sens contrar triplei intenționalități unificatoare a rațiunii firii, produce viciile sau relele principale: neînfrînarea, ura, nechibzuința și necunoștința *(akolasía, mîsos, aphrónesis, agnosía),*[26] sau după *epistola* 2 care unește într-una facultatea practică și teoretică a sufletului: iubirea-de-sine, tiranizarea aproapelui, și ignorarea lui Dumnezeu *(philautía, tyrránis, agnoía;* 397 B). Mijloacele practice de eradicare acestor răutăți fundamentale și de zidire a virtuților, corespunzătoare poruncilor de Dumnezeu sînt: *„postul* care veștejește pofta, *milostenia* care tămăduiește iuțimea și *rugăciunea* care curățește mintea" și o unește cu Dumnezeu, „căci Domnul ne-a dăruit poruncile pentru și potrivit cu puterile sufletului",[27] pentru că „sufletul se mișcă cum se cuvine cînd facultatea poftitoare s-a pătruns de înfrînare *(enkrateía),* iuțimea stăruie în iubire *(agápe)* întorcîndu-se de la ură, și rațiunea se îndreaptă spre Dumnezeu prin rugăciune și contemplație *(proseuché kaì theoría)* duhovnicească".[28] „Scopul" tuturor acestor virtuți și al poruncilor divine corespunzătoare lor nu este altul decît „ca să slobozească mintea de necumpătare și ură și să o ducă (prin rugăciune — n.n.) la iubirea Lui și (prin făptuire — n.n.) la cea a aproapelui din care se naște lumina sfintei cunoștințe".[29]

Dacă din perspectivă etică *Agápe* reprezintă suma virtuților, iar din punct de vedere psihologic întrebuințarea în sens altruist, conform rațiunii firii, a tuturor facultăților naturii umane în vederea unirii omului cu Dumnezeu, cu semenii și cu întreaga natură creată, *Philautía* reprezintă din unghi etic matricea tuturor

---

23 Caracterul natural al virtuților, ca expresie a funcționării autentice a facultăților naturii umane nepervertite și rolul negativ al ascezei, de îndepărtare a patimilor contrare firii intrate în fire prin abuzul și perversiunea funcționării facultăților, rol asemănat cu înlăturarea ruginii ce face să reapară strălucirea naturală a fierului, este subliniat în *Disp. c. Pyrrh,* P.G. 91, 309 B—312 A.

24 Analiza pe larg a psihologiei maximiene la Thunberg, *op. cit.* p. 179—220 (ch. IV, A).

25 *Mystagogia* 5; P.G. 91, 673 C. A se vedea analiza acestui capitol-cheie în psihologia și spiritualitatea maximiană și diagrama structurii corespunzătoare a sufletului la A. Riou, *op. cit.* p. 152—153.

26 *Cap. char.* III, 3; P.G. 90, 1017 C (F.R. II, p. 77).

27 *Ibidem,* I, 79; 977 C (p. 49—50). Aceeași diviziune tripartită a mijloacelor de realizare morală creștină e dezvoltată sistematic de W. Soloviov în *Fundamentele vieții spirituale* I (1882); trad. germ. H. Kohler, W. Soloviev, *Ausgewählte Werke,* I, 1, Stuttgart, 1922.

28 *Ibidem,* IV, 15; 1052 A (p. 101) și pe larg în *Lib. ascetias* 19—26; P.G. 90, 925 D—932 B (F.R. II, p. 12—16).

29 *Ibidem,* IV, 56; 1060 D—1061 A (p. 108).

viciilor sau relelor,[30] iar la nivel psihologic întrebuinţarea abuzivă, de către om în sens individualist-egocentric, contrar raţiunii firii, a facultăţilor naturii umane, întrebuinţare care-l pune în conflict şi opoziţie atît cu Dumnezeu, cît şi cu semenii, cu lumea şi cu elementele propriei sale naturi. Distanţarea egoistă de Dumnezeu, deturnarea iraţională de către om a facultăţilor sale naturale exclusiv spre trup şi aspectul material al naturii create, cu repercusiuni profund negative în planul relaţiilor sociale, a creat şi în om un grav dezbin intern între elementele naturii sale compuse, dezbin păcătos care a culminat în moarte.[31] Facultăţile naturale ale sufletului au fost serios afectate prin abuzul lor egoist şi iraţional repetat la care au fost supuse prin pervertirea capacităţii de autodeterminare gnomică a omului, fără a se putea însă vorbi de o corupţie totală sau de o distrugere a raţiunii sau legii naturale a firii omeneşti. Pentru redresarea lor conform firii Dumnezeu a intervenit în providenţa Sa, mai întîi, prin poruncile cuprinse în Legea scrisă a Vechiului Testament, dar restaurarea lor deplină s-a realizat abia prin Iconomia Întrupării, Ispitirilor şi Patimilor Cuvîntului lui Dumnezeu întrupat, Care a depăşit în ele turnura lor perversă şi iraţională instaurată prin *philautía* şi a reînnoit întru Sine puterea Iubirii agapice pe care a realizat-o în natura sa umană în mod exemplar în toate cele trei direcţii indicate de raţiunea firii: spre Dumnezeu, semeni şi spre lume, revendicînd-o ca Lege a harului oamenilor prin întreita poruncă a iubirii (Mt. 22, 37—39 şi par.). Astfel că abia *în* Hristos, ca sursă de putere dumnezeiască şi model etic exemplar realizat, omul a cîştigat posibilitatea de a-şi activa pe deplin energiile naturii sale în sensul originar indicat de raţiunea firii sale, unindu-se cu Dumnezeu şi cu semenii în unitatea armonioasă a elementelor naturii sale ca fiu al lui Dumnezeu, prin har, frate după fire al tuturor oamenilor şi păstor şi preot al creaţiei. Întreita poruncă a Iubirii agapice nu face deci altceva decît să reclame la modul imperativ, aparent numai din exterior, realizarea de sine autentică, personal-comunitară, a existenţei umane în sensul revendicat deja la nivel ontologic-creaţional de însăşi raţiunea firii umane.

3. Înţelegerea adecvată a motivului şi cuplului conceptual propriu-zis teologic al Epistolei 2: *Agápe* ca *Théosis* şi *Anthrópesis*, Iubirea agapică ca Îndumnezeire a omului şi Înomenire a lui Dumnezeu, reclamă surprinderea ei pe fundalul constituit de polemica, decisivă pentru structurarea întregii teologhisiri maximiene, dusă de Sf. Maxim împotriva origenismului evagrian, delimitare critică tacită, dar cu atît mai profundă, de care se resimt unele opţiuni, expresii şi pasaje cheie din textul epistolei.

O primă delimitare se referă la poziţia Iubirii agapice în sistemul virtuţilor.[32] În sistemul evagrian virtuţile principale sînt înţelese ca trepte ale unei serii strict ascendente formată din zece elemente: credinţa, frica de Dumnezeu, înfrînarea, nădejdea, nepătimirea, iubirea agapică, cunoştinţa naturală, teologia şi fericirea ultimă,[33] unde primele şapte constituie faza făptuirii şi curăţirii de patimi, celelalte două reprezintă faza contemplaţiei sau iluminării, iar ultima fază finală a desăvîrşirii sau unirii depline cu Dumnezeu. Catalogul virtuţilor din deschiderea celor *400 de Capete despre Iubirea agapică* ale Sfîntului Maxim reţine în aceeaşi ordine numai primele 7 virtuţi ale scării evagriene, încheindu-se cu iubirea aga-

---

30 Vezi definiţia iubirii de sine ca „iubirea iraţională faţă de trup" *(hé pròs tò sóma álogos philía)* şi deducţia viciilor cardinale din ea *ibidem* II, 8.59; III, 8.56—57; 985 C, 1020 AB, 1033 BC (p. 55, 67—68, 78, 88—89). Analiză pe larg la Thunberg, *op. cit.* p. 244—301 (ch. V. A.: Desintegration through the passions) mai ales p. 242—262 (Self-love, mother of vices and pássions).

31 Pe larg procesul macerării naturii umane de către iubirea trupească de sine prinsă în cercul vicios al plăcerii şi durerii *(hedóne-odýne)* remarcabil e analizat în *Quaest ad Thalassium, proemium;* P.G. 90, 253—261 (F.R. III, p. 8—16).

32 Pe larg la Thunberg, *op. cit.* p. 301—342 (ch. V. B.: Reintegration through the virtues) mai ales p. 327—342 (Love, the integrating factor). Analiza din masiva monografie a lui W. Völker, *Maximus Confessor als Meister des geistlichen Lebens,* Wiesbaden, 1965, ne-a fost, din păcate, inaccesibilă.

33 Evagrius, *Practikos, prolog,* P.G. 40, 1221 BC.

pică.[34] Iar *Epistola 2* precizează exact sensul acestei poziţii finale a iubirii agapice: ea este complinire *(symplérosis)* adică culmea integratoare a tuturor virtuţilor, ea este sfîrşitul şi oprirea *(télos, stásis)* dinamismului mişcării şi activităţii conform firii a energiilor naturii umane şi începutul suportării de către aceasta mai presus de fire, prin har, a lucrării efective în om a energiilor divine,[35] care produc desfătarea *(apólausis)* prezenţei divine crezute, nădăjduite şi iubite (396 BC) şi de aceea peste ea omul nu mai are la ce lucru superior să fie ridicat în urcuşul lui spre Dumnezeu (401 C).

Dacă pentru Evagrie iubirea agapică este doar sfîrşitul fazei practice, al curăţirii de patimi prin virtuţi şi este strîns legată de „nepătimire", avînd ca şi toate virtuţile de altfel, o funcţie mai degrabă negativă: aceea de a stabili în suflet un grad zero al facultăţilor pasionale „inferioare", care să permită intelectului purificat să se unească cu Dumnezeu printr-o contemplaţie pur intelectuală, dincolo de orice iubire care îi apare legată de latura pasională „inferioară" a sufletului, pentru Sfîntul Maxim iubirea este implicată în realizarea tuturor „fazelor" vieţii duhovniceşti: este „calea" făptuirii, cît şi „uşa" contemplaţiei, şi, mai mult încă, „viţa" în care se înrădăcinează unirea deplină şi finală a omului cu Dumnezeu (404 A).

Schema verticală, strict ascensională a virtuţilor şi fazelor vieţii spirituale la Evagrie este solidară cu viziunea sa spiritualistă, origenist-neoplatonică, nebiblică, asupra creaţiei, mişcării, căderii şi restaurării omului, magistral combătută de Sf. Maxim în *Ambigua* 7.[35a] Conform acestei viziuni mitologice gnostice, intelectele pure, coeterne şi conaturale cu divinitatea, s-au desprins mai înainte de a fi lumea prin saţietatea *(kóros)* de contemplaţia substanţială a divinităţii din unitatea *(henada)* conaturală pe care o formau cu ea, drept pentru care au fost pedepsite pedagogic de judecata *(krísis)* divină la închisoarea în lumea materială apărută ca urmare a căderii lor devenind astre, îngeri, demoni şi oameni; întreg efortul lor de acum sprijinit de providenţă *(prónoia)* divină este acela de a se dematerializa prin asceză de elementul corporal şi psihic pasional adăugat ca pedeapsă după cădere naturii lor pur spirituale şi a recîştiga prin contemplaţie pur intelectuală unitatea sau, mai bine zis, conaturalitatea lor originară cu divinitatea. Pe lîngă valorizarea negativă a creaţiei, mişcării şi materiei, această viziune spiritualist-platonică aducea în viaţa spirituală o hipertrofiere a contemplaţiei şi o minimalizare corespunzătoare a practicului sau făptuirii morale ca una legată de trup şi materie, şi redusă la stadiul unei simple faze de pregătire ce trebuie depăşită spre a se atinge contemplaţia, singura esenţială.

La Sf. Maxim această ordonare verticală, strict succesivă, de la inferior la superior, a făpturii şi contemplaţiei este principial depăşită prin considerarea lor echilibrată ca activităţi *paralele* şi echivalente ale celor două funcţii, raţională şi intelectuală, ale sufletului, fiecare din ele fiind orientată spre un atribut divin: raţiunea prin făptuire spre Binele suprem, iar intelectul prin contemplaţie spre Adevăr.[36] *Epistola 2* (404 D) vine să aducă şi aici un spor în nuanţare şi precizare. Binele este echivalat aici cu iubirea (practică) de om, iar Adevărul cu iubirea (contemplativă) de Dumnezeu. Iubirea de om şi iubirea de Dumnezeu apar aici ca două laturi indisociabile ale uneia şi aceleiaşi realităţi: Iubirea agapică totală ca reflex al Înţelepciunii divine *(theosophía)* în care cele două atribute divine coincid. Dacă Evagrie şi origenismul disociau şi minimalizau, din cauza perspectivei spiritualist-platonice, iubirea de aproapele faţă de cea datorată lui Dumnezeu Sf. Maxim restaurează în sens biblic şi justifică teologic şi psihologic unitatea şi identitatea lor indisolubilă, ca şi manifestarea lor reciprocă una prin cealaltă (401 D—404 A). Pentru Maxim, „nu toţi creştinii trebuie să treacă prin aceleaşi etape. Există în opinia lui Maxim o îndumnezeire care are loc prin iubire şi pe simpla bază a făpturii morale. *Epistola 2* care, fiind scrisă către un laic nici nu

34 *Cap. char.* I, 2—3; P.G. 90, 961 BC (F.R. II, p. 37).
35 *Cf. Ambigua* 7; P.G. 91, 1073 A—1077 B (P.S.B. p. 73—79) şi *Qu. a. Thalas.* 22, P.G. 91, 320 C—321 C (F.R. III, p. 71—74).
35a *Cf. supra*, n. 15 şi P. Sherwood, *op. cit.* (*supra*, n. 14), *passim*.
36 *Cf. supra* n. 25.

se ocupă de „contemplaţia naturală", dar conţine în schimb multe afirmaţii despre îndumnezeire şi despre unirea cu Dumnezeu, demonstrează această poziţie, ca şi *Cuvîntul ascetic.* Numai acel fel de contemplaţie care este rugăciunea curată e necesară atît „gnosticului", cît şi „făptuitorului". Dar rugăciunea curată desemnează al treilea element în acest triplu sistem al dezvoltării spirituale. Astfel se pare că, în fapt, există o cale cu două etape pentru omul din lume şi una cu trei etape pentru monahii contemplativi, căci primul, ca şi monahii necontemplativi, pot ajunge la rugăciunea curată şi unire cu Dumnezeu fără contemplaţie, în vreme ce „gnosticul" nu poate evita făptuirea care e absolut necesară ca pregătire pentru contemplaţiile sale".[37]

Pe de altă parte, spre deosebire de Evagrie, pentru care unirea cu divinitatea are un sens pur intelectualist-spiritualist, gnostic şi panteist, de estompare a diferenţelor naturale şi personale dintre Dumnezeu şi om, tipic pentru spiritualitatea dematerializantă şi dezincarnatorie a origenismului neoplatonic, Sf. Maxim accentuează şi claritatea că îndumnezeirea *(théosis)* sau unirea omului cu Dumnezeu şi cu semenii prin Iubirea agapică nu înseamnă o anihilare în Dumnezeu a diferenţelor naturale şi personale ale creaţiei, ceea ce ar duce la o depăşire panumanistă a diferenţelor personale în unitatea indistinctă a speciei şi la o resorbire panteistă a acesteia în Dumnezeu. „Îndumnezeirea ca expresie desăvîrşită a principiului unităţii în diferenţiere, pe care l-am găsit ca ideea operantă fundamentală a gîndirii sale",[38] este o mişcare de unificare a omului de jos în sus cu creaţia, semenii şi Dumnezeu, mişcare care are ca revers simultan asumarea şi salvgardarea de către Dumnezeu a diferenţelor naturale şi personale ale creatului într-o mişcare inversă, de sus în jos, de incorporare a Lui în om şi creaţie, mişcare descendentă care face de fapt cu putinţă mişcarea ascensională a creaţiei şi a omului. Atît îndumnezeirea omului şi a creaţiei ca unire în diferenţiere, cît şi întruparea lui Dumnezeu în creaţie şi om ca diferenţiere în unire sînt efectul Iubirii agapice singura care poate uni pe deplin subiectele iubirii fără a le anula diferenţele naturale şi personale şi care poate menţine diferenţele naturale şi personale fără a le transforma în separaţii şi diviziuni. „Puterea dispoziţiei" pe care o creează Iubirea agapică „se arată prin faptul că ea îndumnezeieşte pe om pentru Dumnezeu prin iubirea lui de Dumnezeu şi înomeneşte pe Dumnezeu pentru om prin iubirea lui de om şi face, prin frumosul schimb reciproc *(dià tèn kálen antistrophén)* (al însuşirilor lor), pe Dumnezeu om pentru îndumnezeirea *(théosin)* omului, iar pe Dumnezeu om pentru înomenirea *(anthrópesin)* lui Dumnezeu. Căci Cuvîntul lui Dumnezeu şi Dumnezeu vrea să lucreze pururea şi în toţi misterul întrupării *(ensomatóseos)* sale".[39] Este vorba de întreita Întrupare sau diversificare a Logosului divin în raţiunile creaţiei, în cuvintele (şi poruncile) Scripturii şi în trup omenesc în Hristos.[40] Raţiunile creaţiei se adresează intelectului şi contemplaţiei şi creează în om înţelepciunea prin care acesta se împărtăşeşte de Adevărul divin, cuvintele (poruncile) Scripturii se adresează raţiunii şi făpturii şi creează în om virtuţile prin care el reflectă Bunătatea divină, iar participarea liberă (prin gnome) în virtuţi şi contemplaţie la însuşirile Bunătăţii şi Adevărului sau Înţelepciunii divine îl ridică pe om de la simpla existenţă la existenţa fericită a asemănării cu Dumnezeu pregătindu-l pentru existenţa veşnică şi fericită.[41] Pe de altă parte, „dife-

---

37 Thunberg, *op. cit.*, p. 370; *cf.* şi p. 458: „ceea ce Maxim numeşte îndumnezeire nu se restrînge la „stadiul" cel mai înalt a desăvîrşirii spirituale. Întrucît Îndumnezeirea este pur şi simplu cealaltă latură a Întrupării şi se lucrează încă în „faza" făpturii, este evident că nu există o ordine cronologică fixă între diferite elemente din schema maximiană a desăvîrşirii spirituale". Despre cele două etape şi accepţii ale procesului şi noţiunii de „îndumnezeire": în sens larg şi în sens restrîns, a se vedea şi Pr. prof. D. Stăniloae, ***Spiritualitatea Ortodoxă,*** Bucureşti, 1981, p. 309—319.

38 *Ibidem*, p. 454.

39 *Ambigua* 7; P.G. 91, 1084 CD (P.S.B. 80, p. 87) *Cf. Amb.* 10/3; 1113 BC (p. 112) şi *Amb.* 41; 1308 B (p. 262).

ritele moduri ale virtuții sînt ca un fel de trup al lui Dumnezeu iar rațiunile gnozei în duh ca un fel de suflet";[42] „prin acestea Dumnezeu se face necontenit om în cei vrednici. Fericit deci, cel ce l-a prefăcut întru Sine prin înțelepciune pe Dumnezeu om, căci după ce a împlinit făptuirea acestei taine, pătimește prefacerea sa în Dumnezeu prin har, iar acest lucru nu va înceta a se săvîrși pururea".[43] „Această întrupare a Logosului în virtuți este elocvent descrisă în *Epistola 2* (401 B), unde acest proces e văzut nu ca o simplă pregătire pentru stadiul cu necesitate superior al contemplației, ci poate conduce în cazul unui laic trăind în lume, direct la îndumnezeire".[44] Dar „îndumnezeirea implică nu o identificare ontologică între Dumnezeu și om, ci tocmai o comunicare pe deasupra abisului ontologic care separă mereu creatura de Creator, comunicare care din partea lui Dumnezeu **este o întrupare în realități și categorii** omenești, iar din partea omului o dezvoltare a capacităților sale naturale în reflexe „morale" ale atributelor dumnezeiești, și care este o unire cu Dumnezeu în puterea Iubirii dumnezeiești și a dorinței iubirii omului".[45] Ori aceasta înseamnă că pentru Sf. Maxim „în același sens în care-și corespund reciproc. Întruparea lui Dumnezeu și îndumnezeirea omului *își corespund reciproc și atributele divine și virtuțile umane* (pe care le-am găsit a fi naturale). Iar aceasta implică iarăși că relația între virtuțile reclamate de poruncile dumnezeiești și atributele revelate ale lui Dumnezeu în gîndirea lui Maxim este modelată după relația ipostatică între naturile divină și umană în Hristos. Este exact ceea ce afirmă Maxim însuși în *Epistola 2* (401 B), o piesă de interes particular pentru că vorbește mult despre îndumnezeirea omului fără a se ocupa de loc — probabil fiindcă e scrisă pentru un om în lume — de contemplația „gnostică". Aici Maxim afirmă explicit că acea iubire îndumnezeitoare care unește atît pe Dumnezeu și omul, cît și ființele umane individuale între ele, permite o atribuire reciprocă *(antídosis schetiké)* a însușirilor între cei uniți prin ea, adică o *communicatio idiomatum* și o *perichóresis* similară celei din Hristos",[46] care permite prin reflexele atributelor Sale în virtuți o revelare a lui Dumnezeu în categorii umane, modelare *(morphopoía)* umană a Lui după modul și gradul realizării lor de către fiecare în parte, și în același timp o modelare și imprimare *(mórphosis, ektýposis)* a lui Dumnezeu în om.[47]

---

40 *Amb.* 33, col. 1285 C—1288 A (p. 247—248). Cf. Origen, *Comm. in Ioh.* XIII, 42; P.G. 14, 472 D—476 A. Celor *3 Întrupări* succesive ale Logosului în creație, Scriptură și în trup omenesc le corespund cele *3 Legi:* a firii, scrisă și a harului, a căror teorie e dezvoltată în *Qu. a. Thalas.* 39, P.G. 90, 392—393 (F.R. III, p. 133—135) și mai ales 64, col. 724 C—728 A (p. 410—412).

41 *Cap. char.* III, 25; P.G. 90, 1024 BC (F.R. II, p. 81—82), *cf.* și *Opusc. theol. pol.* 1; P.G. 91, 9 D—12 A în care Sf. Maxim scrie preotului cipriot Marin: „Pentru aceasta ți-ai făcut viața *(bíos)* personalizare a rațiunii (firii), iar rațiunea (firii) natură a vieții, zugrăvind omul cel nou cu adevărat după Hristos care poartă prin bună imitație Chipul și Asemănarea lui Dumnezeu care l-a creat, (Asemănare) care trebuie considerată Adevărul și Binele și care e țelul (și sfîrșitul) contemplației și făptuirii și potrivnica minciunii și răutății", vezi și *supra* n. 14).

42 Scholion 8 la *Qu. ad. Thalas.* 22; P.G. 90, 324 C (F.R. III, p. 76) *cf.* și *Qu. ad. Thal.* 35, col. 377 D—380 A (p. 123).

43 *Qu. ad. Thal.* 22, col. 321 B (p. 73).

44 Thunberg, *op. cit.*, p. 83 și pe larg p. 342—356 (ch. V, 5: Divine Incarnation in virtues). Textul principal care descrie nașterea Logosului divin în om din credință și întruparea Lui în virtuți în care un rol de seamă revine Iubirii agapice este *Qu. ad. Thal.* 40, col. 396—400 (p. 137—141).

45 Thunberg, *op. cit.*, p. 348—349: „Astfel vedem că dorința naturală a omului, căutînd pe Dumnezeu, își găsește în El odihna printr-un proces de întrepătrundere care menține diferența și fixitatea naturilor, dar comunică modurile lor de existență ca virtuți umane și atribute divine". Așa cum se subliniază și în *Ep. 2* (404 A) împotriva lui Evagrie, unirea cu Dumnezeu prin iubire comunică doar o calitate sau un mod de a fi *(poiótes)* divin iar nu însăși substanța *(ousía)* Lui.

46 *Ibidem*, p. 349—350.

47 *Amb.* 7; P.G. 91, 1084 C (P.S.B. 80, p. 87).

EPISTOLA 2 — PLAN

392 D—393 B 9: Introducere: elogiul iubirii agapice a lui Ioan Cubicularul (Efes. 1, 3sq).

393 B 9—C 5: Agape, mister al îndumnezeirii, plinire şi concentrare a Legii scrise şi a Proorocilor.

393 C 6—396 B 5: Agape şi sistemul virtuţilor morale (catalog de 13 virtuţi incluse în iubirea agapică).

396 B 6—C 7: Agape şi virtuţile teologice (relaţia lor; I Cor. 13).

396 C 7—D 5: Agape conciliează pe gnome cu firea şi realizează o unică gnome şi voinţă a oamenilor cu Dumnezeu şi întreolaltă.

396 D 6—397 B 9: Căderea: de la Agape la Philautia: abuzul facultăţilor psihice, ruperea comuniunii cu Dumnezeu, şi scindarea unităţii umanităţii.

397 B 9—C 11: Agape restaurată în Hristos.

397 C 11—401 A 16: Agape realizată, plinire a Legii naturale: reface unitatea interioară a omului scindată de patimi şi restabileşte unitatea naturii unind prin virtuţi pe gnome cu raţiunea firii, prin care aceasta se uneşte cu Dumnezeu creatorul raţiunii firii care se manifestă prin ea.

400 C—D 4 Avraam, exemplu de Agape realizată (Gen. 18). Agape: Filantropie a omului şi Epifanie a Treimii.

401 A 16—C Agape: Îndumnezeire şi Asemănare a omului cu Dumnezeu şi a lui Dumnezeu cu omul prin comunicarea şi modelare reciprocă în virtuţi a atributelor (însuşirilor) şi numelor lor (Gal. 4, 19; Osea 12, 11).

401 C 2—404 A 3 Agape: definiţie; caracterul ei absolut şi ultim; unitatea şi identitatea iubirii de Dumnezeu şi de aproapele (Mt. 22, 37—40; I In. 6, 20).

404 A 3—12 Agape: „calea" făptuirii, „uşa" contemplaţiei, „viţa" unirii omului cu Dumnezeu (In. 14, 6; 10, 9; 15, 1).

404 A 12—B 7 Agape, plinire a Legii scrise.

404 B—C 15 Agape, plinire a Legii harului în Hristos.

404 C 15—D 6 Agape realizată în Sfinţi.

404 D 6—12 Agape, Înţelepciune divină ca unitate a făpturii şi contemplaţiei, a Binelui şi Adevărului.

404 D 13—408 A 5 Elogiul lui Ioan Cubicularul şi a amicilor lui pentru virtuţile lor filantropice (catalog de 17 virtuţi comunitar-sociale) urmat de un elogiu al Iubirii agapice alcătuit din citate biblice (I Cor. 13, 4—8; Baruh 4, 1—4; 3, 14; 5, 1—4; Ier. 31, 3—4; Is. 43, 17—18).

408 A 5—C Epilog: elogiul virtuţii îndumnezeitoare a omului şi umanizatoare a lui Dumnezeu.

EPISTOLA 3 — PLAN

408 C—D 5 Prolog: mulţumirea pentru danii, pretext pentru speculaţie teologică.

408 D 5—409 D Speculaţia (*theoría*) teologică:

— *philautia* înnarmînd pe *gnóme* împotriva firii a scindat-o în mii de părticele;

— *milostenia*, expresie a Iubirii agapice, uneşte pe gnome cu firea şi se alipeşte pentru fire de Dumnezeu, arătînd icoana lui Dumnezeu din natura umană şi cum Dumnezeu cel ascuns se manifestă în cei vrednici.

409 D 2—412 C Îndemn la milostenie (n.b.: Is. 58, 9).

*

Desigur, cu tot caracterul ei de tratat şi structura ei riguroasă, *Epistola 2* n-a putut decît schiţa unele dimensiuni şi aspecte ale temei Iubirii agapice în care se concentrează practic întreaga învăţătură creştină, acele aspecte (ontologic, etic-psihologic, spiritual şi teologic în sens restrîns) care-l preocupau la acea dată pe autorul ei. Dimensiuni fundamentale ca: înrădăcinarea ei trinitară, concretizarea ei hristologică, fundamentul ei sacramental, baptismal şi euharistic, şi mai ales dimensiunea ei eclesială ca mister al unificării şi înfrăţirii umanităţii prin înfierea (naşterea) oamenilor prin har, credinţă, Taine, din Dumnezeu Tatăl în

Hristos prin Duhul Sfînt, nu apar sau nu sînt menţionate decît implicit prin simple aluzii şi referinţe biblice simbolice. Ele se regăsesc însă risipite în aproape toate operele Sfîntului Maxim (care merită cu prisosinţă titlul de adevărat *doctor charitatis* prin excelenţă al Bisericii Ortodoxe)[48] de la *Cuvîntul Ascetic* şi cele *400 de capete despre iubire*, la *Comentariul la Tatăl Nostru* şi *Mystogoghie* şi pînă în *Actele procesului* care avea să-l ducă la mărturisirea existenţială supremă a iubirii de Dumnezeu şi de oameni: iubirea de vrăjmaşi acceptată pînă la martiriu. Este sarcina unui alt studiu de detaliu aceea de a le strînge şi organiza într-o prezentare sistematică.[49]

Remarcabil expuse în epistolele 2—3 către Ioan Cubicularul, cele mai frumoase şi pe drept cuvînt celebre piese din întreaga corespondenţă maximiană, şi în formule concentrate de maximă generalitate, sînt caracterul teandric (divino-uman) al Iubirii agapice, extensiunea ei socială panumană şi, mai ales, fundamentarea ei ontologică în raţiunea de existenţă a firii, fundamentare care o distinge de psihologismul, subiectivismul şi sentimentalismul pietist în care a decăzut în Occident, şi reafirmată mai nou de filozofi şi gînditori religioşi de prim ordin ai secolului nostru ca părintele P. A. Florensky şi, pe urmele Apostolului Pavel chiar dacă în formule nu întotdeauna asigurate faţă de panteism, de părintele P. Teilhard de Chardin.

Mod de existenţă şi de realizare personal-comunitară şi plenară a naturii umane în conformitate cu tripla intenţionalitate înscrisă în raţiunea ei de fiinţare, care-l arată pe cel angajat efectiv în ea fiu al lui Dumnezeu şi frate al tuturor semenilor săi, Iubirea agapică oferă formula ideală a realizării unităţii în diversitate între om şi Dumnezeu, între oameni laolaltă, între om şi natură şi între elementele naturii sale. În ea diviziunile naturale ale creaţiei: sexuale, sociale naţionale, spiritual-religioase şi cosmice, îşi pierd caracterul dezintegrator şi dizolvant intrat în ele prin păcat, relevîndu-şi capacitatea de a realiza prin integrare liberă o sinteză armonioasă, în diversitate, în care unitatea nu devine fuziune şi amalgam, iar diversitatea nu se transformă în diviziuni antagonice.[50] Fapt foarte important şi caracteristic pentru viziunea maximiană cele trei direcţii concomitente de unificare în diversitate ale Iubirii agapice se realizează în mod inseparabil, numai *unele prin celelalte*. De unde accentul pus în mod egal pe virtuţile personale, teocentrice, şi cele sociale, plesiocentrice, şi sublinierea neîncetată a

---

48 Extrem de revelatorie pentru sesizarea diferenţelor de nuanţă şi accent în noţiunea teologică de Iubire în Răsărit şi Apus, ar fi prezentarea în paralel şi confruntarea doctrinelor Sf. Maxim despre *Agápe* cu cea a Fer. Augustin despre *caritas* (sau *dillectio*) expusă mai cu seamă în Comentariul lui sub formă de omilii la Întîia Epistolă Sobornicească a Sfîntului Apostol şi Evanghelist Ioan. Comparaţia este oarecum facilitată de poziţia centrală deţinută de Iubirea agapică în gîndirea celor două genii supreme ale patristicii greceşti şi, respectiv, latine.

49 Interpretarea dată Iubirii agapice în teza susţinută la Institutul catolic din Paris sub conducerea lui J.-M. Guillou, de dominicanul J.-M. Garrigues, *Maxime le Confesseur. Charitè, avenir divin de l'homme* (Theologie historiques 39), Paris, 1976, întreprinsă din perspectiva tomistă, tradiţională în catolicism, şi al cărei precursor ar fi, chipurile, Sf. Maxim, denaturează, în opinia noastră, fundamental caracterul general şi unitatea teologhisirii maximiene. Accentuînd unilateral dimensiunea persoanei (intenţionalului) în dauna naturii, ea pierde tocmai caracterului ei ontologic, atît de net subliniat şi în *Ep.* 2. O primă critică a acestei interpretări unilateral „personaliste" şi „dezontologizante" a gîndirii Sf. Maxim şi asupra căreia dorim să revenim altundeva la F. Brune, *La redemption chez S. Maxime le Confesseur*, „Contacts" 30 (1978), nr. 102, p. 141—171.

50 *Cf.* Gal. 3, 28 (şi I Cor. 12, 13) comentat de Sf. Maxim în *Cap char.* II, 30; P.G. 90, 993 B (F.R. II, p. 61) şi *Exp. dom. orat.*, *ibid*, 893 AB (p. 271). A se vedea deasemenea şi *Cap. char.* II, 10; I, 70—71.13.15—17.84—25, *ibidem*, 985 D—987 A. 976 BC. 964 BD. 965 AB (p. 56, 48, 39—40) ş.a.; *Exp. dom. orat. ibid.* 889 BC (p. 267) etc.

realizării „verticalului" (iubirii de Dumnezeu) și contemplației „prin „orizontal" (iubirea de aproapele) și făptuire și reciproc, a „orizontalului" în și prin „vertical".[51]

Mai cu seamă astăzi cînd, în condițiile agravării fără precedent a diviziunilor, antagonismelor și dezechilibrelor de tot felul: economice, sociale, politice, morale, ideologice și ecologice, la scară general-planetară și a sporirii pericolului autodistrugerii civilizației umane în condițiile acumulării unui gigant potențial distructiv, se simte în întreaga umanitate nevoia tot mai imperioasă de a se ajunge la toate nivelele: individual și comunitar, național și internațional, la o înțelegere pașnică și la o cît mai perfectă și sinceră unitate de vederi asupra marilor și arzătoarelor probleme ce frămîntă întreaga omenire (realizarea păcii, lichidarea războiului, violenței și inegalităților economice și sociale din și între state, combaterea degradării prin poluare a mediului ambiant, exploatarea rațională și în folosul tuturor a resurselor limitate ale Terrei), grandioasa viziune maximiană asupra Iubirii agapice ca factor de refacere a unității umanității în comuniunea liberă a unei identități de gîndire și voință, în baza intenționalităților ontologice originare înscrise în natura umană, se dovedește de o surprinzătoare și inepuizabilă actualitate și universalitate, demonstrînd strălucit și convingător semnificația perenă a mesajului Bisericii lui Hristos și a Evangheliei Lui în toate contextele și epocile istorice, și capacitatea ei de a da un răspuns realist convingător și plauzibil marilor probleme ale vremii și ale umanității dintotdeauna.[52]

---

51 Aceeași idee formulată mai puțin speculativ, dar mai plastic la Ava Dorotei din Gaza (mijloc. sec. VI) în *Didaskaleia* VI, 10 (§ 78); P.G. 88, 1696 BD (F.R. IX, 1980, p. 548—549): „Sîrguiți-vă să vă uniți întreolaltă. Căci pe cît se unește cineva cu aproapele, pe atît se unește cu Dumnezeu. Și să vă spun o pildă *(hypódeigma)* de la Părinți, ca să pătrundeți înțelesul cuvîntului. Presupuneți că este un cerc trasat, o linie rotundă făcută de la un centru cu un compas. Socotiți că acest cerc este lumea, că mijlocul cercului este Dumnezeu, iar liniile drepte care duc de pe cerc spre mijloc sînt sau viețurile oamenilor. Deci cu cît intră sfinții mai mult spre cele dinăuntru, dorind să se apropie de Dumnezeu, pe măsura intrării lor ajung mai aproape de Dumnezeu și întreolaltă. Cu cît se apropie mai mult de Dumnezeu, se apropie întrolaltă; și cu cît se apropie mai mult întreolaltă, se apropie mai mult de Dumnezeu. La fel cugetați și despre separare. Căci cînd se depărtează de Dumnezeu și se întorc spre cele din afară, e vădit că, cu cît ies și se îndepărtează mai mult de Dumnezeu, cu atît se îndepărtează unii de alții, și cu cît se îndepărtează mai mult unii de alții cu atît se îndepărtează mai mult și de Dumnezeu. Iată natura *(phýsis)* Iubirii agapice. Cu cît sîntem inafară și nu iubim pe Dumnezeu, cu atît avem distanță fiecare față de aproapele; iar dacă iubim pe Dumnezeu, cu cît ne apropiem de Dumnezeu prin iubire față de El, cu atît ne unim întreolaltă prin iubire de aproapele, și cu cît ne unim mai mult cu aproapele cu atît ne unim mai mult de Dumnezeu".

52 Pe tema Iubirii agapice în contextul problematicii și dezbaterilor teologice și etice contemporane și al redescoperirii filoanelor patristice ale teologiei ortodoxe se pot consulta în literatura teologică ortodoxă românească următoarele studii reprezentative: Pr. prof. D. Belu, *Despre Iubire*, Timișoara, 1945, 158 p. (monografie solidă și de largi orizonturi, unică în literatura noastră teologică, și care și păstrează încă intactă actualitatea și interesul); același, *Sub semnul Iubirii agapice*, „Mitropolia Banatului", nr. 11—12/1969, p. 662—689; *Un aspect mai puțin luat în seamă al iubirii față de semeni*, „Studii teologice" nr. 5—6/1958, p. 341—365; *Sensul creștin al iubirii față de trup, ibidem*, nr. 5—6/1957, p. 496—529. Pr. prof. I. Todoran: *Eros și Agape*, „Studii teologice", nr. 3—4/1956, p. 131—154 (o remarcabilă în concizia ei sinteză și punere la punct în controversa teologică iscată în jurul naturii iubirii agapice provocatoarea și masiva monografie de cu același titlu a profesorului luteran din Lund, viitor arhiepiscop de Uppsala, A. Nygren, 1931 și 1937); și Pr. prof. D. Stăniloae: *Teologia dogmatică ortodoxă* I, București, 1978, p. 276—300: relevantă pentru tema naturii ontologice a Iubirii agapice din Ep. 2 a Sf. Maxim, citată textual, mai ales analiza de-o-ființimii divine și umane (*cf.* și „filosofia consubstanțialității" a Păr. Florensky) de la p. 291—293 care ar trebui citate aici în întregime; același, *Spiritualitatea Ortodoxă* (Teologia Morală Ortodoxă III),

Căci deşi de-a lungul vremii, de la Platon la E. Fromm, „mulţi au scris multe despre iubire, dar numai căutînd-o la (adevăraţii — n.n.) ucenici ai lui Hristos o vei găsi. Căci numai ei au avut Iubirea cea adevărată ca învăţător al iubirii. Şi ziceau: „de-aşi avea proorocie şi de-aşi cunoaşte toate misterele şi toată gnoza dar dragoste nu am, nimic nu sînt" (I Cor. 13, 2). Iar cel ce a dobîndit iubirea a dobîndit pe Dumnezeu Însuşi căci „Dumnezeu este Iubire" (I In. 4, 16)".[53] Chiar dacă în realizarea practică a iubirii de foarte multe ori creştinii rămîn în deficit, dacă nu în conflict făţiş cu înaltele şi multiplele ei exigenţe,[54] şi din multe părţi ni se reproşează că „mulţi sîntem cei ce vorbim, dar puţini cei ce facem", aşa cum ne spune tot Sfîntul Maxim, „nimeni nu trebuie să strice cuvîntul lui Dumnezeu pentru negrija sa proprie, ci să-şi mărturisească neputinţa sa şi să nu ascundă adevărul lui Dumnezeu, ca nu cumva să ne facem vinovaţi, pe lîngă călcarea poruncilor, şi de răstălmăcirea cuvîntului lui Dumnezeu" [55] ştiind bine că dacă „scopul Providenţei divine este să facă una *(henopoieîn)* pe cei pe care i-a dezbinat răutatea în tot felul, prin dreapta credinţă şi iubirea agapică duhovnicească",[56] *„nu se cuvine a lepăda cu uşurinţă Iubirea agapică duhovnicească, fiindcă altă cale de mîntuire nu le-a mai rămas oamenilor"*.[57]

II

EPISTOLA 2 A ACELUIAŞI CĂTRE IOAN CUBICULARUL DESPRE IUBIREA AGAPICĂ *

Cunoscîndu-vă deja, şi de către mine însumi fiind de faţă, dar şi în absenţă nu mai puţin, dacă nu mai mult decît în prezenţă — o, de-Dumnezeu-păziţilor — că sînteţi ataşaţi de sfînta Iubire agapică cea după har faţă de Dumnezeu şi aproapele, şi că observaţi cu grijă în modurile (de comportare) cuvenite faptul de a pătimi cîte sînt şi se zic proprii Iubirii agapice dumnezeieşti, ca să aveţi, adică, şi acest lucru (atribut) dumnezeiesc: necircumscrierea şi nelimitarea

Bucureşti, 1981, p. 254—319: iubirea ca factor suprem de realizare a unirii desăvîrşite a omului cu Dumnezeu ca asemănare cu El şi îndumnezeire (în dublu sens, larg şi restrîns); *Comunitate prin iubire,* „Ortodoxia" nr. 1/1963, p. 52—70: dimensiunea social-comunitară a iubirii; şi nenumărate alte notaţii şi analize risipite în studiile şi cărţile ce constituie masiva sa operă, o tratare sistematică a motivului iubirii (nedespărţit de cel al persoanei) în teologia pr. D. Stăniloae, în premizele, sensul, articulaţiile şi deschiderile lui, aşteptîndu-şi încă autorul.

53 *Cap. char.* IV, 100; P.G. 90, 1073 A (F.R. II, p. 117).

54 A se vedea impresionantele diatribe pe tema nevredniciei şi delăsării creştinilor împreună cu exhortaţia morală următoare din partea a doua a importantului *Cuvînt ascetic* 27—45; P.G. 90, 932—956 (F.R. II, p. 16—35).

55 *Ibidem* IV, 85; col. 1069 A (p. 114).

56 *Ibidem* IV, 17; col. 1052 B (p. 101).

57 *Ibidem* IV, 25; col. 1053 A (p. 102). Deosebirea Iubirii agapice „duhovniceşti" de celelalte feluri de iubire „naturale" şi „perverse" din lume este exprimată în *Cap. char.* II, 9; col. 985 CD (p. 55—56): „Oamenii se iubesc unii pe alţii, fie în chip vrednic de laudă, fie în chip vrednic de ocară, pentru aceste cinci pricini: sau pentru Dumnezeu, cum iubeşte cel virtuos pe toţi, atît pe cel virtuos cît şi pe cel ce încă nu e virtuos; sau pentru fire, cum iubesc părinţii pe copii şi invers; sau pentru slava deşartă, cum iubeşte cel slăvit pe cel ce-l slăveşte; sau pentru iubirea de arginţi cum iubeşte cineva pe cel bogat pentru a primi bani; sau pentru plăcere ca ce-l ce-şi slujeşte stomacul şi cele de sub pîntece. Iubirea cea dintîi e vrednică de laudă, a doua e mijlocie, celelalte sînt pătimaşe".

* Traducerea a fost făcută după textul grec editat de Fr. Combefis la Paris, 1675 şi reluat în P.G. 91, 392—412. Traducerea românească a Pr. prof. D. Stăniloae anunţată ca „gata pentru tipar" în „Revista Teologică" nr. 3—4/1944, p. 165 a rămas pînă acum inedită, iar traducerea franceză a pr. I.-H. Dalmais din „Vie spirituelle" oct. 1948, p. 296—303 nu ne-a fost accesibilă. *Ep.* 3 a mai fost tradusă

după virtute, în faptul de a avea rîvnă să faceţi bine nu numai celor prezenţi ci şi celor ce sînt absenţi şi stabiliţi la mare distanţă în spaţiu, aflînd de fiecare dată de lărgimea ei în dăruire (danii) nu numai prin cei ce ajung pe aici, ci şi prin cinstitele voastre scrisori, şi închipuindu-mi (din ele) ca printr-o oglindă chipul (morphé) *harul dumnezeiesc ce străluceşte întru voi, mă bucur şi mă veselesc, şi, mulţumind pentru voi lui Dumnezeu, Dătătorul tuturor celor bune, nu încetez a striga împreună cu Sfîntul Apostol (Pavel): „Binecuvîntat fie Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Cel ce în Hristos v-a binecuvîntat cu toate binecuvîntările duhovniceşti în lăcaşurile cereşti" (Ef. 1, 3),*[1] *mai cu seamă întrucît sînt convins şi cunosc că sfîntul vostru suflet s-a ataşat în mod indisolubil de nemernicia mea prin Iubire agapică în duh avînd (drept) legătură a prieteniei legea harului, prin care, legîndu-mă pe mine de voi înşivă în mod nevăzut, faceţi să strălucim împreună, făcînd să dispară ruşinea cea din păcatele mele prin alăturarea celor bune (frumoase) ale voastre proprii.*

Căci cu adevărat nimic nu este mai asemenea-chipului-dumnezeiesc (deiform), nici mai tainic, nici mai sublim oamenilor în vederea îndumnezeirii (pròs theósin) *decît Iubirea agapică dumnezeiască, pentru că ea conţine concentrate întru sine toate cele bune (frumoase) cîte le expune Cuvîntul adevărului (Scripturii) în forma (specia) virtuţii, şi este cu totul înstrăinată şi fără relaţie faţă de cele cuprinse în forma (specia) răutăţii, ca una ce este plinire a Legii şi a Profeţilor,*[2] *cărora le urmează Iubirea agapică, care din oameni ne face dumnezei şi care rezumă poruncile particulare în Raţiunea (divină) generală, sub care sînt conţinute toate în mod unitar în bunăvoinţa* (kat 'eudokían) *(Sfatului din veci al lui Dumnezeu) şi din care se dau în mod variat după iconomia* (kat oikonomían) *(realizării acestui sfat în timp).*[3]

Căci ce fel de formă (specie) de bine nu posedă Iubirea agapică? Oare nu posedă ea credinţa, fundamentul prim al lucrurilor evlaviei, care dă celui ce o are certitudinea existenţei lui Dumnezeu şi a celor dumnezeieşti şi oferă părerea (dreaptă) privitoare la acestea mai mult decît atinge ochiul prin vedere aparenţele exterioare ale lucrurilor sensibile? Oare nu posedă ea şi nădejdea, care dă subzistenţă prin sine Binelui celui care adevărat subzistent şi-l deţine mai mult decît

---

cu o prezentare de magistr. Ioan I. Ică în „Mitropolia Ardealului" nr. 1—2/1962, p. 71—75, cu prilejul aniversării a 1300 de ani de la moartea Sf. Maxim.

Pasajele esenţiale din textul ep. 2—3 apar pe poziţiile I, 29—38.45—46; P.G. 90, 1189—1196 în antologia bizantină din scrierile Sf. Maxim cu numele *500 Capita diversa theologica et oeconomica, de virtute ac vitiis* (P.G. 90, 1117—1400), alcătuită în sec. XI de Antonie Melissa şi inclusă în „Filocalia" greacă a Sf. Nicodim Aghioritul (1782).

1 Întreaga epistolă trebuie, deci, citită în orizontul trinitar, cosmologic şi eclesiologic deschis de magnificul prolog al Epistolei Sfîntului Apostol Pavel către Efeseni în care versetul 1, 3 citat explicit de Sf. Maxim în prologul epistolei sale către Ioan Cubicularul se continuă în mod semnificativ: „precum ne-a şi ales întru El mai înainte de zidirea lumii ca să fim sfinţi şi fără prihană înaintea Lui în Iubire agapică, prehotărîndu-ne *spre înfiere* (cf. Rom. 8, 15—30; Gal. 4, 5—7) prin Iisus Hristos după bunăvoinţa voii Lui *(katà ten eudokian toû thelématos autoû)*,... făcîndu-ne cunoscut misterul voii Lui după bunăvoinţa Lui pe care a hotărît-o mai înainte întru Sine spre iconomia plinirii vremilor ca să recapituleze *(anakephalaiösasthai)* toate în Hristos, cele din ceruri şi cele de pe pămînt... şi toate le-a supus picioarelor lui şi, mai presus de toate, L-a dat pe El cap Bisericii, care este trupul Lui, plinirea Celui ce plineşte toate întru toţi" (14—5.9—10.22—23). Pentru această situaţie cosmologică şi eclesiologică a Iubirii agapice a se vedea neapărat pe lîngă dezvoltările din *Ambig.* 7, P.G. 91, 1069—1101 (P.S.B. 80, p. 79—96) şi 41, col. 1304—1313 (p. 260—268) şi *Qu. ad. Thalas.* 2, P.G. 90, 272 AD (F.R. III, p. 22—24) şi *Mystagogia* 1, P.G. 664 D—668.

2 *Cf.* Rom. 13, 8—10; Gal. 5, 14; Iac. 2, 8 şi respectiv, Mt. 22, 37.

3 Expresiile eliptice *kat'eudokìan monoeidôs periéchontai* şi *kat'oikonomìan polytrópos ekdídontai* le-am tradus întregindu-le după similitudinea terminologică cu Efes. 1, 5.9—11.

(deține) mîna materia cea groasă ce cade sub pipăit? Nu dă oare ea și desfătarea de cele crezute și nădăjduite, ca una ce are prin sine însăși ca dispoziție interioară cele viitoare ca prezente? Oare nu posedă ea și smerenia, care este baza primă a virtuților, prin care putem să ne cunoaștem pe noi înșine și lepădăm deșarta umflătură (de sine) a trufiei? Oare nu posedă ea și blîndețea, prin care împrăștiem atît ocările cît și laudele și depărtăm de la noi tulburarea ce vine din rele diametral opuse, adică (atît) din slavă (cît și) din necinste (cf. II Cor. 6, 8)? Oare nu posedă ea și suferirea-cu-blîndețe prin care, suferind, rămînem neschimbători față de cei ce ne fac rău, fără a înclina nicidecum dispoziția noastră (spre aceștia) în mod ostil? Oare nu posedă ea și mila, prin care ne facem proprii de bunăvoie necazurile altora și nu îngăduim a nu mai cunoaște înrudirea și de-o-seminția noastră (după umanitate cu ei)? Oare nu posedă și înfrînarea, răbdarea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, pacea și bucuria, prin care potolim iuțimea și pofta (irascibilitatea și concupiscența), fierbințeala lor arzătoare și aprinderea lor extrem de ușoară? Și simplu zis, ca să spun totul într-un singur cuvînt, Iubirea agapică este sfîrșitul (télos) *tuturor celor bune,*[4] *ca una ce conduce și îndreaptă pe cei ce umblă întru ea spre Dumnezeu, piscul suprem al tuturor celor bune și cauza oricărui bine, ca una ce este credincioasă, rămîne (întotdeauna) și nu cade (niciodată) (cf. I Cor. 13, 8.13).*

Căci credința este bază a celor ce vin după ea, adică a nădejdii și a iubirii. Iar nădejdea este tăria extremelor, adică a iubirii și credinței, făcînd să transpară (hypophaínousa) *prin sine din amîndouă ceea ce este crezut și iubit, și învățînd ca drumul spre acesta să se facă prin ea însăși. Iar Iubirea agapică este complinirea* (symplérosis) *acestora, îmbrățișînd întreagă și în întregime țelul ultim al tuturor năzuințelor, și oferindu-le (amîndurora) încetarea* (stásis) *mișcării lor spre aceasta întrucît introduce prin sine însăși, în loc de credința în existența (lui) și de nădejdea că va fi prezent (cîndva), însăși desfătarea* (apólausis) *prezenței lui.*

Singură ea (iubirea) arată pe om, vorbind în sens propriu, a fi după Chipul Creatorului, supunînd pe de o parte în mod înțelept rațiunii libertatea noastră (sau ceea ce stă în puterea noastră — tó ep'hemîn) *și neînclinînd pe de alta, rațiunea în fața acesteia, adică (libertății), ci convingînd pe gnome să meargă potrivit firii fără a se revolta nicidecum împotriva rațiunii firii, conform cărei (rațiuni) toți, precum avem o unică fire așa putem avea și o unică gnome și o unică voință cu Dumnezeu și întreolaltă,*[5] *nemaiavînd nici o distanță față de Dumnezeu și întreolaltă, de îndată ce am ales să ne conformăm legii harului, prin care reînnoim*

---

4 *Agápe* apare ca *télos* al virtuțiilor și în scara virtuțiilor din II Pt. 1, 5—7: credința, virtutea, gnoza, înfrînarea, răbdarea, evlavia, iubirea de frați și iubirea agapică.

5 În original expresia sună *kat'on* (subînț. *lógon tês phýseos), apántes hósper mían physin, oûto dè kaì mìan gnómen kaì thélema hèn theô kai allèlois échein dynámetha.* După P. Sherwood, (vezi *supra,* partea I. nota 1), p. 3 și 25, și von Balthasar (*supra,* partea I, nota 3) p. 67, acest pasaj, ca și *Exp. dom. ort.* P.G. 90, 877 B 881 A, 900 A (F.R. II, p. 257, 260, 276) și *Amb.* 7, P.G. 91, 1076 (P.S.B. 80, p. 77), ar trăda la baza formației și originea gîndirii Sf. Maxim un „monotelism" și „monoenergism" spiritual de care acesta s-ar fi delimitat critic abia ulterior, după izbucnirea disputelor hristologice și sub influența lui Sofronie al Ierusalimului, trebuind să-și retracteze formulele „monoenergiste" inițiale *(Op. theol. pol.* 1, P.G. 91, 28 D.33 A). Dar așa cum a arătat însă Thunberg (vezi *supra,* partea I, nota 17) p. 242: „Este foarte îndoielnic că Maxim ar intenționa să spună aici că (în unificarea realizată de Iubire între om și Dumnezeu și între oameni întreolaltă — n.n.) există o singură voință operantă. Comparația cu „natura" („precum o unică natură... așa și o unică gnome și o unică voință") arată mai degrabă că se gîndește la o *coordonare a voințelor sub rațiunea firii.* Căci dacă am considera că aici Maxim vorbește într-un sens „monotelit" am trebui să conchidem că face aceasta pe baza unor premize monofizite! Astfel că el vorbește mai degrabă de o armonie a voințelor și de o viață în acord cu rațiunea firii dirijată de Dumnezeu și nu stingere și anhilare a voinței umane". Pasajul „monotelit" încriminat se referă, așadar, la o coordonare unitară, dar liberă și voluntară, a voințelor perso-

în mod gnomic (prin gnome) legea firii; căci este cu neputinţă să poată cădea de acord întreolaltă după gnome cei ce nu se unesc mai întîi cu Dumnezeu în acelaşi cuget (kath'homonoían).

Căci dintru început diavolul (dezbinătorul) înşelător, urzind cu răutate vicleşug împotriva omului prin iubirea (trupească) de sine (philautía) *şi amăgindu-l cu momeala plăcerii, ne-a distanţat de Dumnezeu şi întreolaltă după gnome, şi, răsturnînd ceea ce era drept şi împărţind în acest mod* (trópos) *firea, a sfîrtecat-o în multe păreri şi fantezii, legiferînd în timp metoda şi invenţia pentru fiecare rău în parte. Pentru aceasta s-a împreună-folosit de puterile (facultăţile) noastre (naturale), punînd în toţi drept sprijin pentru permanentizarea (dăinuirea) răului neînţelegerea (discordia) după gnome, pornind de la care a convins prin înşelăciune pe om să se întoarcă odată de la mişcarea potrivit firii, să-şi mişte dorinţa sa spre ceea ce era oprit, şi să dea astfel subzistenţă întru sine celor trei mai mari şi mai vechi rele, generatoare ale întregii răutăţi; adică ignoranţei, iubirii de sine, şi tiraniei* (agonía, philautía, tyránnis), *care atîrnă unele de altele şi se constituie reciproc unele pe altele. Căci din ignorarea lui Dumnezeu (iasă) iubirea de sine, iar din aceasta tirania faţă de cei înrudiţi (cu noi după umanitate), dîndu-le lor subzistenţă însăşi puterile (facultăţile) lui (psihice), adică raţiunea, concupiscenţa şi irascibilitatea* (lógos, epithymía, thýmos) *prin modul întrebuinţării lor abuzive* (tô katà paráchresin trópô). *Căci se cădea ca prin raţiune, în loc de ignoranţă, să se mişte prin cunoaştere în ce priveşte căutarea numai spre Dumnezeu, iar prin poftă, în loc de patima iubirii de sine, să înainteze curat în ce priveşte afecţiunea numai spre Dumnezeu, şi prin iuţime, separîndu-se de tiranie, să lupte a ajunge numai la Dumnezeu;*[6] *şi să zidească* (demiourgêsai) *astfel Iubirea agapică cea dumnezeiască şi fericită care (este) constituită din acestea şi pentru care (există) acestea, (iubire) care uneşte cu Dumnezeu şi arată Dumnezeu pe iubitorul-de-Dumnezeu* (kaí theòn apophaínousan tòn philótheon).

Întrucît s-au întîmplat acestea în mod rău pentru om, pe de o parte prin voinţa sa proprie, iar pe de alta prin amăgirea diavolului, Dumnezeu, Cel care a zidit şi făcut firea şi Care, slăbind aceasta sub răutate, o şi vindecă cu înţelepciune, din iubire (di agápen) *pentru noi „s-a golit pe sine chip de rob luînd" (Fil. 2, 7), unindu-o cu sine în mod neschimbat după ipostas, făcîndu-se om întreg ca noi, din noi şi pentru noi — atît cît să poată fi socotit de cei necredincioşi că nu este Dumnezeu — şi rămînînd cu toate acestea Dumnezeu — cît să predea credincioşilor Cuvîntul negrăit şi adevărat al evlaviei —, ca să dezlege lucrurile diavolului, şi, redînd firii puterile ei neprihănite, să reînnoiască puterea Iubirii agapice şi a unirii cu El şi întreolaltă,*[7] *potrivnica iubirii-de-sine, care este şi*

---

nale ale oamenilor sub raţiunea comună a naturii umane în şi prin care se manifestă „voinţa" şi planul divin (Ef. 1, 5.9.11 şi Mt. 6, 10) urmărit de Dumnezeu cu umanitatea, astfel încît unirea diverselor gnome cu raţiunea unică a firii înseamnă în acelaşi timp o unire cu voinţa unificatoare a lui Dumnezeu. Că o unică voinţă a lui Dumnezeu şi a Sfinţilor nu implică şi o unică natură a lor pentru că termenul *„thélema"* indică nu numai facultatea naturală de a voi a acestora ci şi lucrul şi scopul voit *(tò theletón)* de aceştia, arată Sf. Maxim şi în *Disput. c. Pyrrho*, P.G. 91, 292 BC (*cf.* şi Ioan Damasc., *de duabus in Christo voluntatibus* 21; P.G. 95, 152 B şi *Expositio rectae fidei (Dogmatica)* II, 22; P.G. 95, 949). Împotriva teoriilor exegeţilor catolici despre o pretinsă fază sau „criză" iniţială „origenistă" (Balthasar, 1941; combătut de Sherwood, 1955, renunţă la ea în 1961) şi „monotelită" (V. Grumel, 1929; Balthasar, 1941, 1961; Sherwood, 1952) şi a unei evoluţii „dramatizate" (în 3 faze, reprezentînd tot atîtea „metamorfoze" ale ideii de „îndumnezeire", Garrigues, 1975) s-a pronunţat L. Thunberg, *op. cit.*, 1965, p. 10—13, pentru care, cu excepţia unor nuanţări şi precizări terminologice explicabile, opera maximiană prezintă o unitate şi o consistenţă cu totul remarcabile, ca şi un echilibru uimitor, ambele izvorîte din fidelitatea riguroasă faţă de hristologia Sinoadelor Ecumenice II—V şi marea Tradiţie ortodoxă a Bisericii reprezentate de acestea.

6 *Cf. Exp. dom. orat.* P.G. 90, 896 D (F.R. II, p. 274) şi *Qu. ad. Thalas.* 39, P.G. 90, 392 B.393 B (F.R. III, p. 133, 135).

7 O paralelă revelatorie despre „restaurarea naturii umane" în Hristos prin Agape în *Exp. dom. orat.* 877 D—880 A (F.R. II, p. 258—259).

cunoaște drept primul păcat, odraslă primă a diavolului și maică a patimilor (ce provin) din ea.

Desființînd-o pe aceasta (iubirea-de-sine), cel ce se înfățișează pe sine vrednic de Dumnezeu, a desființat împreună cu ea și toată mulțimea răutăților, ce nu mai are după aceasta altă bază sau cauză de existență. Căci unul ca acesta nu mai știe de trufie, acel rău compus și absurd, semnul distinctiv al părerii de sine (aroganței) celei potrivnice lui Dumnezeu. Ignoră slava (deșartă) care cade și doboară odată cu sine și pe cei umflați de ea. Veștejește invidia, care veștejește ea mai întîi cu dreptate pe cei ce o posedă, atașîndu-se prin bunăvoință liberă de cei înrudiți (cu sine după umanitate). A smuls din rădăcină și mînia, violența, vicleșugul, fățărnicia, ironia, resentimentul, lăcomia, și toate cele prin care este scindat în părți omul care este unul. Căci smulgînd, precum am zis, iubirea-de-sine, ca una ce este început și maică (archè kài méter) *a tuturor relelor, smulge împreună deopotrivă toate cele ce (vin) din ea și după ea, fiindcă, nemaiexistînd aceasta, nu mai poate subzista nici o formă (specie) sau urmă de răutate, ci se introduc în loc toate formele (speciile) virtuții care complinesc puterea Iubirii agapice, (putere) care adună la un loc cele împărțite și zidește iarăși în om o unică rațiune (a firii) și (un unic) mod (de existență), și care egalizează și aplanează în toți toată inegalitatea și deosebirea după gnome*[8] *și înaintează cum se cuvine spre lăudabila inegalitate, atunci cînd fiecare într-atît îl atrage la sine pe aproapele întru intențiile lui și îl preferă sieși, pe cît de mult înainte îl respingea de la sine și rîvnea a trece înaintea lui;*[9] *și atunci cînd se dezleagă de bună voie (în mod liber) pentru ea (Iubirea agapică) pe sine de sine însuși prin separarea de rațiunile și singularitățile cugetate întru sine în mod propriu* (idikôs) *după gnome, și se adună într-o unică simplitate și identitate, conform căreia nimeni nu este niciodată și cu nimic separat de ceea ce este comun, ci fiecare devine unul cu fiecare și cu toți, și cu Dumnezeu mai mult încă decît cu alții, manifestînd* (prophainómenon) *prin ei înșiși, atît în fire cît și în gnome, exclusiv rațiunea unică a existenței* (tón hèn toû eînai lógon) *lor și pe Dumnezeu cel cugetat întru aceasta, împreună cu Care se contemplă și spre Care urcă, ca spre o Cauză și un Creator (al ei) rațiunea existenței celor ce sînt, atunci cînd e păzită de noi nealterată și neprihănită cu toată paza și atenția și este curățită potrivit rîvnei celei cuminți prin virtuți și ostenelele care le însoțesc, de patimile care se revoltă împotriva ei.*

Lucru pe care reușindu-l marele Avraam, restabilindu-se pe sine prin rațiunea de existență a firii sau restabilind rațiunea prin sine însuși și redîndu-se prin aceasta lui Dumnezeu și luînd în schimb pe Dumnezeu — căci trebuie să se afirme amîndouă aspectele, pentru că în ambele se contemplă adevărul — s-a învrednicit prin desăvîrșita rațiune conformă firii (manifestată) prin iubirea lui de oameni să vadă pe Dumnezeu ca om și să-L primească ca pe un oaspete (synédemon) *(cf. Fac. 18, 1 ș.u.); către Care a fost readus lepădînd singularitatea celor ce sînt împărțite și împart și nemaisocotind pe un alt om drept străin față de sine, ci cunoscînd pe unul ca pe toți și pe toți ca pe unul, căutînd adică nu la rațiunea gnomei, în jurul căreia este revoltă (dezbinare), și diviziune cît timp rămîne nereconciliată cu firea, ci numai și numai la rațiunea firii, în jurul căreia este identitatea perfectă* (tó aparállakton), *împreună cu care (rațiune) știm că se manifestă transparent* (synemphánesthai) *Dumnezeu și prin care continuă să se*

---

8 Remarcabile variațiuni și dezvoltări asupra motivului specific maximian al unificării umanității prin identificarea gnomei cu rațiunea firii în *Exp. dom. orat.* P.G. 90, 901 CD și 904 D—905 A (F.R. II, p. 279—280, 281—282). Despre rațiunea firii ca Lege naturală: *Qu. ad. Thalas* 64, P.G. 90, 724 C—725 A (F.R. III, p. 410).

9 Întreg acest aliniat pare o transpunere speculativă a textului parenetic care precede nemijlocit și în mod semnificativ celebrul pasaj „kenotic" din Epistola Sfîntului Apostol Pavel către Filipeni: „Pliniți bucuria mea, ca să gîndiți același lucru, avînd aceeași iubire agapică, același suflet, cugetînd un singur lucru, nefăcînd nimic din duh de ceară, nici din slavă deșartă, ci cu smerită cugetare socotindu-vă unii pe alții mai de cinste decît voi înșivă, necăutînd nimeni la cele ale sale ci fiecare la cele ale altora. Cugetați în voi același lucru ca și Hristos Iisus . . ." (2, 2—5).

arate ca bun, asociindu-şi (oikeioúmenos) *creaturile proprii, întrucît de la sine însăşi creatura nu poate să cunoască pe Dumnezeu Însuşi, cum este.*

Căci, cum e şi de aşteptat, nu se poate uni cu Cel simplu şi identic cu Sine Însuşi cel ce nu a ajuns identic cu sine însuşi şi simplu, ci mai este încă divizat în multe părţi faţă de fire după gnome, decît numai dacă, unind mai întîi prin iubirea de oameni pe gnome cu firea, a arătat în amîndouă o unică raţiune paşnică, nedezbinată şi în primul rînd nemişcîndu-se nicidecum spre nimic altceva din cele ce sînt în urma lui Dumnezeu, prin care (raţiune) firea rămîne netăiată şi nescindată în cei ce au primit acest dar, nemaifiind sfîşiată împreună cu diversităţile gnomice ale celor mulţi. Căci (aceştia), nu mai scindează firea devenind alţii şi alţii faţă de alt şi alt (om), ci rămîn aceeaşi faţă de ei, nemaicăutînd la ceea ce e propriu fiecăruia după gnome, şi prin care s-au împărţit cele ce sînt împărţite, ci la ceea ce e comun şi neîmpărţit în toţi după fire, şi prin care, nemaiintroducîndu-se împreună cu sine nimic din cele ce împart, se adună la un loc cele ce sînt împărţite, şi prin care în cei ce o posedă se manifestă în mod transparent (emphanízetai) *Dumnezeu făcîndu-şi (modelîndu-şi) pentru iubirea Sa de oameni un chip* (morphoúmenos) *(cf. Gal. 4, 19) în particularitatea virtuţii fiecăruia şi primind să fie numit de la această (virtute). Căci opera cea mai desăvîrşită a Iubirii agapice şi capătul* (péras) *lucrării ei este aceea ca printr-o comunicare relaţională (şi afectuoasă)* (di'antidóseos schetikês) *să realizeze potrivirea* (emprépein) *reciprocă în cei ce s-au unit prin ea atît a însuşirilor (proprietăţilor) cît şi a denumirilor lor, să facă adică pe om dumnezeu, iar pe Dumnezeu să-l facă şi arate om pentru voinţa* (boúlesin) *şi mişcarea unică şi identică* (aparállakton) *a amîndurora în ce priveşte voia* (thélema), *după cum găsim la Avraam şi la ceilalţi Sfinţi. Şi aceasta este poate ceea ce s-a zis în numele lui Dumnezeu: „În mîinile profeţilor M-am asemănat" (Osea 12, 11; LXX), adică facerea (modelarea) de către Dumnezeu pentru multa Sa iubire de oameni, a unui chip al Său* (morphopoía) *în fiecare (din noi) din virtutea ce există în fiecare prin făptuire* (katà práxin); *căci „mîna" fiecărui drept este făptuirea lui după virtute, în care şi prin care Dumnezeu primeşte asemănare* (homoíosin) *cu oamenii.*

Mare bine este, deci, Iubirea agapică şi între cele bune este binele dintîi şi suprem, ca una ce uneşte prin sine însăşi pe Dumnezeu şi pe oameni în jurul celui ce o are, şi ca una ce face pe Făcătorul oamenilor să se arate om pentru identitatea (aparallaxia) *celui îndumnezeit cu Dumnezeu în bine pe cît îi este omului cu putinţă, (identitate) pe care socotesc că o lucrează faptul de a iubi pe Dumnezeu din toată inima, din tot sufletul şi din toată puterea, şi pe aproapele ca pe sine însuşi (Mt. 22, 37—40 şi par.). Ceea ce înseamnă, ca să concentrez totul ca într-o definiţie* (hóros), *(că Iubirea agapică este): afecţiunea interioară generală* (he kath'ólou endiáthetos schésis) *faţă de Binele prim (şi suprem) (Dumnezeu), dimpreună cu întreaga purtare de grijă* (prónoia) *potrivit firii faţă de întregul neam omenesc — peste care nu mai există nimic superior la care să poată fi înălţat omul cel iubitor de Dumnezeu, deoarece întru aceasta sînt depăşite toate modurile (de comportare) ale evlaviei — şi pe care o ştim şi numim Iubire agapică nu atribuind în mod separat (împărţit) una lui Dumnezeu şi alta aproapelui, ci ca pe una şi aceeaşi întreagă, şi lui Dumnezeu datorată şi pe oameni unind întreolaltă; căci lucrarea şi demonstrarea limpede a Iubirii celei desăvîrşite faţă de Dumnezeu este dispoziţia sinceră (autentică) prin bunăvoinţă spontană faţă de aproapele;*[10] *„pentru că cine nu iubeşte pe fratele său pe care-l vede, zice dumnezeiescul Apostol Ioan, nu poate să iubească pe Dumnezeu pe Care nu-L vede" (I In. 6, 20).*

Ea este „Calea" adevărului (In. 14, 6), cum S-a numit pe Sine Cuvîntul lui Dumnezeu, Care pe cei ce umblă pe ea îi înfăţişează lui Dumnezeu-Tatăl curaţi de orice fel de patimi. Ea este „uşa" (In. 10, 9) prin care cel ce intră pătrunde în însăşi Sfînta Sfintelor şi se face vrednic de a deveni contemplator (văzător) al frumuseţii celei negrăite a sfintei şi împărăteştii Treimi. Ea este „viţa cea adevărată" (In. 15, 1), în care cel ce-şi înfige cu tărie rădăcinile se învredniceşte a deveni părtaş al unui fel de a fi sau calităţi (poiótetos) *dumnezeieşti.*[11]

---

10 *Cf. Liber asceticus* 7; P.G. 90, 917 A (F.R. II, p. 5).

11 *Cf. Exp. dom. orat.;* P.G. 90, 877 C (F.R. II, p. 258).

Pentru ea s-a dat toată învăţătura Legii, Profeţilor şi Evangheliilor, pentru ca, prinzînd pofta bunătăţilor celor negrăite, să adeverim dorul prin modurile (de comportare), cinstind pe atît plăsmuirea (creatura) pentru Plăsmuitorul (Creatorul) dorit, pe cît place Plăsmuitorului şi o cere raţiunea firii ce stabileşte ca lege cinstirea egală (a fiecăruia), tăind-împrejur toată inegalitatea firii apărută în jurul fiecăruia printr-o opinie prezumpţioasă şi încercuindu-i întru sine pe toţi într-o unică putere a identităţii.[12]

Pentru ea Însuşi Creatorul firii — o, lucrare şi auzire cu adevărat înfricoşătoare! — a îmbrăcat haina firii noastre unind-o în mod necontopit cu sine după Ipostas, ca s-o facă să înceteze de a mai fi purtată (încoace şi încolo); ca să o adune iarăşi la Sine unită fiind cu sine însăşi şi nemaiavînd nici o deosebire după gnome faţă de El sau faţă de sine însăşi; ca să arate lămurit calea preaslăvită a Iubirii agapice celei cu adevărat dumnezeieşti şi îndumnezeitoare, ce duce la Dumnezeu şi despre care s-a zis că este Dumnezeu (I In. 4, 18), (cale) pe care au acoperit-o încă dintru început „spinii" (Pilde 24, 31) iubirii-de-sine, şi pe care, prefigurîndu-o întru Sine (protypôsas en heautô) *cu Patimile Sale cele pentru noi, a dăruit-o tuturor curată de orice piedici, aruncînd din ea pietrele ce erau pe ea prin ucenicii Lui, precum Însuşi a glăsuit mai dinainte prin Profeţi zicînd: „Şi pietrele din cale să le azvîrliţi" (Is. 62, 10); şi ca să ne convingă să ne ataşăm după cum se cuvine de El şi întreolaltă pe cît El Însuşi a arătat mai întîi, dînd exemplu prin Sine Însuşi, suferind a pătimi pentru noi.*[13]

Pentru ea toţi Sfinţii s-au împotrivit pînă la capăt păcatului nefăcînd nici un caz de viaţa de acum şi au suportat diferite feluri de morţi ca să se unească, depărtîndu-se de lume, cu ei înşişi şi cu Dumnezeu, şi să unească în ei înşişi frînturile (sfîşiate) ale firii.

Ea este înţelepciunea dumnezeiască (theosophía) *cea adevărată şi ireproşabilă a credincioşilor, al cărei sfîrşit* (télos) *este binele şi adevărul — dacă binele este iubirea-de-om iar adevărul este iubirea-de-Dumnezeu potrivit credinţei* (agathòn tò philánthropon kaì alethès tò philótheon) [14] *— care ambele sînt semnele distinctive ale Iubirii agapice, ca una ce uneşte pe oameni cu Dumnezeu şi întreolaltă, şi are pentru aceasta permanenţa ce nu cade (niciodată) a (tuturor) celor bune.*

De această dumnezeiască şi fericită cale făcîndu-vă şi voi, binecuvîntaţilor, iubitori prea-autentici, aţi luptat luptă bună ca să ajungeţi la sfîrşitul celor cu care se face trecerea spre capătul acesteia, ataşîndu-vă cu tărie de iubirea-de-oameni, de iubirea-de-fraţi, de iubirea-de-străini, de iubirea-de-săraci, de compasiune, milostenie, smerenie, suferire-cu-blîndeţe, răbdare, nemîniere, îndelungă-răbdare, înfrînare, bunătate (clemenţă), îngăduinţă, bunăvoinţă şi pace faţă de toţi, din care sau prin care fiind zidit harul Iubirii agapice, îl duce îndumnezeit la Dumnezeu pe omul care l-a zidit. Căci „Iubirea" — zice dumnezeiescul Apostol (Pavel) sau mai degrabă Hristos Care a grăit prin el acestea — „îndelung rabdă, e plină de bunătate, nu pizmuieşte, nu se laudă, nu se trufeşte, nu se poartă cu necuviinţă, nu caută ale sale, nu se aprinde de mînie, nu socoteşte răul, nu se bucură de nedreptate ci se bucură de adevăr; toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduieşte, Iubirea nu cade niciodată" (I Cor. 13, 4—8), ca una ce are pe Dumnezeu, singurul care nu cade şi nu se schimbă, şi care face asemenea şi pe cel ce vieţuieşte potrivit ei; pentru ca, îmbrăţişîndu-vă şi pe voi să zică prin Ieremia profetul: „Zic vouă: aceasta e calea poruncilor Mele şi legea ce există în veac. Toţi cei care o ţin pe ea vor fi vii spre viaţă, iar cei ce au părăsit-o vor muri. Primeşte-o fiul meu, şi umblă cu strălucire înaintea lumii ei. Nu da altuia slava ta şi cele de folos ţie neamului străin. Fericit eşti, că cele plăcute lui Dumnezeu sînt cunoscute ţie" (Baruh 4, 1—4) şi „ai învăţat unde este mintea, unde este tăria, unde este priceperea, unde sînt zilele îndelungate şi viaţa, unde este

---

12 A se vedea, ca paralelă, pasajul despre Legea scrisă din *Qu. ad. Thalas.* 64, P.G. 90, 725 AB (F.R. III, p. 410—411).

13 Detalieri revelatorii pe tema restaurării poruncii Iubirii agapice în Ispitirile şi Patimile lui Hristos ca Lege a harului în *Liber asceticus* 10—13; P.G. 90, 920 A—921 C (F.R. II, p. 7—9) şi *Qu. ad. Thalas.* 64; P.G. 90, 725 CD (F.R. III, p. 411—412).

14 Vezi *supra*, partea I, n. 41 şi 25.

lumina ochilor şi pacea; şi ai pogorît pe cale şi m-am arătat ţie de departe" (Baruh 3, 14); de aceea „cu iubire veşnică te-am iubit pe tine şi te voi milui pe tine cu îndurare, şi te voi zidi pe tine şi zidit vei fi şi vei ieşi în adunarea celor ce se înveselesc" (Ier. 31, 3—4); „pentru că pe căi ai stat şi ai înţeles şi ai întrebat de căile cele veşnice ale Domnului, şi ai văzut unde este calea cea bună şi ai mers pe ea şi ai găsit odihnă sufletului tău" (Ier. 6, 16); şi iarăşi, prin Isaia: „Eu sînt Domnul Dumnezeul tău, Care te-am învăţat să găseşti calea dreptăţii în care vei umbla şi ai auzit poruncile mele", de aceea „pacea ta s-a făcut ca şi fluviul şi dreptatea ta ca valurile mării" (Is. 43, 17—18). Chiar şi eu, lăudîndu-mă cu cele bune ale voastre, îndrăznesc să zic împreună cu Dumnezeu luînd (cuvinte) de la marele Ieremia: „Fericit eşti că te-ai dezbrăcat de haina întristării necazului tău" — adică de omul cel vechi, cel stricat după poftele amăgirii — „şi te-ai îmbrăcat în podoaba slavei celei de la Dumnezeu în veac" — adică în omul cel nou, cel zidit în duh de Hristos după Chipul Creatorului — „şi te-ai îmbrăcat în mantia dreptăţii de la Dumnezeu, şi ai pus pe capul tău cununa slavei veşnice" — fiind împodobit cu modul (de comportare) al virtuţilor şi cu raţiunea lipsită de greşală a înţelepciunii — de aceea, „Dumnezeu va arăta la toţi de sub cer strălucirea ta şi va chema numele tău: pace a dreptăţii şi slavă a cinstirii lui Dumnezeu" (Baruh 5, 3—4).

Mai mult decît aceste cuvinte eu (personal) nu am cîştigat nimic spre arătarea dispoziţiei nearătate a sufletului meu, căci nu am ceva vrednic de cele bune ale voastre ca să-l ofer lui Dumnezeu şi vouă afară de faptul de a vă admira după putere şi de a lăuda prin voi virtutea şi, prin virtutea care vă uneşte cu Dumnezeu, să măresc în imne pe Dumnezeu. Fiindcă mi se pare că este acelaşi lucru şi deopotrivă a vă lăuda pe voi şi virtutea, şi a mări în imne pe Dumnezeu, Cel ce v-a dăruit dăruit strălucirea virtuţii care v-a făcut prin Dumnezeu dumnezeu (theourgoûsan) *după har prin suprimarea caracteristicilor omeneşti, iar pe Dumnezeu l-a făcut în voi om* (anthropizôusan) *după pogorămînt, prin asumarea însuşirilor dumnezeieşti atît cît este omului cu putinţă.*

EPISTOLA 3 A ACELUIAŞI CĂTRE ACELAŞI

Primind cinstita scrisoare a afecţiunii voastre iubitoare întru Dumnezeu împreună cu dania trimisă preacuvioşilor monahi ai sfintei mănăstiri a Sfîntului şi slăvitului mucenic Gheorghe, am mulţumit lui Dumnezeu pentru acest fel de rîvnă a voastră spre ceea ce este bun, pentru că, dezlegînd cu sîrguinţă legăturile celor ţinuţi în sărăcie, v-aţi eliberat pe voi înşivă de legăturile păcatului, şi, plănuind să hrăniţi trupurile, v-aţi hrănit sufletul vostru cu har dumnezeiesc, iar mie mi-aţi dat un pretext ca să culeg un fruct al contemplaţiei adevărate.

Căci, venind în mine însumi, am cunoscut din ce pricină a stabilit Dumnezeu în mod simplu ca lege că toţi oamenii trebuie să miluiască şi să fie miluiţi unii de alţii; pentru că El ne-a trasat nouă cu iubire de oameni poruncile mîntuitoare vrînd să ne unească întreolaltă şi prin fire şi prin gnome şi să împingă ca un bun spre aceasta întreaga umanitate. Dar iubirea-de-sine şi priceperea oamenilor fie respingînd, fie înşelînd (pe oameni) întreolaltă şi legea, au sfîşiat firea cea uma în multe părticele şi, introducînd insensibilitatea care domneşte acum asupra ei, a înarmat însăşi firea împotriva ei înşişi prin gnome. De aceea, tot cel ce cu gînd cumpătat şi nobleţe de cuget a putut desfiinţa această anomalie a firii (acela) s-a miluit, pe de o parte, *înaintea celorlalţi, pe sine însuşi, zidind pe gnome în conformitate cu firea, alipindu-se prin gnome pentru fire de Dumnezeu şi arătînd în sine care este modul (de existenţă) al raţiunii (naturale a) Chipului (lui Dumnezeu în om) şi cum a creat Dumnezeu dintru început firea noastră ca icoană asemănătoare şi exactă a bunătăţii Sale: identică cu sine însăşi întru toate, lipsită de luptă, paşnică, nedezbinată, strîns unită cu Dumnezeu şi cu sine însăşi prin Iubirea agapică, prin care ne ataşăm de Dumnezeu cu dorire iar unii de alţii cu compasiune;* iar pe de altă parte, *a miluit şi pe cei ce au nevoie să fie miluiţi,*

nu numai venind în ajutorul lor, ci și învățîndu-i cum Dumnezeu Cel ascuns se face manifestat (ekphainetai) *prin cei vrednici, ca aceia să se poată împărtăși cu ușurință de iubirea de oameni a aproapelui față de cei în rușine (a sărăciei) ca de darul lui Dumnezeu. Iar dacă cineva, avînd din ceea ce posedă puterea de a face aceasta, trece cu vederea (disprețuiește) pe oamenii aflați în nevoi, (acela) se va arăta pe de o parte smulgîndu-i pe aceia de la sine însuși, iar pe de alta și pe drept cuvînt smulgîndu-se pe sine (și) de Dumnezeu, ca unul ce a ignorat firea pentru gnome sau mai degrabă și-a corupt, pentru gnome, cele bune inerente firii. Acestea (le fac) cîți au preferat în mod gnomic cruzimea în locul iubirii de oameni, judecînd înrudirea și de-o-seminția (după umanitate) mai lipsită de cinste decît banii, zidind prin dorința (pătimașă) după aur intrările lui Dumnezeu la ei și suferind de la ei înșiși căderea nenorocită din lucrurile cele mai bune. Iar acelea (le fac), cîți se străduiesc (rîvnesc) în mod înțelept să unească frînturile firii prin modul (de existență) al iubirii întreolaltă* (philalléfo (trópô), *disprețuind, de dragul conlucrării cu Dumnezeu prin Iubire agapică la identitatea după gnome a celorlalți oameni pe cît le e cu putință, toate cele de pe pămînt ca niște adevărați apărători (avocați) ai lui Dumnezeu prin fapte bune. Lucru pe care făcîndu-l, iubiților, și acum și mai înainte, v-ați arătat cu totul, și prin rațiunea (naturii) și prin modul (de existență), împărțindu-vă rîvnă pe voi înșivă, cu trup și suflet, tuturor prin risipire amabilă a celor prisositoare și arătînd în voi înșivă pe gnome fiind identică cu firea și într-un singur lucru numai fiind îmbogățită de fire, anume întrucît de acolo își ia semințele celor făcute (de ea), sau mai degrabă de la Dumnezeu (Însuși) de la Care au fost aruncate mai înainte în fire puterile lucrurilor bune.*

Pentru aceea, udați fiind cu măreție de multe curgeri ale darurilor de la Dumnezeu, ați revărsat din belșug, cu toții împreună, și prea-evlavioșilor bărbați mai sus ziși mila iubirii de oameni, sprijinind slăbiciunea firii clătinate sub povara lipsurilor și tămăduind pe cît era cu putință ocara pricinuită lor din sărăcie. Nu încetați deci, să faceți bine celor în nevoie, ca prin golire (kenoză) să aveți plenitudine nemicșorată. Și întru voioșia sufletului, adeverind Credința, Nădejdea și Iubirea agapică (cf. I Cor. 13, 13), „ridicați legătura și întinderea mîinii și cuvîntul murmurător", precum zice undeva cuvîntul dumnezeiesc (Is. 58, 9),[15] *care se referă la faptul că trebuie dat și nu socotit atîta (de ce și pentru ce). Căci acestei socotințe îi urmează în genere căința, lucru care e mai greu decît a nu face nimic. Căci știm cu toții că nimeni n-a cunoscut încă nicidecum în mod exact pe cine trebuie să învinuiască de nevrednicia de a face sau a pătimi (ceva), pe cei ce pot să facă binele sau pe cei ce au lipsă să pătimească binele, ci acest lucru este al vremii ce va să vină, în care se va cunoaște ce fel și cîte sînt cele ale noastre și cum ar trebui să fie; căci așa a binevoit Dumnezeu cu înțelepciune să ascundă în (veacul) de față adîncul judecății sale. Acesta știind-o, înțeleptul grăitor în pro-*

15 Spre a sesiza pe deplin, și în toată adîncimea, sensul citatului din profetul Isaia din Ep. 3, trebuie ca acesta să fie înțeles în contextul lui original care nu e altul decît celebrul capitol 58 despre „postul cel adevărat": „Nu știți voi postul care Îmi place? zice Domnul. Rupeți lanțurile nedreptății, dezlegați legăturile jugului, dați drumul celor asupriți și sfărîmați jugul lor. Împarte pîinea ta cu cel flămînd, adăpostește în casă pe cel sărman, pe cel gol îmbracă-l și nu te ascunde de cel de un neam cu tine. Atunci lumina ta va răsări ca zorile și tămăduirea ta se va grăbi. Dreptatea ta va merge înaintea ta, iar în urma ta slava lui Dumnezeu. Atunci vei striga și Domnul te va auzi; la strigătul tău El va zice: Iată-Mă. Dacă îndepărtezi din mijlocul tău asuprirea, amenințarea cu mîna și cuvîntul de cuvîntul de cîrtire, dacă dai pîinea ta celui flămînd și saturi sufletul amărît, lumina ta va răsări în întuneric și bezna ta va fi ca miezul zilei" (58, 6—10). Prezența referinței la acest text profetic în epistola Sf. Maxim revelează convingător dimensiunea profund socială a spiritualității sale acut sensibilă de altfel în general la aspectul comunitar al existenței umane.

verbe îndemna „să aruncăm pîinea pe apă"" (Eccles. 11, 1) fără atîta socotință, nu ca pe una ce este dusă pe gîrlă în jos și pierdută, ci ca pe una ce întîlnește mai apoi cu mai mare roadă pe cei care au dobîndit din pricina bunătății în simplitatea inimii împărtășirea (de ea) de la Hristos, Dumnezeul și Mîntuitorul nostru, Care primește la Sine toate cele făcute de noi unii altora, așa cum se întîmplă să fie. Căci dacă a primit ca un iubitor de oameni a pătimi pentru noi, ce nu s-ar face El de bună voie celor ce imită iubirea Sa de oameni față de noi?

traducere și prezentare de
drd. *Ioan I. Ică*

Îndrumări omiletice

PREDICĂ LA DUMINICA 33-A DUPĂ RUSALII, A VAMEȘULUI ȘI FARISEULUI

„Doi oameni s-au suit la templu să se roage“ (Luca 18, 10)

Ne aflăm în pragul marelui post al Sf. Paști, timp marcat pe plan liturgic-bisericesc prin intrarea, începînd cu Duminica de astăzi, în perioada Triodului, care ține pînă în sîmbăta Sf. Paști. După cum știm, Biserica noastră a rînduit pentru această perioadă astfel de texte din Sf. Scriptură sau pericope evanghelice care să ne ajute a păși pregătiți în post, și apoi în continuare spre a-l străbate într-un mod cît mai ziditor posibil, pentru ca primeniți lăuntric să întîmpinăm luminosul praznic al Învierii Domnului.

De la început arătăm că prin textul evanghelic care s-a citit la Sf. Liturghie de astăzi, și anume „Parabola vameșului și a fariseului“ pe care Mîntuitorul Iisus Hristos a rostit-o într-o împrejurare oarecare, Biserica dorește să ne aducă aminte *cum trebuie* și *cum nu trebuie* să ne rugăm.

„Doi oameni s-au suit la templu să se roage“, începe Mîntuitorul această parabolă (Luca 18, 10).

Un lucru cu totul firesc, doi oameni, ca doi dintre noi cei de astăzi, au simțit nevoia să se roage, numai că ei au dorit ca rugăciunea lor s-o facă la templu, la biserică, cum am zice noi cei de astăzi. Ca și bisericile noastre de astăzi, templul din Ierusalim, căci despre el este vorba, era Casa Domnului, lăcașul sfînt al evreilor de acum două mii de ani. El era vestit prin frumusețea sa, frumusețe care, omenește grăind, l-a mișcat adînc pe însuși Mîntuitorul cînd privea din grădina Ghetsimani. Templul era așezat pe un pinten de deal, numit Moria, așa că cu adevărat la templu trebuia să urci, așa cum spune parabola care ne informează mai departe că cei doi erau „unul fariseu și celălalt vameș“.

Despre farisei știm că ei formau un partid politic pe vremea Mîntuitorului, cu multă influență în poporul evreu. Din punct de vedere politic, fariseii erau potrivnici stăpînirii romane din acel timp, iar din punct de vedere religios, ei țineau cu mare strictețe prevederile legii mozaice, la care, cu timpul, au adăugat și o seamă de alte prescripții, numai pentru a se arăta oamenilor cît sînt de drepți, de credincioși, de religioși. La majoritatea dintre ei însă se pare că această religiozitate era formală, de suprafață, nu din străfunduri, din convingeri ferme. De aceea cu timpul noțiunea de farisei a devenit sinonimă cu aceea de fățarnic, de prefăcut, de nesincer. Așa se face că însuși Mîntuitorul îi caracterizează pe farisei drept „morminte văruite..., călăuze oarbe, care strecoară țînțarul și înghit cămila“ ș.a.m.d. (Matei 23, 27.24).

Din Duminica trecută am reținut că vameșii erau o categorie de oameni însărcinați cu strîngerea impozitelor și a taxelor vamale, meserie pe care, se pare că nu toți o practicau în mod cinstit, în mod corect, din care pricină noțiunea de vameș devenise și ea sinonimă pe vremea Mîntuitorului cu aceea de om nedrept, de păcătos.

„Fariseul stînd — continuă parabola pe care am ascultat-o astăzi — se ruga în sine așa: Dumnezeule, îți mulțumesc că nu sînt ca ceilalți oameni: răpitori, nedrepți, desfrînați sau ca vameșul acesta. Postesc de două ori pe săptămînă, dau zeciuială din toate cîte cîștig“.

Modul de a se ruga al fariseului ne confirmă cele spuse mai sus despre această categorie de oameni, pentru că, după cum vedem, el n-a venit la templu să se roage în adevăratul înțeles al cuvîntului, ci să se laude și să disprețuiască. Să se laude cu faptele sale, cu corectitudinea sa, cu postul său, cu milostenia sa, fapte care cu adevărat erau bune, dar care își pierd din valoare în momentul în care începem să le popularizăm înaintea tuturor. Mîntuitorul ne învață limpede în această privință: „Cînd faci milostenie să nu trîmbițezi înaintea ta, precum fac fățarnicii... ca să se slăvească de oameni... Ci tu, cînd faci milostenie, să nu știe stînga ce face dreapta ta" (Matei 6, 1—3). Cu bun temei ni se cere desigur acest lucru, pentru că, în atotștiința sa, Dumnezeu știe toate ale noastre, pînă și gîndurile nu numai faptele, și la El avem tot interesul să le tezaurizăm, nu înaintea oamenilor spre a fi lăudați de ei. Făcînd-o numai spre a fi văzuți și lăudați de oameni, fapta noastră nu mai izvorăște din dragoste, spre a fi cu adevărat bună, ci din fală, din care motiv își pierde valoarea morală.

Pe lîngă că se laudă cu faptele sale, fariseul mai comite o greșeală și anume aceea că disprețuiește pe un semen al său, pe care nu-l cunoștea și pe care pur și simplu nu trebuia să-l vadă în acele clipe.

Nu așa însă se comportă vameșul.

„Iar vameșul — ne spune Mîntuitorul în parabola de astăzi — departe stînd, nu îndrăznea nici ochii săi să-i ridice către cer, ci își bătea pieptul, zicînd: Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului!"

Așadar, undeva într-un ungher al templului, departe de privirea celorlalți închinători, deplin conștient de neputințele sale, de vinovăția sa, de nedreptățile comise, ca și Zaheu, vameșul din parabola de astăzi regreta profund toate faptele sale necinstite, își plîngea cu zdrobire de inimă viața sa nedemnă de pînă atunci, cerînd iertare de la Dumnezeu și promițînd, tot ca Zaheu — vameșul, îndreptarea cursului vieții sale.

Așa se explică faptul că Mîntuitorul Iisus Hristos încheie parabola de astăzi cu cuvintele: „Zic vouă, că acesta (adică vameșul) s-a pogorît mai îndreptat la casa sa decît acela (adică fariseul), căci oricine se înalță pe sine se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine se va înălța" (Luca 18, 14).

Cu alte cuvinte, prin rugăciunea sa curată, fierbinte, izvorîtă din convingerea nedeplinătății sale, dar și din dorința și hotărîrea de a se îndrepta, vameșul a plecat de la templu folosit, înălțat sufletește spre casa sa, pe cînd fariseul, prin fala și disprețul său față de cei din jur, prin tocmeala sau tîrgul pe care voia să-l facă cu Dumnezeu și-a anulat faptele sale, care altfel puteau fi foarte bune. „Slava deșartă golește bogăția dreptății — spune foarte frumos o cîntare de la strană — iar smerenia risipește mulțimea păcatelor". Fariseul deci coboară de la templu gol sufletește, nezidit, pentru că „Dumnezeu stă împotriva celor mîndri, iar celor smeriți le dă har", după cum ne încredințează Sf. Ap. Petru (I Petru 5, 5). „Prin trufie — spune atît de potrivit o altă cîntare de la strană — se împrăștie tot binele, iar prin smerenie piere tot răul".

*

Pe marginea pericopei evanghelice care s-a citit la Sf. Liturghie de astăzi socotim că este potrivit să mai reținem cel puțin încă două lucruri.

Primul este acela că simțămîntul religios — dorul acesta după Dumnezeu, setea după El și dorința de a sta în legătură cu El — face parte integrantă din structura ființei omenești. Omul este deci o ființă religioasă și așa se explică faptul că toate popoarele, din totdeauna au avut o religie. Tot așa se explică și faptul că majoritatea absolută a creațiilor artistice, în arhitectură și pictură mai ales, au izvorît din simțăminte religioase, din dragoste față de divinitate, indiferent cum a fost ea înțeleasă sau reprezentată.

O latură de seamă a acestui simțămînt religios este rugăciunea, această comuniune, această legătură nevăzută dintre noi și Dumnezeu, această petrecere intimă împreună cu El. Rugăciunea deci constituie și ea o necesitate firească a sufletului omenesc. Dovadă este și faptul că cei doi oameni din parabola evanghelică de astăzi au urcat la templu să se roage din propria lor inițiativă, din propria lor voință,

nesiliţi sau neîmpinşi de nimeni. Făcuţi după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, oamenii au tins şi tind permanent spre Dumnezeu, aşa cum copiii se doresc mereu după părinţii lor, iar puntea de legătură dintre noi şi El o constituie mai ales rugăciunea.

Nu vom apela la marii rugători şi trăitori în Dumnezeu ai Bisericii, care ne-au lăsat rugăciuni şi gînduri despre rugăciune de-o rară frumuseţe, ci vom spune că un savant de renume din veacul nostru, Alexis Carrel, laureat al premiului Nobel — a scris un adevărat imn închinat rugăciunii, arătînd, între altele, că rugăciunea este o tensiune a spiritului uman spre Principiul imaterial al lumii..., un act de iubire şi de adoraţie faţă de Acela de la care provine minunea vieţii, că atrofierea sau pierderea simţului sacru sau al rugăciunii se dovedeşte tot atît de nocivă pentru om ca şi atrofierea inteligenţei, că „este absurd să spui o rugăciune dimineaţa, iar în cursul zilei să te porţi ca un sălbatic".

Vom reţine, aşadar, că este în firea lucrurilor să ne rugăm, dar că rugăciunea, ca să fie adevărată, să fie primită, cum obişnuim să mai spunem, trebuie s-o asociem permanent cu străduinţa noastră de a ne transforma şi a ne depăşi mereu în bine.

Un al doilea lucru pe care este bine să-l reţinem din Evanghelia de astăzi este acela că este potrivit să ne rugăm oricînd şi oriunde ne-am afla, dar rugăciunea noastră s-o facem mai ales în biserică. Cei doi oameni puteau desigur să se roage şi în altă parte, dar n-au făcut-o, ci s-au dus la templu să se roage, aşadar în biserică, cum am zice noi cei de astăzi.

S-a spus de multe ori că rugăciunea obştească pe care noi o facem aici în biserică este ca tăciunii sau cărbunii care se aprind şi se încing unul de la altul, şi astfel arzînd împreună dau căldura de care ne folosim atît de mult. La fel şi rugăciunea care se face în biserică ne ajută să ne încălzim şi să ne deschidem sufleteşte unii spre alţii, să ne simţim ca într-o mare familie, rugăciunea noastră comună constituind astfel un fel de raze care se unesc într-un focar, asemenea celui care a aprins corăbiile persane în Grecia antică, un fel de pară de foc care se înalţă spre Părintele luminilor.

„Unde sînt doi sau trei adunaţi întru numele meu — zice Mîntuitorul Iisus Hristos — acolo sînt şi eu în mijlocul lor" (Matei 18, 20), adunaţi desigur nu în orice casă, cum fac grupările sectare, ci în bisericile noastre străbune, în care s-au adunat moşii şi strămoşii noştri de aproape două mii de ani şi în care cu adevărat prezenţa şi lucrarea lui Dumnezeu este mai vădită, mai evidentă.

Marele nostru Eminescu are cuvinte aspre la adresa celor care, în Duminici şi sărbători, în loc să meargă la biserică băteau crîşmele sau alte localuri de destrămare trupească şi sufletească: „Ne-am subţiat, ne-am civilizat — spune el cu ironie. În loc de a merge la biserică mergem la Caffé-chantant... Cîrciumăria — remarcă el cu durere — a ajuns un adevărat scandal... Cîrciumele sînt localuri de îndobitocire şi de prostituţie sufletească şi libertatea de a le ţine deschise Duminica şi sărbătorile face ca biserica să fie golită şi cîrciuma plină".

*

Am arătat şi la început că prin parabola de astăzi Biserica a dorit să ne atenţioneze cu deosebire asupra felului cum trebuie şi cum nu trebuie să ne rugăm.

Am reţinut totodată că rugăciunea este o necesitate a sufletului omenesc şi că rugăciunea cea mai folositoare este cea făcută aici în biserică, împreună, la Sf. Liturghie.

Să ne rugăm deci cu fiece prilej, oriunde ne-am afla, dar în chip special să nu uităm sf. biserică, unde, adunaţi la Sf. Liturghie, rugăciunile noastre primesc o putere sau o forţă deosebită. Rugăciunea noastră însă să nu fie din falã, de pe buze, cu vorbe şi gesturi multe, ca a fariseului, ci din inimă, din străfundul sufletului nostru, cu lacrimi de pocăinţă, ca a vameşului.

În felul acesta să fim încredinţaţi că, aşa cum Mîntuitorul a ascultat rugăciunea disperată a femeii canaaneence, Tatăl cel ceresc va răspunde şi la rugăciunea noastră, Amin.

Arhid. *Gh. Papuc*

PREDICĂ LA DUMINICA ORTODOXIEI

Prima Duminică din Postul Mare se numeşte „Duminica Ortodoxiei". În această Duminică comemorăm triumful dreptei credinţe pentru cinstirea sfintelor icoane, împotriva ereziilor şi altor greutăţi, cu care Biserica a avut de luptat. După multe suferinţe şi importante dezbateri sinodale, s-a ajuns la adevărul că „este folositor şi bine plăcut lui Dumnezeu a se face sfinte icoane religioase şi a le cinsti, că prin ele pe Dumnezeu îl adorăm".

În amintirea acestei biruinţe a dreptei credinţe s-a stabilit că, în fiecare an, această Duminică să se numească a „ORTODOXIEI". Denumirea ei are o mare importanţă istorică şi multe pot fi punctele cuvîntului de învăţătură care ar fi folositoare şi importante, spre a le cunoaşte fiecare credincios. Se poate vorbi despre „Ortodoxie", păstrătoarea adevărului curat, despre sfintele icoane şi învăţătura despre ele ca obiecte sfinţite şi podoabele cele mai frumoase ale caselor şi ale bisericilor noastre.

În predica de azi aflu de bine să ne referim tocmai la luptele duse de creştinism, de Biserică, de jertfele ei pentru triumfarea adevărului creştin, de la întemeiere şi pînă la izbînda deplină.

În îndeplinirea rolului Său mesianic, Iisus nu se consideră urmaş al lui Moise, ci arată limpede că este trimis al Tatălui Ceresc. Învăţătura Sa este a Tatălui Său. Dar El este una cu Tatăl. Îl face cunoscut lumii pe Tatăl şi trimite, după înălţarea Sa la cer, pe Duhul Sfînt. De ascultarea şi urmarea învăţăturii Sale, este condiţionată mîntuirea oamenilor.

Cei mai mulţi dintre evreii contemporani Mîntuitorului n-au înţeles sublimul învăţăturii propovăduite de Mîntuitorul Iisus Hristos. N-au înţeles, însă n-au putut contesta că ceea ce a adus El în lume era ceva nou, deosebit, un spirit ce transformă totul, chiar şi ceea ce părea să rămînă neschimbat.

Din tot ceea ce a propovăduit Mîntuitorul, nimic n-a întîmpinat o opoziţie mai înverşunată din partea iudeilor, ca afirmaţia Lui că El este Fiul lui Dumnezeu. „Eu şi Tatăl una sîntem" (Ioan, 10, 30), iar cînd iudeii au luat pietre ca să arunce asupra Lui, Iisus i-a mustrat: „Multe lucruri bune v-am arătat de la Tatăl Meu. Pentru care din ele, aruncaţi cu pietre asupra Mea?" (Ioan 10, 32).

După cum este cunoscut, evreii nu s-au lăsat pînă n-au obţinut osîndirea lui Iisus la moarte, socotind că astfel vor salva religia lor strămoşească în care li se părea că Iisus loveşte.

După pogorîrea Duhului Sfînt, Apostolii Domnului încep să propovăduiască în public învăţătura şi faptele Domnului. Potrivnicii Mîntuitorului au fost şi primii potrivnici ai Sfinţilor Apostoli. Dar precum Mîntuitorul şi-a dovedit dumnezeirea prin minuni incontestabile, mai ales prin Învierea Sa, la fel şi Duhul Sfînt, prin credinţa Sfinţilor Apostoli în Iisus Hristos şi-n învăţătura Sa dumnezeiască, a făcut minuni în faţa lor.

Petru şi Ioan vindecă pe ologul de la poarta bisericii, în numele lui Iisus Hristos. Sinedriul îi bagă în închisoare. Sînt duşi apoi în faţa Sinedriului să dea socoteală. Apostolii spun: „Judecaţi dacă este drept înaintea lui Dumnezeu să ascultăm de voi mai mult decît de Dumnezeu. Căci noi nu putem să nu vorbim cele ce am văzut şi am auzit" (Faptele Apostolilor 4, 19—20).

Anania şi Safira, fiindcă au minţit, au fost pedepsiţi cu moartea. Noi, credincioşii creştini, am văzut o lucrare directă a lui Dumnezeu, care ştie şi vede toate. Apostolii au avut de suferit arestări, ameninţări, bătăi, închisoare din partea Sinedriului, care le-a interzis în repetate ori, să mai vorbească despre Iisus Hristos. Apostolul Iacob, arhidiaconul Ştefan şi numeroşi creştini au fost prigoniţi pînă la moarte. Apostolul Pavel a avut cel mai mult de suferit din partea lor şi a fost de multe ori în primejdii de moarte (II Cor. 11, 23—27).

Pe lîngă măsurile luate de ei, iudeii denunţau şi întărîtau poporul şi autorităţile romane asupra Apostolilor, ca să-i pedepsească (Faptele Apostolilor 13, 50).

O parte dintre evreii trecuţi la creştinism, chiar dacă au primit Botezul şi noua învăţătură, au rămas zeloşi practicanţi ai Legii iudaice. Apostolii au acceptat la început că împlinirea formalităţilor Legii, era ceva de tranziţie; dar împlinirea cerinţelor creştine, era obligaţie, condiţionînd mîntuirea. Evreii pretindeau,

ca şi creştinii proveniţi dintre păgîni să se supună Legii şi tăierii împrejur, pe urmă Botezului creştin şi să fie cu respect faţă de Legea mozaică; ei considerau creştinismul ca pe o sectă a iudaismului. Deci puneau formele Legii mai presus de Evanghelie. Prin această cerinţă ei închideau uşa pentru intrarea păgînilor în Biserică. În astfel de împrejurări, mai ales între creştinii din Antiohia şi Ierusalim, Sfinţii Apostoli se întrunesc spre a limpezi aceste probleme. Ei hotărăsc, că unei persoane care voieşte să treacă la creştinism, nu-i este necesar să treacă mai întîi prin Legea Vechiului Testament.

Un rol deosebit l-au avut Sfinţii Apostoli Pavel, Petru şi Iacob în acel Sinod Apostolic. Ei hotărăsc şi cer, celor ce îmbrăţişează creştinismul, să nu mănînce din cele jertfite idolilor, să nu trăiască în desfrînări, să nu bea sînge şi să nu mănînce animale sugrumate.

În linii mari, cam acestea au fost suferinţele Mîntuitorului, ale Sfinţilor Apostoli şi ale noii comunităţi creştine, din partea evreilor, care îşi pierd însă stăpînirea pe la anul 70 după Hristos, împlinindu-se astfel proorocia Mîntuitorului, privind căderea Ierusalimului, cînd evreii pierd peste un milion de oameni şi vreo sută de mii de prizonieri, care apoi au fost vînduţi ca sclavi. (Vezi Istoria Bisericii Universale, vol. I, p. 49—50).

Iudeii şi păgînii combăteau creştinismul, atît cu armele intelectuale, cît şi cu forţele fizice. Biserica se apăra de vrăjmaşii care se serveau de arme intelectuale, cu acelaşi fel de arme. Astfel, apar o seamă de scrisori în scopul apărării credinţei creştine. În faţa forţelor brutale, a persecuţiilor sîngeroase, creştinismul opunea statornicia în credinţă şi în mărturisirea ei. Prin astfel de statornicie şi mărturisire, pecetluite cu sînge, creştinii îşi dovedeau convingerile în adevărul religios. Biserica i-a numit pe toţi cei morţi pentru credinţă „mucenici sau martiri", iar pe cei care au suferit pentru credinţă „mărturisitori". Precum iudeii aveau ale lor motive de a persecuta pe creştini, la fel şi păgînii aveau motivele lor. Şi iată cîteva:

1. Întinderea creştinismului şi a învăţăturii creştine, devenea o putere ce surpa temelia păgînismului.

2. Cultul păgîn era însoţit de felurite petreceri păcătoase, pe care creştinismul le combătea, considerîndu-le „păcate".

3. Conducătorii religiei păgîne unindu-se cu conducătorii stăpînirii, cu reprezentanţii culturii, cercetînd unde s-a ivit creştinismul au aflat că în sînul poporului evreu, care şi el era dispreţuit. Mai mult chiar şi iudeii luptau împotriva creştinismului. Cercetînd superficial învăţătura creştină, auzind de un Dumnezeu ce s-a făcut om şi care a fost răstignit, care după informaţiile iudeilor, a fost un prooroc fals şi rău făcător, era de neînţeles, pentru ei, că nu puteau să adore un astfel de Dumnezeu-Om, care a murit pe lemnul crucii. De aceea, fără să mai cerceteze noua credinţă, o respingeau şi luptau pentru desfiinţarea ei.

4. Preoţii cultului păgîn, precum şi meşterii cioplitori de zeităţi, făceau mare instigaţie în popor, că zeii lor s-au supărat pe lume şi că toate calamităţile ce se abăteau asupra ei erau din cauza creştinilor. Aceştia hrăneau mînia păgînismului împotriva creştinilor.

5. Pentru faptul că se numeau fraţi şi surori, erau acuzaţi că trăiesc în fărădelege; pentru că se adunau la rugăciuni prin locuri retrase, erau învinuiţi că ţes planuri împotriva stăpînirii; pentru că se împărtăşeau cu Sfintele Taine, cu Trupul şi Sîngele Domnului la Sfînta Liturghie, erau învinuiţi de antropofagie, adică mîncători de carne de om şi alte multe şi felurite învinuiri.

Persecuţiile din partea stăpînirii romane au durat o perioadă de aproape 300 de ani, începînd cu Nero, la anul 64, cînd el, socotindu-se poet, voia să se inspire din incendiul unei cetăţi. Prin cîţiva supuşi de ai săi de încredere, dă foc unei părţi a Romei, cu scopul de a reînnoi acea parte arsă şi să-i dea numele său. Cercetîndu-se cînd şi cine a pus focul, fiind bănuit însuşi Nero, acesta a dat totuşi vina pe creştini, pe care i-a învinuit că sînt duşmanii imperiului. Păgînii s-au răzbunat prin cele mai înfricoşătoare cruzimi.

Dar păgînii nu s-au mulţumit numai să-i vadă pe creştini aruncaţi în Tibru, sau răstigniţi; îi îmbrăcau în piei de animale şi-i aruncau fiarelor sălbatice, spre a fi sfîşiaţi de vii, pe alţii îi ungeau cu smoală şi-i legau de stîlpi, dîndu-le apoi foc ca să lumineze parcurile publice; pe alţii îi fierbeau în cazane, le tăiau mîi-

nile, picioarele, îi jupuiau de piele de vii, îi spînzurau. Îndurau tot felul de chinuri, așa cum auzim citindu-se și în Viețile Sfinților.

Cel mai crud dintre împărații păgîni a fost Diocletian numit și băutor de sînge creștin.

Care a fost rezultatul persecuțiilor?

Tertulian, apologet creștin, zice: „În zadar vărsați sîngele nostru, căci fiecare picătură de sînge a creștinismului, este sămînță de noi creștini". Din aceasta a apărut în Biserică cultul martirilor.

Primul împărat creștin a fost Sfîntul Constantin cel Mare. Încreștinarea lui se datorește mamei sale și intervenției directe a lucrării lui Dumnezeu, prin arătarea semnului Sfintei Cruci pe cer.

Primul lucru pe care l-a făcut împăratul a fost încetarea prigoanelor, eliberarea creștinilor din închisori. El a dat libertate și sprijin pentru organizarea Bisericii, a inițiat creștinarea poporului. Ce s-a întîmplat? Convinși și neconvinși, vrednici și nevrednici, convinși numai ca formă, au intrat în Biserica lui Hristos.

Între timp a apărut sămînța trufiei chiar în unele căpetenii ale Bisericii. Și sămînța aceasta, aducătoare de nenorociri, a prins rădăcinile din care s-au născut și crescut ereziile, care au lovit Biserica lui Hristos.

Cuvîntul „erezie" înseamnă alegere, învățătură deosebită de aceea a Bisericii și care nu este în concordanță cu învățătura predată de Sfinții Apostoli, formulată și practicată de către Sfinții Părinți.

Biserica a trebuit să lupte din greu împotriva ereziilor, mai ales că, uneori, în astfel de lupte se angajau și forțe din afara ei.

În împrejurări grele, Biserica a urmat exemplul Sfinților Apostoli, convocînd în sinoade pe reprezentanții Bisericii.

Cînd întrunirile aleșilor Bisericii erau numai locale, acestea se numeau sinoade locale; cînd tulburarea amenința întreaga Biserică, se adunau în sinod episcopii întregii Biserici creștine, adică în sinod ecumenic.

Istoria Bisericii numără 7 Sinoade ecumenice, în cadrul cărora s-a precizat învățătura dreaptă a Bisericii.

În anul 1054 s-a produs o mare ruptură, o schismă, care a despărțit Biserica în două părți deosebite, în Biserica de Răsărit, Ortodoxă și Biserica de Apus, Catolică.

Nouă, creștinilor, ne revine datoria să păstrăm cu sfințenie învățăturile primite și să le predăm urmașilor cu sfințenie că sînt pecetluite cu sîngele sfinților mucenici.

Arhim. *Serafim Man*

RESPONSABILITATE UMANĂ

Duminica a II-a din Păresimi

„Și văzînd Iisus credința lor, i-a zis slăbănogului: Fiule, iertate îți sînt păcatele tale!" (Mc. 2, 3).

Toți oamenii avem o anumită responsabilitate unii față de alții. Căci, fără îndoială, dacă ne bucurăm de o anumită formație manuală, intelectuală sau religioasă, dacă beneficiem de bunurile realizate și dacă sîntem ceea ce sîntem, faptul acesta îl datorăm, în cea mai mare măsură, nu pustiului și singurătății, nu izolării de zbuciumul și frămîntarea vieții, sau trăirii pe cont propriu, ci condițiilor de viață întocmită de mai mulți laolaltă, stadiului de viață comunitară, anturajului, convietuirii cu semenii noștri, antrenării continue pe șantierul vieții, împreună cu celelalte ființe umane, care ne-au criticat, ne-au apreciat, ne-au zăgăzuit unele intenții sau ne-au stimulat, ne-au susținut și încurajat vrerile bune.

Datorăm recunoștința noastră, nu numai Creatorului pentru darul vieții, pentru Jertfa cea mare, pentru pîinea cea de toate zilele, ci datorăm recunoștință și semenilor noștri pentru împreuna viețuire, pentru sprijinirea acțiunilor noastre pozitive, pentru farmecul și variația vieții, care toate se desprind din trăirea cu oamenii și pentru oameni. De altfel, și geniul și sfîntul se împlinesc și-și conturează personalitatea, în perspectiva veșniciei, sub ochii muritorilor de rînd și nu dincolo de orice privire.

De aceea, noi, oamenii, nu putem și n-avem dreptul să trăim numai pentru noi înșine, ci viața obligă și implică o dăruire, o angajare și pentru semenii noștri și implicit pentru întreaga umanitate. Avem această inevitabilă responstabilitatea umană!

Credința în Dumnezeu, Tatăl nostru, în calitatea noastră de credincioși, ne determină, cu atît mai mult să cinstim în noi, omenitatea, așa cum Hristos Domnul a ridicat-o la cinstea cea dintîi, cu Întruparea Sa fiind miruită cu harul Sfîntului Duh spre nemurire.

Niciodată nu se resimte mai pronunțată această cinstire a omenității, ca în suferințele ei. „Prietenul la necaz se cunoaște!" spune o străveche vorbă românească. Și într-adevăr, în astfel de situații, natura omului devine mai sensibilă, mai deschisă, mai primitoare și razele sufletești se împletesc atunci întreolaltă, ca într-un minunat spectru strălucitor al dragostei, statornicind relații de încredere și de comuniune nepieritoare.

Părtășia noastră la suferințele semenului nostru, îndulcește amarul care-l stăpînește, înviorează și fortifică puterile, axîndu-i nădejdile spre Marele doctor care, așa cum scria proorocul Isaia „fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre... și prin rănile Lui noi toți ne-am vindecat" (53, 5). De aceea, însuși Mîntuitorul Iisus Hristos, primește cu bucurie o atare osteneală și contribuție a frățietății, a într-ajutorării, răsplătind cu darurile Sale cele bogate și pe cel în suferință și pe cel ce se ostenește, dăruindu-se. Că „văzînd Iisus credința lor, i-a zis slăbănogului: Fiule, iertate îți sînt păcatele tale!"

Cazul slăbănogului din Evanghelie, purtat de cei patru binefăcători ai săi, e un caz strălucit, nu numai de conștiință a îndatoririlor ce ne revin pentru semenii noștri, ci și de credință curată, îndrăzneață în sensul nevinovăției pruncilor, a purității sufletești care trece peste orice calcul protocolar sau de circumstanță, atunci cînd sesizează urgența și cînd au convingerea nezdruncinată că amînarea nu-i bună și că pot ajunge la liman, la salvarea cea mai sigură.

Certitudinea lor că se vor împărtăși din darurile cele bogate ale Mîntuitorului și grija supremă pentru cel suferind, darul de a-l vedea sănătos, nu-i împiedică să procedeze la un lucru neașteptat. Neputînd pătrunde la Iisus din pricina mulțimilor de oameni, au descoperit casa din Capernaum unde se afla Iisus învățînd și au slobozit targa cu bolnavul, la picioarele Domnului.

Și cît de minunată a fost fapta credinței lor, pentru că nu un interes direct personal i-a determinat să recurgă la o asemenea procedură, ci pentru cel slăbănog, țintuit la pat, doreau cu înfrigurare, ajutorul care apoi s-a revărsat cu îmbelșugare și peste inimile lor, întocmai ca și lumînarea pe care o aprinzi spre a risipi întunericul și care se întoarce și spre tine însuți și te luminează. Pentru credința lor atît de certă și de nevinovată, Mîntuitorul iartă păcatele slăbănogului, trimițîndu-l sănătos la casa lui.

Dacă osteneala binevoitoare și credința celor patru ar fi lipsit, slăbănogul n-ar fi cunoscut așa degrabă izbăvirea sa. Slăbănogirea sa a fost atît de grozavă, încît pe lîngă propria sa credință, mai trebuia și mărturisirea de credință a celor patru bărbați.

Ne aducem aminte că urgisita cetate a Sodomei, cu toată populația ei, dacă ar fi avut măcar zece drepți într-însa, spune cuvîntul Scripturii (Fac. 18, 32), Domnul n-ar fi pierdut-o. Iar la rugăciunea fierbinte a proorocului Ilie pentru fiul mort al văduvei din Sarepta Sidonului, „a ascultat Domnul glasul lui Ilie; și s-a întors sufletul copilului în el și a înviat" (III Regi 17, 22).

Nu știm oare că la nunta din Cana Galileii, la stăruința Maicii Sale, Mîntuitorul săvîrșește prima minune, prefacerea apei în vin? (In. 2, 1—11). Și oare nu pentru că nu avea un om care să-l arunce în scăldătoarea Vitezda, a stat slăbă-

nogul acolo, în neputință, vreme de 38 de ani, pînă cînd a venit la el Iisus și i-a zis: „Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă" (In. 5, 9)?!

Contribuția omului la ușurarea durerii semenului său se înscrie și pe alte coordonate. Iată bunăoară, oameni străini de mediul de credință revelată de Iisus, care participînd cu toată ființa lor pentru a ușura suferințele altora, au obținut răsplata ostenelilor și a credinței lor, așa cum o aveau, dar pornită de la rădăcina ființei și-a inimii lor. Astfel, femeia canaaneancă, deși străină de poporul ales, întîmpinînd refuzul și trecînd peste toate obstacolele, prin credința ei stăruitoare, aude din gura lui Iisus: „O, femeie, mare este credința ta; fie ție după cum voiești. Și s-a tămăduit fiica ei din ceasul acela" (Mt. 15, 28).

Oare nu pentru credința unui păgîn, sutașul din Capernaum, s-a minunat Iisus și a zis celor ce veneau după El: „Adevărat grăiesc vouă: Nici în Israel n-am găsit atîta credință"?! Și apoi „Iisus i-a zis sutașului: du-te, fie ție după cum ai crezut. Și s-a însănătoșit sluga lui în ceasul acela"! (Mt. 8, 10 și 13). De asemenea, trecînd peste orice considerente și riscuri, mai marele sinagogii, Iair, a căzut la picioarele lui Iisus (Mc. 5, 22) pentru ca să-L roage să-i salveze fiica din moarte, iar Mîntuitorul, pentru credința acestuia care lasă la o parte toate reținerile și crede cu tărie, i-a ascultat rugămintea „și apucînd pe copilă de mînă, i-a grăit: Tavita Kumi, care se tîlcuiește: Fiică, ție zic, scoală-te! Și îndată s-a sculat copila și umbla, căci era de doisprezece ani. Și s-au mirat îndată cu uimire mare" (Mc. 5, 41).

Dacă Mîntuitorul Iisus Hristos a săvîrșit atîtea fapte minunate, pentru credința celor care au intervenit în cauza semenilor lor, să fim siguri că și pentru noi va face minunea cea mare, a iertării păcatelor, cînd noi înșine, ne vom iubi unii pe alții cu dragostea și cu mila cu care cei amintiți, au iubit și au ajutat pe suferinzii lor. „Purtați-vă sarcinile unii altora — scria Sf. Apostol Pavel — și așa veți împlini legea lui Hristos" (Gal. 6, 2). Iar dacă ne socotim a fi cineva, cu atît mai mult ne revine o și mai mare responsabilitate în cadrul vieții sociale și cu referire specială, în acest organism duhovnicesc care este Biserica lui Dumnezeu. „Datori sîntem noi cei tari să purtăm slăbiciunile celor neputincioși și să nu căutăm plăcerea noastră. Ci fiecare dintre noi să caute să placă aproapelui său, la ce este bine, spre zidire" (Rom. 15, 1—2).

Ne apropiem încet de marele praznic al Învierii Domnului Hristos. Praznic al luminii și al bucuriilor negrăite. Să ne apropiem și unii de alții, ajutîndu-ne, pentru a întîmpina acest praznic, înnoiți sufletește. Și mai ales, să ne iertăm unii pe alții, apropiindu-ne de Hristos Domnul nostru, cu credința cu care cei patru bărbați au adus pe slăbănogul la picioarele lui Iisus. Avem și noi, fiecare, un slăbănog, sufletul propriu, slăbănogit de ispite și păcate. Să-l lăsăm cuprins de cele patru virtuți creștine: înțelepciunea, dreptatea, cumpătarea și curajul sau bărbăția, care în mod sigur ne vor aduce la Iisus Hristos, pe noi și pe împreună viețuitorii noștri. Să învingem și noi calcule și socoteli vremelnice, care nu sînt altceva decît tot atîtea zăgazuri în calea armoniei sociale și a mîntuirii sufletului, căutînd izbăvirea la Cel pururea dătător de viață. Să spargem și noi un anumit acoperiș, rezervă, îndoială, mîndrie sau chiar nepăsare și să pătrundem, prin smerenie, la scaunul spovedaniei, unde oricît am fi de slăbănogiți sufletește, Iisus Hristos ne va tămădui și pe noi cu aceleași mîngîietoare cuvinte, spuse odinioară slăbănogului din Capernaum: „Fiule, iertate îți sînt păcatele tale!" Amin.

Pr. *Nichifor Todor*

CREDINȚĂ — IUBIRE — MÎNTUIRE

Iată, un lucru extraordinar s-a petrecut în istorie de la venirea în lume a Mîntuitorului Hristos: toate domeniile vieții sociale, întreaga trăire a oamenilor este tributară direct sau indirect învățăturii Fiului lui Dumnezeu.

În filozofie și arte, în morală și literatură și alte domenii ale creației umane, cele mai valoroase opere au fosti în secole, cele de inspirație creștină. Și despre

aceasta avem mărturii la tot pasul, ele constituind o adevărată propovăduire a credinței noastre creștine.

Așa este și cazul unor versuri ale lui Lucian Blaga, marele poet și filozof român, „Iubind ne încredințăm că sîntem; / Cînd iubim / Oricît de adîncă noapte ar fi / Sîntem în zi / Sîntem în Tine, Elohim!" versuri care reflectă cu multă înțelepciune învățătura de bază a Mîntuitorului Hristos, reflectată și în textul Sf. Evangheliii care s-a citit astăzi, text pe cît de scurt, pe atît de plin de învățăminte mîntuitoare pentru noi cei credincioși care ne adăpăm din cuvintele Sf. Scripturi iară și iară, cuvinte întotdeauna aceleași dar din care scoatem mereu alte învățături ca dintr-un izvor nesecat din care curge aceeași apă dar în același timp o apă nouă.

Pentru meditația liturgică de astăzi m-am gîndit că este potrivit să poposim o clipă asupra unui lucru interesant peste care se poate trece cu vederea cu ușurință și anume, asupra legăturii interioare dintre iubire, credință și mîntuire, legătură ce se deduce din versetul principal — cu toate că fiecare verset este important — al textului în care este vorba de iubire, cum se desprinde din cuvintele spuse de Mîntuitorul Hristos: „Atît de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît pe unicul său fiu l-a trimis în lume, ca oricine crede în El, să nu piară ci să aibă viață veșnică" (Ioan 3, 16). Cele trei noțiuni sînt prezente în text: iubirea, credința, mîntuirea.

Știm de la Sf. Ioan Teologul și de altfel din întreaga Sf. Scriptură, că Dumnezeu este iubire. Știm că din iubire Dumnezeu a creat lumea, din iubire a re-creat-o adică a mîntuit-o, a înnoit-o prin venirea în lume a Fiului Său. Această iubire rezultă cu claritate din însăși formularea versetului amintit: „Atît de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît...". Cînd folosește această expresie „Atît de mult... încît...", înseamnă foarte mult, dar mai mult decît atît, înseamnă ceea ce poți spune în cuvinte, precum și ceea ce încă simți dar nu mai poți rosti în cuvinte.

Într-adevăr Dumnezeu a dovedit față de lume o iubire totală. Însuși Mîntuitorul Hristos o spune: „Mai mare dragoste decît aceasta nimeni nu are, ca sufletul **să-și pună pentru prietenii săi**" (Ioan 15, 13). Dintr-o iubire deplină Dumnezeu crează lucruri minunate. Din cartea Facerii se vede că Dumnezeu a făcut toate lucrurile sale „foarte bune" iar pe om l-a făcut de cea mai bună calitate, la nivelul cel mai înalt, „după chipul Său". Iubirea lui Dumnezeu continuă însă să creeze, ea are această însușire — este creatoare. Dar cum, în ce sens? În sensul valorificării plenare a celui pe care îl iubește, pe care-l crează, sau re-crează.

În privința omului, aceasta se face prin credință. Dumnezeu așează credința, dar al Său, în sufletul omului, omul o descoperă acolo, vede pe darul credinței marca divină și se înalță pe dîra de lumină a credinței pînă la Dumnezeu. În felul acesta credința îl leagă pe om de Dumnezeu, dar nu numai în acest fel.

Descoperind credința în suflet, omul descoperă acolo și alte daruri ale lui Dumnezeu, întreaga zestre spirituală cu care Dăruitorul l-a înzestrat. Se miră de ceea ce descoperă, pune darurile în lucrare și-n felul acesta evoluează, se înalță, face să strălucească în el chipul lui Dumnezeu, înmulțește talanții, își împlinește menirea.

În sufletul omului credința are rolul unui imperativ categoric. Cînd te afl într-o greutate, știindu-ți darurile sufletești, neștiindu-te însă singur ci cu Dumnezeu care ajută acolo unde se manifestă neputința ta, atunci îți zici: „Trebuie", „„Se poate", „Voi reuși" și în credință, perseverență, chiar tenacitate, stă reușita. Deci iată, cînd Dumnezeu mîntuiește un om credincios, El mîntuiește o persoană conștientă de zestrea sa spirituală, în plină lucrare de fructificare a darurilor și nu un obiect. De aceea în iubirea Sa, Dumnezeu ne dăruiește credința, ca să ne fructificăm în acest fel și încă în altul, cum vom vedea. Dumnezeu nu ne vrea obiecte, ci persoane. El nu ne mîntuiește așa cum ai scoate un obiect din apă, ci prin propria noastră participare voluntară, conștientă.

Așadar, iubindu-te, Dumnezeu îți dă credința prin care te descoperi, îți afli adevărata identitate, te re-creezi, devii făptură nouă

Însă credința este mîntuitoare numai cînd o iei ca atare, ca dar al lui Dumnezeu, cînd prin ea, după ce-ai descoperit-o în adîncul sufletului, ridici

ochii la cer și te rogi și mulțumești Dăruitorului și menții prin rugăciune legătura cu El. Dacă nu vezi pe ea marca Creatorului și o iei drept creație a ta, drept obiect obținut prin tine însuți, atunci cazi în păcatul autosuficienței, al trufiei, te rupi de Dumnezeu și de lume. Dar legîndu-te prin credință de Dumnezeu, te legi de imperativele Sale care se referă la slujirea aproapelui.

Credința ne mijlocește asemănarea cu Dumnezeu. Să vedem cum lucrează Dumnezeu din iubire, prin credința oamenilor, mîntuindu-i. De exemplu, în Vechiul Testament șarpele de aramă ridicat de Moisi în pustie este grăitor pentru acest lucru. Cei ce se uitau la șarpele de aramă și care erau mușcați de șerpii veninoși, prin credința în Dumnezeu care le anunțase acest mod de vindecare, se vindecau. Și desigur, Dumnezeu făcea aceasta din iubire. La fel în Noul Testament, Mîntuitorul s-a lăsat răstignit, cum și zice textul Sf. Evangheliei de azi, înălțat pe cruce, precum oarecînd șarpele mîntuitor în pustie, pentru ca oricine se uită la El cu credință să nu moară, ci să aibă viață veșnică.

De multe ori Mîntuitorul arăta rolul credinței în minunile ce le făcea. Zicea: „credința ta te-a mîntuit, sau: „cel ce crede în Mine viu va fi de va și muri", sau: „cînd cereți, să credeți că veți lua și va fi vouă".

Sf. Apostol Pavel spune că drepții Vechiului Testament prin credință au biruit împărății, au scăpat de ascuțișul sabiei, au astupat gurile leilor, etc.

Dar credința noastră ne apropie de Dumnezeu care este iubire și atunci, în comuniune cu El, devenim și noi iubire. Și specificul iubirii este de a se manifesta în afară, deci spre aproapele, în cazul nostru. Mai ales că Dumnezeu ne-a creat din iubire, părinții ne-au născut și crescut din iubire, iar noi sîntem datori tuturor celorlalți cu iubire. În acest caz, manifestînd dragostea față de oameni după modelul lucrării lui Dumnezeu, trebuie să le descoperim în suflete credința. Să le-o întărim, să le-a creștem, mai ales că aceasta vine din auzite (Rom. 10, 17) cum zice Sf. Pavel, adică din mărturisirea oamenilor. Dar credința nu este o teorie ci o trăire, o experiență spirituală, de viață. Transmițînd altuia credința ta, tu îi spui ceva din viața ta. Îi mărturisești un moment în care s-a manifestat credința, deci te deschizi sufletește față de celălalt pentru a-l îmbogăți cu sufletul tău. Înseamnă că viața lui nu-ți este indiferentă. El te interesează, tu acționezi să-l ajuți. Și dezvoltînd în el darul credinței, sau făcîndu-l să și-l descopere, el ca și tine mai înainte, va găsi în sufletul lui întreaga zestre spirituală dată de Dumnezeu, se va bucura, se va înnoi, va deveni făptură nouă, deci aceasta va fi ca o împlinire a cuvîntului Sf. Ioan Gură de Aur care zice că nu se mîntuiește decît cel care a lucrat ceva pentru mîntuirea aproapelui său, aceasta te va bucura pe tine pînă-ntr-atît încît și tu te vei simți înnoit de această bucurie, de această roadă concretă a dragostei tale și aici se potrivesc din nou cuvintele filozofului și poetului nostru Lucian Blaga pe care le-am menționat mai înainte.

Participînd astfel la crearea, re-crearea, înnoirea aproapelui nostru, noi participăm la creația lui Dumnezeu, devenim co-părtași la lucrarea Sa mîntuitoare în lume. Iată, credința ne apropie și de Dumnezeu și de semeni.

Să ieșim deci din cercul strîmt al autosuficienței, acolo unde se manifestă aceasta, să ne îndreptăm cu interes, încredere și îngăduință spre semenii noștri care au nevoie de noi, să-i înnoim ca să ne înnoim, să le mijlocim mîntuirea ca să ne mîntuim.

Privind un lucru, el intră oarecum în viața ta. Privirile sînt porțile sufletului. Privind un lucru, acesta te interpelează, te problematizează, te face să ții, mai mult sau mai puțin, cont de el, să te gîndești la el. Privind la crucea Mîntuitorului nostru, înseamnă că Mîntuitorul jertfit intră prin privire în sufletul nostru, ne face ca în viața noastră să ținem cont de El, de jertfa Sa. Ne amintește de dragostea lui Dumnezeu pentru noi, care trebuie să fie și a noastră față de semeni, ne amintește de recunoștința ce trebuie să i-o purtăm mereu deoarece „atît de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît pe unul născut Fiul Său l-a dat ca tot cel ce crede în El să nu moară, ci să aibă viață veșnică" (Ioan 3, 16). Amin!

Pr. *Teodor Damian*

PREDICĂ LA ÎNMORMÎNTARE

MOARTE ŞI VIAŢĂ

„Dacă am murit împreună cu Hristos, vom şi învia împreună cu El"
(II Tim. 2, 11).

Despărţirea pentru totdeauna de această lume a unui prieten, cunoscut, ori a unei rudenii ocazionează, de fiecare dată, unele întrebări fundamentale privitoare la moarte şi viaţă. Iar cuvîntul despre moarte şi viaţă trebuie să-l rostim cu un profund respect. Moartea şi viaţa sînt două aspecte ale legii noastre lăuntrice şi ale rostului nostru spre nemurire. Asupra lor, întristată asistenţă, vă invit să reflectăm în această îndoliată împrejurare.

1. Cuvîntul moarte este inevitabil. Îl auzim adeseori şi-l rostim şi noi din cînd în cînd. Şi este firesc să fie aşa. Precum ne aducem aminte de ziua naşterii, adică de venirea în această lume, tot astfel vorbim şi despre evenimentul prin care părăsim existenţa pămîntească.

Oricum ar fi definită moartea, ea exprimă punctul final al vieţii pămînteşti. Omul trece prin moarte ca printr-un botez curăţitor, o ultimă poartă în care sufletul se desparte de trup. Cu moartea se termină timpul, dar începe veşnicia.

Moartea nu distruge viaţa în esenţa ei. Ea marchează doar sfîrşitul unui mod de a exista şi începutul altuia, superior celui pămîntesc. Dar acest hotar dintre două vieţi cuprinde, în sine, o mare taină pe care mintea n-o poate pătrunde. Tocmai de aceea, în faţa morţii, reacţionăm nu numai cu mare amărăciune, ci şi cu uimire. Cînd cel ce ne părăseşte a fost un om bun, harnic, modest, precum răposatul, încercăm şi un simţămînt de revoltă. Cu multă durere ne întrebăm: De ce trebuie să moară şi omul cu inimă simţitoare la durerile semenilor? De ce şi viaţa mea trebuie să se sfîrşească odată?

2. Întrebînd şi întrebîndu-ne cu toată cutremurarea sufletului, parcă interiorizăm, în aceste apăsătoare clipe, ceea ce vedem în sicriul acoperit cu multe flori. Şi cu toate că, de această dată, moartea este a altuia, noi o convertim, totuşi, în evenimentul de care ne apropiem în fiecare zi, ceas de ceas şi clipă de clipă: moartea noastră!

Implicarea în moartea altuia produce, în mintea şi inima noastră, un şoc tulburător. Avem simţămîntul că, odată cu moartea altuia, coboară în mormînt şi o fărînă din noi înşine. Ne aducem aminte că moartea este, şi pentru noi, un eveniment absolut sigur, principial, o posibilitate inevitabilă. Ea, moartea, nu favorizează pe nimeni! Cel mult amînă sau seceră înainte de termenul ce ni se pare firesc. Simţămîntul acesta ia, uneori, forme dramatice. Ne vine parcă, în tulburarea noastră, să strigăm după un ajutor. De ce ne tulbură şi ne cutremură apropierea de acest mal în faţa căruia se sfîrşesc toate raţionamentele, toate judecăţile? De ce este atît de apăsător evenimentul morţii?

3. Este dureros evenimentul morţii pentru că omul se defineşte ca un mare însetat al vieţii. Toţi oamenii vor să trăiască şi privesc moartea ca pe o realitate împotriva setei de nesfîrşită viaţă. Aceasta înseamnează că „nu sîntem zidiţi pentru moarte, ci pentru viaţă". Purtăm în noi nu numai presimţirea morţii ci şi pe cea a vieţii de dincolo de timp. Neliniştea înspre nemurire reprezintă un titlu de mare nobleţe şi demnitate caracteristic doar omului. Prin această nelinişte ne diferenţiem structural, de tot ce se mişcă şi întîlnim sub soare. Este posibil, oare, să dobîndim bunul suprem al sufletului nostru: viaţa eternă? Prin puterile omeneşti numai, imposibil! Nici bogăţia, nici ştiinţa, nici cultura, nici toată civilizaţia, nu ne pot ajuta în faţa morţii. Nimeni şi nimic nu poate substitui moartea mea, a noastră pentru a trece liberi peste acest prag ce desparte cele două moduri de existenţă: vremelnic şi veşnic. Fiecare moare, în mod obligatoriu, singur, prin propria lui moarte. Simţămîntul singurătăţii şi al neputinţei personale accentuează drama adîncă a făpturii umane. Însetaţi după nemurire întrebăm: unde este puterea prin care să depăşim limitele timpului?

4. Există o soluţie, una singură: Iisus Hristos, „Calea, Adevărul şi Viaţa" (Ioan 14, 6). El a murit în locul nostru în aşa fel încît ne-a salvat de moartea veşnică. „Atît de mult a iubit Dumnezeu lumea încît a dat pe singurul Său Fiu pentru ca oricine crede în El să nu piară ci să aibă viaţă veşnică" (Ioan 3, 16). El ne-a eliberat de frica morţii. Prin moartea şi învierea Fiului lui Dumnezeu întrupat avem cale deschisă spre Cer, spre lăcaşuri veşnice nefăcute de mînă. „Precum în Adam toţi mor, aşa şi în Hristos toţi vor învia" (I Cor. 15, 22).

Ca un nou Adam, dar infinit mai presus de el şi atotputernic, Hristos-Domnul cuprinde în Sine pe toţi oamenii. Prin Taina Sf. Botez intrăm în comuniune cu El, devenim şi sîntem mădulare vii, adevărate, ale Trupului Său. Calitatea aceasta nu se pierde nici prin deces. „Căci dacă am murit împreună cu Hristos, vom şi învia împreună cu El" (II Tim. 2, 11). Şi iarăşi: „De credem că Iisus a murit şi a înviat, tot aşa credem că Dumnezeu pe cei adormiţi întru Hristos îi va aduce împreună cu El" (I Tes. 4, 14), în nemurire. Cînd avem asigurată nemurirea, durerea se ameliorează, oricît de amară ar fi ea.

În lumina acestei certitudini liniştitoare, întrebarea cea mare nu se mai află în „de ce moare omul", ci în ce fel rămîne cu Hristos-Domnul aici şi în veşnicie? De răspunsul corect la această întrebare atîrnă starea sufletului dincolo de timpul acestei vieţi. Atitudinea sufletului faţă de Dumnezeu şi faţă de semeni determină starea în veşnicie. Veşnicia noastră depinde de adevărata cunoaştere şi dreapta vieţuire cu Hristos-Domnul în Biserica Sa. Căci „aceasta este viaţa veşnică: Să te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat şi pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis" (Ioan 17, 3).

5. Cunoaşterea adevărată a lui Hristos-Domnul şi vieţuirea cu El ne dă o viziune infinită asupra rostului ce-l avem în timpul ce ne este hărăzit în această lume. Ne aduce calm, linişte, blîndă speranţă întru a ne face părtaşi unei negrăite fericiri. Sf. Apostol Pavel mărturiseşte că, în această viaţă fiind, a fost dus al treilea cer şi a văzut, cu ochii inimii, ceea ce nu se poate înţelege cu mintea şi nici exprima prin mijlocirea cuvîntului. Rostul suprem al omului pe acest pămînt constă tocmai în întoarcerea sufletului la Dumnezeu. „Ţărîna se întoarce în pămîntul din care a fost luată, iar sufletul se întoarce la Dumnezeu care l-a dat" (Ecl. 12, 7). În acest rost, spre acest scop, mai presus de viaţa pămîntească şi de moarte, trebuie fructificat timpul acestei vieţi. În această strădanie cuvintele Mîntuitorului: „Eu sînt învierea şi viaţa; cel ce crede în Mine chiar dacă va muri va trăi" (Ioan 11, 25) ne învăluie într-o inepuizabilă mîngîiere în faţa morţii.

6. Prin credinţa şi comuniunea cu Hristos, deşi plecat din această lume, adormitul n-a dispărut. În Hristos-Domnul nici o lacrimă ce arde în adîncul sufletului nu se pierde. Nu se pierde credinţa lucrătoare prin faptele bune izvorîte din iubire. „Mila şi adevărul ajung înaintea Ta", zice psalmitul. Faptele bune ajung înaintea noastră la Dumnezeu, care este Adevărul şi Iubirea. Ele ajută real semenilor noştri şi îmbunătăţesc pe cel ce le săvîrşeşte. Moartea celui ce ne părăseşte este, în Hristos, mutare de la cele pămînteşti la cele cereşti şi veşnice pentru a se bucura de negrăita frumuseţe şi iubire a lui Dumnezeu, împreună cu îngerii şi cu toţi sfinţii. „Cel ce are pe Fiul are Viaţa. Cel ce nu are pe Fiul lui Dumnezeu nu are viaţa" (I Ioan 5, 12).

7. Fie ca exemplul frumos al credinţei şi al dragostei soţului, tatălui, fratelui, bunicului şi apropiatului nostru, să se multiplice în inimile noastre! În această dorire, avînd ca model de vieţuire şi îndemnurile sfinţilor, Îl rugăm pe Dumnezeu să dăruiască răposatului loc de odihnă acolo „unde nu mai este durere, nici întristare, nici suspin, ci viaţă fără de sfîrşit". Amin.

Pr. *Gh. Răţulea*

Viața bisericească

SĂRBĂTORIREA ZILEI DE NAȘTERE A PREA FERICITULUI PATRIARH TEOCTIST*

Prea Fericirea Voastră,

Îmi revine mie cinstea și bucuria ca în această zi aniversară a Prea Fericirii Voastre să fiu interpretul membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, al tuturor **credincioșilor Bisericii noastre și al colaboratorilor P. F.** Voastre care se află de față, din Administrația Patriarhală și din Arhiepiscopia Bucureștilor, să Vă exprim sentimente de frățească iubire, sentimente de admirație, de prețuire deosebită precum și dorința și urarea ca Dumnezeu să Vă hărăzească încă mulți ani cu sănătate și bucurie la cîrma Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române.

Ziua de 7 februarie este un popas pe traiectoria unui destin. Pentru fiecare dintre noi o astfel de aniversare este, înainte de toate, o aniversare personală. Fără îndoială, și pentru Prea Fericirea Voastră este o aniversare personală și noi o cinstim ca atare. Dincolo de aniversarea personală însă, ea este și o aniversare a Bisericii Ortodoxe Române. Sînt oameni al căror destin personal, la un moment dat, trece de dimensiunile unui destin personal și se înscrie într-un destin mai mare, așa cum V-ați înscris Prea Fericirea Voastră în destinul Bisericii Ortodoxe Române.

Traiectoria la care m-am referit începe cu momentul în care tînărul Teodor, azi Patriarhul Teoctist, s-a hotărît să îmbrace haina isihiei la una din mănăstirile moldovene, la Vorona, trecînd după aceea, în căutare de loc de cultură și viață duhovnicească mai aleasă, la Mănăstirea Neamțu, lavra Ortodoxiei românești. Acolo V-ați început ucenicia adevărată întru cele ale vieții duhovnicești. Pe traiectoria împlinirilor destinului P. F. Voastre se înscrie, după aceea, dorul deosebit pe care l-ați avut de a învăța carte teologică. Prin rîvna pe care ați arătat-o întru ascultări, ați reușit, și nu era ușor atunci să reușești să-i convingi pe cei la care se ucenicea, dar P. F. Voastră ați reușit să-i convingeți să Vă trimită la școli înalte teologice, pe care le-ați onorat cu multă știință de carte, ceea ce, pe aceeași traiectorie, V-a înscris apoi destul de repede în destinul Bisericii noastre Ortodoxe Române, printre conducătorii ei.

Ați ucenicit pe lîngă mari patriarhi. Ați fost unul dintre cei care, după război, în vremurile de transformare și revoluție socială de la noi din țară, ați fost alături de marele patriarh Justinian și, fără îndoială, a fi alături de un mare patriarh, înseamnă a învăța de la el, dar a-i fi și colaborator. Pe atunci un colaborator de calitate era de mare preț. Erau vremuri de început, de reorientare, de descoperire a unui mod nou de viață și a Bisericii Ortodoxe Române, care trebuia să se înscrie în destinul Patriei și în noul care se deschidea atunci, după un război, cînd pacea trebuia să însemneze o reașezare a lumii pe alte temelii. Că ați dus sarcina aceasta la bun sfîrșit, aici, în București, alături de Patriarhul Justinian, ca vicar al său, și că V-ați remarcat în mod deosebit în aceasta, o spune însuși faptul că, pe traiectorie au început să se înscrie urcușuri. Și a fost

* Cuvîntarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, rostită în Reședința Patriarhală din București — 6 februarie 1988.

cel de la Arad. Și a fost cel de la Craiova, ca mitropolit al Olteniei. Și a fost cel de la Iași, ca mitropolit al Moldovei și Sucevei. Și a fost, ca o încununare, în cele din urmă, cel pe tronul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Toate acestea au venit ca rod al unei munci, ca rod al dedicării inteligente și frumoase, slujirii Bisericii, ca rod al unor împliniri personale sufletești. Toate au venit și ca rod al unei activități bine conturate, precis definite, fără ezitări și dibuiri, și sînt fapte care V-au indicat în cele din urmă pentru locul acesta de Patriarh, pentru care V-a menit Dumnezeu de la început, de la primii pași ai fratelui Teodor. Este sarcina istoriei de a identifica și evalua în amănunt acești pași, dar să-mi permiteți să anticipez că, fără îndoială, istoria Vă va înscrie ca al cincilea mare patriarh al Bisericii Ortodoxe Române!

Ca patriarh, o știm toți, o simțim toți, din prima zi V-ați dovedit o tinerețe neverosimilă, implicîndu-Vă în cele mai mici amănunte ale vieții noastre bisericești, în același sens și cu aceeași dăruire cu care V-ați început activitatea Slujind lui Dumnezeu, slujiți Biserica noastră, păstorind-o pe linia celor mai autentice tradiții. Slujind Patriei noastre și dînd clerului ortodox român îndrumări spre ambele aceste slujiri, păstrați Biserica vie și faceți ca ea să fie folositoare credincioșilor și Patriei noastre. Ea nu este o prezență pasivă, o prezență oarecare, ci una activă, luînd parte la apărarea păcii în lumea de azi,amenințată ca niciodată cu distrugerea, ca și la zidirea unei vieți mai bune și mai drepte, mai înfloritoare și mai fericite. Demnitatea de Patriarh al Bisericii în epoca Ceaușescu, o onorați prin contribuția la desăvîrșirea Patriei, prin îndemnul permanent pe care îl adresați clerului și credincioșilor de a fi slujitori ai progresului și ai bunei înțelegeri dintre oameni și popoare.

Dați-mi voie, Prea Fericite ca, în numele tuturor, în numele Sfîntului Sinod și al tuturor credincioșilor noștri, să rog pe Dumnezeu să Vă hărăzească ani mulți și fericiți, vigoare, putere de muncă, aceeași implicare atentă și minuțioasă în toate problemele care privesc Biserica noastră Ortodoxă Română și buna colaborare dintre Biserică și Stat, potrivit cu cele mai vechi tradiții pe care le-am moștenit de la moșii și strămoșii noștri.

Doamne îl păzește pe Patriarhul Teoctist, întru mulți ani!

† ANTONIE
Mitropolitul Ardealului

DIN VIAȚA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului — Sesiunea 1987 —

Duminică, 29 noiembrie 1987, a avut loc, la Centrul mitropolitan din Sibiu, sesiunea ordinară de lucru a Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului.

În ajun, sîmbătă, 28 noiembrie 1987, sub conducerea Î. P. S. Mitropolit Antonie s-a ținut o ședință de lucru a Consiliului arhiepiscopesc, în cadrul căreia s-au citit rapoartele de activitate ale celor trei sectoare administrative și anume: raportul Sectorului bisericesc întocmit de P.C. cons. M. Sămărghițan; raportul Sectorului cultural, întocmit de P.C. cons. Gh. Papuc și raportul Sectorului economic, întocmit de P. C. cons. C. Mitea.

Consiliul a rezolvat totodată o seamă de probleme curente, ca numiri și transferări de personal bisericesc, aprobări de burse, de devize și ajutoare diverse pentru unele parohii, cît și pentru diverși credincioși: bolnavi, infirmi, bătrîni etc.

A doua zi, Duminică, în capela mitropolitană, cu participarea deputaților eparhiali, a studenților teologi din anul IV și a unor credincioși s-a săvîrșit Sf. Liturghie, precum și îndătinatul Te-Deum.

În continuare, în Aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu, după îndeplinirea procedurii regulamentare, a avut loc deschiderea lucrărilor Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, care au fost conduse de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, de față fiind, pe lîngă deputații eparhiali, profesorii titulari și profesori onorari de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu și alți invitați.

Deschizînd lucrările, Î. P. S. Sa a rostit o amplă cuvîntare care se publică separat în acest număr al revistei noastre.

A urmat apoi prezentarea rapoartelor celor trei sectoare administrative ale Consiliului arhiepiscopesc Sibiu de către cele trei comisii ale Adunării eparhiale și anume:

Raportul comisiei bisericești, raportor P. C. prot. *Gr. Cernea* (Agnita), a încrestat activitatea Î. P. S. Mitropolit Antonie, ca de exemplu: Sfințirile de biserici din Arhiepiscopie în anul 1987, vizitele canonice, hirotonirile săvîrșite, participarea la lucrările Sf. Sinod, munca administrativă depusă la Centrul mitropolitan, specificîndu-se, în această ordine de idei, măsurile care s-au luat pentru impulsionarea lucrării misionare în parohii, pentru lichidarea navetismului etc. A fost specificată de asemenea activitatea de peste hotare a Î. P. S. Sale în anul 1987, concretizată în aproape zece ieșiri: În S.U.A., de două ori, în Italia, Elveția, Egipt, Turcia, Anglia, Finlanda și în alte țări, unde a participat la diferite consfătuiri religioase cu caracter internațional, vizitînd totodată și unele parohii ortodoxe române de peste hotare.

A fost menționată de asemenea lucrarea misionar-pastorală de la Centrele protopopești, suplinirea parohiilor vacante, cercetarea celor expuse prozelitismului sectar etc.

Raportul s-a referit în continuare la rezultatul colectei F.C.M., la mișcările de personal în anul 1987, la numirile de preoți — 8; la transferări — 17, la pensionări — 6, la decese — 7, la întrajutorarea introdusă în Arhiepiscopia Sibiului și practicată cu frumoase rezultate de mai mulți ani între parohii mari și parohii cu posibilități materiale reduse, la distincțiile și sancționările care au avut loc pe anul 1987 ș.a.m.d.

Raportul comisiei culturale, raportor P. C. prot. *I. Găban* (Mediaș), a adus în atenția Adunării eparhiale activitatea desfășurată la Institutul Teologic Universitar din Sibiu unde sînt formați viitori preoți pentru eparhiile din Mitropoliile Ardealului și Banatului și, într-o oarecare măsură, și pentru alte eparhii din țară și de peste hotare, procesul de învățămînt și cel religios, moral și cetățenesc, activitatea extrașcolară, internă și externă a corpului profesoral etc.

Raportul a menționat de asemenea strădania Sectorului cultural în privința organizării conferințelor preoțești în anul 1987, a cursurilor misionar-pastorale de lungă și scurtă durată, a lucrării predicatoriale și social-obștești a preoților din Arhiepiscopie ș.a.

Din raport a reieșit activitatea editorială a Centrului arhiepiscopesc și mitropolitan Sibiu, bogată și în anul 1987, cu cele trei publicații periodice: *Telegraful Român, Mitropolia Ardealului* și *Îndrumătorul bisericesc, misionar și patriotic,* tipărirea și difuzarea a trei noi cărți semnate de Î. P. S. Mitropolit Antonie: *Lupta împotriva deznaționalizării românilor din Transilvania în timpul dualismului austro-ungar în vremea lui Miron Romanul (1874—1898), după acte, documente și corespondențe inedite; Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867—1918), după documente, acte și corespondențe rămase de la Elie Miron Cristea; Contribuții istorice privind perioada 1918—1939, Elie Miron Cristea — documente și corespondențe,* ca și alte lucrări prevăzute în planul editorial al Centrului arhiepiscopesc Sibiu, cît și pentru alte eparhii: Episcopia de Alba Iulia, Episcopia Aradului, Episcopia Rîmnicului și Argeșului, Episcopia evangh.-lut. C.A. Sibiu.

Raportul a specificat totodată munca depusă în Arhiepiscopie pe tărîm P.C.N., cu specificarea numărului, mare și în 1987, al vizitatorilor din țară și de peste hotare care au cercetat muzeele bisericești și colecțiile cu piese de P.C.N. de sub egida Bisericii, existente în Arhiepiscopia Sibiului, delegațiile străine care au vizitat Centrul mitropolitan și Institutul Teologic Universitar din Sibiu, ca și activitatea ecumenistă desfășurată în anul 1987, loc principal ocupînd aici cea

de a 50-a conferinţă teologică interconfesională, la care au participat toate cultele recunoscute din ţara noastră.

Raportul comisiei economice, raportor dl. av. *Iuliu Georgescu*, raport caracterizat, după cum se ştie, prin cifre, a prezentat prevederile bugetare şi cheltuielile pe anul 1986, precum şi prevederile şi cheltuielile pe primele trei trimestre ale anului 1987; la ambele bilanţuri veniturile depăşind cheltuielile.

S-au prezentat apoi obiectivele economice ale Arhiepiscopiei, ca de exemplu: Atelierul de luminări, tipografia, librăria, via de la Sărăcsău, casele de odihnă de la Schitul Păltiniş şi Bazna, cu cheltuielile şi veniturile lor.

Raportul a acordat un spaţiu larg investiţiilor de la Mănăstirea Brîncoveanu, privitoare la reclădirea incintei mănăstireşti, dărîmată de tunurile vrăjmaşe în anul 1785, clădiri monumentale care au fost puse sub acoperiş în toamna anului 1987 şi care au solicitat un mare volum de muncă.

Au fost prezentate de asemenea stadiul lucrărilor de refacere a unor clădiri la Schitul Păltiniş, precum şi înnoirile de la vie, care în această toamnă şi-a dat prima roadă după ce a fost replantată.

Raportul a menţionat totodată ajutoarele acordate de Centrul arhiepiscopesc, din bugetul său pe anul 1987, parohiilor mici, ca şi sumele aprobate pentru restaurări de biserici — monumente istorice — şi case parohiale, Î. P. S. Mitropolit Antonie dorind şi sprijinind ideea ca în fiecare parohie să fie şi casă parohială.

În această ordine de idei s-a subliniat lucrarea serviciului tehnic al Arhiepiscopiei, asistenţa tehnică acordată parohiilor din Arhiepiscopie, întocmiri şi verificări de documentaţii, recepţii de lucrări diverse etc., menţionîndu-se de asemenea munca controlului financiar intern, căruia Î. P. S. Mitropolit Antonie i-a cerut o exigenţă mărită în activitatea sa de îndrumare şi verificare a parohiilor.

S-a propus aprobării bugetul de venituri şi cheltuieli pe anul 1988 al Centrului arhiepiscopesc Sibiu.

Cei trei raportori au adus calde şi respectuoase mulţumiri, în numele deputaţilor eparhiali, Î. P. S. Mitropolit Antonie pentru activitatea prodigioasă pe care o desfăşoară, exprimîndu-i totodată doriri de sănătate şi belşug de noi împliniri, cu prilejul zilei de naştere (17 noiembrie).

Pe marginea rapoartelor prezentate au luat cuvîntul:

P. C. prot. onor. *Z. Moşoiu* (Braşov), care, ca deputat eparhial de peste 15 ani, a apreciat că rapoartele sînt an de an tot mai bogate, Î. P. S. Mitropolit Antonie imprimînd un suflu nou de muncă în Arhiepiscopie, apreciind totodată iniţiativele îndrăzneţe ale Î. P. S. Sale, cum este, de pildă, refacerea Mănăstirii Brîncoveanu. În numele preoţilor şi credincioşilor pe care îi reprezintă s-a angajat să-şi facă cu responsabilitate datoria, străduindu-se să fie pildă bună pentru cei din jurul său.

Dl. *Hălmagiu Mihai* (Avrig), care, după ce a subliniat volumul mare de muncă depus şi în anul 1987 în Arhiepiscopie, aducînd calde mulţumiri Î. P. S. Sale şi colaboratorilor, a cerut cu insistenţă eliminarea navetismului din viaţa Bisericii noastre, ca şi activizarea tuturor preoţilor parohi, inclusiv pe plan gospodăresc, credincioşii fiind jertfelnici, mai ales acolo unde preotul este activ. Vorbitorul a exprimat totodată profundul ataşament al credincioşilor faţă de Biserica străbună.

P. C. prot. *R. Zaharie* (Făgăraş) a mulţumit pentru grija pe care Î. P. S. Sa, Centrul arhiepiscopesc, o are faţă de parohiile mici, care trebuie ajutate şi în continuare, fie de Centrul arhiepiscopesc direct, fie prin întrajutorare. A apreciat de asemenea curentul de reînnoire a lăcaşurilor de cult, cît şi a caselor parohiale, ceea ce se încadrează şi în viziunea conducerii de stat, care doreşte ca toate localităţile ţării noastre să fie cît mai îngrijite, cît mai frumoase.

P. C. prot. *V. Prodea* (Braşov) a făcut referiri la activitatea externă a Î. P. S. Mitropolit Antonie, activitate cu puternice ecouri în lumea largă, precum şi la activitatea editorială a Centrului mitropolitan Sibiu. P. C. Sa a prezentat apoi activitatea preoţimii braşovene, atît pe plan pastoral-duhovnicesc, cît şi gospodăresc, menţionînd bisericile reparate, restaurate sau pictate etc.

Î. P. S. Mitropolit Antonie a răspuns problemelor ridicate de vorbitori, specificînd, între altele, măsurile luate în problema navetismului şi în alte sectoare, pentru ca lucrarea pastorală să fie cît mai eficientă.

A recomandat parohiilor noastre ca în bugetele lor să prevadă sume mai substanțiale pentru ajutoare, Biserica trebuind să fie cît mai filantropică.

A mulțumit părinților protopopi pentru munca depusă, atenționîndu-i asupra îndatoririlor pe care le au în continuare.

Î. P. S. Sa a mulțumit de asemenea organelor locale de stat, Departamentului Cultelor, Conducerii de stat pentru tot sprijinul acordat și în anul 1987 lucrării noastre bisericești, precum și deputaților eparhiali pentru participarea lor activă la lucrările Adunării eparhiale și pentru munca pe care o desfășoară în mijlocul preoților și credincioșilor care i-au ales. A mulțumit apoi tuturor pentru urările care i s-au făcut.

Supuse la vot, rapoartele au fost aprobate în unanimitate.

Aprobate au fost, de asemenea, telegramele omagiale care s-au trimis cu acest prilej și anume:

Excelenței Sale Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, Președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste;

Prea Fericitului Părinte Teoctist Arapașu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române;

Domnului Constantin Dăscălescu, prim-ministru al Guvernului Republicii Socialiste România;

Comitetului Național pentru Apărarea Păcii;

Domnului Nicu Ceaușescu, președintele Comitetului executiv al Consiliului popular al jud. Sibiu;

Domnului Grigore Preoteasa, președintele Comitetului executiv al Consiliului popular al jud. Brașov;

Domnului Ștefan Rab, președintele Comitetului executiv al Consiliului popular al jud. Covasna.

Mulțumind din nou tuturor celor prezenți pentru participare, Î. P. S. Mitropolit Antonie a declarat închise lucrările Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea ordinară, 1987.

Gh. P.

MUNCĂ, PASIUNE, PERSEVERENȚĂ ȘI REZULTATE BUNE *

Onorată Adunare Eparhială,

A mai trecut un an! Cînd spunem acest lucru ne gîndim că, în măsura în care ne rămîn mai mulți în urmă, ne rămîn mai puțini în față! Ne mîngîiem totuși cu împlinirile care rămîn în urmă, ca rod al muncii și inițiativelor noastre, și ne încurajăm cu planurile de viitor, acestea așteptîndu-ne inteligența și brațele, ca să făurim frumos și util, pentru noi și pentru alții. Există în această întîlnire a noastră cu viitorul curiozitate, hotărîre, pasiune, și aceasta ne face să ne privim și trecutul cu mulțumire. Mai ales cînd avem motive de mulțumire, viitorul își așteaptă în noi, ca un edificiu încă inexistent, arhitecții și constructorii. Trecutul își așteaptă comisia de recepție, pentru a fi validat și dat în folosința istoriei.

Adunarea noastră Eparhială e chemată astăzi să încheie bilanțul activităților Administrației Arhiepiscopiei pe anul 1987, întocmai ca o Comisie de recepție. Să sperăm că cei care au lucrat la conturarea chipului anului vor avea bucuria unui bilanț pozitiv și a aprecierilor dv., socotind că au dat anului 1987 o viață bună și că au lăsat și istoriei urme de valoare.

Trecerea timpului și trecerea noastră sînt simțite și tratate în chip diferit de fiecare din noi. Fiecare își are justificarea felului lui personal de a le trata. Unii zic ajungînd la vîrsta pensiei, de pildă, vorbind la trecut: „*Am făcut!*" și o spun cu satisfacție, cu gîndul că e bine că a venit ziua odihnei, dreptul la o viață mai comodă, mai ales cînd, privind în urmă, au sentimentul unui șir de împliniri

* Cuvînt rostit la deschiderea Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, Duminică, 29 noiembrie 1987.

şi al unui sfîrşit de ciclu firesc al activităţii publice. Alţii, în astfel de momente, gîndesc tot cu verbul „a face", dar gîndesc altfel: „N-am făcut destul!" Asemenea atitudini şi simţăminte le trăiesc oamenii, însă, nu numai la sfîrşitul activităţii, la trecerea la pensie, ci şi la aprecierea unor cicluri mai mici, cum e anul, situaţe în care sîntem noi astăzi. Cei care simt că n-au făcut destul simt scurtarea zilelor din faţă ca pe o ameninţare şi aceasta îi aruncă într-un fel de precipitare cumplită, într-o grabă, aceea de a recupera ceea ce li se pare că n-au împlinit în anul care a trecut. Pe măsură ce se scurtează anii din faţă, parcă ar vrea să facă tot mai mult din ceea ce n-au făcut în anii care rămîn în urmă!

Aceştia care tratează cu verbul „a face" în forma: „N-am făcut destul", aceştia sînt cei care măsoară timpul cu minutele, nu cu lunile şi nici cu anii. Aceştia trăiesc panica pierderii minutelor. Ajung să dorească să dea fiecărui minut un conţinut constructiv şi cînd încep lupta cu minutele, înseamnă că pentru odihnă le-au rămas numai secunde!

Evident, exagerăm din motive oratorice, dar nu exagerăm prea mult. Cînd, la un moment dat, simţi că n-ai făcut tot ce ai fi putut face, te vezi confruntat cu un regret irecuperabil. Te gîndeşti atunci, cîte minute ai pierdut dintr-o viaţă care este unică, şi nu prea lungă! Cu cîte realizări n-ai fi putut umple fiecare minut! Unii se întreabă: Cînd va fi scris Iorga atîta cît a scris? Istoricii literari se luptă să alcătuiască de multă vreme o bibliografie completă a operei lui Iorga şi la ora de faţă avem încă această bibliografie incompletă alcătuită din opere istorice, de istorie a culturii, de istorie literară, de istorie a comerţului, a Bisericii Române, piese de teatru, poezii, articole de ziare etc., etc. A lăsat un tezaur uriaş. Se întreabă mulţi: Cînd a avut timp de atîtea? Am văzut de curînd o bibliografie Iorga pe anul 1928 în revista *„Floarea Soarelui"* (an. III, fasc. I, 1929, p. 8—14), deci pe un singur an. Ei bine sînt 43 de cărţi, 358 de articole, 8 cursuri universitare în 370 de prelegeri şi 45 de conferinţe, titluri înşirate pe 7 pagini, pe două coloane, într-o revistă de formatul „Transilvaniei", aşa cum apare azi, 32×23 cm. În afară de acestea a călătorit tot în acel an în 7 ţări, a vizitat şi a conferenţiat în 14 oraşe din România şi a primit nenumăraţi străini, printre care şi pe abatele Zavoral. Ba s-a mai amestecat şi în politică, fiind ales deputat de două ori ş.a.m.d.

Cînd a avut timp Origen, scriitorul nostru bisericesc să scrie 6000 de opere? Iată că se poate. Şi-au tratat viaţa cu minutele. Nu cu anii. Fiindcă tratînd viaţa cu minutele, îţi dai seama cît de mult se poate face dacă ţii să nu pierzi nici un minut. Barbu Theodorescu, analizînd activitatea lui N. Iorga din anul 1928, conchidea: „Este omul cel mai puţin risipitor de minute" („Floarea soarelui" cit. sus, p. 7).

Care e atitudinea corectă? Atunci cînd te gîndeşti la o răscruce, la un moment de bilanţ, cum sîntem şi noi acum, gata să stabilim bilanţul unui an care a trecut, care e atitudinea corectă? Eu aş zice că amîndouă sînt corecte. Şi cea care zice: „am făcut", şi cea care zice „n-am făcut destul". Cel care cu deplină conştiinţă poate spune: sînt satisfăcut, sînt mulţumit de ceea ce am făcut, îşi găseşte satisfacţia în împlinirile realizate. Gîndesc însă că e tot atît de corect, pentru alţii, să gîndească la un astfel de bilanţ şi cu: „N-am făcut destul". Mai ales cînd se gîndesc la un bilanţ intermediar, cum sîntem noi la această Adunare eparhială. De fapt întregul personal al Administraţiei Eparhiale a făcut tot ce s-a putut. Dar e frumos să spui că era loc şi pentru mai mult! Veţi vedea aceasta din prezentarea rapoartelor. Modestia mobilizează însă pentru ceea ce mai trebuie de făcut de acum înainte. Fiecare din noi se naşte cu un stoc de daruri, cu un stoc de minute, cu un stoc de inteligenţă. Acumulăm pe parcurs învăţături şi ni se dă posibilitatea să dezvoltăm un şir de iniţiative. Fiecare din noi este dotat de Dumnezeu cu un depozit de talanţi cu care trebuie să realizăm cît mai mult, să-l înmulţim întrebuinţîndu-ne darurile pînă la epuizare, aşa cum storci strugurele ca să iasă din el tot ceea ce poate ieşi; să nu se arunce ciorchinele cu vin în el că e păcat.

Avem datoria ca ceea ce s-a pus în noi, să fie folosit pînă la ultima posibilitate, aceasta şi pentru că dacă nu folosim tot ceea ce s-a pus în noi, ceea ce rămîne nefolosit moare odată cu noi, moare pentru totdeauna. Ceea ce a fost pus în noi n-a mai fost pus în alţii. Dacă n-am făcut noi ceea ce puteam face numai noi, nu vor mai face alţii. Nimeni n-o va mai face ca noi. Vor face şi alţii, poate

mai rău, poate mai bine, dar altceva decît am făcut noi. Ceea ce a fost pus în noi și trebuia făcut de noi, aceea rămîne nefăcut pentru totdeauna. Dacă *Luceafărul* n-ar fi fost scris de Eminescu, nu l-ar mai fi scris nimeni. Dacă Faust n-ar fi fost scris de Goethe, nu l-ar mai fi scris nimeni. Imaginați-vă că Eminescu n-ar fi scris Luceafărul, și Goethe n-ar fi scris Faust. Acestea ar fi rămas pentru vecii vecilor nescrise. Imaginați-vă că Mureșanu n-ar fi scris *„Deșteaptă-te Române!"*, că Al. Mateevici n-ar fi scris *„Limba noastră"!*

Iată de ce spun că avem datoria, fiecare din noi, să stoarcem din noi tot ceea ce ne-a fost dat *nouă*. Dacă nu facem aceasta, rămînem vinovați în primul rînd de neîntrebuințarea și în al doilea rînd de neînmulțirea talanților. Cred că fiecare dintre noi are conștiința cel puțin a unui lucru care ar fi rămas în veci nefăcut, dacă nu l-am fi făcut noi! Dacă ar fi să-mi permiteți numai așa, de dragul istoriei, să spun cîteva lucruri pe care cred eu de pildă că, dacă nu m-aș fi implicat în ele, cine știe cînd le-ar mai fi făcut cineva. Poate că le-ar fi făcut, cîndva în viitor. Fapt e că nu s-au făcut pînă acum. Avem acum un palat brîncovenesc la Buzău. Dacă treceți vreodată prin Buzău, să vă duceți să-l vedeți. Nu știu cînd în viitor l-ar fi făcut cineva. Nu zic că l-am făcut eu. Dar a fost pusă în mine datoria de a-l face. Eu am fost instrumentul, am avut gîndul dintîi, Am făcut ceea ce aveam datoria să fac. Nu știu cine ar fi făcut clădirea aceasta nouă de la noi din incintă. Poate că da, poate că nu exact așa. Sau, din temelie, incinta de la Așezămîntul bisericesc de la Sîmbăta! Sau ceea ce se face acum la Păltiniș! Sau ceea ce se face și e aproape terminată la tipografie sau casa Eminescu! Nu știu dacă domniile voastre vă mai amintiți cum erau. Mergeți și le vedeți acum. Nu știu dacă cineva ar fi scos din uitare o personalitate care se dovedește a fi fost numai o personalitate bisericească, ci și una foarte implicată în cultură și în viața socială și politică, așa cum a fost Miron Cristea! Nu știu dacă cineva l-ar fi scos pe Miron Romanul din uitare, sau pe Lazăr-Leon Asachi despre care în revista *Flacăra* din săptămîna trecută a apărut un articol foarte frumos, dar în care autorul nu e numit! Se spune „autorul", dar nu e dat și numele lui! Cer iertare pentru aceste referiri *pro domo*, dar le-am făcut pentru că simțul meu istoric îmi spune că trebuie lăsate istoriei date de primă mînă despre anumite lucruri. Mai ales cînd considerîndu-se prea știute azi, nu le mai însemnează nimeni!

Fiecare din noi deci avem un *mandat* în ființa, în personalitatea noastră și mandatul acesta trebuie epuizat, ca să nu ne pară rău cînd vom trece dincolo, că am trecut cu bagajele nedescărcate. Degeaba trecem cu ele dincolo, dacă nu le-am descărcat aici. Dincolo nu ne mai servesc la nimic. Atîta își au valoarea, cît facem din ele bunuri ale tuturor aici pe pămînt, pentru aici, fiindcă pentru aici ne-au fost date de Dumnezeu.

Din această perspectivă, cu astfel de gînduri am trecut prin anul pe care îl încheiem astăzi. Raportorii vor prezenta, fiecare, pe ramuri de activități, ce s-a putut face în anul care a trecut. Dv. veți aprecia ceea ce vi se va arăta și, fără îndoială, sînt convins că ne veți sugera activități și împliniri de perspectivă și pentru viitor. Eu aș putea să vă spun de la început, aruncînd o privire generală peste anul trecut, că toți consilierii, toți colaboratorii din cadrul Arhiepiscopiei au lucrat zi de zi sub imperiul acestui: „N-am făcut destul", și cu dorința de a face de la o zi la alta tot mai mult. Fiindcă toți au dorit și doresc să se înscrie în ritmul înnoirilor care se petrec în țara noastră. Toți au fost în permanență cu gîndul la păstrarea ritmului cu progresul general. Nu trebuie să rămînem în urmă și să stricăm ritmul. Știți ce înseamnă într-o formațiune militară cînd un soldat pierde pasul: se vede imediat și se strică estetica întregului. Îi încurcă și pe ceilalți. Așa și noi: am vrut să ținem pasul cu toate înnoirile. Eu spun adesea la sfințiri de biserici, de pildă, că socotesc o sfințire de biserică după restaurare și înfrumusețare ca o ținere a ritmului cu faptul că în comună se zidește o școală, un spital, se face un drum, se face un pod, se înnoiește cutare lucru. Cum ar arăta satul acela, în care biserica, ea singură, ar rămîne dărăpănată, ar rămîne neîngrijită?

Întregul nostru personal și-a dat silința să facă mereu cît se poate mai mult. Sumele acumulate s-au cheltuit așa cum trebuie, și acolo unde trebuie. S-a lucrat peste tot cu pricepere, cu entuziasm. N-a fost lăsat nimic, absolut nimic la întîmplare. Fiindcă știm toți că întîmplarea duce la întîmplare. Întîmplarea duce la anarhie. Lucrul pe care nu-l faci, nu se face singur. Și dacă nu-l faci tu, și lași

să-l facă altul, oricîte asigurări ți-ar da, îl face pe jumătate. Lucrul pe care îl faci tu, pe care știi bine cum să-l faci, acela fără îndoială se face bine. De aceea, zic, nu s-a lăsat nimic la întîmplare. Că au fost și lipsuri, au fost fără îndoială. Unde nu sînt? Sper că veți auzi aici și unele autocritici. Dacă e să încep eu cel dintîi cu autocritica, aș repeta ceea ce am spus mai înainte, că se putea face și mai mult. N-am fost prea aspru în luarea de măsuri și pedepse în problemele de disciplină preoțească. Duhul blîndeții devine uneori păcat și greșeală. Va fi vorba aici și de cîteva cazuri concrete de acestea. Poate că n-am urmărit întotdeauna cu cea mai mare atenție unele lucruri, contînd poate prea mult, ici colo, pe unele inițiative personale, care uneori s-au produs, alteori au rămas în uitare. Și mai sînt și altele. Din milostivire față de mine însumi, o să le mai trec sub tăcere! Și-apoi trebuie să vă mai las și dv. loc. Mai greu va fi însă cînd istoria, care nu trece nimic cu vederea, ne va judeca!

Aș vrea să atrag atenția istoriei să ne judece cu îngăduință, cu discernămînt și cu înțelepciune. Să știe că noi căutăm prin tot ceea ce facem să răspundem slujirii lui Dumnezeu și slujirii oamenilor din vremea noastră, cu mijloacele și potrivit nevoilor din vremea noastră. Răspunzînd slujirii oamenilor, trebuie să răspundem și slujirii societății. Să fim atenți la ce se întîmplă în lume. Să ne implicăm și noi în ceea ce se întîmplă în lume, întrucît ne privește și pe noi, ca oameni ce trăim în lume, care sînt problemele ei și comandamentele ei. De aceea ne identificăm și noi, clericii și credincioșii, în lupta pentru pace și în toate inițiativele care duc spre garantarea păcii și garantarea vieții, cum făceau de altfel și înaintașii noștri. Andrei Șaguna întotdeauna spunea: Fiți oameni ai vremii voastre. Răspundeți nevoii vremii voastre. Fiți atenți la ceea ce se întîmplă în vremea voastră. Degeaba sînteți niște teoreticieni care tratează frumos lucrurile abstracte. Dacă nu răspundeți la necesitățile vremii voastre, nu răspundeți cu adevărat misiunii voastre. Încadrați-vă în viața și nevoile epocii voastre. Așa a fost pe vremea lui, și el însuși nu a fost în privința aceasta un inovator absolut, fiindcă și el a urmat linia moșilor și strămoșilor noștri care au trăit aceeași viață cu poporul și care, împreună cu poporul, au apărat credința și ființa românească, de-a lungul atîtor veacuri de nenorociri, care au trecut peste noi și prin care a trecut poporul nostru. Așa s-au păstrat credința și tradițiile noastre chiar în mijlocul acelor veacuri de nenorociri. Cînd se retrăgeau bieții oameni la pădure, se retrăgea și preotul cu ei. Duceau cu ei veșminte, cărți, antimisuri, sfinte vase, ca să poată face slujbă oriunde ar fi fost, unde ar fi găsit un loc de adăpost, pînă cînd primejdia trecea. Noi trăim altfel de vremuri, în care astfel de amenințări au rămas de domeniul trecutului, dar datoria de a păstra credința și tradițiile rămîne datoria tuturor generațiilor.

Am căutat și căutăm să asigurăm liniștea sufletelor credincioșilor noștri, punîndu-le la dispoziție biserici și preoți, cărți bisericești, școli teologice care să asigure viitoarea generație de preoți. Grija noastră de căpetenie către aceasta s-a îndreptat. De aceea am zis că atrag atenția generațiilor viitoare să ne judece cu înțelepciune și cu discernămînt, fiindcă noi acestor lucruri căutăm să le răspundem, nevoilor credincioșilor, nevoilor poporului nostru și tuturor acțiunilor de progres și dezvoltare, pe toate liniile, care se întreprind în vremea noastră, în jurul și cu noi înșine. Căutăm cu toții, potrivit învățăturilor Sf. Scripturi, să fim cetățeni loiali ai Patriei noastre, așa cum ne învață Sf. Apostol Pavel și așa cum la fiecare Sf. Liturghie citim — sper că toți citim — acea rugăciune de taină care zice: „Încă ne rugăm pentru conducătorii noștri, ca în liniștea lor și noi pace să avem". Mulți n-o citesc, pentru că e o rugăciune de taină, nu se zice cu voce tare, dar e în rînduiala Liturghierului și trebuie să se citească întotdeauna de către preoți. Căutăm așadar să răspundem, să contribuim la mai binele societății și al oamenilor, să existăm în pace și în respect reciproc cu toți oamenii, cu Conducerea noastră și cu frații de alte credințe.

Nu avem a ne plînge. Ne bucurăm de toată libertatea de care avem nevoie. Ne bucurăm de libertatea de a ne restaura bisericile; acolo unde e nevoie am făcut biserici noi. Eu am sfințit numai în vara aceasta 3 biserici noi în eparhie, zidite din temelie. Ne bucurăm de libertatea de a avea școli teologice și nimeni nu se amestecă în programa noastră analitică. Pregătim la școlile noastre nu altceva decît preoți buni care să răspundă misiunii lor. Fiecare profesor este liber

să-şi desfăşoare întreaga capacitate şi să dăruiască studenţilor din ei înşişi, din experienţa lor, tot ceea ce ştiu, tot ceea ce vor ca studenţii să ştie şi să simtă, pentru ca să se poată pregăti pentru misiunea de preoţi. Eparhia noastră lucrează în bună înţelegere cu conducerea celor trei judeţe pe teritoriul cărora sîntem situaţi. Ţinem sub omoforul nostru în dreaptă credinţă şi ascultare cuviincioasă întreaga preoţime din Eparhie. De toiag nu ne-am prea folosit. Nici n-am dori. Ţinem credincioşii în iubire de Biserică şi în iubire faţă de Patrie. Sigur că avem a ne confrunta şi cu unele fenomene negative care ne privesc direct şi care ne privesc în mod special pe noi. Avem a ne confrunta cu sectele, cu prozelitismul agresiv al unora dintre ele, mai ales al celor neautorizate. În privinţa aceasta ne revine nouă, preoţilor, conducerea parohiilor, nu numai preoţilor ci şi consiliilor şi comitetelor parohiale, nu numai ierarhului ci şi consilierilor, nouă tuturor ne revine datoria de a întreprinde ca să stăvilim acest proces de depărtare de la Biserica noastră strămoşească.

Cu toate acestea, cu toate că acest fenomen există, după părerea mea nu trebuie să-l exagerăm. Nu înseamnă că trebuie să ne scădem trezvia, grija, nu înseamnă că nu trebuie să ne îndreptăm misiunea spre aceasta dar s-o facem cu pricepere, cu tact şi cu iubire creştină. Participarea la slujbe să fie normală. Înţelepciunea în rîndul credincioşilor noştri prevalează. Pescuitori în ape tulburi au existat şi în trecut, şi probabil vor exista întotdeauna, pentru că întotdeauna există pe lîngă minţile bune, şi minţi rătăcite şi înguste.

Zicem că acestea sînt fenomene care ne privesc în special pe noi, dar nu ne privesc numai pe noi. Ele privesc şi starea noastră de cetăţeni, starea noastră de patrioţi. La noi ortodoxia a fost „lege românească" dintotdeauna. Cine era ortodox, acela era şi român. Cine-şi pierdea Ortodoxia, acela îşi pierdea şi calitatea de român. După cum ştiţi cu toţii, în secolul al XVII-lea am trecut în Transilvania printr-o perioadă de intensă calvinizare. Şi nu e nici un secret că o parte din români, atraşi de privilegiile care li se ofereau, au trecut la calvinism. Dar eu mi-am pus întrebarea totdeauna: unde sînt aceşti români calvinizaţi? Cîţi români calvini avem noi astăzi în Transilvania? După ştiinţa mea nu există români calvini. Dar ce s-a întîmplat cu ei? Unde sînt toţi aceşti români calvini? Răspunsul e limpede: toţi s-au deznaţionalizat. Şi-au pierdut deci, pe lîngă calitatea de ortodocşi, şi calitatea de români. Lucrul acesta trebuie foarte bine ştiut de către toţi.

În îndeplinirea misiunii noastre sacerdotale, am căutat toţi, ierarh şi preoţi, să menţinem conştiinţa morală în viaţa credincioşilor noştri. Ne străduim să menţinem poporul nostru întru credinţă, să ajutăm conştiinţa morală să fie vie şi, mai ales, să fie o conştiinţă responsabilă. Ne străduim să menţinem „frica de Dumnezeu", cum se spune în poporul nostru. „Nu ţi-e teamă de Dumnezeu, că te bate Dumnezeu?" se zice adesea în popor. Aceasta nu e altceva decît un apel la conştiinţa morală. Acolo unde nu operează conştiinţa morală şi frica de Dumnezeu, operează legea. Şi e bine să opereze legea, fiindcă legea a fost şi ea rînduită de Dumnezeu. Acolo unde conştiinţa morală creştină e bine lucrată — ceea ce încercăm noi să facem cu credincioşii noştri — acolo are mai puţin de lucru legea. Acolo unde conştiinţa morală scade, trebuie să intervină legea. Am fost acum două luni într-o ţară nordică, în Finlanda. Ştiam de pe cînd eram elev că în ţările nordice, Suedia, Finlanda, Norvegia, ţăranii îşi lasă seara uneltele pe cîmp. Se duc acasă, şi a doua zi le găsesc acolo unde le-au lăsat. Aşa ştiam eu, aşa se vorbea pe cînd eram eu elev. I-am întrebat pe cei din ţările nordice: E tot aşa şi azi? Cam codindu-se, cam cu ruşine, au zis: Monsegniore, asta a fost odată. Acuma nu mai lasă nimeni nici uneltele în cîmp, nici ceva neînchis în curte. — De ce, domnilor? — Pentru că a scăzut conştiinţa morală creştină, pentru că societatea noastră s-a secularizat prea mult. Adică a devenit prea lumească. Din cauza aceasta nu mai operează ca înainte cinstea. De aceea, cînd nu operează conştiinţa morală, trebuie să opereze legea.

Sîntem aici între noi: cu conştiinţa creştină, uneori te mai aranjezi, o mai amîni, nădăjduieşti într-o iertare viitoare, mai laşi unele socoteli pentru întîlnirea cu Dumnezeu, gîndind că pînă atunci te mai îndrepţi, dar cu legea e mai greu. Citeam zilele trecute o întîmplare pe care o povesteşte istoricul bizantin Chalcocondilas din secolul al XIV-lea. Un negustor bogat a ajuns în Ţara Româ-

nească pe vremea lui Vlad Ţepeş. Avea cu el bani mulţi. A tras la un han. „Pune-mi paznici la uşă, la poartă, i-a cerut hangiului, fiindcă am o sumă mare de bani şi mă tem să nu fiu jefuit". Hangiul i-a spus: „Negustorule, ia punga şi du-te şi pune-o în mijlocul drumului, şi dacă mîine dimineaţă n-o găseşti acolo, eu te despăgubesc nu cu cît e în pungă, că nici nu vreau să-i număr, ci cu cît vrei dumneata, cu cît vei spune că ai avut". Şi negustorul şi-a găsit punga. Vedeţi, ţeapa domnitorului opera mai eficient în conştiinţă decît ţeapa Domnului nostru. Noi ar trebui însă să facem o astfel de educaţie morală preoţilor, viitorilor preoţi şi credincioşilor, ca să opereze în ei mai mult ţeapa Domnului din cer, decît legea!

Dar să ne întoarcem la rapoartele noastre de activitate, pe care desigur dv. le aşteptaţi cu interes. Aş vrea, introducînd rapoartele să punctez cîteva aspecte cunoscute, asupra cărora s-a lucrat, asupra cărora mai este încă de lucru. Aş vrea să vă informez că şi în anul acesta pregătirea misionar pastorală a preoţilor s-a făcut aşa cum am fost îndrumaţi de Sfîntul Sinod. Am organizat cursurile normale preoţeşti de împrospătare a cunoştinţelor şi metodelor misionare, care s-au ţinut o serie la Bucureşti şi o serie aici, preoţii cursanţi fiind împărţiţi între Bucureşti şi Sibiu. La noi au venit bucureştenii, de la noi au plecat la Bucureşti. În afară de aceasta, am organizat şi cursuri de scurtă durată, mai ales cu preoţii care sînt confruntaţi cu prozelitismul sectar. Am organizat aceste cursuri la mănăstirea Sîmbăta şi la schitul Păltiniş, din care tindem să facem un centru de educaţie a preoţilor. Locul este prielnic pentru meditaţie.

În legătură cu întărirea disciplinei, potrivit unei hotărîri a Sf. Sinod al Bisericii noastre Ortodoxe Române, s-au organizat pe tot cuprinsul ţării şedinţe de lucru, la care s-a prelucrat disciplina preoţilor. Toate au fost prezidate de ierarh personal. Aceasta a fost îndrumarea Sf. Sinod. Cuvîntarea pe care am ţinut-o în această sală preoţilor din prot. Sibiu, Mediaş şi Agnita va apărea în *Îndrumătorul* din anul 1988, dar pot să vă spun că ne-am ocupat de cîteva aspecte, care preocupă foarte mult Sf. Sinod, şi anume, aspecte care privesc fenomene negative din viaţa preoţilor, precum ar fi navetismul sau aşa-zisul navetism, pentru că navetism înseamnă să fii prezent la locul de muncă, noi avem însă preoţi care nu sînt navetişti, sînt pur şi simplu absenţi din parohie, apoi beţia, destrămarea familiilor, fenomene care se fac simţite pe ici pe colo. Am atras atenţia preoţilor care şi-au destrămat familiile, care au divorţat, care şi-au părăsit copiii, că vom fi obligaţi să-i scoatem din preoţie. Cum mai poate un astfel de preot săvîrşi taina cununiei? Avînd în faţă doi tineri care intră în viaţă, care se iubesc, care intră în viaţă cu speranţă, cu mare încredere, cum va putea acel preot să le spună: „Dragii mei, căutaţi şi păstraţi iubirea dintre voi, căutaţi să păstraţi buna înţelegere dintre voi, cînd mai apare una şi alta mai iertaţi-vă, mai înţelegeţi-vă, ajutaţi-vă unul pe altul, creşteţi-vă copiii cum trebuie! Cum va putea un preot cu familia distrusă să facă o astfel de catehizare celor doi tineri care se căsătoresc? Daţi-vă fiecare răspunsul. Şi încercaţi să gîndiţi dacă un asemenea om, chiar şi numai pentru acest motiv repet, chiar şi numai pentru acest motiv, dacă un asemenea om mai poate rămîne preot? El nu mai poate săvîrşi o taină cum trebuie. Taina nu e un act magic, pe care îl săvîrşeşti, spunînd doar nişte cuvinte magice.

Am pus accentul şi pe relaţiile dintre preoţii care slujesc la aceeaşi biserică şi care, în unele cazuri, nu reuşesc să menţină nu numai o atmosferă preoţească, dar nici măcar creştinească. Oameni care nu-şi vorbesc, care nu-şi dau sărutarea păcii la momentul prescris din Liturghier. Iarăşi vă întreb: mai pot asemenea oameni să rămînă preoţi? Atîta vreme cît ei nu pot săvîrşi un act prescris de Liturghier, chiar şi numai pentru acest motiv, mai pot rămîne preoţi? Am fi îndreptăţiţi să-i trecem în starea de laici.

Relaţiile cu credincioşii sînt o altă problemă pe care am analizat-o. Sînt preoţi care odată ce se văd ieşiţi de pe băncile Institutului, şi ajung preoţi în sat, şi văd că biserica este ceva mai înaltă printre celelalte case, înseamnă că şi ei trebuie să fie mai înalţi şi încep să se uite la credincioşi de sus, să le vorbească cu „mă" şi cu „fă", nici nu-i primesc în casă, stau de vorbă cu ei la uşă, sau în tindă, au devenit dintr-o dată *domni*, uitînd că trebuie să fie slujitori, că de aceea îi trimitem noi în parohii, să fie slujitori, nu domni şi stăpîni!

Avem preoţi care nu vor să trateze cu consiliile parohiale, nici nu vor să discute cu acei oameni, nu le dau nici o socoteală, nu le prezintă veniturile, cheltuielile, pur şi simplu îi dispreţuiesc, ca nişte domni. Avem preoţi care percep taxe. Noi îngăduim nişte taxe, cu aprobarea Sf. Sinod, stabilite de consiliul parohial, votate de Adunarea parohială. Acest lucru e în regulă, pentru că preotul de aici îşi încasează completarea la remuneraţie, dar e vorba de donaţii benevole. Dar avem şi preoţi care spun: Nu-ţi scot mortul din casă, pînă nu pui cinci sute jos. Vreau să mai aflu eu un singur caz ca acesta, şi vă declar aici, solemn, că a doua zi îl trimit în Consistoriul eparhial, şi nu pentru cinci sute, ci şi pentru cincizeci dacă cere. E altceva cînd credinciosul vine, cere chitanţă şi banul intră în bugetul parohiei, de unde parohia îşi face restaurările, îşi asigură întreţinerea bisericii, îşi plăteşte şi preotul, fără îndoială, dar toate acestea să se facă cu demnitate. Am ajuns să avem preoţi-perceptori, pur şi simplu. S-o spunem de-a dreptul. Preoţi care stau cu mîna întinsă. Dar n-o bagă în buzunar ca să dea şi ei ceva, cuiva! Preotul e plătit cu o remuneraţie egală cu a învăţătorului cel puţin, dacă nu a profesorului secundar. Nimeni nu e în situaţia de a cerşi cu nedemnitate!

Avem apoi preoţi care pur şi simplu cad sub incidenţa codului penal. Sf. Sinod a luat deja hotărîri în privinţa aceasta. Eu personal le socotesc bine venite. Deocamdată, preoţii respectivi nu vor mai putea rămîne în parohiile în care au fost. Transferarea vine din oficiu. Unor astfel de preoţi certaţi cu disciplina din orice domeniu, primul lucru care li se va aplica va fi retragerea contribuţiei de la stat. Nu vom putea să avem obrazul să protestăm, sau să cerem să se revină. Avem deja un caz. Vine cu întîmpinare, că la întîmpinări se pricep, cînd e treaz, dar fără nici un efect. Acum trebuie să-şi încaseze întreaga retribuţie din fonduri proprii, de la parohie. Şi nu-i uşor. Un preot din acesta care, dacă e aşa, e clar că nu are o bună reputaţie în parohie, şi dacă nu are o bună reputaţie în parohie, e clar că nu are veniturile pe care le are un preot cu reputaţie bună. E clar prin urmare că acesta nu-şi va putea face 10.000 lei pe an, în plus, pe care-i primea de la stat pînă atunci. Un asemenea preot nu are dreptul să primească nici din Fondul Central Misionar, nici din Fondurile eparhiale. Nu e moral să fie ajutat. Faptul că mai e lăsat la parohie e numai pentru a i se da ocazia să se reabiliteze. După aceea vom aprecia şi asupra retribuţiei.

I-am avertizat pe cei cîţiva în astfel de situaţii, să ştie că vor fi în pericolul de a nu-şi putea lua remuneraţia pe multe luni din an. Nu-i vom putea ajuta. Preotul, ori e preot întreg, ori nu e. Uneori e mai bine fără un astfel de preot. Mai ales că, v-am mai spus-o şi altădată, v-o spun şi acuma, nu există scrisoare care să vină de la credincioşi împotriva unui preot şi care să nu se încheie aşa: Dacă nu luaţi măsuri împotriva preotului cutare, trecem la sectari!

Măsura următoare va fi aceea de a-i trimite pe astfel de preoţi în judecata preoţilor. Deocamdată să ştiţi că la toţi cei certaţi cu disciplina le-am spus în conferinţă şi numele. I-am avertizat mai de mult, pentru că era hotărîre sinodală: Băgaţi de seamă că o să vă aducem în discuţia preoţilor, cu numele şi cu parohia. De data asta am făcut-o. Am de la unii din ei scrisori de regret, scrisori de îndreptare. Mă bucură lucrul acesta. Mă bucură foarte mult. Au început să se arate efectele. Dar cu cei care nu se vor îndrepta, ne vom ţine de cuvînt. Ne silesc la aceasta chiar credincioşii. Şi sectarii, care generalizează orice greşeală a preoţilor. Nu zic că l-au văzut pe părintele Gheorghe făcînd cutare lucru, ci zic: Ai văzut ce face popa? Pasul următor: Ai văzut ce fac popii? De la persoană trec la categorie. De la preot trec la toţi preoţii. Şi după aceea mai fac un pas: Ai văzut ce fac creştinii? Ai văzut ce face Biserica? Şi apoi mai fac un pas: Ai văzut ce face religia? Iată cum, de la un fapt mărunt, se generalizează pînă la implicaţia cea mai mare. Un astfel de preot nu se compromite deci numai pe sine. Compromite tagma, compromite Biserica, compromite creştinismul, compromite religia.

De aceea va trebui să luăm măsuri. Îi vom judeca în primul rînd prin preoţi. Îi vom trimite apoi în judecata Consistoriului şi, în cele din urmă, vom lua măsuri. Din fericire, şi acest lucru vi-l spun cu bucurie, cazurile acestea sînt foarte rare. Noi în eparhie nu ştiu dacă avem 1%. Dacă îi adunăm şi pe cei cu familiile destrămate, poate să mergem pînă la 2%. Nu e mult, dar e mult cînd te gîndeşti că n-ar trebui să fie nici unul.

Ce vreau să vă mai spun? Să vă spun că avem preoţi care realmente sînt foarte buni, care-şi cunosc misiunea, care-şi fac datoria şi faţă de Biserică, şi faţă de Patrie, şi faţă de credincioşi şi faţă de conştiinţa lor. Sînt buni familişti. Şi mai e ceva. Aş vrea să nuanţez acuzaţiile împotriva celor cu familiile destrămate. Nu întotdeauna sînt vinovaţi ei, preoţii. Uneori sînt părăsiţi de neveste. Ce să facă dacă i-au părăsit? Înseamnă că omul e vinovat? Noi vom analiza şi vom judeca cum trebuie, cu discernămînt astfel de cazuri. Cele la care mă refer eu ca la cazuri culpabile, sînt acelea în care vinovatul e preotul. Aceasta e ceea ce e de neconceput.

Am spus toate acestea fiindcă am considerat că Adunarea eparhială trebuie să fie informată despre aceste convorbiri pe care le-am avut cu absolut toţi preoţii din eparhie. M-am deplasat la Braşov pentru protopopiatele Braşov şi Sf. Gheorghe, la Făgăraş pentru Făgăraş şi Rupea şi aici pentru Sibiu, Agnita şi Mediaş. Toţi au fost avertizaţi.

Vreau să vă mai aduc la cunoştinţă că stăm foarte bine cu numărul de preoţi din Eparhie. Ieri am avut un Consiliu eparhial în care am făcut ultimele numiri. În urma acestor numiri mai avem în toată eparhia 5 parohii libere. Vă pot spune cu satisfacţie că bănuiesc că sîntem eparhia cu cel mai mic număr de parohii vacante din toată Patriarhia Română. În plus, aceste 5 parohii, libere şi cu cele care se vor vacanta prin decese sau prin pensionări, nu ne îngrijorează, fiindcă avem 25 de studenţi acum în Institutul teologic plus 22 de seminarişti la Cluj-Napoca, în pregătire. Deci avem aproape 50 de cadre în pregătire. Faţă de aceste 5 locuri libere pe care le avem acum şi faţă de cele care ar mai putea să se vacanteze, avem motive să fim mulţumiţi. Pe mine mă întreabă unii prin străinătate dacă aveţi 10 candidaţi pe un loc, de ce nu-i primiţi pe toţi? Le răspund: dacă am numai 5 parohii libere şi 60 de candidaţi, ce fac cu cei 50? Fac şomeri teologi? Nu se poate. Selecţionăm aşa cum trebuie, dar primim atîţia cîţi ne trebuie. S-a stabilit statistic să pierdem 2% pe an. Or, acest 2% se completează anual în toate şcolile teologice pe care le avem în ţară. Am sfinţit în anul acesta 3 biserici la Blăjel, la Podul Olt şi la Lădăuţi. Vi le dau cu numele ca să le ştiţi.

Iată şi alte informaţii: Am pedepsit în anul acesta 3 preoţi. Procesele pe care le-am avut la Consistoriu sînt 2, am avut 25 de anchete, cazuri grave 2. În general anchetele s-au soldat cu clasare. S-a dovedit — şi asta e un lucru bun — că multe reclamaţii sînt nedrepte, tendenţioase. Aş ruga mai ales pe d-nii deputaţi eparhiali laici, care au o influenţă pozitivă în rîndul credincioşilor din parohiile de unde vin, pe cît se poate să ne ajute să mai stăvilim cu reclamaţiile nedrepte. Fiecare a devenit un memorandist acum. Se apucă şi scrie, şi mai găseşte vreo 2—3 care abia citesc ceea ce a scris — fiindcă abia citesc şi eu — şi-şi pun acolo semnătura. Ba se mai duc unii şi spun: Ia semnează aici că cerem Mitropoliei să ne dea 10.000 lei ajutor. Şi acela semnează. Şi cînd colo e o reclamaţie că preotul a furat 10.000 lei. Merge ancheta şi se dovedeşte că banii sînt înregistraţi. Eu nu ştiu, dar poate că ar trebui o legislaţie, poate că şi este, împotriva reclamaţilor acestora care scriu degeaba, care pun oamenii pe drumuri, care provoacă cheltuieli şi care pătează onoarea altora pe gratis.

Mănăstirea Sîmbăta, condusă de părintele arhimandrit Veniamin, îşi face datoria foarte frumos. O problemă asupra căreia aş dori ca la sfîrşit să vă spuneţi cuvîntul, măcar aceia dintre dv. care sînteţi mai în problemă, care sînteţi jurişti, poate că ne veţi putea da un sfat, fiindcă eu am de gînd să pun problema în următoarea şedinţă a Sf. Sinod, e aceea a caselor parohiale. Noi avem case parohiale. Dar nu ştiu de ce preoţii nu se gîndesc la vreme să-şi cumpere — bani au, slavă Domnului — şi o casă personală, fiindcă ajung de ies la pensie, sau trec la cele veşnice şi le rămîne familia, şi ne blochează casele parohiale. Casa parohială e casă de serviciu. Mi s-a spus că astfel de case la stat se dau cu contract pe durata contractului de muncă. Deci va trebui să vedem ce e de făcut şi la noi. Avem deja parohii unde nominal avem casă parohială, dar în fapt nu avem, fiindcă e ocupată fie de preotul pensionar, fie de familia preotului pensionar. Va trebui să avertizăm pe toţi preoţii să-şi reglementeze această problemă şi pentru ei, şi pentru familie. Fiindcă altfel situaţia

nu e echitabilă pentru preotul tînăr care vine din Institut, pe care noi îl trimitem fără să-l întrebăm, sau, oricum, se duce unde e o parohie liberă, dar mergînd nu găsește casă, deși avem acolo o casă de serviciu.

Eu sînt foate atent cu preoții care ies la pensie și cu familiile lor și aș dori să-i satisfac pe toți. Nici n-am vrut să aud de cererea a doi preoți din Brașov ca să scoatem pe o preoteasă dintr-o cameră din casa parohială. Eu înțeleg să fiu cu mare atenție, cu prețuire față de oamenii care au desfășurat o viață întreagă activitate în slujba Bisericii, dar aș dori ca și ei să înțeleagă din vreme că trebuie totuși să-și pregătească o locuință, dacă atîta vreme cît au fost în funcție au folosit o casă de serviciu. În privința aceasta aștept și din partea dv. cîteva sugestii.

Am împărțit fiecărui consilier cîte o zonă din eparhie, așa încît acolo unde nu pot eu ajunge, să poată merge cîte o săptămînă sau măcar trei zile pe lună, și rezultatul este foarte bun. Mi se aduc referate cu observații, cu propuneri și aș vrea să remarc cu această ocazie, contribuția cu totul deosebită a părintelui consilier Gh. Papuc.

Sectorul cultural a scos în anul acesta 5 titluri de cărți și anume: „Lupta împotriva deznaționalizării românilor din Transilvania în timpul dualismului austro ungar, în vremea lui Miron Romanul (1874—1898)"; „Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867—1918)"; „Contribuții istorice privind perioada 1918—1939"; „Maica Domnului în 40 de ipostaze"; „Rugăciuni și învățături de credință ortodoxă". Ne-am adus aceste cărți și frumoase venituri bănești. Avem foarte multe scrisori de la cititori cu privire la „Telegraful român", condus de pr. Dumitru Abrudan. Părintele Abrudan e ajutat de secretarul de redacție, părintele Teodor Damian și de corectorii pr. Constantinescu și d-na Olteanu. „Mitropolia Ardealului" a ajuns la nr. 4 din cele 6 anuale, dar sînt informat că și celelalte 2 sînt gata. Pr. prof. Ioan Ică se ocupă frumos de redacție. Nu știu dacă vă mai aduceți aminte că în trecut, cînd primeam revista pe august, de pildă, și ne uitam la ea, era august dar din anul precedent! Acum revista e aproape la zi. *„Îndrumătorul"* nu mai vorbesc, iese nu la sfîrșitul anului, ci la începutul anului, în așa fel încît calendarul și tot ce mai este în el, nu mai sînt lucruri de arhivă. De *Îndrumător* se ocupă părintele cons. Gh. Papuc. Anul ce vine veți găsi un *Îndrumător* ceva mai deosebit, după părerea mea mai bun, fiindcă încearcă să răspundă și exigențelor vechiului calendar al lui Șaguna, și exigențelor moderne, contemporane. Avem un Calendar bisericesc și patriotic, dar veți găsi acolo și multe lucruri care se pot citi în tot cursul anului. Poate că nu veți mai găsi atît de multă teologie grea, care este repartizată acum revistelor teologice propriu-zise, destinate preoților și teologilor, dar veți găsi lucruri utile și de zidire sufletească. *Îndrumătorul* pentru anul viitor e gata. În foarte scurt timp va și intra sub tipar.

Calendarul pe anul viitor nu numai că e gata, ci e deja trimis, distribuit în eparhie, pentru care trebuie să fim mulțumitori părintelui consilier Papuc care s-a ocupat de el, părintele Ezechil Oancea din sectorul tipografiei noastre, care nu numai cu calendarul, ci cu toate publicațiile noastre este mai mult decît atent și, odată cu dînșii, mulțumim și tuturor lucrătorilor din tipografia noastră. Avem situații complete referitoare la tiraje, referitoare la numărul de cărți, referitoare la tot ce se face în tipografie. Nu vreau să vă mai obosesc memoria cu ele. Poate că la sectorul respectiv vi se vor da toate acestea pe larg. Avem deja planul editorial pe anul viitor aprobat. Trebuie doar ca cei care au de lucru să înceapă să lucreze. Stăm bine cu mașinile, stăm bine cu personalul, stăm bine cu hîrtia. Nu avem a ne plînge cu nimic. În legătură cu școlile teologice aș avea o rugăminte către părinții protopopi. Să fie foarte atenți și să ne dea concursul la selecționarea unor buni candidați, mai ales pentru Seminarii, iar pentru Institut să fie atenți mai ales cu cei care vin cu liceul, pentru că pe cei care vin cu Seminarul, pe aceia îi cunoaștem noi și ne luăm recomandările de la Seminar, dar acelora care vin pentru Seminar și pentru Institut din licee, pentru ei să avem fișe mai complete, mai ales referitoare la vocație, la buna purtare, ca să recoltăm preoți care să nu fie preoți-problemă după aceea, să nu ajungă la preoție unii care să ne dea apoi de lucru. Pentru că sub raportul celălalt, al pregătirii, aici profesorii vor decide dacă e bun sau nu e bun.

Examenul va decide. Dar cu privire la buna lor purtare și dacă, vorba românului, calcă a popă, dacă are vocație preoțească, în privința aceasta aș ruga pe părintele consilier Papuc să înceapă investigații din vreme și să convingă pe părinții protopopi, pe părinții parohi, să ne dea relații exacte și responsabile asupra celor care se prezintă la examenul de admitere la Seminar sau la Institut.

Participarea la conferințe e în general bună. Pentru cei care lipsesc nemotivat, lipsă care înseamnă lipsă de atenție față de ceilalți preoți care participă, lipsă de atenție față de Sf. Sinod care a rînduit Conferințele, dacă n-o înțeleg cu buna, o să-i facem să înțeleagă cu reaua, adică n-o să-i batem, deși pe timpul lui Șaguna se mai bătea încă, noi n-o să-i batem, dar o să le reținem din retribuție, fiindcă nu găsim deocamdată alte metode.

Revizorii contabili și-au făcut datoria și cred, sper, că și-au îmbunătățit munca, investigînd absolut toate domeniile economice care se implică în viața unei parohii. Absolut toate. Rog ca așa cum și-au făcut datoria pînă acum, s-o continue și să fie îndeosebi atenți la problema lumînărilor, la modul cum se gestionează lumînările, la modul cum se gestionează rămășițele, care trebuie aduse tot la noi, și la modul cum se aprovizionează și de unde se aprovizionează preoții cu lumînări, pentru că există o rînduială a Sf. Sinod care ne lasă nouă monopolul lumînărilor. Credincioșii pot să-și ia lumînări de unde vor, dar preoții trebuie să-și ia lumînări din fabricile noastre pentru că, dacă avem atîtea biserici de reparat, atîtea ajutoare de acordat, banii aceștia trebuie să-i scoatem de undeva. Iată, statul a fost foarte binevoitor și ne-a dat voie să avem fabricile noastre de lumînări. Ne descurcăm și cu parafina. Ni s-a dat să avem tipografii, ni s-a dat voie deci să avem propria noastră economie din care să ne putem descurca la reparații de case parohiale și de biserici. Avem și aici în Sibiu un număr de chiriași, care mai mult cer decît dau, dar noi sîntem obligați, prin lege să le facem reparațiile necesare la case.

Cred că s-a îmbunătățit și activitatea predicatorială. Cei care merg pe teren, din partea eparhiei, se interesează în mod deosebit și de activitatea predicatorială a preoților și de activitatea lor catehetică. În privința aceasta aș vrea să spun că, dacă nu se face, fie predică, fie cateheză, în cadrul unei vecernii cu copii, cu bătrîni, căci nu facem nici o deosebire, dacă acest lucru nu se face, vă rog să luați notă și să știți că le-am spus-o și preoților: nu e nimeni vinovat în afara noastră! Noi sîntem vinovați. Noi, preoții, preoții cei care nu fac, fiindcă nimeni nu-i oprește. Nimeni nu-l oprește pe preot să predice în biserică. Dacă nu predică, înseamnă că el este vinovat, și acesta este un lucru foarte trist. Înseamnă că face alte lucruri, și nu-și lasă timp ca să-și pregătească predica așa cum trebuie.

Am fost și cred că sîntem la înălțime cu grija față de obiectele de patrimoniu. De acest sector ca și de întregul sector cultural se ocupă cu competență părintele Consilier Gh. Papuc. Poartă de grijă și de reviste și de *Îndrumător*, și de cursurile preoțești, și de conferințe preoțești. Activitatea sa merită o menționare specială, odată cu felicitările și mulțumirile noastre. Sîntem în continuare cu atenție față de monumentele istorice, în special față de biserici. Am spus și ieri la Consiliu, dacă e vorba de o biserică monument istoric, nu preget a da oricîți bani din partea eparhiei, numai ca biserica să fie restaurată. Pentru aceasta trebuie să aducem mulțumiri deosebite și P. F. Patriarh Teoctist și colaboratorilor săi din Permanența Patriarhiei, fiindcă ne-a trimis anul acesta o subvenție de 825.000 lei, ceea ce e o sumă mare. Nu știu dacă Mitropolia Ardealului a mai dobîndit cîndva o subvenție atît de mare. Am primit de la Fondul Central Misionar 1.200.000 lei pentru parohiile deficitare din anumite sectoare ale eparhiei, unde preoții nu-și pot realiza remunerația din parohie, din cauza numărului foarte mic de credincioși. Țin să vă spun că în momentul cînd am venit eu aici, în 1982, subvenția de la Patriarhie era de 400.000 lei. Am mai primit o subvenție tot la cererea mea, pentru „Telegraful român" în valoare de 173.000 lei. Vom face o scrisoare specială de mulțumire P. F. Patriarh Teoctist.

Atrag atenția Sectorului economic și Contabilității ca aceste sume să fie cheltuite exact în scopul pentru care au fost aprobate.

Am cerut pentru restaurare de biserici, acolo să meargă. Am cerut pentru întregiri de retribuții, acolo să meargă.

Librăria ne-a adus în anul acesta o contribuţie din partea credincioşilor destul de însemnată. Librăria reflectă activitatea Tipografiei, dar şi vînzarea materialelor aduse de la Bucureşti. Ne va trebui o nouă vînzătoare care să fie tot atît de pregătită şi de pricepută în distribuirea materialelor ca şi D-ra Stana care s-a pensionat şi căreia îi aducem mulţumiri.

Ţin să vă spun că lucrările pe care le-am intreprins în jurul bisericii Sf. Nicolae din Schei s-au terminat. Am reparat 9 case care erau aproape dărîmate. Le-am refăcut din temelie. Sînt gata. Au fost recepţionate, şi Dl. Director Vasile Oltean împreună cu pr. protopop V. Prodea vor începe să le mobileze pe fiecare cu obiecte de patrimoniu, cu obiecte care să ne amintească pe toţi cei care au trecut pe la Şcoala din Schei, pe la biserica din Schei, şi care au lăsat amintiri frumoase, amintiri istorice, amintiri culturale, amintiri de slujire a Bisericii şi poporului nostru. Eu consider că realizarea aceasta de la biserica din Schei Braşov este una din marile noastre realizări. De altfel, am atras atenţia despre această situaţie din primul an cînd am venit la Sibiu, văzînd în ce nenorocire se aflau, oferind un peisaj supărător vizitatorilor atît de numeroşi ai primei şcoli româneşti. Am luat măsuri şi pentru organizarea curţii. Vom face alei frumoase, cu arbuşti, în aşa fel încît întregul complex să devină un loc plăcut atît pentru localnici, cît şi pentru turişti. Scheiul este trecut printre obiectivele Oficiului Naţional de Turism, aşa încît acolo vine foarte multă lume, delegaţi străini, delegaţii guvernamentale, şcolari români, militari etc. Prima şcoală românească va avea de acum încolo şi aceste 9 case în plus. Aştept mult de la Dl. director V. Olteanu şi de la pr. protopop Prodea şi colaboratorii lor.

Vreau să fac o menţiune specială în legătură cu privire la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. Îşi desfăşoară activitatea frumos. A titularizat noi profesori şi, în legătură cu doctoratul pe care l-am adus şi la Sibiu, ţin să vă spun că am avut anul acesta prima roadă, adică am prezidat primul examen de admisibilitate al unui candidat pregătit la Sibiu. A fost o roadă bună, cu care ne mîndrim. Candidatul a reuşit cu media 10, el fiind dl. Ioan I. Ică, fiul profesorului nostru Ioan Ică. Are de altfel 10 pe toată linia, în cursul anilor de studii. Va trebui să-i facem o recomandare la Bucureşti pentru trimiterea la specializare în străinătate, iar pînă atunci vom avea grijă să-l utilizăm în învăţămîntul nostru universitar din Sibiu. Deci Institutul se validează ca o instituţie de învăţămînt serios, care ne dă rezultate foarte bune. Sînt convins că profesorii vor desfăşura şi de acum încolo o activitate la fel de rodnică. Avem 260 de studenţi la ora de faţă, plus 13 doctoranzi, dintre care ai Eparhiei Sibiului sînt: 25 la cursurile pentru licenţă şi 4 doctoranzi. La Seminarul din Cluj-Napoca avem 22 de elevi ai Eparhiei noastre. Avem de asemenea 4 studenţi în străinătate: pe pr. Bunea Victor, la Viena, pe pr. Chifăr Nicolae în R.F.G. pregătindu-şi doctoratul, pe dl. Jata Ioan în S.U.A. unde-şi pregăteşte de asemenea doctoratul şi pe vicarul nostru, pr. arhim. Dionisie Dan care se află la Bossey, la Institutul ecumenic, pentru desăvîrşirea limbii a cunoştinţelor şi a informaţiilor ecumenice.

Despre sectorul economic ar fi foarte multe de spus. Voi trece în revistă pe scurt unele activităţi, menţionînd în primul rînd incinta care se conturează din nou în jurul bisericuţei de la mănăstirea Sîmbăta. Sîntem sub acoperiş. Avem toate premizele să sperăm că lucrarea se va termina cît de repede. Partea dinspre nord e gata; la partea dinspre sud se termină acoperişul din ţiglă. Pr. Dionisie Dan, pe care l-am însărcinat cu supravegherea directă a lucrărilor, după ce a plecat la Bossey a lăsat lucrarea în mîinile pr. inspector Bar, care dovedeşte o neaşteptată vocaţie de constructor. Vom concentra acolo bunuri de patrimoniu, vom organiza o bibliotecă, o şcoală de pictură, de icoane pe sticlă, cu pictori monahi, vom oferi posibilităţi de cercetare doctoranzilor, în aşa fel încît vom face din Sîmbăta nu numai un mare centru românesc de cultură şi spiritualitate, ci şi un centru de nivel european.

Ţin să vă spun că am avut o bucurie la Păltiniş: ne-a ars o magazie veche şi insalubră. Bucuria e că sîntem deja sub acoperiş cu o casă foarte frumoasă în locul şi pe temeliile ei rămase în picioare. Am refăcut adică magazia de la parter, iar mansarda am făcut-o locuibilă, refăcînd-o ceva mai frumos decît

fusese înainte. Ne aflăm sub acoperiş. Am dărîmat şi o spălătorie arsă pe jumătate şi în locul ei am făcut o magazie, o altă spălătorie şi un garaj, într-un stil frumos, obţinîndu-se şi la Păltiniş o incintă foarte frumoasă.

Am dus lumină la grajdurile de acolo, fiindcă nu aveam. Întreprinderea de iluminat din Sibiu ne-a ajutat să facem un iluminat frumos în curte, sus la Schit casa înnoită complet e gata. Biserica schitului, după cum ştiţi, e restaurată, pictată din nou de noi. Avem şi un călugăr acolo de pază, aşa încît lucrurile merg bine.

Pr. consilier economic Mitea se ocupă în mod special de Păltiniş. Şi-a luat angajamentul că pînă la o dată şi mai repede decît cea pe care a scris-o el pe hîrtie, îşi va da silinţa să termine toate lucrările încă în anul acesta!

Am rugat pe pr. vicar Dionisie să pună în discuţie toate instrucţiunile care au venit cu privire la economia de gaz şi curent. Am instituit o comisie care a şi luat măsurile de cuviinţă, a procedat la unele comasări de birouri, am procedat la schimbarea orelor de serviciu, în aşa fel încît să consumăm cît mai puţină lumină şi cît mai puţin combustibil de orice fel. Sperăm, şi pr. Mitea este personal răspunzător — aşa cum spune legea, şi legea creează acum răspunderi personale — ca să ne încadrăm bine în consumurile aprobate. Pr. Mitea este autorizat de mine să ia toate măsurile acolo unde este nevoie de intrare în rînduială.

Via de la Sărăcsău ne-a dat anul acesta prima recoltă. Nu e atît de mare pe cît ne aşteptam noi, dar pentru prima recoltă e destul de bună. S-au luat măsuri pentru ca şi hectarul care a rămas neplantat să fie plantat de urgenţă.

Atelierul nostru de lumînări lucrează bine. Pînă acum ne descurcăm cu parafina şi cu înlocuitorii. Avem acolo 8 muncitori. Dacă sînt de ajuns e bine, dacă e nevoie avem resurse să înmulţim numărul muncitorilor pentru că este una din sursele noastre financiare cu care construim, cu care răspundem nevoilor de restaurări de monumente şi nevoilor preoţilor care într-adevăr — sînt şi din aceştia — care nu au resurse suficiente de trai.

Tipografia şi-a lărgit foarte mult secţiile. Tot ceea ce era înainte prin curte locuinţe particulare, acum s-au transformat în tipografie. Am spart uşi şi în spaţiul unde locuiau nişte chiriaşi şi am făcut acolo o secţie de legătorie. Tipografia de azi poate rivaliza cu orice altă tipografie bisericească din ţară, ca să nu zic mai mult. Funcţionează — şi o să vă miraţi cînd o să vă spun, după numărul de lucrări, de lucrări pe care le scoate — funcţionează numai cu 12 lucrători, deşi l-am autorizat pe părintele Ezechil Oancea să angajeze cîţi are nevoie. Cucernicia Sa a planificat în aşa fel munca încît a dat fiecăruia responsabilităţi precise încît poate lucra şi lucrează foarte bine cu 12 lucrători. Avem maşini moderne aduse acum din Germania şi putem tipări lucrări pe care altădată nu le puteam tipări şi trebuia să ne adresăm Întreprinderii Poligrafice din Sibiu. Soldul cu care am intrat la începutul anului a rămas şi la sfîrşitul anului, astfel că cheltuielile au fost acoperite cu veniturile realizate în anul raportat. Cei care ştiţi gîndi cît de cît economic, veţi înţelege că e ca şi cum anul acesta n-am fi cheltuit nimic. Am cheltuit foarte mult, dar veniturile au fost foarte bune, bine rînduite, aşa încît ieşim cu soldurile cu care am intrat. Cifrele vorbesc de la sine. Trebuie să fim mulţumitori pentru aceasta tipografiei, fabricii de lumînări, consilierilor, conducătorilor tipografiei şi fabricii de lumînări, muncitorilor, tot aşa trebuie să fim mulţumitori şi contribuţiilor care ne-au venit din partea credincioşilor.

Aş vrea să aduc un cuvînt de preţuire pentru felul cum şi-a desfăşurat munca dl. contabil şef Eneotescu, împreună cu tot colectivul serviciului economic.

În sectorul juridic n-am avut anul acesta decît 9 procese, în general procese legate de locuinţe. N-am avut procese de imputaţii, nici încălcări grave ale disciplinei financiare.

Serviciul personal, serviciul inspectorilor, serviciul pensiilor condus de pr. Bar este, în ciuda faptului că dînsul este foarte angajat cu lucrările de la Mănăstirea Sîmbăta, cu delegaţie specială din partea mea, totuşi este la zi cu anchetele, inspecţiile şi cu scrisorile şi sesizările venite din Eparhie.

Casa noastră de odihnă de la Păltiniş care în 1980, 81, 82 ne aducea anual cîte 30—40.000 lei pe an, în anul acesta ne-a adus pînă acum 109.000 lei. Casa de

la Bazna care ne aducea în trecut anual cîte 10—20.000, anul acesta ne-a adus pînă acuma 46.000. Vi le spun acestea, pentru ca să vă dați seama că, cu cît este mai exigent controlul, cu atît rezultatele sînt mai bune. Avem de altfel și administratori noi în ambele locuri. Se cunoaște! Numai să țină! Eu sînt absolut sigur că se încasau și înainte tot atîția bani, dar nu intrau în casa Mitropoliei, ci în buzunarele administratorilor. A sporit exigența, am adus oameni mai conștiincioși, și iată că și de acolo au sporit veniturile. La casa pe care o avem la Predeal la ora de față nu mai e nimic de plată, pentru că maica ce se află acolo e pensionară și face serviciul în mod absolut gratuit. Aș propune să-i acordăm o primă de 2000 de lei la sfîrșitul anului.

Secretariatul condus de părintele Galea, expediția, biblioteca, arhiva, dactilografele, cu tot ce se lucrează în cadrul secretariatului, și-a desfășurat, după părerea mea, bine activitatea în anul care a trecut. Eu consider că toți colaboratorii și-au făcut datoria în toate sectoarele pe care le-am menționat și în cele pe care le voi fi uitat. Sigur că dv. aveți dreptul să mergeți și la mai multe amănunte, și să ne dați sugestii, și să ne criticați pe acolo pe unde s-ar fi putut face mai mult. Am căutat să facem totul legal. Așa am procedat și cu numirile și transferările. Activitatea în acest sector bisericesc a pr. cons. Sămărghițan merită o apreciere deosebită, pentru corectitudine și promptitudine. Aș vrea să mulțumesc și părinților Liviu Moisiu și Cornel Ganea de la sectorul bisericesc, părintelui Ezechil Oancea, pr. Vartolomeu Constantinescu, d-nei Ghișoiu, pr. Vasile Ghișoiu, d-nei Mariana Olteanu, pr. Teodor Damian, pr. Gheorghe Tohăneanu și d-rei Carmencita Tohăneanu, d-nei Ana Țoghe, pr. Cornel Voinea, pr. Petre Olteanu, diac. Valentin Sicoe, dl. ing. Pătroiu și d-lui Sabău de la Serviciul Tehnic, d-lor revizori contabili Cismaș, Forsea și Drăgoi și d-nei M. Petian de la Secretariat. Va trebui, la sectorul economic, să mai angajăm un electrician și un instalator, în așa fel încît să ne acoperim toate sectoarele care cer specialiști. La contabilitate se cuvin mulțumiri d-lui contabil șef Eneotescu, d-nei Voicu, d-nei Sămărghițan, d-lui Emil Alămorean, consilierului și magazionerului. La personal, pr. Romulus Bar. La C.A.R. — pr. Liviu Opriș și pr. Adrian Fetea. În legătură cu C.A.R.-ul aș vrea să vă spun că s-au distribuit în 1987 ajutoare de 3 milioane de lei la preoți. Deci e și acesta un ajutor care se dă preoților și deci și C.A.R.-ul a desfășurat o activitate rodnică sub îndrumarea pr. vicar onorific Traian Belașcu. Felicitări C.A.R. pentru asistența pe care o dă preoților. Țin să vă spun că la insistența pr. T. Belașcu Sf. Sinod a aprobat mărirea cuantumului de ajutoare care se pot da preoților. În afară de împrumuturi, C.A.R.-ul a dat și ajutoare în valoare de 140.000 lei.

Gospodăria de la Țiglari este bună. În ciuda faptului că este o fluctuație foarte mare de materiale în ambele sensuri, totuși se ține frumos rînduiala. Împărțim gospodăria cu părintele Rector C. Voicu, pentru nevoile Institutului Teologic, și colaborarea dintre noi este foarte bună.

Preoții de la catedrală, — 3 preoți și un ecleziarh — părinții Bota, Boțocan, Rusu și Munthiu, și doi cîntăreți, diaconul Băcilă și ierom. Gherontie își fac datoria la toate slujbele. La catedrală se țin predici regulat. Cînd e mitropolitul prezent, vorbește el, cînd nu e mitropolitul vorbește preotul care e de rînd. Aș vrea să aduc aici un cuvînt special de mulțumire părinților profesori de la Institutul Teologic, unor părinți pensionari care sînt nelipsiți de la slujbele din catedrală și care de asemenea sînt prezenți nu numai la soboare, la slujbe, ci sînt și predicatorii de valoare ai catedralei. N-aș vrea să uit să spun un cuvînt de mulțumire și apreciere pentru pr. vicar arhim. Dionisie Dan. Mi-a fost mîna dreaptă în toate. Aș dori să i se comunice aceste mulțumiri la Bossey, în Elveția, unde l-am trimis să se mai școlească și să mai vadă și altă lume pentru a-și îmbogăți experiența.

Mitropolitul, din cînd în cînd, a trebuit să mai lipsească, trimis peste hotare în interesul Bisericii. Nu voi menționa locurile, nu pentru că sînt prea multe, ci pentru că nu mai e timp, dar voi spune doar atît că, printre vizitele importante pe care le-am făcut, am făcut una și la Washington și la New York, în fruntea unei delegații a cultelor din România, prilej cu care am contactat administrația americană, Departamentul de Stat, personalități din Congres și din Senat

şi am făcut prezentări asupra felului cum se desfăşoară viaţa religioasă din ţara noastră. Am făcut o a doua vizită în S.U.A., de data aceasta ca membru în Comitetul Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care a avut o sesiune în oraşul Atlanta din sudul S.U.A. Înainte de aceasta am fost invitat special la Washington, într-o mică grupă de vizitatori la Bisericile negre din capitala U.S.A. În legătură cu aceasta, chiar cu riscul de a prelungi puţin cuvîntarea mea, aş vrea să vă spun un lucru pe care poate nu vi-l imaginaţi. Am văzut cu ochii mei în Washington, într-o ţară ca S.U.A. şi într-o capitală a S.U.A., 20.000 de locuitori fără locuinţe, în majoritate negri. Poate nici nu înţelegeţi ce înseamnă aceasta: 20.000 de persoane care nu au unde să se culce noaptea, deci care locuiesc pe stradă. Nu mi-am imaginat că aşa ceva poate exista. Am fost duşi şi la clădirile semi-părăsite, foste şcoli sau cazarme, unde îi duc noaptea şi îi culcă aşa unii peste alţii. Începînd de la 7 seara apar în faţa acestor locuinţe, păzite de poliţişti negri, aleşi să fie foarte înalţi, puternici şi înarmaţi cu bastoane de cauciuc. Li se dă voie acestor paria să intre la ora 8 seara fix. Nu mai înainte. La 7 dimineaţa, tot cu bastoanele de cauciuc, îi scoală şi îi dau afară. După ora 7 dimineaţa nu mai rămîne nimeni înăuntru, ca nu cumva să creadă vreunul că are locuinţă acolo. Aşadar 20.000 numai în Washington. Nu mi-a venit să cred. Am fost chemat după aceea la o conferinţă de presă la „Casa presei" în Washinton, unde au venit o mulţime de ziarişti. Pe lîngă întrebările care ni s-au pus în legătură cu libertăţile din ţările noastre, la urmă ne-au invitat şi pe noi să le punem întrebări. Ce impresie ne-a făcut vizita la Washington? Eu le-am spus: d-lor, nu este pentru prima oară cînd vin la Washington. Nici nu ştiu de cîte ori am mai fost. Întotdeauna am fost bine primit, de oameni spălaţi, bine îmbrăcaţi, culţi, dus în case foarte elegante, am fost la Departamentul de Stat, la Congres, am văzut peste tot şi albi şi negri, oameni civilizaţi, dar niciodată n-am văzut ce am văzut acum, pentru că n-am trecut de o anumită linie imaginară care înconjoară administraţia. Acum am trecut şi am văzut că acolo locuieşte marea masă de 80% din locuitorii Washingtonului, negri, din care 20.000 fără locuinţă. Întrebarea mea este: cum e posibil ca în capitala cu un standard economic atît de ridicat, precum se pretinde şi este desigur, să existe 20.000 de oameni fără locuinţe? Şi de ce de ei au milă doar Bisericile? Fiindcă într-adevăr întreaga asistenţă socială faţă de aceşti „fără locuinţe" e lăsată pe seama bisericilor. Am aflat că în toată America ar fi de toţi vreo trei milioane. Cînd am fost la Detroit, am aflat că şi acolo sînt vreo 20.000!

În timpul lucrărilor Comitetului executiv din oraşul Atlanta, unde primarul e negru — fost ambasador al S.U.A. la O.N.U., Dl. Andrew Young, ne-a spus că are şi el 10.000 de oameni fără locuinţe. I-am zis: bine, dar dv. sînteţi negru. Aceştia sînt ca şi dv. De ce nu luaţi măsuri ca să rezolvaţi problema aceasta socialmente, politicalmente, că mijloace, slavă Domnului, aveţi. Văd că zidiţi mereu blocuri, construiţi mereu şosele, construiţi de toate. De ce lăsaţi pe nenorociţii aceştia în seama Bisericilor, care nu sînt prea bogate. A răspuns că oamenii sînt liberi, dacă nu au case, sau nu vor să aibă, să nu aibă! Vă las să judecaţi singuri răspunsul!

Am vrut să vă spun lucrurile acestea, pentru că m-au şocat foarte mult. Am hotărît la Atlanta să organizăm peste 2 ani o mare Conferinţă mondială cu titlul: *„Dreptate, pace şi integritatea creaţiei"*. Ameninţarea cu războiul atomic, inegalităţile economico-sociale, poluarea din cauza uzinelor atomice, din cauza ploilor acide, poluarea apelor, poluarea pădurilor ş.a.m.d., vor fi în atenţia acestei Conferinţe, în afară de faptul că va fi în atenţia ei problema dreptăţii şi a echităţii sociale.

Tot în anul viitor se va organiza la Basel, în Elveţia, o conferinţă cu tema: *„Pace prin dreptate"*.

După cum vedeţi, atît la nivel mondial, cît şi la nivel european, ceea ce altădată era numai o preocupare a noastră, a celor din ţările socialiste, acum preocupă toată lumea. Toţi şi-au dat seama că nu se poate fără pace, că pericolul e atît de mare încît Bisericile trebuie şi ele să ia în mînă această problemă a păcii şi să facă tot ce pot, în rîndul credincioşilor şi în rîndul conducătorilor de popoare, să-i convingă că trebuie să lupte pentru pace, să facă tot ce trebuie pentru pace.

Am zis că voi mai pomeni de o vizită. Am făcut-o cu părintele Rector C. Voicu şi cu alţi doi reprezentanţi de la Bucureşti, la Constantinopol, fiind invitaţi de o Societate internaţională de istorie care se ocupă de sinoadele ecumenice, societate cu sediul la Augsburg, în R.F.G. Ei au organizat un Congres de istorie la Constantinopol, împreună cu Patriarhia ecumenică. Părintele Voicu a ţinut un refrat despre „Teologia icoanelor după Sf. Ioan Damaschin", iar eu am vorbit despre „Teologia icoanelor pe sticlă din Transilvania", cu diapozitive. În sfîrşit, ultimul lucru la care mă voi referi va fi vizita P. F. Părinte Teoctist în Austria, la care am luat şi eu parte, vizită care s-a soldat cu succese remarcabile. Primirea a fost la niveluri din cele mai înalte, la sediul Naţiunilor Unite din Viena, la primarul Vienei, la primul ministru, la preşedintele Republicii, la Ministrul Educaţiei, la Ministrul Cultelor, la toate Bisericile locale din Viena şi din Salzburg, la Bisericile ortodoxe care au sediul acolo, la cele două cimitire româneşti din Austria, unde sînt eroi căzuţi încă în primul război mondial, unde am făcut şi parastase, şi unde au participat autorităţile locale şi şcolile din localităţile respective. S-a dat o atenţie deosebită românilor. Am făcut o vizită la „Pro Oriente", unde P. F. Sa a vorbit şi a primit şi un titlu de „Membru de onoare şi protector" al acestei Societăţi. A vorbit şi subsemnatul, fiind membru de onoare de acum cîţiva ani al acestei Societăţi. Delegaţia a făcut o vizită şi la Universitatea din Viena, unde subsemnatul a ţinut o conferinţă intitulată *„Românii şi Viena"*, arătînd că Viena a avut studenţi români, mai ales de la noi din Transilvania, începînd din sec. XV. La întîlnirea cu credincioşii români am vorbit despre *„Senatul militar român care s-a înfiinţat la Viena cu o lună înainte de unire, în 1918"*, cînd încă nu se ştia ce se va întîmpla, nu se ştia de unire, cum va fi. Românii, foarte mulţi din ei transilvăneni şi bucovineni, au înfiinţat acolo un *Senat militar român* care a pregătit spiritele, militarii români din armata austro-ungară, care i-a unit pentru eliberare. I-a pus pe soldaţii români să jure pe drapelul românesc, i-a încorporat pe toţi într-o armată română care în fapt încă nu exista şi, în clipa în care toate acestea s-au făcut, i-a trimis pe toţi acasă, în aşa fel încît să poată lua parte la Adunarea de la Alba Iulia de la 1 decembrie 1918. Tot ei au făcut ordine în Viena, în timp ce se instala anarhia.

Iată aceste lucruri am vrut să vi le spun, Onoraţi membri ai Adunării eparhiale. Vă cer iertare pentru lungime, dar cu lungimea se pare că v-am obişnuit mai de mult. E unul din păcatele mele, pentru care sper să mă ierte Dumnezeu, dar cer iertare şi de la dv.

Mulţumindu-vă tuturor pentru răbdarea cu care m-aţi ascultat, declar deschise lucrările *Adunării noastre Eparhiale* şi propun o pauză de un sfert de oră, ca să se distribuie lucrările la raportori, după care raportorii ne vor prezenta succint rapoartele care vor fi urmate de discuţii.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Naşterea Domnului, Anul Nou 1988 şi Boboteaza la Centrul mitropolitan din Sibiu

Marile praznice bisericeşti de la sfîrşit şi început de an vin de fiecare dată cu încărcătura lor de bogăţii spirituale, înnoitoare de gînd şi simţire creştinească, generatoare de bucurii, de inimi şi braţe deschise spre semenii noştri, spre tot ceea ce ne înconjoară.

La Centrul mitropolitan din Sibiu aceste simţăminte au început să fie trăite în chip special începînd din seara zilei de 17 decembrie 1987, cînd, în cadrul vecerniei din catedrala mitropolitană, corul studenţilor de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, condus de P. C. arhid. prof. I. Popescu, a susţinut un foarte reuşit concert de colinde, din care n-au lipsit: O, ce veste minunată; În seara de

Moș Ajun; Fluierul cel păstoresc; Asta-i seara, seară mare; Bună veste gazdă-n casă; Cetiniță; Lerui ler; Astăzi s-a născut Hristos și încă alte nestemate ale folclorului nostru religios legate de Nașterea după trup a Domnului nostru Iisus Hristos.

La sfîrșit, Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a rostit un inspirat cuvînt de învățătură axat pe unele aspecte ale colindelor noastre străbune, cu tot noianul lor de frumuseți și înțelesuri. În partea a doua a cuvîntării s-a adresat în chip special studenților teologi, care se aflau în pragul vacanței de Crăciun, cărora le-a reamintit unele îndatoriri referitoare la formarea lor religios-morală, spre a deveni preoți vrednici, cu credință fierbinte și dragoste lucrătoare, așa cum îi vor credincioșii noștri pe slujitorii bisericești, cum dorește Biserica să-i formeze și cum, de altfel, trebuie înțeleasă misiunea preoțească, misiune încărcată de o uriașă răspundere. În partea finală, studenții noștri au fost îndrumați cum să-și petreacă vacanța de Crăciun, ca studenți teologi și viitori preoți.

Duminică, 20 decembrie 1987, tot în catedrala mitropolitană din Sibiu și tot în cadrul vecerniei, un asemenea concert de colinde a susținut și corul mixt al catedralei sibiene, condus tot de P. C. arhid. I. Popescu, cînd ne-am reîntîlnit cu Florile dalbe; Trei păstori; Steaua sus răsare; Floricica; O, noapte minunată; Colo sus pe lîngă lună; La poartă la Ștefan Vodă; Ziurel de ziuă; Praznic luminos și alte minunate colinde care ne-au legănat copilăria și ne fac să tresărim sufletește an de an.

În cadrul concertului, a rostit predică P. C. arhim. Casian Crăciun de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, care a adus în atenția ascultătorilor cîteva aspecte din bogatul mesaj al colindătorilor.

Joi seara, în ajunul Crăciunului, pînă tîrziu în noapte la reședința mitropolitană s-au perindat multe cete de colindători, de toate vîrstele, unele de prin parohiile mărginene, în frumoasele noastre straie românești. Prima piesă dramatică românească, Irozii, a putut fi ascultată și în acest an, astfel încît crudul rege Irod și cei trei crai de la Răsărit ne-au fost readuși în atenție în ipostazele lor apropiate de imaginea pe care ne-am făcut-o încă din copilărie despre aceste personaje biblice din vremea Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos.

Vineri, 25 decembrie 1987, de marele Praznic al Nașterii Domnului, Sf. Liturghie arhierească în catedrala mitropolitană din Sibiu a fost săvîrșită de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi format din profesori în funcțiune și onorari de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, consilieri eparhiali, preoții catedralei etc.

La momentul cuvenit, licențiatul în Teologie Fulea Dragoș a fost hirotonit diacon.

La priceasnă, după un mănunchi de colinde interpretate de corul catedralei, Î. P. S. Mitropolit Antonie a prezentat, cu multe și inedite nuanțări, Pastorala pe care Î. P. S. Sa a trimis-o tuturor parohiilor din Arhiepiscopie, intitulată: *„Veste minunată.*

După Sf. Liturghie, soborul slujitorilor s-a reîntîlnit cu Î. P. S. Sa la reședința mitropolitană în cadrul unei scurte recepții.

A doua zi de Crăciun cuvînt de învățătură, în catedrala mitropolitană, a rostit P. C. prorector D. Abrudan, iar Duminică, 27 decembrie, a treia zi de Crăciun P. C. diacon A. Băcilă.

Vineri, 1 ianuarie 1988, de praznicul Tăierii împrejur, al Sf. Vasile cel Mare și al Anului Nou, Î. P. S. Mitropolit Antonie a oficiat Sf. Liturghie în catedrala mitropolitană din Sibiu.

La priceasnă, Î. P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură, în care, în prima parte, a arătat că ziua de 1 ianuarie este în primul rînd „o zi de mulțumire lui Dumnezeu", pentru binefacerile Sale, știute și de atîtea ori neștiute, revărsate asupra noastră și în anul care s-a scurs. A menționat că este o zi de bilanț nu numai material ci și sufletesc, pentru a vedea la ce nivel se află viața noastră creștină, dacă am cîștigat mai multă înțelegere în ce privește rostul nostru în lume ș.a.m.d.

În continuare, vorbitorul a zăbovit asupra lucrării Sf. Vasile cel Mare, accentuînd aspectul social al acestei lucrări, reliefînd și faptul că el a fost și un teoretician al desăvîrșirii monahale.

Î. P. S. Sa a adus apoi în atenția credincioșilor, în sufletele cărora au stîrnit un viu interes, cîteva din marile aniversări și comemorări ale anului 1988, ca de exemplu: 140 de ani de la revoluția din 1848, cînd, în Transilvania de pildă, zecile de mii de români au strigat: „Noi vrem să ne unim cu țara"; 70 de ani de la Marea Unire din 1918; 300 de ani de la tipărirea Bibliei de la București, eveniment extrem de cinstitor pentru Biserica și poporul nostru; 340 de ani de la tipărirea Noului Testament de la Bălgrad; 300 de ani de la urcarea pe tron a lui C. Brîncoveanu; 100 de ani de la nașterea preotului poet Alex. Mateevici, cel care a scris: „Limba noastră"; 40 de ani de la Reîntregirea noastră bisericească ș.a., ale căror semnificații esențiale au fost subliniate de vorbitor.

După Sf. Liturghie, la reședința mitropolitană a avut loc o recepție, la care au participat: Permanența Consiliului arhiepiscopesc, profesori de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, deputați eparhiali, preoți din Sibiu etc. Cu acest prilej P. C. rector C. Voicu a făcut un scurt bilanț al activității Î. P. S. Mitropolit Antonie, extrem de bogată, după care, în numele celor prezenți, a exprimat Î. P. S. Sale doriri de sănătate și mult spor în activitatea viitoare, depusă pe atîtea planuri și cu atîta dăruire spre binele Bisericii străbune și al Patriei.

Miercuri, 6 ianuarie 1988, Botezul Domnului, în catedrala mitropolitană din Sibiu s-a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească de către Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, ajutat de un mare sobor de preoți și diaconi.

În predica rostită la priceasnă, Înalt Prea Sfinția Sa a tălmăcit pe înțelesul credincioșilor, care umpleau pînă la refuz catedrala, semnificația praznicului.

În prima parte a cuvîntării, Î. P. S. Sa a prezentat contextul istoric, religios și geografic în care a trăit și propovăduit Sf. Ioan Botezătorul și Înainte mergătorul Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, după care a făcut un portret fizic și mai ales moral-religios al Sf. Ioan, care trăia „în conformitate cu ceea ce propovăduia", poporul simțind în el „un instrument al Revelației", „pe omul adevărat", unii crezînd că este chiar Mesia.

Plecînd apoi de la proorocia lui Isaia, privitoare la activitatea lui Ioan: „Pregătiți calea Domnului, drepte faceți cărările lui", Î. P. S. Mitropolit Antonie a arătat modul în care Sf. Ioan Botezătorul a pregătit această cale a Mîntuitorului, pregătire spirituală desigur, spre a fi înțeleasă mai ușor învățătura lui Iisus, Ioan fiind într-un fel primul teolog care a pus temeiurile învățăturii creștine, potrivit căreia din procesul mîntuirii nu pot lipsi credința și faptele bune.

De asemenea, prin predica sa, Sf. Ioan Botezătorul a răspuns la trei mari întrebări și anume: Cum să ne trăim viața, cerînd ca oamenii să fie generoși unii față de alții, să se ajute frățește; datoriile pe care le avem față de societatea care ne organizează viața, că niciodată să nu luăm și să nu pretindem mai mult decît ni se cuvine; că este nevoie de oameni care să țină și să păstreze ordinea, dar care sînt îndatorați să nu asuprească obștea în numele căreia lucrează.

Din predica Sf. Ioan Botezătorul se mai pot desprinde veșnicia lui Dumnezeu („Cel ce vine după mine mai înainte de mine a fost", Matei 3, 11), ca și învățătura despre Mîntuitorul ca răscumpărător („Iată Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii, Ioan 1, 29).

Prin toate acestea Sf. Ioan a pregătit cu adevărat calea Mîntuitorului, arătînd totodată mulțimii sau acreditînd pe Iisus ca Fiu al lui Dumnezeu.

Botezul de la Iordan, cînd a avut loc și cea mai vădită descoperire a Sf. Treimi, marchează începutul propovăduirii Mîntuitorului Iisus Hristos, cum spune și troparul Bobotezei: „Cel ce te-ai arătat Hrisoase, Dumnezeule, și lumea ai luminat, mărire Ție". În felul acesta primesc înțeles atît botezul lui Ioan cît și botezul Mîntuitorului Iisus Hristos, precum și practica creștină de sfințire a apei sau aghesmei celei mari din ziua Bobotezei.

În partea finală a predicii, Î. P. S. Sa a îndemnat credincioșii să-și deschidă mintea și inima pentru primirea învățăturii Bisericii, a învățăturii Mîntuitorului Iisus Hristos, care astăzi a fost arătat și s-a arătat lumii ca Dumnezeu adevărat, din Dumnezeu adevărat, și în felul acesta harul Lui va fi cu noi pururea.

În continuarea Sf. Liturghii s-a săvîrșit sfințirea apei sau Agheasma mare, „spre tot folosul de trebuință..., cu lucrarea cea curățitoare a Sf. Treimi, celei mai presus de fire" și cu toate celelalte bogate și ziditoare rugăciuni, culminînd cu

cunoscutele cuvinte: „Mare eşti Doamne, şi minunate sînt lucrurile Tale şi nici un cuvînt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale".

În sala mare din aripa nouă de la reşedinţa mitropolitană, în cinstea corului mixt al catedralei mitropolitane din Sibiu a avut loc apoi o recepţie, în cadrul căreia corul a interpretat un mănunchi de compoziţii bisericeşti şi îndătinatul imn arhieresc, Î. P. S. Mitropolit Antonie mulţumind pentru dragostea care i s-a arătat.

Gh. P

Praznicul Sfinţilor Trei Ierarhi la Institutul Teologic Universitar din Sibiu

Ziua de 30 ianuarie a fiecărui an — cînd se face pomenirea Sfinţilor Trei Ierarhi: *Vasile cel Mare, Grigorie Cuvîntătorul de Dumnezeu* şi *Ioan Gură de Aur* — este, pentru toţi cei care se formează pentru preoţie, un praznic ales. Aceşti trei Sfinţi *„mari Dascăli ai lumii şi Ierarhi"* sînt patronii spirituali ai învăţămîntului teologic ortodox de toate gradele, de mai bine de o jumătate de secol. Pentru aceasta sărbătoarea Sfinţilor Trei Ierarhi se constituie ca un minunat prilej de înălţare duhovnicească. În această zi de praznic, ierarhi, dascăli şi ucenici din şcolile teologice mulţumesc lui Dumnezeu pentru ajutorul revărsat cu îmbelşugare asupra lor, apoi se roagă Sfinţilor Ierarhi să mijlocească la Milostivul Dumnezeu ca să ajute, să întărească în bine şi să lumineze minţile celor care se pregătesc pentru hirotonie. Sfinţii Ierarhi Vasile, Grigorie şi Ioan au fost aleşi drept îndrumători şi patroni spirituali ai şcolilor teologice deoarece ei au înmănuncheat în mod plenar luminile ştiinţei teologice şi virtuţile creştineşti.

Prăznuirea Sf. Trei Ierarhi, hramul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, s-a desfăşurat şi în acest an în mod festiv. În ziua pragnicului (sîmbătă, 30 ianuarie) profesorii, doctoranzii, studenţii şi ostenitorii Institutului nostru au participat la săvîrşirea Sf. Liturghii arhiereşti în catedrala mitropolitană.

Din încredinţarea *Înalt Prea Sfinţitului nostru Părinte Dr. Antonie Plămădeală, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolit al Ardealului,* Sf. Liturghie a fost oficiată de *Prea Sfinţitul Gherasim Cristea, Episcopul Rîmnicului şi Argeşului,* înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi: profesori ai Institutului, angajaţi ai Centrului arhiepiscopesc şi slujitori ai catedralei. A fost hirotonit întru diacon licenţiatul în teologie, Ioan Ciocan.

Răspunsurile la Sf. Liturghie au fost date de către corul studenţilor, dirijat de *P. C. arhid. lector Ioan Popescu.*

Predica zilei a fost rostită de *P.C. pr. prof. Dr. Vasile Mihoc,* titularul catedrei de Noul Testament de la Institutul Teologic Universitar Sibiu. P. C. Sa, după ce a făcut o scurtă înfăţişare a vieţii Sfinţilor Trei Ierarhi, a subliniat modul în care ei au fost slujitori autentici şi plenari ai lui Dumnezeu, dar şi ai semenilor lor. Cei trei „mari Dascăli ai lumii şi Ierarhi" rămîn permanent modele de vieţuire creştină, în general, dar ei sînt în mod special, pilde vrednice de urmat de către cei care se pregătesc pentru sfînta preoţie.

La ora 12,30 a început în aula Institutului desfăşurarea programului festiv. Au fost prezenţi: *Înalt Prea Sfinţitul nostru Părinte Dr. Antonie Pdămădeală, Mitropolitul Ardealului, Prea Sfinţitul Uărinte Gherasim Cristea, Episcopul Rîmnicului şi Argeşului,* membrii consiliului profesoral, profesori onorari, consilieri mitropolitani, invitaţi, doctoranzii şi studenţii Institutului Teologic Universitar Sibiu. Corul studenţilor a intonat *„Troiţă de arhierei",* compoziţie a lui Petru Gherasim, fost profesor la Institutul nostru.

Cuvînt de deschidere a rostit *Prea Cucernicul Părinte prof. Dr. Constantin Voicu,* rectorul Institutului Teologic Universitar Sibiu. P. C. Sa a spus între altele: „An de an continuăm tradiţia devenită regulă de a ne întîlni ierarhi, dascăli, studenţi şi oaspeţi sub semnul bucuriei şi înfrăţirii prilejuite de Sărbătoarea Patronilor învăţămîntului teologic... Sărbătoarea de astăzi este a Institutului, dar, în acelaşi timp, ea se înscrie în sfera mai mare a Bisericii Ortodoxe, în general, şi a Bisericii Ortodoxe Române, în chip special. Aşa cum fiecare biserică, fiecare parohie sau comunitate bisericească îşi sărbătoreşte patronul, adică oblăduitorul

şi acoperitorul credincioşilor, purtătorul rugăciunilor lor către Dumnezeu şi face din acel prilej o festivitate, o ocazie de comuniune spirituală şi umană, tot la fel Institutul nostru trăieşte aievea bucuria comuniunii plenare cu Biserica noastră, cu Întiistătătorul ei, cu membrii Sf. Sinod, cu ostenitorii şi binefăcătorii lui şi, în general, cu credincioşii spre care îndreptăm neîncetat tineri preoţi".

În continuare, P. C. Sa a precizat că prăznuirea hramului este „ceas de taină, de sfat, de îmbogăţire a cunoştinţelor, dar şi de omagiere a înaintaşilor", că rămînînd permanent sub îndrumarea Sf. Trei Ierarhi toată munca noastră didactică şi duhovnicească va fi marcată profund de pecetea lor. „Nu pot exista modele mai potrivite şi mai convergente în împlinirea întregului, a teologiei în toate aspectele ei ca „troiţa de arhierei şi dascăli". Ei formează într-un tot organic simfonia teologiei ortodoxe.

După ce P. C. Părinte Rector a îndreptat alese gînduri de mulţumire spre Prea Fericitul Patriarh Teoctist, părintele şi ocrotitorul învăţămîntului nostru teologic, spre membrii Sf. Sinod, a exprimat vie recunoştinţă şi neţărmurită dragoste pentru cel ce ne păstoreşte, spre Î. P. S. Părinte Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului.

În finalul cuvîntării, P. C. Sa a spus: „Urmînd exemplul pilduitor al Sfinţilor Trei Ierarhi în dragostea lor neţărmurită faţă de Teologie şi Biserică, în slujirea lui Dumnezeu şi a poporului, să ne străduim să fim cu toţii, profesori şi studenţi, la înălţimea chemării ce ne-o adresează peste veacuri şi a vremurilor noi pe care le trăim astăzi în Ţara noastră, teologi luminaţi şi slujitori activi ai Bisericii şi ai Patriei noastre, ai creştinătăţii întregi şi ai omenirii contemporane".

Corul studenţilor a intonat frumoasa piesă muzicală „Rugăciune", pe versurile lui M. Eminescu, muzica Gh. Şoima.

A urmat cuvîntul festiv: *„Actualitatea misionară a Sfinţilor Trei Ierarhi"*, elaborat şi rostit de *Dl. asist. Dr. Ioan Sauca.* După ce a făcut cîteva consideraţii preliminarii în care a subliniat că misiunea creştină este o problemă de actualitate pentru Biserica noastră, vorbitorul a spus că Sfinţii Trei Ierarhi s-au impus lumii creştine şi ca mari misionari. În continuare, a fost conturată metoda şi stilul misionar al Sfinţilor Trei Ierarhi. S-au subliniat patru dimensiuni ale misiunii creştine la Sfinţii Vasile Grigorie şi Ioan: mărturia doxologică, predicarea cuvîntului Scripturii, sfinţenia vieţii şi misiunea prin slujire.

În finalul acestei prezentări Dl. asist. Ioan Sauca a afirmat: „Sf. Trei Ierarhi au avut viaţa lor întreagă marcată de slujirea creştină. Sf. Trei Ierarhi au reuşit în activitatea lor deoarece au fost creştini autentici, au reuşit pentru că au ştiut să fie oamenii timpului lor, au reuşit pentru că au fost oameni practici. Urmînd linia activităţii misionare iniţiată de Sf. Trei Ierarhi, avem certitudinea că ne aflăm pe drumul cel bun".

Corul a interpretat „Polieleu la Sfinţii Trei Ierarhi" — „Veniţi toţi...", cîntare psaltică pe glasul I, armonizată de prof. N. Lungu.

Actorul Paul Mocanu, de la Teatrul de Stat Sibiu, a recitat, cu prilejul aniversării M. Eminescu, atît de frumoasa poezie a luceafărului poeziei româneşti: „Somnoroase păsărele". De asemenea, a recitat şi o sensibilă poezie despre marele nostru poet, intitulată „Eminescu", compusă de eleva Doina Roşu, elevă din Botoşani.

În continuare, corul studenţilor a cîntat: „Ce te legeni, codrule", text de M. Eminescu.

Ca o mărturie elocventă a ecumenismului local, a bunelor relaţii dintre Institutul Teologic Universitar Sibiu şi Institutul Protestant din localitate, a fost prezent la festivitate şi de data aceasta un delegat, în persoana D-lui *Prof. Dr. Hermann Pitters,* prorectorul acestui Institut. Domnia Sa a rostit un cuvînt de salut din partea Institutului Protestant, ramura Sibiu. Vorbitorul a spus că Patristica joacă un rol deosebit de mare şi în teologia protestantă şi aminteşte că în 1555, la Braşov, a fost publicată în limba germană o carte care cuprindea poeme compuse de Sf. Grigorie de Nazianz.

A luat cuvîntul *Prea Sfinţitul Gherasim Cristea, Episcopul Rîmnicului şi Argeşului.* P. S. Sa a spus că: „Cinstirea Sf. Trei Ierarhi este, din partea noastră, a slujitorilor Bisericii, o laudă adusă harului divin, dumnezeirii în trei ipostasuri". După ce a adus în tenţia auditorului texte semnificative despre preoţie, din

opera acestor trei luceferi ai Ortodoxiei, în final a precizat: „Ei sînt, pentru noi toţi, modele inegalabile de trăire creştină, preoţească, dar şi socială... Studenţii noştri să fie de o adîncă trăire duhovnicească şi de un înalt nivel cultural".

Înalt Prea Sfinţitul Părinte Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, a împărtăşit celor prezenţi o captivantă şi preafrumoasă cuvîntare. Înalt Prea Sfinţia Sa a precizat că începînd cu acest an a iniţiat o tradiţie nouă, prezentînd cu prilejul hramului Institutului o temă aleasă, prin aceasta ridicîndu-se standardul cultural al acestei sărbători. Astfel, Î. P. S. Sa a prezentat auditorului receptiv o amplă şi interesantă prelegere festivă cu tema: *„Istoria, istoricii şi dilemele lor"* (textul integral va fi publicat în paginile acestei reviste).

În finalul acestei cuvîntări Înalt Prea Sfinţitul Părinte Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, preciza: „Prin cele spuse doresc să stimulez gîndirea pe mai multe dimensiuni. Este o invitaţie la cercetare, la dobîndirea instrumentelor de cercetare. Instrumentele se pot sintetiza printr-un singur cuvînt: cultură".

Î. P. S. Sa îndemna: Să fie această prăznuire o invitaţie la cultură. Fiecare să meargă pînă la marginea posibilităţilor lui.

Prea Cucernicul Părinte Rector Constantin Voicu a rostit în încheiere un cuvînt de aleasă mulţumire *Înalt Prea Sfinţitului Părinte Mitropolit Dr. Antonie Plămăleală* „pentru prelegerea model pe care ne-a dat-o tuturor. Ne-aţi încălzit minţile şi inimile noastre ale tuturor.

De asemenea, Părintele Rector a mulţumit tuturor celor prezenţi pentru participarea la programul consacrat prăznuirii hramului Institutului Teologic Universitar din Sibiu.

Pr. asist. *Nicolae Dura*

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA CLUJULUI

Cea de a III-a conferinţă preoţească în Arhiepiscopia Clujului

În Arhiepiscopia Clujului — în partea a II-a a lunii septembrie 1987 s-a desfăşurat cea de a III-a conferinţă preoţească, avînd ca temă: „Momente din luptele poporului român pentru apărarea pămîntului strămoşesc (cu prilejul împlinirii a 1900 de ani de la urcarea pe tron a lui Decebal (87), 530 de ani de la urcarea pe tron a lui Ştefan cel Mare (1457), 110 ani de la proclamarea independenţei de stat a României (1877) şi 70 de ani de la eroicele lupte de la Mărăşeşti (1917)".

Conferinţa s-a desfăşurat după următorul program:

— *La protopopiatul Bistriţa*, în data de 15 septembrie a.c., fiind prezidată de P. S. Episcop-vicar Iustinian;

— *La protopopiatul Năsăud*, în data de 16 septembrie a.c., fiind prezidată de P. S. Iustinian;

— *La protopopiatul Lăpuş*, în data de 17 sept. a.c., fiind prezidată de P. S. Iustinian;

— *La protopopiatul Huedin*, în data de 16 septembrie a.c., fiind prezidată de P. C. Sa Varga Petru — inspector eparhial;

— *La protopopiatul Cluj*, în data de 21 septembrie a.c., fiind prezidată de P. S. Iustinian;

— *La protopopiatul Turda*, în data de 22 sept. a.c., fiind prezidată de P. C. Sa Liviu Ştefan — vicar administrativ;

— *La protopopiatul Baia Mare*, în data de 22 sept. a.c., fiind prezidată de P. C. Sa Picu Octavian — consilier administrativ;

— *La protopopiatul Dej*, în data de 24 septembrie a.c., fiind prezidată de P. C. Sa Liviu Ştefan — vicar administrativ;

— *La protopopiatul Sighetu Marmației*, în data de 24 sept. a.c., fiind prezidată de P. C. Sa Picu Octavian — consilier administrativ.

Înaintea fiecărei conferințe s-a săvîrșit, în prezența preoților din protopopiatul respectiv și a delegatului eparhial slujba Te-Deum-ului, urmată de scurte meditații duhovnicești.

Pe lîngă referenții principali și coreferenți, tema conferinței a fost prelucrată în rezumat de către toți preoții eparhiei noastre.

Referatele principale pregătite minuțios și la un nivel înalt au fost susținute de către următorii preoți: la Bistrița de către preotul Mileșan Constantin, parohia Buduș; la Năsăud, de pr. Sidor Dumitru, parohia Liviu Rebreanu; la Lăpuș, de către pr. Chirilă Ioan, parohia Rogoz; la Huedin, de pr. Dejeu Mircea, parohia Bucea; la Cluj, de pr. Benche Iulian; la Turda, de către pr. Felvinți Iosif; la Baia Mare, de pr. Savu Alexandru, parohia Ulmeni; la Dej, de pr. Mărginean Ioan, parohia Cîțcău; la Sighetu Marmației, de pr. Covalcic Mihai de la parohia Strîmtura.

Pe marginea temei au luat cuvîntul 87 de preoți, aducînd însemnate completări cu privire la toate sau la unele momente comemorative, care au făcut parte integrantă din tratarea subiectului.

O contribuție de seamă prin luările de cuvînt, fie la deschiderea conferinței, fie în partea finală — la concluzii, a adus-o în mod competen Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, la conferințele la care a participat, în calitate de președinte.

În cuvîntul de încheiere la conferința de la Bistrița a spus: „Întreaga noastră istorie a fost o istorie de luptă, sfîntă, dreaptă. Teoria lui Rössler este falsă. Istoria poporului a fost și este strîns unită cu istoria Bisericii străbune".

„Ar fi fost bine să se fi vorbit mai mult în concret despre: combaterea viciilor, pentru că ele aduc pieirea poporului; să luptăm pentru unitatea noastră spirituală, să fim disciplinați, ordonați, culți, să nu ne plafonăm, să militām pentru ridicarea nivelului moral și intelectual".

Părintele protopop de la Bistrița, Creța Simion, în deschiderea lucrărilor conferinței a făcut o scurtă incursiune în istoria poporului român, arătînd vitejia acestui popor în luptele purtate de viteazul rege Decebal, de domnitorul Ștefan cel Mare, în luptele pentru obținerea independenței de stat din anul 1877 și în luptele de la Mărăști, Mărășești și Oituz din 1917.

În cuvîntul său pr. Ghiț Gheorghe de la parohia Cășei, prot. Dej, a menționat și combătut denaturările făcute tendențios de unii istorici în privința continuității poporului român pe aceste plaiuri străbune, teze eronate care au fost recent reînviate de unii străini. A menționat mărturiile arheologice și descoperirile făcute la castrul de la Cășei în sprijinul tezei continuității poporului român pe aceste meleaguri.

Vorbitorul a admirat una din caracteristicile specifice românilor — eroismul — prin care aceștia au supraviețuit în ciuda tuturor vicisitudinilor istoriei.

În referatul său, bine documentat, preotul Horațiu Mureșan (protopopiatul Turda) a afirmat: „Urmărită prin secole de ascensiune, grea dar neîntreruptă, istoria și devenirea noastră națională, poartă pecetea eroismului și jertfei necurmate, a efortului eroic și triumfător de a rămîne noi înșine, de a ne înrădăcina în solul natal, în coordonatele unei individualități spirituale și morale ireductibile, pe care toate vînturile și furtunile ce ne-au bîntuit n-au putut-o clinti".

„A fi noi înșine, a ne păstra ființa noastră națională, a ne crea aici, în acest spațiu o cultură proprie, a supraviețui și evolua, a ne defini treptat și a ne autodepăși, iată esența, sensul ascuns al duratei noastre naționale, exprimat atît de frumos de unul din luminații noștri voievozi, de Petru Rareș, într-un moment de restriște dar și de nobilă nădejde în viitor: „Vom fi totdeauna ceea ce am fost și mai mult decît atîta".

Din referatul pr. Dejeu Mircea, parohia Bucea, prot. Huedin, reținem următoarele: „Obîrșia neamului nostru este bine cunoscută astăzi. Sîntem coborîtori din marea familie a neamurilor trace, strămoșii noștri direcți, geto-dacii, fiind „cei mai viteji și cei mai drepți dintre traci", după cum îi numește Herodot.

Noi n-am venit aici din locuri neștiute ale lumii și nici nu ne tragem din popoare rătăcitoare, ci noi aici ne-am pomenit. Față de toți cei care au venit pe urmă, noi am fost cei de acasă".

Chiar dacă se încearcă și astăzi să se denatureze adevărul prezenței noastre multimilenare pe aceste plaiuri, de către răuvoitori și tendențioși, realitatea nu poate fi denaturată, evidențele sînt mai puternice, adevărul triumfă.

Desfășurarea celei de a II-a conferințe administrative în Arhiepiscopia Clujului

În conformitate cu dispozițiile primite, cea de a II-a conferință preoțească administrativă s-a desfășurat la nivel de județe — avînd ca temă *Probleme financiare și administrative* — după următorul program:

— *La Cluj,* în sala festivă a Seminarului teologic au participat preoți din protopopiatele Cluj și Huedin, marți, 20 oct. 1987;

— *La Cluj,* în sala festivă a Seminarului teologic au participat preoții din protopopiatele Dej și Turda, miercuri, 21 oct. 1987;

— *La Baia Mare,* în catedrala orașului au participat preoții din protopopiatele Baia Mare, Sighetu Marmației și Lăpuș, joi, 22 oct. 1987;

— *La Bistrița,* la sediul protopopiatului au participat preoții din protopopiatele Bistrița și Năsăud.

Toate conferințele au fost prezidate de P. S. Sa Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, iar ca delegat din partea Sf. Patriarhii, în calitate de specialist a fost prezent dl. Dan Eftimescu, contabil.

În toate conferințele a fost prelucrat un material uniform pe întreaga Patriarhie Română, privind disciplina financiară la parohii cu respectarea Legilor și instrucțiunilor financiare în vigoare.

Conferințele au avut un caracter instructiv cu discuții deosebit de constructive privind disciplina financiară și administrarea bunurilor parohiale.

După prezentarea materialului propus — preoții au pus diferite întrebări lămuritoare, iar prezidiul — prin delegații competenți — a dat răspunsurile cuvenite.

Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian, prezent la toate conferințele programate la nivel de județe, așa cum s-a arătat în programul conferințelor, după slujba Te-Deum-ului, a rostit meditații cu caracter moral și disciplinar.

Pe lîngă aspectele pozitive existente la parohii au fost prezentate și aspecte negative cu exemplificări de preoți care s-au abătut, unii de la disciplina financiară în construcții, iar alții de la Conduita morală, atrăgîndu-se atenția ca pe viitor aceste aspecte negative să fie înlăturate.

A IV-a conferință preoțească în Arhiepiscopia Clujului

Cea de a IV-a conferință preoțească cu tema: „Aniversarea a 40 de ani de la Proclamarea Republicii — 30 Decembrie 1947—30 Decembrie 1987" s-a desfășurat într-un cadru festiv și omagial în Arhiepiscopia Clujului, după următorul program:

— *La protopopiatul Baia Mare,* în 16 nov. 1987, fiind prezidată de P. C. Sa Liviu Ștefan — vicar Administrativ;

— *La protopopiatul Cluj,* în 17 noiembrie 1987, fiind prezidată de Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil;

— *La protopopiatul Huedin,* în 18 noiembrie 1987, fiind prezidată de P. S. Sa Episcopul-vicar Iustinian;

— *La protopopiatul Turda,* în 19 noiembrie 1987, fiind prezidată de P. S. Sa Episcop-vicar Iustinian;

— *La protopopiatul Lăpuș,* în 24 noiembrie 1987, fiind prezidată de P. C. Sa Picu Octavian, consilier administrativ;

— *La protopopiatul Bistrița,* în 24 noiembrie 1987, fiind prezidată de P. C. Sa Cosmuța Ștefan, consilier economic;

— *La protopopiatul Năsăud,* în 25 noiembrie 1987, fiind prezidată de P. C. Sa Cosmuța Ștefan, consilier economic;

— *La protopopiatul Sighetu Marmației,* în 25 noiembrie 1987, fiind prezidată de P. C. Liviu Ștefan — vicar administrativ;

— *La protopopiatul Dej,* în 26 noiembrie 1987, fiind prezidată de către Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil.

Potrivit programului stabilit înainte de începerea lucrărilor conferinței s-a oficiat slujba Te-Deum-ului, urmată de rostirea unor alese cuvinte de învățătură, acolo unde au fost prezenți ierarhii.

Referatele principale ale conferinței s-au ridicat la înălțimea temei omagiale arătate.

Un număr de preoți și protopopi și-au exprimat cuvintele lor omagiale cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la Proclamarea Republicii la 30 Decembrie 1947, prezentînd transformările de excepție pe multiple planuri, din țara noastră după Proclamarea Republicii.

Au fost subliniate apoi în mod special marile realizări înfăptuite, în noul climat de libertate, pe linie bisericească.

Noul avînt creator, revoluționar a schimbat fața țării. Toate localitățile patriei au fost modernizate. S-au construit milioane de apartamente, mii de unități economico-industriale, știința și cultura s-au dezvoltat fără precedent, nivelul de trai a crescut în mod rapid.

În ce privește agricultura, statul nostru a adoptat încă din martie 1949, programul pentru transformarea socialistă a agriculturii pe calea cooperativizării, proces încheiat în anul 1962.

Privind de la înălțimea celor 40 de trepte pe care țara le-a urcat — potrivit afirmației unui preot referent — avem imensa satisfacție de a constata marea distanță ce se află între România din trecut și cea de azi.

Față de anul 1945, producția industrială a României a crescut cu peste 102 ori.

Acum producem la 3 secunde o tonă de oțel, în 3 minute un autoturism, în 4 minute un tractor, la fiecare 49 secunde un televizor, la fiecare 32 secunde un aparat de radio.

Produsul social a crescut de 28 de ori, iar venitul național de 32 de ori. S-au construit peste 3 milioane de locuințe, dintre care 2.224.000 din fondurile statului.

În acest răstimp de luptă și muncă înfloritoare Biserica Ortodoxă Română, după actul reîntregirii ei din 21 octombrie 1948, alături de celelalte culte din România s-a angajat activ și plenar în uriașa lucrare de înălțare a patriei pe noi trepte de civilizație și progres.

În această perioadă Biserica Ortodoxă Română și-a construit noi locașuri de cult pe care le-a împodobit cu pictură, s-au restaurat și conservat valoroasele sale monumente istorice și de artă bisericească, case parohiale, s-a angajat susținut într-un permanent dialog interconfesional, teologic și social, pe plan intern și extern, aducîndu-și astfel un recunoscut aport la promovarea unui larg ecumenism cu efecte binefăcătoare asupra unității de credință și de apropiere între culte și popoare.

Învățămîntul teologic și presa bisericească au făcut remarcabile progrese în afirmarea teologiei românești și a formării noilor generații de preoți pe măsura cerințelor actuale.

Festivitatea de deschidere a noului an școlar 1987/1988 la Seminarul teologic din Cluj-Napoca

În ziua de 5 octombrie 1987 a avut loc în sala de festivități a Seminarului teologic serbarea de deschidere a anului școlar 1987/1988.

Festivitatea de deschidere a avut loc în prezența înalților noștri ierarhi — Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil și Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian

Maramureşanul. Din prezidiu a mai făcut parte P. C. Sa Liviu Ştefan — vicar adm. şi P. C. Sa Constantin Bradea — directorul Seminarului teologic din Cluj-Napoca.

În sală se aflau prezenţi toţi părinţii profesori şi elevi seminarişti. Ca invitat de onoare a fost prezent Domnia Sa, Dl. dr. Árpád Péntek, rectorul Institutului Teologic Protestant din Cluj-Napoca.

P. C. Sa Părintele Arhid. Bradea Constantin, directorul Seminarului, a deschis festivitatea cu un cuvînt — dare de seamă — asupra activităţii şcolare pe anul 1986/1987, în care a prezentat rezultatele bune şi foarte bune la învăţătură ale elevilor seminarişti, conduita morală, partea administrativă şi economico-financiară, cu sublinierea că toate acestea au putut fi realizate prin grija nemijlocită a Înalţilor noştri ierarhi şi a celorlalţi ierarhi care au elevi la Seminarul nostru, cum sînt cei de la Sibiu, Alba Iulia şi Oradea.

În încheierea cuvîntului său — P. C. şi-a exprimat mulţumirile faţă de toţi cei care au contribuit la bunul mers al şcolii, cu credinţa că în anul şcolar 1987/1988, întregul corp profesoral şi administrativ vor contribui cu puteri sporite la buna desfăşurare a procesului de învăţămînt teologic la Seminarul din Cluj-Napoca.

Sub conducerea dirijorală a P. C. Sale Pr. prof. Vasile Stanciu, elevii seminarişti au interpretat cîteva piese muzicale religioase şi patriotice, urmate de recitări de poezii din marii noştri clasici.

În încheierea festivităţilor, a rostit un cuvînt de învăţătură Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil şi Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul.

Î. P. S. Sa a vorbit elevilor despre importanţa şi marele rol al evlaviei creştine în viaţa lor personală, în calitate de viitori slujitori ai altarelor străbune, iar P. S. Sa Iustinian a îndrumat elevii seminarişti la o permanentă examinare a conştiinţei personale, în vederea procesului religios — moral de formare.

Serbarea de început de an şcolar s-a încheiat cu intonarea polihronului în cinstea Înalţilor noştri ierarhi, după care conducerea Seminarului a oferit o agapă festivă.

Sfinţirea bisericii cu hramul „Sfînta Maria Mică" din parohia Ragla, prot. Bistriţa, jud. Bistriţa-Năsăud

Biserica din localitatea Ragla, comuna Cetate, jud. Bistriţa-Năsăud, gătită fiind de tîrnosire în ziua de Duminică, 25 octombrie 1987, în prezenţa a mii de credincioşi a primit vizita Prea Sfinţitului Episcop-vicar Iustinian.

În dangătul duios al clopotelor, P. S. Sa însoţit de la Centrul eparhial de P. C. Sa Liviu Ştefan — vicar administrativ şi diaconii Suciu Ioan şi Vasile Nemeş, a ajuns în faţa bisericii din Ragla.

Chiar dacă măreaţa biserică a fost construită cu 100 de ani mai înainte (1886) pînă la data respectivă n-a fost tîrnosită de ierarh.

În perioada celor 100 de ani de cînd s-a construit biserica — în vremea preotului Ilie Posmuşan care a păstorit aici 33 de ani — edificiul a fost supus unor reparaţii curente sau parţiale.

Ultima dată biserica a fost reparată între anii 1980—1987, din darurile şi jertfelnicia bunilor credincioşi de aici sub păstorirea vrednicului preot Cămăraş George.

Între anii 1983—1987 s-a executat de către pictorul Mirică Ioan din Sibiu, o frumoasă pictură interioară în tehnica „fresca".

Tot în această perioadă s-a înlocuit tabla de pe turla şi de pe acoperişul bisericii, reparîndu-se pereţii exteriori în totalitate.

La ora 9,00 Prea Sfinţitul Iustinian a dat binecuvîntarea la slujba de tîrnosire a bisericii, după care a urmat sfînta Liturghie arhierească, oficiată în aer liber, pe o estradă special amenajată în partea sudică a bisericii.

La sfîrşitul sfintei Liturghii, P. C. Sa Pr. Creţa Simion, protopopul protopopiatului Bistriţa a rostit un cald cuvînt de bun venit Prea Sfinţitului Iustinian,

elogiind totodată frumoasele realizări ale credincioșilor sub conducerea preotului paroh la biserica lor.

Datorită unei intense activități pastorale și gospodărești vrednicul preot paroh a fost distins cu distincția onorifică bisericească de „iconom" cu dreptul de a purta brîu roșu, de către P. S. Sa Episcop-vicar Iustinian, care a săvîrșit ceremonia hirotesirii.

Prezentarea actului de distingere a fost făcută de către P. C. Sa Liviu Ștefan — vicar administrativ, la care a adăugat un cuvînt de apreciere pentru tot ceea ce s-a realizat pe plan bisericesc în parohia Ragla.

P. C. Sa Pr. Cămăraș George, parohul locului a mulțumit călduros P. S. Sale Episcop-vicar Iustinian pentru distincția acordată, făcînd totodată o scurtă dare de seamă asupra lucrărilor efectuate la biserică cu ajutorul nemijlocit a bunilor săi credincioși.

A urmat, în încheiere, ampla și inspirata predică a P. S. Sale Iustinian, pornind de la un verset din pericopa duminicii, din Evanghelia după Luca, cap. 18.

Sfințirea bisericii cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" din parohia Budacu de Jos, prot. Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud

Localitatea Budacu de Jos este așezată în partea de Nord-Est a podișului Transilvaniei, în depresiunea cu același nume, depresiunea Budacului.

Veche așezare românească — Budacu de Jos este atestată în documente — alături de alte așezări românești — încă din veacul al X-lea.

Între anii 1601—1602 satul a fost pustiit aproape complet de ciumă, rămînînd doar cîțiva proprietari de pămînt lipsiți de preot. Cu timpul satul a fost colonizat cu sași din comunele Sîntioana și Mărișelu. Numărul mic de credincioși primea asistență religioasă din partea preotului din Buduș.

În timp, crescînd numărul credincioșilor de aici, în anul 1922 au primit în dar din partea credincioșilor din Mureșenii Bîrgăului o bisericuță din lemn.

Pentru ca noua biserică a satului să poată fi proprie cultului ortodox, au fost necesare lucrări de reparații capitale. Astfel sub păstorirea preotului Mileșan Constantin, în anul 1981 s-au executat lucrările ce se impuneau.

Așa se face că în ziua de Duminică, 1 noiembrie 1987, Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian, la dorința credincioșilor și a preotului paroh Mileșan Constantin, a fost prezent în parohia Budacu de Jos, pentru a tîrnosi biserica.

Prea Sfinția Sa a fost însoțit de la Centrul eparhial Cluj de P. C. Sa Picu Octavian — consilier administrativ și de către diaconul Radu Onac.

Slujba tîrnosirii a început la ora 9,000 în prezența unui mare număr de credincioși, după care P. S. Sa Iustinian înconjurat de un restrîns sobor de preoți a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, P. C. Sa Pr. Protopop Creța Simion, a adresat în numele credincioșilor, un călduros cuvînt de bun venit P. S. Sale, făcînd totodată o scurtă prezentare a vieții bisericești din parohia Budacu de Jos, apreciind elogios atașamentul credincioșilor de aici, precum și jertfelnicia lor față de biserică.

Pentru o activitate susținută pastoral-misionară și gospodărească, P. C. Sa Pr. Mileșan Constantin a fost distins de către P. S. Părintele Iustinian, după ce a săvîrșit slujba hirotesirii, cu distincția onorifică bisericească de „iconom" cu dreptul de a purta brîu roșu.

Prezentarea actului de distingere a fost făcută de către P. C. Picu Octavian — consilier administrativ, cu aprecieri pentru munca depusă de către preot și credincioși, în vederea renovării bisericii parohiale.

Pentru prezența P. S. Sale, cît și pentru distincția acordată, P. C. Sa Pr. Mileșan Constantin a mulțumit căduros, făcînd și o scurtă dare de seamă asupra lucrărilor efectuate la locașul de cult.

La sfîrșit, P. S. Părinte Episcop Iustinian, a rostit un însuflețitor cuvînt de învățătură, pornind de la pericopa evanghelică a Duminicii a 22-a după Rusalii, dezvoltînd tema: „semnificația morții din punct de vedere creștin".

Sfinţirea bisericii cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" din filia Mărceşti, parohia Dîngăul Mic, prot. Huedin, jud. Cluj

Cu aleasă bucurie, în ziua de Duminică, 8 noiembrie 1987, fiind şi praznicul Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril, preotul şi credincioşii filiei Mărceşti, au primit vizita Prea Sfinţitului Episcop-vicar Iustinian, însoţit de la Centrul eparhial de P. C. Sa Petru Varga şi diaconii Radu Onac şi Vasile Nemeş, venit să le tîrnosească biserica. Locaşul de cult a fost construit în anul 1936, preot paroh fiind Sişişteanu Gheorghe.

Sub îndrumarea harnicului preot paroh Gocan Mihai Viorel, credincioşii din această filială au contribuit substanţial, efectuînd lucrări la exteriorul bisericii, iar în interior înveşmîntînd-o cu o frumoasă pictură tradiţională, între anii 1986—1987.

La ora 9,00, P. S. Sa Iustinian, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi, a dat binecuvîntarea pentru slujba tîrnosirii bisericii înnoite în interior şi exterior, după care a urmat Sf. Liturghie arhierească, în prezenţa unui mare număr de credincioşi din filie şi din satele vecine.

Potrivit îndrumărilor stabilite de ierarh, P. C. Sa Pr. Petru Nicolae, protopopul Huedinului a dat glas simţămintelor de preţuire şi mulţumire din partea credincioşilor şi a preotului local pentru acceptarea P. S. Sale Episcop-vicar Iustinian de a fi prezent în mijlocul lor spre a le sfinţi şi binecuvînta jertfelnicia lor faţă de biserică.

P. C. Sa Pr. Petru Varga, inspector eparhial, la îndrumarea Prea Sfinţitului Iustinian, a prezentat motivul temeinic pentru care vrednicul-paroh Gogan Mihai Ionel s-a învrednicit de distincţia onorific bisericească de „sachelar" cu dreptul de a purta brîu albastru, acordată de Prea Sfinţitul Iustinian pentru bogata activitate pastoral-misionară şi gospodărească prestată.

Şirul cuvîntărilor a fost încheiat de predica P. S. Sale Episcop-vicar Iustinian, prin care a dat învăţături moral-doctrinare de mare efect pentru ascultătorii prezenţi la ceremonia sfinţirii bisericii.

Înalţii oaspeţi, la sfîrşit au fost invitaţi la agapa creştinească oferită cu acest prilej. La masă s-au ţinut toasturi.

Prot. *Liviu Ştefan*

DIN ACTIVITATEA EPARHIEI DE ALBA IULIA

I. Vizite chiriarhale în eparhie

Luni şi marţi, 16 şi 17 noiembrie, P. S. Episcop Emilian a vizitat şantierul de ridicare şi restaurare a bisericii monument istoric de la Mănăstirea Rîmeţ, dînd îndrumări pentru buna desfăşurare a lucrărilor.

Miercuri, 18 noiembrie, P. S. Sa a cercetat parohia, şi şantierul de pregătire pentru pictură, de la biserica parohială Răhău, oferind sfaturi cu privire la executarea acestor lucrări în bune condiţii.

Marţi 24, miercuri 25, şi joi 26 noiembrie, grija P. S. Sale s-a îndreptat spre Schitul Afteia unde se întreprind lucrări de reparaţii şi de sistematizare a curţii.

Vineri 4 decembrie, împreună cu un grup alcătuit din protopopi, preoţi şi angajaţi ai Centrului Eparhial, P. S. Episcop Emilian era prezent din nou la M-rea Rîmeţ, unde în ziua următoare s-au finalizat lucrările de pregătire necesare ridicării şi conservării vechii biserici monument istoric (sec. XIV). Cu acest prilej, dl. inginer Eugen Iordăchescu a prezentat succint tehnica utilizată într-o astfel de lucrare.

II. Sărbătorirea hramului la biserica Sf. Nicolae din Partoş, prot. Alba Iulia

Duminică, 6 decembrie, bucuria serbării hramului bisericii de către credincioşii din Partoş, a fost sporită prin prezenţa P. S. Episcop Emilian la Sf. Liturghie, cu care ocazie a îndemnat pe fiii localităţii la păstorirea bunelor tradiţii bisericeşti şi româneşti.

III. Omagiu

Joi, 3 decembrie, la Arhiepiscopia Clujului, P. S. Episcop Emilian a participat la festivitatea ţinută în cinstea Î. P. S. Teofil, prilejuită de împlinirea a treizeci de ani de arhierie în scaunul vlădicesc al Vadului, Feleacului şi Clujului.

IV. Liturghii arhiereşti

Vineri, 25 decembrie, în atmosfera sărbătorească a primei zile de Crăciun, P. S. Episcop Emilian, înconjurat de soborul preoţilor şi diaconilor, a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească, în Catedrala episcopală din Alba Iulia, împărtăşind prin Pastorala sărbătorii, numeroşilor credincioşi adunaţi la praznic, gîndurile şi simţămintele legate de marea veste a Întrupării.

Sîmbătă, a doua zi de Crăciun, potrivit obiceiului statornicit la reînfiinţarea Eparhiei, P. S. Emilian a oficiat Sf. Liturghie arhierească în Catedrala din Blaj, înconjurat de preoţii din localitate şi de un mare număr de credincioşi. În cuvîntul de învăţătură al ierarhului s-a subliniat importanţa Maicii Domnului în iconomia mîntuirii.

Duminică, a treia zi de Crăciun, în Catedrala din Tg. Mureş, credincioşii strînşi în număr mare au avut bucuria de a participa la Sf. Liturghie arhierească oficiată de P. S. Episcop Emilian înconjurat de un frumos sobor de preoţi şi diaconi. La momentul cuvenit, ierarhul a hirotonit pe diaconul Pintilie Ioan întru preot pe seama parohiei Band, prot. Tg. Mureş. În cuvîntul de învăţătură P. S. Sa a evidenţiat importanţa Marelui Praznic al Naşterii.

V. Ecumenism

În zilele de marţi 3, şi miercuri 4, noiembrie, P. S. Emilian a participat la lucrările Conferinţei teologice interconfesionale găzduite de Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, cu prilejul celei de a 50-a întruniri de acest fel a reprezentanţilor cultelor din ţara noastră.

VI. Întîlniri cu oameni de cultură

Joi, 12 noiembrie, P. S. Episcop Emilian s-a întîlnit la Cluj-Napoca cu d-l acad. dr. Virgil Vătăşianu şi cu d-l acad. dr. David Prodan şi a discutat probleme în legătură cu istoria Transilvaniei şi cu editarea unei lucrări despre bisericile de piatră monumente istorice din cuprinsul Eparhiei de Alba Iulia.

VII. Conferinţa preoţească din luna noiembrie 1987

În prima jumătate a lunii noiembrie, la cele opt protopopiate ale Eparhiei de Alba Iulia a avut loc conferinţa preoţească intitulată „A 40-a aniversare a Proclamării Republicii, 30 Decembrie 1947—30 Decembrie 1987", şi a fost tratată după programarea de mai jos: în data de 2 la protopopiatul Tg. Mureş, referent fiind

P. C. pr. Doctor Teofil de la Parohia Tg. Mureş — Tudor Vladimirescu; în data de 3 la prot. Sighişoara, referent fiind P. C. pr. Hărşan Aurel (Şoard); în data de 4 la prot. Reghin, referent fiind P. C. pr. Cocolaş Ioan (Lunca); în data de 5 la prot Luduş, referent, P. C. pr. Ghira Vasile (Oroi); în data de 9 la prot. Aiud, referent, P. C. pr. Tocănel Ioan (Aiud I); în data de 10 la prot. Alba Iulia, referent, P. C. pr. Dănilă Nicolae (Pianul de Sus II); în data de 11 la prot. Cîmpeni, referent, P. C. pr. Todea Sorin (Albac); iar în data de 14 la prot. M. Ciuc, referent fiind P. C. pr. Oană Gheorghe (Subcetate).

La protopopiatele Alba Iulia, Aiud şi Cîmpeni, conferinţele au fost prezidate de P. S. Episcop Emilian. La celelalte protopopiate, Centrul Eparhial a fost reprezentat de delegaţi ai P. S. Sale, astfel: la prot. M. Ciuc de P. C. pr. Petru Pleşa — cons. ad-tiv bisericesc, la prot. Tg. Mureş de P. C. pr. Horea Bordean — cons. economic, iar la protopopiatele Sighişoara, Reghin şi Luduş de P. C. pr. Alexandru Coman — inspector eparhial.

Din cele peste 45 de luări de cuvînt consemnate în procesele verbale ale conferinţelor se evidenţiază importanţa pe care clerul o acordă problemelor istorice ale naţiunii.

S-a reliefat superioritatea ideii de republică, ca formă de organizare statală şi s-au marcat evenimentele premergătoare Proclamării republicii: revoluţia de eliberare socială şi naţională antifascistă şi antiimperialistă de la 23 August 1944 şi instaurarea guvernului democratic de la 6 martie 1945. Drept consecinţe ale înfăptuirii celei mai democratice forme de guvernămînt din istoria poporului nostru au fost prezentate realizări cum sînt: Constituţia din aprilie 1948, naţionalizarea principalelor mijloace de producţie de la 11 iunie 1948, industrializarea socialistă, cooperativizarea agriculturii, lichidarea analfabetismului etc.

S-au pus apoi în lumină noi momente istorice: Constituţia de la 21 august 1965, proclamarea Republicii Socialiste România, instituirea funcţiei de preşedinte al republicii la 28 martie 1947, dezvoltarea democraţiei socialiste sub forma F.D.U.S. dezvoltarea relaţiilor internaţionale.

S-a insistat asupra vieţii Bisericii Ortodoxe Române în cei 40 de ani de republică reliefîndu-se cadrul favorabil, creat de constituţia noii organizări sociale, pentru desfăşurarea activităţii cultelor din România. Au fost subliniate momente ca: Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române, în 1948, canonizarea unor sfinţi români, reorganizarea învăţămîntului sub directa îndrumare a Bisericii, restaurări şi construcţii de biserici, activitatea ecumenică rodnică a Bisericii noastre. Un loc important în luările de cuvînt l-a constituit reînfiinţarea în 1975 a două eparhii istorice: Arhiepiscopia Tomisului şi Dunării de Jos, şi Episcopia Alba Iuliei.

Din cadrul conferinţelor mai spicuim: „Biserica slujeşte poporul şi se identifică cu aspiraţiile lui", (pr. Oană Dragosin, parohia Săliştea, prot. Alba Iulia); „Patria este mama noastră. Noi ca fii ai ei trebuie să ne gîndim cum o putem cinsti, cum o putem serba pentru toate împlinirile ei. Acest lucru nu-l putem face prin nimic altceva decît prin slujirea ei" (pr. Andreicuţ Ioan, Alba Iulia Maieri I); „Poporul român s-a bucurat de binecuvîntarea lui Dumnezeu respirînd prin plămînul credinţei şi al dragostei de neam şi păstrîndu-şi mereu trează conştiinţa de unitate" (pr. Alex. Coman — inspector eparhial). „Lucrările conferinţei s-au desfăşurat la un înalt nivel de sensibilitate sufletească-patriotică, aşa cum era şi firesc de altfel, tema conferinţei de azi fiind un bun prilej de a ne bucura de toate marile înfăptuiri pe care poporul român le-a realizat în frunte cu înţelepţii lui conducători. Preoţilor le revine sarcina să-şi sporească eforturile pentru bunul mers al Bisericii şi al Patriei" (P. S. Episcop Emilian, la conferinţa de la Aiud).

Înşirînd realizările din propriile parohii în perioada celor patru decenii de republică, preoţii din eparhia de Alba Iulia şi-au exprimat speranţa spre noi împliniri pe linie bisericească şi socială.

VIII. Lucrările Adunării Eparhiale din 29 noiembrie 1987

După oficierea slujbei Te-Deum-ului în Catedrala episcopală, membrii adunării s-au întrunit în sala de şedinţe în vederea începerii lucrărilor sub preşedinţia

P. S. Episcop Emilian. În cuvîntarea de deschidere P. S. Sa, urînd bun venit membrilor adunării și invitaților, a mulțumit Bunului Dumnezeu pentru ajutorul de a se fi constituit Adunarea eparhială și în acest an în condiții pașnice.

Constituită tradițional din mireni și clerici, Adunarea a analizat realizările și lipsurile atît la nivel strict material (secția economică), cît și la nivel organizatoric-spiritual (secțiile ad-tiv bisericească și culturală). Urmîndu-se procedura statutară, P. C. pr. Petru Pleșa — cons. ad-tiv bisericesc, P. C. pr. Horea Bordean — cons. economic și P. C. pr. Alex. Coman — insp. eparhial, au prezentat cu o zi înainte Consiliului Eparhial rapoartele generale ale celor trei secții. Pe baza acestor rapoarte, comisiile constituite din membrii Consiliului Eparhial au întocmit referate concise pe care le-au prezentat plenului Adunării.

Referatul comisiei ad-tiv bisericești informează că în anul care s-a scurs au fost hirotoniți și trimiși la parohii zece preoți, iar un număr de optsprezece iubitori ai cîntărilor de la strană, în urma examenelor de asimilare s-a calificat în postul de cîntăreți bisericești. Între numirile de la Centrul Eparhial este punctată cea pe postul de consilier economic, în persoana P. C. pr. Horea Bordean. Au fost menționate vizitele chiriarhale, misiunile întreprinse, distincțiile acordate, nelipsind însă nici sancțiunile aplicate.

Din activitatea economică reținem că în perioada analizată au fost deschise 205 șantiere unde s-au efectuat lucrări la bisericile monumente istorice, la cele care nu sînt monumente, lucrări de extindere, de strămutare, de reconstrucție, s-au pictat biserici, s-au confecționat iconostase și mobilier bisericesc s-au construit case parohiale etc. Finanțarea acestor lucrări a fost asigurată în cea mai mare măsură de generozitatea bunilor credincioși la care s-a adăugat grija Centrului Eparhial și a Sfintei Patriarhii.

La nivel cultural se remarcă grija Centrului Eparhial pentru pregătirea viitorilor slujitori ai sfintelor altare. S-a subliniat preocuparea P. S. Sale pentru selecționarea tinerilor seminariști și a studenților teologi dintre candidații cu vocație. Pentru cei 58 de tineri care urmează cursurile la seminar, institut și doctorat, episcopia a cheltuit prin acordarea de burse și subvenții o sumă de aproape opt sute de mii de lei. Pe linie editorială între realizările deosebite se află o planșă intitulată „Mărturii privind istoria și viața bisericească a românilor din Transilvania", care parcurge în imagini simbol viața și istoria românilor transilvăneni. A fost exprimată speranța în apariția în viitorul cît mai apropiat a lucrării „Biserici de lemn — monumente de arhitectură din Eparhia Alba Iulia" și a ediției critice a Noului Testament de la Bălgrad, 1648, ambele sub tipar. S-au adus mulțumiri, pentru osteneala depusă în activitatea editorială, P. C. pr. Petru Pleșa și P. C. pr. Urda Ștefan, care sub permanenta îndrumare a P. S. Sale au oferit tot sprijinul acolo unde era necesar.

Atenția celor prezenți s-a îndreptat și spre cele ce mai trebuie împlinite în viitor, ca de exemplu: întocmirea și menținerea la zi a evidențelor la parohiile deficitare sub acest aspect, asigurarea personalului necesar la strană, ocuparea celor peste 35 de parohii vacante cu persoane proprii misiunii preoțești.

„Ne aflăm la un nivel frumos; la nivelul celorlalte eparhii mai vechi", constata după prezentarea referatelor pr. Boian Ioan — prot. la Sighișoara. „Învățăm din cele prezentate, încă o dată, că Biserica nu este perfectă ci este perfectibilă. Poate ne-am supărat uneori pe Prea Sfințitul pentru că ne impunea să refacem o lucrare de mai multe ori; însă ajunși la convingerea că toată munca aceasta are drept scop realizarea unei lucrări bune, o refăceam de cîte ori era necesar cu plăcerea cu care o făceam pentru prima dată. Atitudinea aspră a P. S. Sale este explicată de dorința de a face să nu se simtă perioada celor 275 de ani cînd la Alba Iulia a lipsit episcopul" (pr. Urda Ștefan, colaborator la secția culturală). „La principiul coexistenței pașnice este necesar să adăugăm și pe acela al proexistenței, adică al existenței pentru celălalt, de care dă dovadă în activitatea sa P. S. Emilian" (pr. Andreicuț Ioan, Alba Iulia, Maieri I).

Sub impulsul bucuriei de a fi ajuns vremi binecuvîntate de Dumnezeu, dl. Pavel Hațegan din Tîrnăveni, membru al Adunării Eparhiale a evocat în scurte cuvinte anii copilăriei, anteriori momentului 1918, precum și momentele emoționante și de neuitat pe care le-a constituit învățarea primelor cîntece în limba română. A rostit rar și cu gravitate titlurile care și acum înfioară: „Acum fra-

ților români ne vedem și noi stăpîni", „Mult e dulce și frumoasă limba ce-o vorbim", „Pe-al nostru steag", „Hora unirii", „Tricolorul".

În cocluzia lucrărilor P.S. Emilian și-a exprimat mulțumirea în legătură cu realizările eparhiei și cu modul în care au decurs lucrările, cerînd de la Dumnezeu ajutor spre noi împliniri în viitor.

IX. Aniversarea Unirii de la 1 decembrie 1918

Aniversarea a fost marcată la Catedrala Reîntregirii prin oficierea Sf. Liturghii, urmată de îndătinatul Te-Deum, la care a participat alături de preoți P. S. Episcop Emilian. În prezența gazdelor și a oaspeților, într-o atmosferă emoționantă, au răsunat colindele tradiționale, urmate de versuri și cîntece patriotice închinate memorabilului eveniment.

X. Colindători la Alba Iulia

De îndată ce a început luna decembrie au început să curgă din diferite colțuri ale eparhiei colindătorii spre Alba Iulia. Vin spre cetatea fără de care nu se poate vorbi de istoria bisericească și națională a românilor.

În Catedrala Reîntregirii și în sala episcopală de recepții, P.S. Emilian împreună cu colaboratorii au fost gazde bineprimitoare ale oaspeților care nu au uitat să aducă cinstire vechii mitropolii transilvănene. Nu au putut să uite cei cu adevărat cinstitori că Noul Testament în limba română, pentru prima dată, a apărut tipărit la Alba Iulia.

Multe grupuri au venit gătite în costume naționale grăind astfel celor ce le priveau intrînd pe poarta curții episcopale că albul curat al hainelor este strîns legat de gîndul curat al Bisericii.

Au venit colindătorii cu Vestea cea Minunată despre coborîrea lui Dumnezeu printre noi, exprimată în versuri create de strămoșii noștri în urmă cu nu se știe cîte generații. În poezie gîngurită de voci candide de copii, în armonii corale, în forma dramatică a scenetei, Vestea te înfioară la fiecare grup, neliniștindu-te și făcîndu-te să iei hotărîri nobile.

Fie că au pornit din Vălenii de Mureș, din Iernuțeni (prot. Reghin), fie că veneau din Vidrasău și Șincai (prot. Tg. Mureș), sau din Sălcud (prot. Luduș), din Izvorul Mureșului (prot. M. Ciuc), din Căptălan (prot. Aiud), din Sighișoara, de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, sau de la parohiile municipiului Alba Iulia, toți au adus Marea Veste pe care de demult o anunțaseră proorocii.

Pentru o bucurie așa mare și pentru osteneala drumului, gazdele au cinstit pe oaspeți cu daruri din inimă.

I. Ciungu

DIN VIAȚA BISERICEASCĂ ÎN EPARHIA ORADIEI

I. Binecuvîntări de biserici

Treznea. În urma lucrărilor de înnoire exterioară și interioară din ultimii ani, biserica din parohia *Treznea,* prot. Zalău, a fost binecuvîntată duminică, 1 noiembrie 1987, de către P. S. Episcop Vasile, înconjurat de un numeros sobor de preoți și diaconi, în prezența unui mare număr de credincioși din localitate și din împrejurimi. Ierarhul a fost întîmpinat cu flori și cu multă însuflețire de către patru grupuri succesive de credincioși, din tot atîtea generații.

Biserica, avînd hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost zidită în 1872, pe locul vechii biserici de lemn, preot fiind Iradion Labo. A fost sfinţită în 1928 de episcopul Nicolae Ivan al Clujului, după ce fusese renovată în 1927 sub preotul Traian Costea, care, în septembrie 1940, alături de alţi vreo 80 de credincioşi şi locuitori din localitate, a îndurat moarte de martir, la intrarea armatei horthyste. În anul 1972, a fost consolidată prin legături cu bare de fier, iar între anii 1980 şi 1987, în timpul păstoririi vrednicului preot Ioan Avram, ajutat îndeaproape de membrii Consiliului şi Comitetului parohial, în frunte cu epitropul Luca Petrean, dar mai ales prin jertfelnicia bunilor credincioşi, i s-au efectuat însemnate lucrări de renovare. În exterior, zidurile au fost tencuite în terasit, iar acoperişul a fost complet recondiţionat. În interior, a fost tencuită din nou şi apoi împodobită cu o frumoasă pictură, executată în frescă de pictorul Nicolae Hilohi din Bucureşti; a fost recondiţionată tîmpla, pe care au fost aşezate icoane noi lucrate de acelaşi pictor. S-au confecţionat scaune (strane) noi şi a fost înzestrată cu odăjdii, cărţi, obiecte de cult, toate noi, şi cu alte obiecte de înfrumuseţare.

Tot în această perioadă, a fost terminată şi casa parohială şi s-a împrejmuit cimitirul, unde sînt înmormîntaţi, în groapă comună, sub o placă de marmură, şi toţi cei martirizaţi la 9 septembrie 1940, numele lor fiind săpate în marmura monumentului funerar.

După slujba de binecuvîntare, a urmat Sf. Liturghie, săvîrşită, afară, în faţa turnului bisericii, aşezată pe un deal ce domină peisajul.

Predica zilei a fost ţinută de insp. ep. pr. Dorel Rus.

Preotul-paroh Ioan Avram, pentru zelul pastoral şi pentru lucrările efectuate la biserică, a fost distins cu rangul de *iconom*.

Tot cu acest prilej a fost sfinţită şi o Cruce cu Răstignirea, aşezată în curtea bisericii, în partea dreaptă, aproape de şosea.

După otpustul Sf. Liturghii, pr. prot. Marcel Andreescu a dat citire hrisovului, după care a urat bun venit P. S. Sale şi, pe bază de izvoare demne de crezare, a făcut un scurt istoric al localităţii şi al bisericii, arătînd că în vechime, în vatra satului, au existat şi două mănăstiri, dovadă fiind şi faptul că pînă azi locul respectiv localnicii îi spun „Poiana Mănăstirii". Apoi preotul-paroh a făcut raport despre starea religioasă a credincioşilor şi despre lucrările de înnoire efectuate, în valoare de peste un milion de lei, aducînd mulţumirile cuvenite credincioşilor, precum şi Sf. Patriarhii şi Episcopiei Oradiei pentru însemnatele ajutoare băneşti. Totodată, a adus călduroase mulţumiri şi reputatului medic Dr. Ioan Puşcaş de la Şimleul Silvaniei, fiu al satului, pentru substanţialul sprijin moral şi material. Apoi s-a dat citire scrisorii arhiereşti de apreciere.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a vorbit despre cultul icoanelor în Biserica Ortodoxă, drept care a insistat asupra necesităţii împodobirii sfintelor noastre locaşuri cu icoane pictate, acestea aducîndu-ne mereu aminte de Dumnezeu, de Domnul Hristos, de Maica Domnului şi de sfinţi, ele fiind deci şi foarte potrivite mijloace de educaţie religioasă. I-a felicitat pe credincioşi pentru jertfelnicie, iar membrilor Consiliului parohial le-a înmînat scrisori arhiereşti de apreciere, pentru strînsa colaborare cu preotul-paroh. De asemenea, a relevat şi deosebitul sprijin moral acordat de Dr. docent Ioan Puşcaş, cel care duce faima ştiinţei medicale româneşti şi peste hotare, exprimîndu-i călduroase mulţumiri şi felicitări că nu-şi uită de satul de unde s-a ridicat, ci-l sprijină în toate împrejurările.

S-a făcut apoi o procesiune la cimitirul parohial, unde s-a oficiat un parastas la monumentul funerar al martirilor din septembrie 1940, în frunte cu preotul-paroh Traian Costea. Ierarhul, în cuvîntul său, a adus omagiu şi recunoştinţă celor ce s-au jertfit pentru libertatea şi independenţa poporului român, depunînd, din partea Episcopiei Oradiei, o frumoasă coroană de flori, cu inscripţia: *„Omagiu şi veşnică recunoştinţă martirilor credinţei strămoşeşti şi a neamului românesc"*. Vorbitorul a mai arătat că poporul român este iubitor de pace, de bună înţelegere şi convieţuire paşnică cu toţi fiii Patriei şi cu toate popoarele, fără nici un fel de deosebire. Poporul român nu e răzbunător. Şi celor ce i-au făcut nedreptate şi i-au ucis copiii nu le-a arătat răzbunare. Din contra, le-a dat posibilitate să-şi ducă traiul normal alături de familiile celor loviţi, a subliniat P. S. Sa.

În drum spre şedenită, ierarhul a participat la vecernia oficială în capela bunilor credincioşi din parohia *Sărmăşag*, prot. Şimleul Silvaniei, păstorită de preotul Ioan Ciureanu. În scurtul cuvînt de învăţătură, arhipăstorul i-a lăudat pe credincioşi şi pe preot pentru dragostea cu care au amenajat noua capelă, dîndu-i înfăţişarea unei adevărate biserici. Le-a promis sprijin material pentru desăvîrşirea lucrărilor de amenajare a capelei. În aceeaşi seară, a vizitat şi biserica din filia *Moiad* (parohia Sărmăşag), lăudîndu-i pe credincioşi şi pe preot pentru hotărîrea de a o repara.

Marca. După ce în ultimii ani, biserica din parohia *Marca*, prot Şimleul Silvaniei, a fost terminată de reconstruit, s-a săvîrşit slujba de binecuvîntare a ei de către P. S. Episcop Vasile, în ziua de duminică, 8 noiembrie 1987, de sărbătoarea Sf. Arh. Mihail şi Gavriil, care este şi hramul acestui sfînt lăcaş.

Reconstruirea acestei biserici a început în anul 1981, pe locul fostei biserici de piatră, în timpul păstoririi vrednicului preot Ioan Păuşan, decedat prematur în 1984. Actualul edificiu este mult mai spaţios decît cel precedent. Sib noul preot, Ioan Marian, tot atît de vrednic ca şi înaintaşul său, ajutat şi el de membrii Consiliului şi Comitetului parohial, în frunte cu epitropul Ioan Roşan, şi mai ales prin spiritul de sacrificiu al bunilor credincioşi, s-au continuat lucrările de finisare prn tencuirea în terasit a zidurilor exterioare şi prin pregătirea pereţilor interiori pentru pictură. Apoi s-a vopsit tabla de pe acoperiş şi s-a împodobit cu o frumoasă pictură executată în frescă de pictorul Ioan Bozeşan din Deva. A fost înzestrată cu o foarte frumoasă tîmplă, cu chivot, cu tron arhieresc, cu strane, candelabre, tetrapoade, toate artistic sculptate în lemn de stejar.

Tot în ultimii ani, s-a edificat şi o casă parohială nouă, modernă, care a fost împrejmuită deodată cu biserica şi cimitirul.

Slujbei de binecuvîntare i-a urmat cea a Sf. Liturghii, săvîrşită în curtea bisericii, răspunsurile fiind date de un grup coral, cu concursul cîtorva monahi şi monahii de la mănăstiri din eparhiile Sibiu şi Alba Iulia, cărora li s-au adăugat şi glasurile mulţimii de credincioşi.

Predica zilei a fost rostită de pr. secretar eparhial Liviu Ungur.

Preotul-paroh Ioan Marian, pentru deosebita rîvnă pastorală şi pentru hărnicia gospodărească, a fost distins cu rangul de *iconom*.

După încheierea Sf. Liturghii, pr. prot. Victor Tăut a dat citire hrisovului şi l-a bineventat pe chiriarh, iar preotul-paroh a făcut raport asupra stării religioase a credincioşilor şi o scurtă dare de seamă asupra lucrărilor de reconstruire şi înfrumuseţare a bisericii, aducînd mulţumiri celor îndreptăţiţi. În continuare, a fost citită scrisoarea arhierească de apreciere, din care, cîte un exemplar, a fost înmînat membrilor Consiliului parohial şi preotului-paroh.

În cuvîntul de învăţătură, P. S. Sa a vorbit despre Biserică ca aşezămînt de mîntuire şi ca locaş de închinare, arătînd că în afara Bisericii lui Hristos nu există mîntuire. În continuare, a adus cuvinte de laudă credincioşilor pentru marea lor jertfelnicie, membrilor Consiliului şi comitetului parohial pentru sprijinul neprecupeţit acordat preoţilor-parohi Ioan Păuşan şi Ioan Marian, cărora încă le-a adus cuvinte de preţuire. Totodată, ierarhul şi-a manifestat bucuria de prezenţa, în spirit ecumenist, a preotului reformat Dénes Béla din Leşmir, împreună cu credincioşi de-ai săi.

Apoi s-a oficiat parastas pentru pomenirea foştilor slujitori la altarul acestei sfinte biserici: Teofil Băliban, Ilie Vetişan şi Ioan Păuşan.

La întoarcerea spre reşedinţă, chiriarhul a făcut un scurt popas în parohia vecină, *Suplacul de Barcău*, prot. Marghita, dînd îndrumări preotului-paroh Octavian Pintea în legătură cu lucrările ce se efectuează la biserică.

II. Sărbătoriri de hram

Duminică, 6 decembrie 1987, de sărbătoarea Sf. Ierarh Nicolae, în bisericile care poartă acest hram, s-au săvîrşit, în legătură cu Sf. Liturghie, slujbe deosebite pentru cinstirea patronului, precum şi parastase pentru ctitori şi binefăcători.

La biserica „Sf. Ierarh Nicolae" din Oradea, cea de a doua catedrală episcopală, minunat restaurată în ultimii doi ani, primind splendoarea originară, prin grija P. S. Episcop Vasile, s-a săvîrşit cu deosebită solemnitate Sf. Liturghie arhierească, urmată de oficierea unui parastas pentru pomenirea ctitorilor, binefăcătorilor, ierarhilor, preoţilor şi altor binefăcători ai acestei măreţe biserici, cărora ierarhul, în bogatul cuvînt de învăţătură, le-a adus un ales omagiu de recunoştinţă. În continuare, vorbitorul a arătat temeiul biblic şi patristic al cinstirii sfinţilor şi a îndemnat pe credincioşi să le urmeze credinţa şi faptele bune.

În aceeaşi duminică, în Biserica cu Lună (Catedrala Episcopală — I), s-a oficiat un parastas pentru ctitorul şi mecenatul *Nicolae Jiga (Judeu)* (1790—1870), de a cărui fundaţie (Internatul de băieţi din Oradea) au beneficiat 88 de generaţii de tineri bihoreni dornici de învăţătură, mulţi ajunşi apoi conducători ai poporului român din Transilvania şi din întreaga ţară.

*

Menţionăm că un asemenea parastas, ca în fiecare an, s-a oficiat şi în biserica „Sf. Ierarh Nicolae" din parohia *Sînnicolaul Român*, prot. Oradea (păstorită cu vrednicie de preotul Gheorghe Măluţan), satul natal al numitului mecenat, unde în anul 1970, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la moartea sa, conducerea culturală a judeţului Bihor i-a ridicat un bust în mijlocul satului. Despre viaţa şi meritele mecenatului Nicolae Jiga-Judeu a vorbit pr. diacon dr. Teodor Savu de la Episcopia Oradiei, fiu al satului.

III. Concerte de colinde

Ca în toţi anii, de praznicul Naşterii Domnului, Corul catedralei episcopale de sub conducerea pr. Traian Codilă şi Corul parohial al bisericii „Sf. Ierarh Nicolae" din Oradea, de sub conducerea pr. Gheorghe Pruteanu, au oferit credincioşilor din oraşul de reşedinţă frumoase şi mereu înnoite programe de colinde. Primul concert a avut loc în cadrul vecerniei de duminică 20 decembrie 1987 în Biserica cu Lună, al doilea în seara de Ajun în Paraclisul de la reşedinţa episcopală, iar al treilea în cadrul vecerniei din prima zi de Crăciun în biserica „Sf. Nicolae". La acesta din urmă, cuvînt despre frumuseţea colindelor a ţinut pr. prot. Nicolae Blaga.

În cuvîntul său de învăţătură, P. S. Episcop Vasile — după ce a vorbit despre marea taină a Întrupării Fiului lui Dumnezeu pentru mîntuirea neamului omenesc — a subliniat rolul de seamă al colindelor şi datinilor strămoşeşti de Crăciun întru întărirea credincioşilor Bisericii noastre strămoşeşti în dreapta credinţă, în cultivarea limbii române şi în dragostea faţă de Legea străbună şi faţă de neamul românesc. În cadrul acestor concerte, ca şi la Sf. Liturghie din 20 şi 25 decembrie 1987, a fost prezentată datina de Crăciun *Irozii* de către un grup de colindători instruiţi de pr. diacon catedral Gheorghe Băbuţ.

În zilele de 21—23 decembrie 1987, un grup coral format din studenţi de la Institutul teologic universitar din Sibiu a prezentat, spre bucuria şi mulţumirea credincioşilor, un frumos program de colinde în Catedrala episcopală şi în bisericile parohiale din: Oradea-Ioşia, Oradea-C.F.R., Oradea-Sf. Treime, Nojorid, Botean şi altele.

IV. De Crăciun la Oradea, Satu Mare şi Carei

În prima zi de Crăciun, P. S. Episcop Vasile a săvîrşit Sf. Liturghie în Catedrala episcopală din Oradea, în cadrul căreia s-a citit Pastorala ierarhului. Dat fiind că, în această zi, chiriarhul a împlinit binecuvîntarea vîrstă de 75 de ani (născut fiind la 25 decembrie 1912 în satul Deal — Alba) s-a oficiat un Te-Deum de mulţumită bunului Dumnezeu şi de înmulţire a anilor de viaţă a P. S. Sale,

în deplină sănătate şi putere de muncă, pentru o rodnică şi îndelungată arhipăstorire, spre prosperarea vieţii bisericeşti şi obşteşti în Eparhia Oradiei. Cuvîntul omagial, în numele preoţimii şi credincioşilor din întreaga eparhie, ca şi al salariaţilor de la Centrul Eparhial a fost ţinut de pr. vicar eparhial Augustin Lucian.

Sărbătoritul a exprimat vorbitorului calde mulţumiri pentru cuvîntul omagial şi pentru urări, dînd mulţumire bunului Dumnezeu pentru tot ajutorul de pînă acum şi rugîndu-L să-l învrednicească şi de acum înainte ca să-L poată preamări, cu aceeaşi putere şi dragoste, pe El şi Biserica sa, şi de a-şi sluji poporul dreptcredincios şi Patria.

*

Potrivit tradiţiei, şi în acest an, în cea de a doua zi de Crăciun, ierarhul s-a aflat în mijlocul bunilor credincioşi din municipiul Satu Mare, iar în cea de a treia zi al celor din Carei.

În *Satu Mare*, Sf. Liturghie arhierească a fost săvîrşită cu un sobor format din toţi preoţii din Satu Mare, la care s-au adăugat de la Centrul eparhial pr. consilier eparhial Vasile Sabău şi diaconii Teodor Savu şi Liviu Inţe, în biserica cea nouă, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", impunătoare ca o catedrală (aflată în curs de pictare), plină de credincioşi pînă la refuz. Răspunsurile au fost date de corul parohial dirijat de cîntăreţul bisericesc Petru Ţinca şi instruit de pr. Ioan Socolan, fost dirijor secund al corului catedral din Oradea. Predica zilei a fost ţinută de pr. consilier eparhial Vasile Sabău.

După otpust, pr. paroh Gheorghe Miclăuş, în numele credincioşilor şi preoţilor din municipiul Satu Mare şi al pr. prot. Ioan Ţolescu (bolnav), a rostit un cald cuvînt de bun venit P. S. Sale, căruia — cu prilejul împlinirii vîrstei de 75 de ani — i-a urat ani mulţi şi fericiţi întru arhipăstorirea credincioşilor şi preoţilor din Eparhia Oradiei. S-au intonat polihroniile îndătinate. Apoi corul parohial, instruit şi dirijat cu pricepere şi competenţă de pr. Ioan Socolan, a oferit celor de faţă un reuşit concert de colinde.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a arătat însemnătatea venirii Fiului lui Dumnezeu în lume pentru mîntuirea neamului omenesc din păcat. Apoi a felicitat pe credincioşi, pentru jertfelnicie, şi pe cei patru preoţi slujitori de la această sf. biserică: Gheorghe Miclăuş, Alexandru Tincu, Constantin Bota şi Ioan Socolan, pentru rîvna pastorală şi gospodărească, ajutaţi de membrii Consiliilor parohiale, întru împodobirea bisericii cu pictură. De asemenea, a apreciat şi rodnica activitate a celorlalţi preoţi din oraşul Satu Mare: Viorel Lostun, Gheorghe Pop, Petru Tătăran şi Gheorghe Donca, în frunte cu pr. prot. Ioan Ţolescu. Totodată a ţinut să aducă un omagiu decedatului şi vrednicului preot Vasile Popa de la această biserică, în locul căruia l-a numit pe pr. Ioan Socolan, fost diacon catedral, care are şi misiunea de a instrui corurile bisericeşti din localitate. La fel, a exprimat cuvinte de apreciere părintelui Traian Pilcă, pensionat de curînd, pentru rodnica sa activitate pastorală la parohia Satu Mare VI şi ca secretar al protopopiatului Satu Mare, punîndu-şi bună nădejde în urmaşul său, preotul Petru Tătăran. În încheiere le-a mulţumit tuturor pentru urările făcute de aniversarea zilei sale de naştere, dorindu-le tuturor sărbători fericite, iar de Anul Nou 1988 la mulţi şi fericiţi ani.

Slujba vecerniei a fost săvîrşită în biserica din parohia apropiată, *Mădăras*, răspunsurile fiind date de mulţimea credincioşilor, care, după otpust, au cîntat un însemnat număr de colinde, unele cu un pronunţat caracter arhaic, ceea ce — a spus P. S. Sa în cuvîntul său — dovedeşte şi mai cu tărie vechimea şi continuitatea noastră pe aceste plaiuri. Ierarhul i-a lăudat pe toţi pentru dragostea lor faţă de Biserica strămoşească şi faţă de Patria noastră dragă, iar pe preotul-paroh Gavril Susan, pentru rîvna sa pastorală.

A treia zi de Crăciun, Sf. Liturghie arhierească a fost săvîrşită în frumoasa biserică parohială din oraşul *Carei*, împreună cu soborul preoţilor locali: Ioan Berar, Gheorghe Opriş, Ştefan Pal (acesta de la biserica ortodoxă ucraineană) şi Mircea Pintea de la parohia Căpleni, în frunte cu pr. prot. Costache Mirea, la care s-au adăugat de la Centrul Eparhial pr. consilier eparhial Vasile Sabău şi diaconii dr. Teodor Savu şi Liviu Inţe. Răspunsurile au fost date cu multă

însufleţire de mulţimea credincioşilor, care, în timpul „miruitului", au cîntat frumoase colinde. Predica zilei a fost ţinută de pr. cons. eparhial Vasile Sabău. După otpust, un grup de colindători din filia *Orbău* (parohia Cehal) a prezentat datina de Crăciun „Viflaimul", iar pr. prot. Costache Mirea l-a bineventat pe ierarh şi, din prilejul sărbătoririi vîrstei de 75 de ani şi de 17 ani de arhipăstorire, i-a urat viaţă îndelungată, cu sănătate şi putere de muncă, spre propăşirea vieţii religioase şi obşteşti în Eparhia Oradiei. Aceleaşi bune urări le-a făcut şi preotul-paroh Ioan Berar, care a făcut şi o scurtă dare de seamă asupra stării religioase a credincioşilor şi asupra bunului mers al treburilor gospodăreşti ale parohiei. Apoi s-au intonat polihroniile îndătinate.

În cuvîntul de învăţătură, P. S. Sa a vorbit despre universalitatea operei de mîntuire al Domnului Hristos şi a felicitat pe credincioşi pentru marea lor dragoste faţă de Biserica strămoşească şi faţă de Patrie, ca şi pentru păstrarea şi cultivarea datinilor de Crăciun, iar pe preoţii locali: Ioan Berar, Gheorghe Opriş, Ştefan Pal, în frunte cu pr. prot. Costache Mirea, ca şi pe pr. Mircea Pintea de la Căpleni, pentru deosebitul lor zel pastoral. De asemenea, le-a mulţumit călduros pentru bunele urări de ziua naşterii şi a numelui, dorindu-le tuturor un An Nou fericit, în care pacea să fie consolidată.

În drum spre reşedinţă, chirarhul a făcut o scurtă vizită la parohia *Pişcolt*, păstorită provizoriu, pînă la venirea unui nou titular, de pr. consilier eparhial Vasile Sabău, fost paroh aici.

Cu aceste binecuvîntate osteneli, se încheie cel de al 17-lea an de rodnică arhipăstorire a P. S. Episcop Vasile, pe care o dorim să fie, şi de aci înainte, cît mai rodnică şi îndelungată.

Diacon Dr. *Teodor Savu*

EPOCA MARILOR CTITORII, „EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU"

Trecutul nostru, plin de fapte de vitejie ale unor bărbați mîndri și neînfricați, hotărîți să-și apere neatîrnarea chiar cu prețul propriei lor jertfe, nu ne-a îngăduit secole de-a rîndul — secole în care am stat în calea atîtor năvăliri, secole în care ne-am căutat puterea în unire, secole în care atîția ne-au pismuit avutul — să așezăm cu temeinicie, piatră peste piatră.

Iată-ne ajunși în momentul în care realizăm tot ceea ce am dorit.

Vocația de constructor a românilor, despre care tot mai mult cu admirație se vorbește pretutindeni și-a aflat în conducătorul statului nostru, președintele Nicolae Ceaușescu cel mai ilustru și fidel exponent.

Pe întreg cuprinsul țării s-au înălțat, în mai puțin de un sfert de veac, peste 250 de mari platforme industriale, cetăți ale metalului și ale chimiei ca Tîrgoviște, Călărași, Tulcea, Slatina, Slobozia, Năvodari, Giurgiu, Craiova, Pitești ș.a. Vom evoca aici doar cîteva din marile ctitorii ale acestei epoci glorioase pe frontispiciul căreia s-a înscris numele ctitorului de țară nouă, președintele Nicolae Ceaușescu.

— La 16 mai 1972 a fost inaugurat ansamblul sistemului hidroenergetic și de navigație Porțile de Fier I. Începea, totodată, scrierea noului destin al Dunării românești, care avea să fie martora înălțării altor mari ctitorii ale vremii — marile cetăți industriale de la Turnu Măgurele, Giurgiu, Călărași, Brăila, Galați, Tulcea, epopeea dezvoltării șantierelor navale dunărene și maritime care au creat flota comercială a țării, platformele de foraj marin, marile sisteme de irigații din Cîmpia română și Bărăgan, podurile de la Giurgiu-Ruse, Giurgiu-Vadu Oii și Fetești-Cernavodă, Porțile de Fier II și în curînd prima centrală atomo-electrică de la Cernavodă.

În anul 1984 a fost dat în folosință Canalul Dunăre-Marea Neagră. „Magistrala albastră" scurtează cu 400 km. drumul Dunării spre vărsare, asigurînd mari avantaje în transportul naval și irigații, această lucrare fiind cea mai importantă din Europa postbelică prin dimensiunile și complexitatea ei. Alături de el a fost inaugurat în anul 1987 și canalul Poarta Albă-Midia-Năvodari.

— În Cartea de Aur a patriei noastre mai sînt înscrise și alte mari ctitorii ale acestei Epoci, de la chipul nou al tuturor orașelor țării la îndrăzneața sfidare a piscurilor carpatine care este șoseaua alpină Transfăgărășanul, la arterele subterane ale modernului și elegantului Metrou al capitalei care transportă anual peste 100 milioane de călători, metrou care este o realizare a gîndirii și execuției proprii, românești, la nivelul performanțelor mondiale.

— Am mai putea aminti noua Dîmboviță, lucrare hidrotehnică și edilitară de proporții, polifuncțională cu lacul și albia de 10 km, cu apă cristalină, în care se oglindesc arcadele elegante ale noilor poduri. Vor sta curînd alături monumentalele lucrări arhitectonice „Casa Republicii" și Bulevardul „Victoria Socialismului".

DIALOGURI LA NIVEL ÎNALT ȘI INIȚIATIVE DE PRESTIGIU ALE PREȘEDINTELUI ROMÂNIEI

Președintele Nicolae Ceaușescu este inițiatorul și promotorul unei politici externe dinamice, constructive, de amplă deschidere mondială, promovate cu con-

secvenţă principială şi activă, de pace şi colaborare cu toate statele, printre ale cărei obiective fundamentale se numără: înlăturarea primejdiei nucleare şi înfăptuirea dezarmării, realizarea unei Europe unite, a păcii, securităţii şi înţelegerii, afirmarea noilor principii de relaţii în viaţa internaţională, lichidarea subdezvoltării şi făurirea unei noi ordini economice internaţionale.

Această atitudine s-a concretizat prin permanentul dialog al Preşedintelui ţării cu personalităţi de prim rang ale lumii contemporane, numeroaselor sale iniţiative şi demersuri de pace care au avut un larg ecou în lumea toată.

În perioada 1965—1987 Preşedintele Nicolae Ceauşescu a avut în ţară sau peste hotare peste 850 de întrevederi cu şefi de state, preşedinţi şi secretari generali ai partidelor comuniste şi muncitoreşti, socialiste, social-democrate şi progresiste şi peste 173 de convorbiri cu şefi de guverne.

— Mesajul de pace şi prietenie al poporului român, dorinţa sa de colaborare fructuoasă cu toate popoarele lumii, demersurile şi acţiunile constructive ale Preşedintelui statului român s-au materializat şi cu prilejul celor peste 200 de vizite oficiale la nivel înalt ale Preşedintelui ţării, în ţări din întreaga lume.

— În urma dialogurilor la nivel înalt, în perioada 1965—1987 au fost semnate peste 100 de Declaraţii solemne şi Declaraţii comune şi peste 500 de alte documente privind probleme ale dezvoltării colaborării bilaterale şi aspecte majore ale actualităţii internaţionale.

— Politica externă a României a cunoscut în ultimii 22 de ani un dinamism fără precedent ilustrat, printre altele, şi de continua extindere a raporturilor sale cu aproape toate statele lumii. Astfel, dacă în 1965 România avea relaţii diplomatice cu numai 67 de ţări, în prezent ea are relaţii diplomatice cu 155 de ţări; dacă în 1965 ţara noastră avea încheiate doar 12 tratate economice, acorduri şi convenţii bilaterale la nivel de stat şi guvernamentale, astăzi numărul acestor documente depăşeşte cifra de 800; România a construit sau participă la construirea, în cooperare, a peste 180 obiective economice de interes naţional în ţările în curs de dezvoltare.

— România este afiliată la 401 organizaţii internaţionale: 14 organizaţii din sistemul O.N.U., 19 organizaţii ale ţărilor socialiste şi 368 de organizaţii internaţionale neguvernamentale.

Ţara noastră este membră a „Grupului celor 77", din care fac parte 127 de ţări în curs de dezvoltare, şi participă ca invitată permanentă la reuniunile ţărilor nealiniate.

În anii 1965—1967, în Adunarea Generală a O.N.U. şi în alte instituţii specializate au fost adoptate, ca urmare a unei iniţiative a ţării noastre, mai multe rezoluţii vizînd vizînd promovarea cooperării internaţionale în domeniul pregătirii de cadre, în special în ţările în curs de dezvoltare.

— România a desfăşurat o susţinută activitate în cadrul negocierilor purtate în Comitetul de la Geneva şi la O.N.U., în anii 1967—1968, în vederea elaborării Tratatului pentru neproliferarea armelor nucleare, contribuind, alături de alte state la îmbunătăţirea proiectului iniţiatl.

— La aceeaşi sesiune, ca urmare a unei iniţiative a României, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat rezoluţia privind „Rolul ştiinţei şi tehnologiei moderne în dezvoltarea naţiunilor şi necesitatea întăririi cooperării economice şi tehnico-ştiinţifice între state".

— La a XXV-a sesiune, Adunarea Generală a O.N.U. a proclamat, în urma unei iniţiative a României, „Deceniul dezarmării al Naţiunilor Unite 1970—1980".

Pornind de la punctul înscris pentru prima dată, în 1972, de ţara noastră pe ordinea de zi a Adunării Generale O.N.U. în legătură cu „Consecinţele economice şi sociale ale cursei înarmărilor", grupuri de experţi O.N.U. au elaborat, în 1972, 1977 şi 1982 studii în această problemă. În prezent se află în curs de elaborare un nou asemenea studiu.

— România a adus o contribuţie deosebită la pregătirea, desfăşurarea şi încheierea cu succes a primei Conferinţe pentru securitate şi cooperare în Europa. Actul final de la Helsinki din 1075 conţine numeroase idei şi propuneri avansate de ţara noastră.

— Cu prilejul sesiunii speciale a O.N.U. din 1975 a fost prezentat documentul „Poziţia României cu privire la instaurarea unei noi ordini economice internaţionale".

— Prezentarea în 1975 la O.N.U. a documentului intitulat „Poziţia României în problemele dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare, şi instaurarea unei păci trainice în lume" s-a bucurat de un larg ecou.

— Din iniţiativa ţării noastre, în 1979, pe ordinea de zi a Adunării Generale O.N.U. au fost înscrise pentru prima dată punctele privind „Reglementarea pe cale paşnică a diferendelor dintre state" şi „Dezvoltarea şi întărirea bunei vecinătăţi între state".

— În mesajele preşedintelui României adresate sesiunilor UNCTAD de la Manila (1979), Belgrad (1983) şi Geneva (1987), au fost avansate un şir de obiective şi propuneri practice vizînd lichidarea subdezvoltării şi soluţionării globale politico-economice a problemei datoriilor externe.

— La reuniunea general-europeană de la Madrid (1980—1983) şi la Conferinţa pentru măsuri de încredere şi securitate şi pentru dezarmare în Europa de la Stockholm (1984—1986), România a depus eforturi susţinute pentru adoptarea unor măsuri menite să întărească încrederea şi securitatea pe continent.

— În 1985 din iniţiativa ţării noastre, la O.N.U. a fost adoptat „Apelul solemn către toate statele aflate în conflict de încetare fără întîrziere a acţiunilor armate şi de soluţionare a problemelor dintre ele pe calea tratativelor şi Angajamentul statelor membre ale O.N.U. de a reglementa stările de încordare şi conflict, diferendele existente pe cale politică, de a se abţine de la folosirea forţei şi ameninţarea cu forţa, de la orice intervenţie în treburile interne ale altor state.

— Salutînd încheierea Tratatului dintre U.R.S.S. şi S.U.A. în problema rachetelor cu rază medie şi mai scurtă de acţiune, preşedintele ţării a evidenţiat în Raportul prezentat la Conferinţa Naţională că în prezent trebuie intensificată lupta pentru realizarea unor noi acorduri în vederea eliminării treptate a armelor nucleare, pentru încetarea totală a experienţelor nucleare, pentru renunţarea cu desăvîrşire la militarizarea Cosmosului.

— În ultimii ani ţara noastră a prezentat diferite propuneri urmărind reducerea armamentelor convenţionale cu cel puţin 50 la sută pînă în anul 2000. Îmbinînd vorba cu fapta, România a trecut, pe baza hotărîrii exprimate de întregul popor, în cadrul referendumului naţional care a avut loc în noiembrie 1986, la reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor şi cheltuielilor militare.

— La Conferinţa Naţională a fost reliefată propunerea ţării noastre privind organizarea în cadrul O.N.U., a unei conferinţe internaţionale privind lichidarea subdezvoltării şi soluţionarea globală a datoriilor externe.

Ţara noastră a prezentat în mod constant propuneri concrete pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii şi colaborării, lipsită de arme nucleare, de baze militare străine. La Conferinţa Naţională preşedintele României a subliniat importanţa propunerilor României şi Greciei privind organizarea la Bucureşti a unei întîlniri la nivel înalt între şefii de stat şi guvern din ţările balcanice.

NOUTĂŢI TEHNICO-ŞTIINŢIFICE ROMÂNEŞTI

— Specialiştii de la Institutul de cercetări şi proiectări pentru maşini şi utilaje agricole Braşov au realizat o turbină de vînt destinată cu precădere zonelor alpine. Deşi are o înălţime de 7,5 metri turbina eoliană braşoveană poate suporta perfect presiuni dinamice corespunzătoare vitezei vîntului de pînă la 200 km. pe oră şi este folosită cu succes la staţiile meteorologice automate. Denumită TEV-M turbina este echipată cu alternator şi redresor debitînd curent continuu de 12 volţi în sistem tampon cu baterii de acumulator şi o putere de 2 kW.

— În concepţia colectivului de cercetare pentru mecanizare din cadrul Institutului de cercetări pentru cereale şi plante tehnice — Fundulea, modernizarea înseamnă transpunerea în practică a unui sistem informatic pentru calculul necesarului de resurse pentru mecanizarea lucrărilor agricole. Acest sistem — realizat în colaborare cu Centrul de informatică şi calcul al Ministerului Agriculturii —

reprezintă una din trăsăturile de unire dintre sistemul producției agricole vegetale și sistemul mecanizării agriculturii.

În condițiile unei agriculturi științifice cu proporțiile și răspunderile ei, necesarul de îngrășăminte, semințe, apă etc. trebuie calculate în așa fel încît să asigure realizarea în bune condiții a producțiilor agricole. Toate acestea impun uniformatizarea activității. În centrul acestei activități se află un calculator electronic cu ajutorul căruia cercetarea consacrată mecanizării agriculturii a căpătat noi valențe și mai cu seamă un potențial sporit în ceea ce privește operativitatea și precizia în prelucrarea datelor experimentale, obținute la încercarea tractoarelor și mașinilor agricole. Mai mult decît atît cercetătorul și tehnologul au, în felul acesta, la dispoziție un instrument grație căruia pot analiza operativ variantele care sînt prezentate și alege tehnologia care corespunde cel mai bine condițiilor date, și anume producția planificată, indicatorii tehnico-economici, stadiul de dezvoltare a bazei materiale etc.

Activitatea colectivului de cercetare pentru mecanizare urmează să intre într-o nouă etapă o dată cu construirea băncii de date speciale domeniului mecanizării agriculturii. Banca de date va înmagazina un număr tot mai mare de informații de specialitate privind sistemele de mașini, tehnologiile de mecanizare, clasificarea terenurilor arabile din țară după criterii specifice etc. Odată cu introducerea unui program special de calculator pentru exploatarea datelor, cercetarea pentru mecanizarea agriculturii va avea din ce în ce mai mult de cîștigat în operativitate și eficiență.

— Recent, la Întreprinderea de Avioane București, pe lîngă fabricarea avioanelor ROMBAC, a altor tipuri de avioane utilitare sau repararea tuturor tipurilor de avioane comerciale ale companiilor TAROM și LAR, constructorii de aparate de zbor au conceput și construit un interesant vehicul electric. Este vorba de aparatul VE 101, autospecială eficientă pentru aeroporturi, deoarece fiecare kilometru parcurs costă sub 15 bani. Vehiculul se bucură de folosirea unor soluții tehnice și tehnologice foarte moderne din care: aliaje de aluminiu lipite, structuri de tip fagure din aluminiu sau mase plastice, supraveghere electronică a funcționării motorului, confort și bună vizibilitate a conducătorului mașinii, aparatură radio pentru legătură cu diferitele puncte ale aeroportului, toate realizate integral cu materiale și componente fabricate în țara noastră. Vehiculul poate fi folosit și în gări și hale industriale, în spații închise, expoziții etc.

30 DE ANI DE RODNICĂ ACTIVITATE ARHIEPISCOPEASCĂ A ÎNALT PREA SFINŢITULUI ARHIEPISCOP TEOFIL HERINEANU, LA CÎRMA EPARHIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI

Anul 1987 a fost bogat în evenimente legate de viaţa şi prodigioasa activitate a întîistătătorului Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului şi Clujului, Înalt Prea Sfinţia Sa Arhiepiscopul Teofil Herineanu.

La 21 august 1987 s-au împlinit 38 de ani de cînd Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil a fost ridicat şi înveşmîntat cu binecuvîntatul har al arhieriei.

La 11 nov. 1987, Î. P. S. Sa a împlinit cu voia lui Dumnezeu venerabila vîrstă de 78 de ani.

Ambele momente au fost omagiate după cuviinţă, în cadru solemn, la reşedinţa Î. P. S. Sale de colaboratorii apropiaţi ai Î. P. S. Sale şi de către clerul şi credincioşii Eparhiei Clujului, cît şi de alte personalităţi marcante bisericeşti şi laice, prin cuvîntări, scrisori de felicitare şi telegrame.

Despre evenimentele amintite mai sus, la timpul potrivit s-a scris şi în presa noastră bisericească.

Un eveniment cu o largă rezonanţă şi ecou în viaţa bisericească a Arhiepiscopiei Clujului a avut loc la Centrul eparhial Cluj *în data de 3 decembrie 1987*, cu care prilej, în cadrul unei festivităţi omagiale mai ample, a avut loc sărbătorirea a 30 de ani de activitate prodigioasă pe multiple planuri — pe tărîm pastoral misionar, economic-administrativ, cultural şi social a Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop Teofil Herineanu, de cînd conduce cu aleasă competenţă destinele Eparhiei Clujului.

Aceste festivităţi, de fapt, au adus în actualitate momentul important din viaţa religioasă a Eparhiei Clujului, momentul întronizării Î. P. S. Sale la data de 22 decembrie 1957, prin aducerea de la Roman pe scaunul Episcopiei Vadului, Feleacului şi Clujului a Prea Sfinţitului de atunci Teofil Herineanu, fapt ce a însemnat întoarcerea de pe meleaguri moldovene pe meleaguri natale, transilvănene.

Biografia şi activitatea înaltului sărbătorit, pînă la data întronizării la Cluj sînt îndeobşte cunoscute, fiind relatate nu o dată în presa bisericească a vremii. În cele ce urmează simţim a ne face o datorie de onoare în a prezenta momentul omagial de la 3 decembrie a.c.

Programul festivităţilor care au marcat 3 decenii de activitate pastorală, economică, culturală şi socială a Î. P. S. Sale Arhiepiscopul Teofil s-a desfăşurat în prezenţa unui mare număr de invitaţi, personalităţi de seamă ale organelor de stat, ierarhi, membri ai permanenţei, protopopi, corpul profesoral al Seminarului teologic Cluj-Napoca, membri actuali şi foşti ai Adunării eparhiale, foşti colaboratori ai Î. P. S. Sale, personalităţi şi conducători ai cultelor din Cluj-Napoca, distinşi teologi şi oameni de cultură.

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a fost reprezentat de Prea Sfinţitul Dr. Vasile Coman, episcopul Oradiei, Prea Sfinţitul Emilian Birdaş, Episcop al Alba Iuliei şi Prea Sfinţitul Iustinian Chira Maramureşanul, Episcop-vicar al Eparhiei Clujului.

La festivităţi a fost invitat în mod deosebit Prea Fericirea Sa Teoctist Arapaşu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, care din motive binecuvîntate n-a putut să fie prezent, precum şi Î. P. S. Sa Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, care la acea dată se afla în străinătate.

Atît Prea Fericitul Patriarh Teoctist cît și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie au adresat însă înaltului sărbătorit telegrame de felicitare.

Din partea Onor. Departament al Cultelor București, a participat Domnul Director Leon Toader.

Din partea autorităților locale de stat a luat parte Domnul Gavril Groza — secretar al Consiliului popular județean Cluj, iar ca reprezentant de seamă a vieții culturale din municipiul Cluj-Napoca, a fost prezent la festivități Domnul Academician Ștefan Pascu, Directorul Institutului de istorie și Arheologie Cluj-Napoca.

Eparhiile reformate din Cluj-Napoca au fost reprezentate prin conducătorii acestora, și anume: Eminența Sa Dr. Kovács Lajos episcop-unitarian, Eminența Sa Dr. Nagy Gyula — episcop reformat și Eminența Sa Dr.Szedressy Paul — episcop evanghelic S.P., iar din partea cultului romano-catolic a participat monseniorul Iacab Gabor — protopop.

Din partea Institutului Teologic Universitar Sibiu a participat P. C. Sa pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — prorector, iar învățămîntul protestant din Cluj-Napoca a fost reprezentat de Dl. prof. Dr. Árpád Péntek — rectorul Institutului teologic protestant.

Festivitățile au început la noul paraclis al Seminarului teologic Cluj cu săvîrșirea Sfintei Liturghii, urmată de Te-Deum, oficiat de P. S. Sa Episcop-vicar Iustinian, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi în prezența invitaților.

Răspunsurile la Sf. Liturghie cît și la Te-Deum au fost date de corul elevilor seminariști, dirijat de P. C. Sa pr. prof. drd. Vasile Stanciu.

La sfîrșitul Te-Deum-ului, P. S. Sa Iustinian Maramureșanul a omagiat printr-o cuvîntare amplă, în cuvinte alese, viața și activitatea Î. P. S. Sale Arhiepiscop Teofil Herineanu, la împlinirea a 30 de ani de arhipăstorire a Î. P. S. Sale la cîrma Eparhiei Clujului.

În semn de profundă recunoștință și prețuire a vieții și activității prodigioase a Î. P. S. Sale, P. S. Sa Episcop Iustinian Maramureșanul, la sfîrșitul cuvîntării a înmînat darurile din partea membrilor Permanenței Centrului Eparhial și a P. C. protopopi din Arhiepiscopie.

În semn de omagiu, Corul Seminarului teologic a susținut un apreciat concert de colinde.

Din paraclisul Seminarului, Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil a invitat întreaga asistență la recepția ce s-a dat cu acest prilej în saloanele reședinței eparhiale.

În cadrul recepției au omagiat personalitatea Î. P. S. Sale, următorii înalți oaspeți, demnitari bisericești și de stat:

— P. S. Sa Dr. Vasile Coman — Episcopul Eparhiei Oradea;

— Domnia Sa, Dl. Leon Toader — Director în Departamentul Cultelor, București;

Domnia Sa, Dl. Academician Dr. Ștefan Pascu — Directorul Institutului de istorie și arheologie Cluj-Napoca;

— Eminența Sa, Dl. Dr. Nagy Gyula — Episcopul Bisericii Reformate — Cluj;

— P. S. Sa Emilian Birdaș — Episcopul Eparhiei Alba Iulia;

— Eminența Sa Dl. Dr. Kovács Lajos — Episcopul Bisericii Unitariene;

— Eminența Sa, Dl. Dr. Szedressy Paul — Episcopul Bisericii evanghelice S.P.;

— Dl. Dr. Péntek Árpád — rectorul Institutului teologic unic protestant — Cluj-Napoca;

— P. C. Sa pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — prorectorul Institutului Teologic Universitar Sibiu;

— Monseniorul Iacab Gabor — protopop romano-catolic din Cluj-Napoca;

— P. C. Sa, pr. Ioan Jeler — protopopul ort. rom. al Clujului.

Tuturor vorbitorilor a răspuns printr-un cuvînt de mulțumire Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil.

În continuare, Înaltul sărbătorit a închinat un pahar de șampanie cu toți cei prezenți la recepție, după care, oaspeții — în corpore — au fost invitați să viziteze valoroasa colecție de artă veche bisericească a Arhiepiscopiei Clujului, precum și o sală special amenajată, în cadrul muzeului, cu o expoziție de fotografii, reprezentînd o parte din realizările edilitar-gospodărești (biserici noi și în con-

strucţie, case parohiale, picturi de biserici ş.a.) în Eparhie în vremea păstoririi Î. P. S. Sale Arhiepiscopul Teofil.

La ieşirea din muzeu înalţii oaspeţi şi-au consemnat impresiile într-o carte de onoare, deschisă cu acest prilej.

Programul festivităţilor omagiale s-a încheiat cu oferirea din partea Înaltului sărbătorit a unei bogate agape frăţeşti, care a fost organizată în sala de festivităţi a Seminarului teologic. În cadrul agapei s-au ţinut toasturi în cinstea Î. P. S. Sale.

La sfîrşitul agapei frăţeşti, Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil a oferit înalţilor oaspeţi cîte un exemplar din valoroasa Sa lucrare, proaspăt apărută de sub teascurile tiparului, intitulată sugestiv: „Tîlcuiri din Sfînta Scriptură".

Omagiind după cuviinţă personalitatea, viaţa şi activitatea înaltului nostru ierarh s-a marcat un important şi semnificativ eveniment din viaţa Bisericii noastre, cu deosebire în viaţa bisericească a Arhiepiscopiei Clujului, care în deplină libertate şi colaborare cu organele de stat şi cu celelalte culte din Patria noastră îşi desfăşoară activitatea sa proprie, aducîndu-şi aportul la progresul spiritual şi material al Bisericii strămoşeşti şi al neamului.

Mulţumind bunului Dumnezeu că ne-a învrednicit de prăznuirea acestui popas aniversar, Îl rugăm stăruitor să-i dăruiască întîistătătorului Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului — Î. P. S. Sale Arhiepiscopului nostru Teofil Herineanu, ani mulţi şi buni în deplină sănătate spre buna arhipăstorire şi cîrmuire a iubitului său cler şi credincioşilor din Eparhie.

Prot. *Liviu Ştefan*
Vicar administrativ

PREA SFINŢIA SA DR. VASILE COMAN, EPISCOPUL ORADIEI

— La împlinirea vîrstei de 75 de ani —

Sărbătoarea Praznicului Naşterii după trup a Domnului nostru Iisus Hristos e sărbătoarea bucuriei, e sărbătoarea tuturor vîrstelor. Credincioşii de pretutindeni simt marea bucurie a apropierii în duh ca toţi cei ce vor crede în El şi-L vor mărturisi să se mîntuiască. Marea sărbătoare ne cheamă prin Sfînta Biserică să mergem şi să cîntăm cu îngerii „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire" .Lc. 2, 14) iar în colindul sfînt şi bun să ne amintim de părinţi cinstindu-i şi fiindu-le recunoscători pentru tot ce au făcut pentru noi. De aceea sărbătoarea Naşterii Domnului e numită şi sărbătoarea familiei. La casa părintească se adună cei dragi, iar colindul se înalţă ca o rugă spre cer, mulţumind lui Dumnezeu pentru toate şi cerînd binecuvîntarea pruncului Iisus pentru o viaţă cu pace şi sănătate.

Pentru credincioşii şi slujitorii sfintelor altare din Eparhia Oradiei acest „Praznic Luminat" ce cu drag l-am aşteptat ne aduce în acest an şi o altă bucurie.

Prea Sfinţia Sa Dr. Vasile Coman la 25 decembrie 1987 a împlinit respectabila vîrstă de 75 de ani, vîrstă la care Bunul Dumnezeu l-a învrednicit să-şi păstreze aceeaşi vigoare şi destoinicie ca şi în cei mai buni ai ai vieţii.

La cea de a 75-a aniversare a zilei de naştere se cuvine să facem o scurtă trecere în revistă a vieţii şi activităţii P. S. Sale, pusă timp de peste cinci decenii în slujba Bisericii şi a Patriei, din care 17 ani ca ierarh.

Prea Sfinţia Sa s-a născut în prima zi de Crăciun (25 decembrie) a anului 1912 în comuna Deal, judeţul Alba, din părinţii Ioan şi Ioana Coman, ţărani harnici şi profund credincioşi. „Mama, spunea P. S. Sa, cu credinţa ei mi-a legat sufletul de cer, de tot ceea ce e înălţător şi sublim în viaţă". Casa părintească a fost împodobită cu 9 copii, iar părinţii i-au crescut în cinste şi omenie, rîvnă şi preţuire pentru muncă.

Şcoala primară a urmat-o în satul natal, iar cursurile secundare la liceul „Aurel Vlaicu" din Orăştie, unde a fost tot timpul bursier.

Între anii 1930—1934 a urmat cursurile Academiei teologice „Andreiene" — acum Institutul Teologic Universitar din Sibiu, fiind şef de promoţie.

În anul şcolar 1934—1935 ca bursier al Arhiepiscopiei Sibiului, la îndemnul Mitropolitului Nicolae Bălan şi al profesorului rector Nicolae Colan a urmat cursurile facultăţii de Ştiinţe Naturale de la Universitatea din Cluj.

La 28 februarie 1936 a fost hirotonit preot, pentru parohia Şirnea (protopopiatul şi judeţul Braşov), unde a păstorit pînă la 1 septembrie 1937.

În acelaşi an, după ce şi-a luat diploma de licenţă în teologie cu calificativul „distincţie", pe baza tezei cu subiectul „Doctrina despre purgatoriu şi combaterea ei" — a intrat în învăţămînt, ca profesor de educaţie religioasă. A funcţionat ca profesor pînă în anul 1942, cînd a fost ales ca preot paroh al parohiei Braşov-Cetate (cu hramul „Sf. Adormire"). Între timp, a urmat cursurile Seminarului pedagogic de pe lîngă Universitatea din Cluj şi şi-a luat examenul de capacitate pentru profesori (în 1937), la Iaşi. Ca student a fost premiat de nenumărate ori.

În anul 1944 s-a înscris la cursurile pentru doctorat, la Facultatea de teologie din Bucureşti. În anul 1947 a obţinut titlul de doctor în teologie cu teza de diplomă intitulată „Rugăciunile pentru căpetenia şi autorităţile Statului în cultul creştin" — fiind clasificat cu calificativul maxim „magna cum laude".

De la 1 ianuarie 1957 şi pînă la alegerea ca episcop a fost protopop al protopopiatului Braşov, patrusprezece ani încheiaţi.

Paralel cu activitatea bisericească şi pe tărîm social, a desfăşurat şi activitatea publicistică teologică. A colaborat la revistele teologice cu studii, predici, recenzii şi articole. Astfel a scris la: „Revista Teologică", „Mitropolia Ardealului", „Telegraful Român", „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", „Mitropolia Banatului", „Mitropolia Olteniei" etc. Părintele Vasile a dat multă „Pîine pentru suflet" cititorilor Telegrafului Român, dovedind adevărata iubire a părintelui ce vrea binele fiilor săi.

Principalele lucrări ale Prea Sfinţitului Episcop Dr. Vasile Coman sînt: *Raportul dintre rugăciunile pentru morţi şi purgatoriu* (în „Revista Teologică" — 1938, p. 424—441); *Creaţie, evoluţie şi transformism* (în lucrarea de colaborare „Omagiu Î. P. S. Mitropolit Nicolae Bălan", Sibiu, 1940); *Adevărul ortodox şi greşeala sectară despre Sfînta Tradiţie* (Sibiu 1941); *Hristos şi tineretul. Meditaţii* (Braşov, 1943); *Religie şi caracter* (Braşov, 1944); *Exorciştii în Dreptul bisericesc* (Braşov, 1945); *Hristos în familie* (Braşov, 1945); *Cartea în slujba păstoririi creştine* (1948); *Temeiul biblic şi patristic al rugăciunilor pentru căpetenia şi autorităţile Statului* (în: „Omagiu Î. P. S. Mitropolit Nicolae Bălan", Sibiu, 1955); *Coordonate ale vieţii creştine* (în rev. „Mitropolia Banatului", 1968).

De la venirea la cîrma Episcopiei Oradiei şi pînă astăzi, ca un neobosit şi în ale scrisului, Prea Sfinţia Sa a scos an după an, pentru preoţi şi credincioşi, pentru iubitorii slovei, cărţi ce vor rămîne ca o mărturie peste veacuri a unui mare ierarh.

„Cuvîntări Liturgice" în 2 ediţii 1974 şi 1976, pornite din convingerea că în cultul Bisericii Ortodoxe şi cu deosebire în Sf. Liturghie, adevărurile de credinţă şi de morală ale creştinismului sînt îndreptar şi coordonate ale vieţii duhovniceşti a credincioşilor.

„Slujind lui Dumnezeu slujim oamenilor" în două ed. 1980 şi 1984 pentru a uşura misiunea de a vesti cuvîntul lui Dumnezeu oamenilor cu timp şi fără timp.

Cartea *„Scrieri de Teologie Liturgică şi Pastorală"* 1983 vine în sprijinul preoţimii noastre pentru îndeplinirea îndatoririlor sacerdotale şi patriotice, printr-o activitate mai vie.

„Cuvinte pentru suflet" în două ediţii, carte de mare semnificaţie şi folos pentru toţi cititorii.

Sub directa îndrumare a Prea Sfinţiei Sale în Editura Eparhiei Oradea au apărut:

— *Monumente istorice* bisericeşti din Eparhia Oradiei, judeţele Bihor, Sălaj şi Satu Mare 1978.

— Bisericile de lemn — comori de artă ale întregului popor şi mărturii ale unei străvechi evlavii.

— *Trepte vechi şi noi de istorie, cultură şi viaţă bisericească în Eparhia Oradiei. Mărturii şi Evocări*, 1980.

— *Roman Ciorogariu. Studii şi documente*, 1981, ca un omagiu celui care n-a lipsit de la nici o acţiune românească, politică, socială, culturală şi bisericească de la sfîrşitul secolului XIX şi începutul sec. XX.

— *Din activitatea bisericească* a Eparhiei Ortodoxe a Oradiei în ultimii două sute de ani — cu prilejul împlinirii a 200 de ani de la ridicarea Bisericii cu Lună 1784—1984.

Trebuie amintite şi cărţile prof. Florian Dudaş *Manuscrisele româneşti din bisericile Bihorului*, în două părţi 1985, 1986 şi *Vechile tipărituri româneşti din bisericile Bihorului*, 1979.

Îndrumătorul pastoral a ajuns la al 4-lea an de apariţie, iar Cartea de rugăciuni a apărut în mai multe ediţii.

Toate acestea ca o împlinire la ceea ce a spus P. S. Sa în faţa Colegiului Electoral: „... am vestit şi am slujit“ cu vreme şi fără vreme, cu aceeaşi dăruire la altarul Bisericii şi la altarul Patriei. Iar cînd vremea mi-a dat răgaz am aşezat în slovă aceleaşi simţăminte şi îndemnuri creştineşti şi româneşti“.

Cei ce trec seara pe str. Porţile de Fier pot vedea cum la masa de lucru, Prea Sfinţia Sa mereu aşterne pe hîrtie gînduri, împliniri, doriri pentru a fi călăuzitorul celor pe care îi păstoreşte.

Pastoralele trimise credincioşilor şi clerului de sfintele sărbători sînt îndemnuri la rugăciune şi muncă.

Predicile rostite şi care în parte sînt cuprinse în cartea amintită *„Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor“* sînt ascultate şi aşteptate cu mult interes de toţi fiii Eparhiei Oradea care participă într-un număr impresionant la sfinţiri şi binecuvîntări de biserici sau în duminici şi sărbători la catedrala şi bisericile unde slujeşte P. S. Sa.

Prea Sfinţia Sa a lăsat Braşovul cu credincioşii săi buni, a lăsat anii de muncă în ogorul Domnului ca preot, profesor şi protopop şi a venit să fie pentru credincioşii din ţinuturile bihorene, sătmărene şi sălăjene „păstorul cel bun“ aşa cum se ruga bunului Dumnezeu în ziua instalării ca episcop în catedrala „Biserica cu Lună“ din Oradea, cînd s-a adresat credincioşilor: „La începutul păstoririi mele, cel dintîi gînd îl îndrept către bunul Dumnezeu pe care-L rog să-şi reverse mila şi harul Său şi să mă ajute ca să fiu „păstorul cel bun“, părintele şi fratele iubitor pe care îl aşteaptă clerul şi credincioşii ortodocşi ai Eparhiei Oradea... „prin harul lui Dumnezeu sînt ceea ce sînt“ (I Cor. 15, 10). Precum pînă acum m-am silit să slujesc acestui dar dumnezeiesc, cu atît mai vîrtos de acum înainte mă voi strădui să slujesc, cu puteri înnoite, pentru binele vremelnic şi veşnic al credincioşilor încredinţaţi mie spre păstorire“.

Şi trebuie să mărturisim că în cei 17 ani de păstorire la Oradea, credincioşii şi preoţii din tot cuprinsul Eparhiei au simţit dragostea sa părintească, Prea Sfinţia Sa a străbătut Eparhia în lung şi-n lat, de la cele mai mari parohii pînă la cele mai mici filii, pe canicula verii sau sub gerul aspru, mereu a fost şi este între credincioşi, „în mijlocul credincioşilor este timpul de tihnă şi odihnă, aici mă simt bine“, spune Prea Sfinţia Sa. Începutul păstoririi din Şirnea despre care cu atîta plăcere şi bucurie vorbeşte Prea Sfinţia Sa atunci cînd îşi aminteşte de credincioşii primei parohii, a rămas adînc întipărit în sufletul cuprinzător. Pădurea de brazi sădită pentru a proteja biserica ce era ameninţată de alunecarea dealului din apropiere a crescut, iar cei din Şirnea au numit-o „pădurea popii“.

La intrarea în „Biserica cu Lună“ noul episcop vedea că sfîntul locaş aşteaptă o nouă haină, o înnoire, iar azi catedrala este o mîndrie pentru bihoreni, loc de rugăciune şi meditaţie.

Cei 14 ani ca protopop la Braşov au fost ani de activitate intensă. De această perioadă se leagă construcţia sediului protopopesc, o clădire care cuprinde birouri şi sală de şedinţă, organizarea muzeului de la biserica Sf. Nicolae, multe biserici fiind înnoite, pictate. Toate acestea au fost ca un început pentru noua etapă de activitate.

După 17 ani, majoritatea bisericilor ortodoxe din cele 3 judeţe şi-au schimbat înfăţişarea prin reparaţii capitale, picturi şi au fost ridicate 31 de locaşuri de închinăciune. Şi aici ecoul cuvintelor spuse la instalare s-a transmis peste ani:

„În călăuzirea duhovnicească a credincioşilor din Eparhia Oradiei vom ţine seama de caracterul specific, de datinile, de creaţiile culturale şi artistice ale poporului nostru de pe aceste plaiuri, de zestrea spirituală pe care ne-au transmis-o înaintaşii noştri...", iar cuvintele de îndemn către credincioşi pentru păstrarea şi înnoirea bisericilor au prins rădăcini.

Avem în eparhie peste 200 biserici pictate, 157 case parohiale noi, 4 sedii noi protopopeşti, iar la Centrul Eparhial cămin preoţesc, supraetajarea clădirii de la nr. 8—10 care cuprinde la parter biblioteca şi arhiva, fabrica de lumînări, un muzeu în 5 camere care adăpostesc obiecte de mare valoare şi o capelă în care cei care intră, nu o dată, o aseamănă cu un locaş sfînt în care te simţi ca în cele mai frumoase biserici.

Toate acestea, Prea Sfinţia Sa spunea şi spune mereu, că le datorăm bunilor noştri credincioşi care şi-au dat truda şi jertfa lor avînd credinţă puternică în Dumnezeu.

La venirea la cîrma Eparhiei Oradiei, Prea Sfinţia Sa a găsit o mare criză de preoţi. Erau vacante peste 100 de parohii. Găsind înţelegere la organele superioare şi primindu-se locuri sporite la seminar şi institut, în 17 ani, Prea Sfinţia Sa a hirotonit 498 de noi preoţi şi azi parohiile vacante sînt cu mult mai puţine deşi numărul parohiilor în acest timp a crescut.

Preoţii poartă o părintească grijă îndrumînd-o în întîlniri personale, în cadrul conferinţelor preoţeşti ce se ţin la protopopiate, îndrumînd preoţimea să fie faruri de lumină pentru credincioşi, iar îndrumările care le dă Prea Sfinţia Sa sînt călăuze preţioase în activitatea pastorală şi patriotică.

La acest moment fericit, binecuvîntat de Dumnezeu cuvintele sînt prea sărace pentru a cuprinde totul, dar şi aici ne vedem obligaţi să ascultăm de cuvintele Prea Sfinţiei Sale: „Lăsaţi să ne judece cei ce vor veni după noi, ei vor fi în drept să spună dacă am făcut bine sau nu". Să lăsăm şi vremurile viitoare să vorbească despre cel pe care bunul Dumnezeu l-a învrednicit să vină în lume de Crăciun şi tot de această mare sărbătoare, în 27 decembrie 1970 să primească rangul preoţesc cel mai înalt, arhieria.

Vom lăsa pe cei ce vor urma să vorbească, dar sîntem încredinţaţi că vor avea ce vorbi şi dacă nu vorbesc oamenii vorbesc pietrele, dacă nu vorbesc oamenii, vorbesc faptele.

Prea Sfinţia Sa a plecat dintr-un sat românesc şi creştin de obîrşie dacică şi nu s-a simţit nicăieri aşa bine ca între harnicii noştri muncitori ai ogoarelor. „Ce muncă sfîntă, ce oameni buni" sînt cuvinte de apreciere pe care le are de fiecare dată cînd se întîlneşte cu credincioşii satelor noastre.

Prea Sfinţia Sa a fost peste hotarele ţării cu misiuni încredinţate de Sfîntul Sinod în: America, Canada, Anglia, U.R.S.S., Islanda, Germania, Franţa, Suedia, Finlanda, Ungaria, Creta, Etiopia, Ţara Sfîntă etc., dar de fiecare dată la întoarcere cuvintele erau aceleaşi: „ce bine e acasă!" Aici, acasă, la noi, sufletul şi l-a simţit întotdeauna în tihnă şi odihnă. În mijlocul credincioşilor în bisericuţele de lemn, care azi sînt restaurate cu ajutorul statului care a investit sume importante de bani, în sunet de toacă şi dangăt de clopot a fost mereu cu gîndul spre Părintele Ceresc înălţînd rugăciuni pentru toţi fiii duhovniceşti.

Azi, de pe culmea celor 75 de ani privirea se întoarce înapoi spune toate realizările pe care le-am amintit şi care ar mai putea fi încă subliniate. Ceea ce se poate spune însă, în final, este că, la împlinirea vîrstei de 75 de ani Prea Sfinţia Sa poate spune împreună cu Apostolul: „Lupta cea bună m-am luptat... credinţa am păzit" (II Tim. 4, 7). De aceea colaboratorii de la Centrul Eparhial, preoţimea, credincioşii de pe aceste meleaguri îi dorim Prea Sfinţiei Sale ca Dumnezeu să-i înmulţească zilele vieţii, spre a-şi putea încununa activitatea cu noi realizări spre bucuria şi mulţumirea tuturor celor pe care-i păstoreşte, spre slava sfintei noastre Biserici şi spre slujirea scumpei noastre Patrii.

Preot *Augustin Lucian*

MĂNĂSTIREA IZBUC — BIHOR

— Popas aniversar —

Este bine cunoscut că mănăstirile au fost înființate încă în primele secole ale creștinismului ca așezăminte bisericești, în care viețuitorii lor, monahii, sub directa supraveghere și îndrumare a episcopului eparhial de jurisdicție, să fie — pentru toți creștinii — modele de trăire și împlinire a învățăturii Domnului Hristos, modele de cum trebuie să lucrăm pentru desăvîrșirea spiritual-morală și religioasă în vederea mîntuirii sufletești și a fericirii celei veșnice. Și ele, mănăstirile, într-adevăr, s-au dovedit de-a lungul secolelor împlinitoare cu prisosință a țelului urmărit, în toată creștinătatea, atît răsăriteană cît și apuseană. Ba mai mult, ele au contribuit mult și la dezvoltarea culturii profane în toate ramurile ei (știință, filozofie, literatură, pictură, sculptură, arhitectură, muzică, etică, drept etc.).

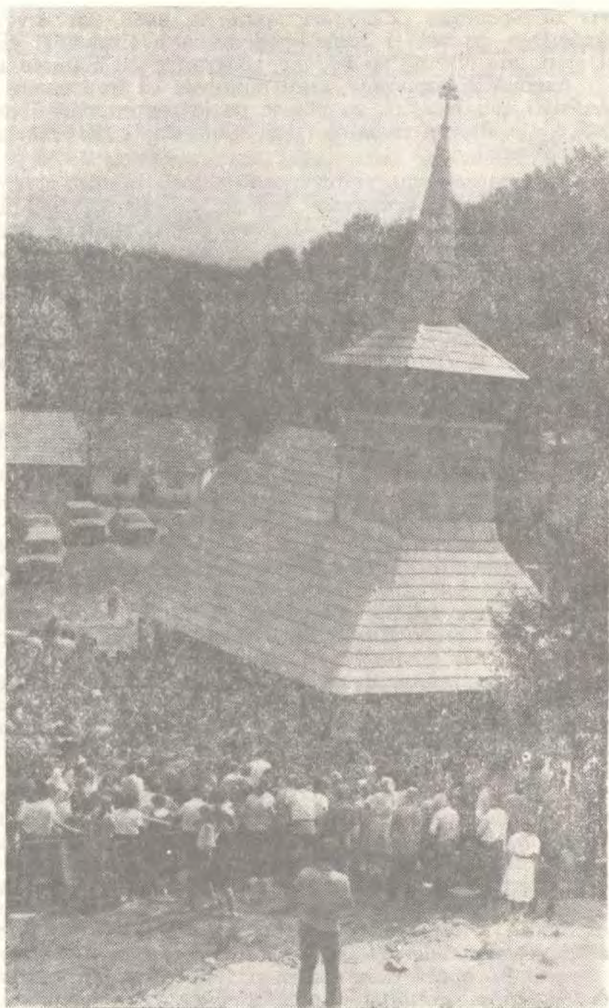
Același rol l-au jucat mănăstirile și în viața religioasă a poporului român, alături de bisericile parohiale, dintru începutul existenței sale istorice, luînd o dezvoltare mai puternică o dată cu organizarea statală a Țărilor Române în cursul sec. al XIV-lea, cînd ele au fost susținute și încurajate, în Moldova și Țara Românească, de înșiși domnitorii acestora. Nu același lucru s-a întîmplat în Transilvania, unde principii străini, care au subjugat poporul român din acest principat, nu vedeau cu ochi buni influența amintită a mănăstirilor ortodoxe, alături de cea a bisericilor parohiale, de aceea puneau tot felul de piedici la înființarea și dezvoltarea lor. Ba mai mult, împărații habsburgi de la Viena au dispus, la 1760, distrugerea cu tunurile aproape a tuturor mănăstirilor ortodoxe românești din Transilvania. Aceasta au făcut-o tocmai pentru faptul că socoteau mănăstirile ca pe cea mai puternică piedică în lățirea *uniației de la 1700.* Astfel de mănăstiri au fost pe întreg cuprinsul Transilvaniei (înțelegînd aici toate părțile locuite de români de dincoace de Carpați), aflate sub jurisdicția episcopilor ortodocși români atestați de istorie în părțile Transilvaniei, inclusiv în părțile Bihorului.

În aceste părți ale Bihorului, sînt amintiți astfel de episcopi în niște bule papale încă în secolele XII—XIII. În aceste bule, se atrage atenția regilor unguri și episcopilor catolici din regatul ungar să supravegheze activitatea episcopilor „schismatici" (=ortodocși) din părțile Oradiei și Bihorului, cerîndu-le să-i converteascä la catolicism. Aceasta s-a întîmplat și mai cu multă stăruință în perioada cînd Constantinopolul (de care țineau bisericește și ortodocșii din părțile Bihorului) se afla sub ocupația Imperiului latin de Răsărit (1204—1261), deci și sub influența papei. Acest lucru rezultă din bulele papei Inocențiu al III-lea din 1204 și 1205, în care se amintește de *ființarea unor mănăstiri în părțile Bihorului,* aflate sub stăpînirea cneazului Bela. De asemenea, se menționează și *existența unui episcop de rit grec,* sub jurisdicția Patriarhiei din Constantinopol, papa cerîndu-i episcopului catolic din Oradea să-l aducă sub ascultarea Romei (Pr. Simion Reli, *Istoria vieții bisericești a românilor,* vol. I, Cernăuți, p. 370). Iată, deci, de cîtă vreme se află atestări documentare despre existența unor mănăstiri și a unui episcop în părțile Bihorului, iar descoperirile arheologice de la Voievozi-Marghita, din ultimii ani, făcute de cercetătorul Radu Popa vin să confirme existența unei mănăstiri în sec. al XII-lea în acea parte a Bihorului (vezi articolul publicat în *Îndrumătorul bisericesc al Episcopiei Oradiei pe 1987,* p. 78—80). Desigur că vor

Noua clădire de la Mănăstirea Izbuc — Bihor (1986—1987)

mai fi existat așezări călugărești ortodoxe și în alte părți ale Bihorului, în timpuri și mai apropiate de noi, poate și mai îndepărtate, mai ales în perioadele cînd se atestă prezența unor episcopi români ortodocși în Oradea. Aceasta se întîmpla și în timpul cît Oradea și întreg Bihorul se aflau sub ocupație turcească (1660—1692). În 1695, cînd aceste părți se aflau din 1692 sub stăpînirea habsburgică, se amintește într-un decret imperial existența unui episcop ortodox în Oradea, Efrem Veniamin, moștenire din vremea ocupației turcești (dr. Șt. Lupșa, *Istoria Bisericii bihorene*, p. 30, în „Monografia Crișanei", Oradea, 1936, p. 16—60).

Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului", construită pe la mijlocul sec. 18, strămutată la Mănăstirea Izbuc în 1954

Potrivit rînduielii Bisericii Ortodoxe, orice episcopie trebuie să aibă sub jurisdicția ei măcar o mănăstire. Deci și episcopul ortodox român de la Oradea din timpul ocupației turcești va fi avut sub jurisdicția lui măcar o astfel de mănăstire, dacă nu mai multe, cu vechime de dinaintea ocupației turcești. Gîndul ne duce la posibilitatea existenței unei astfel de mănăstiri în zona de sud-est a Bihorului, în părțile Vașcăului, aproape de Munții Codru-Moma, unde se află o localitate *Ponoare*, care pînă în 1968 purta numele de *Călugări*, iar nu departe de acest sat se găsește un izvor ale cărui ape ies la suprafață în mod intermitent nu continuu, izvor trecut și pe hărțile de azi cu numele de *„Izbucul de la Călugări"* (fiind socotit punct turistic și declarat rezervație geologică) (cf. *Geografia României vol. III. Carpații românești și depresiunea Transilvaniei*, p. 468 și 472, în ed. Acad. R.S.R., 1987). Desigur că acest toponim este un puternic indiciu că, oarecînd, în timpuri îndepărtate, aici a funcționat un centru de viață monahală, o mănăstire, care, fără îndoială, din cauza vitregiilor stăpînirii străine, pe parcurs, și-a încetat ființarea, dar localității ce exista și pe atunci în apropierea acelei mănăstiri i s-a

spus de localnici *„Călugări"* pînă în 1968, iar izvorul lîngă care este așezată mănăstirea de azi și unde credem că a ființat și cea din vechime figurează și azi, cum am văzut, pe hărțile geografice cu numele de *„Izbucul de la Călugări"*.

Asemenea toponime, care amintesc că în locurile respective au existat cîndva mănăstiri sau biserici, se găsesc pe întreg cuprinsul țării, inclusiv în părțile nord-vestice ale Patriei noastre („La Mănăstire", „La Bisericuță, „Mănăstireni", „Dealul bisericii" etc.).

Înființarea (sau reînființarea) unei mănăstiri lîngă Izbucul de la Călugări l-a preocupat pe episcopul Roman Ciorogariu încă din primii ani după reînființarea, la stăruințele sale a Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei (1920), fiind singura episcopie care nu avea pe teritoriul ei nici o mănăstire. Or, el îi simțea profund necesitatea și utilitatea pentru întărirea vieții religioase a credincioșilor, spre a-i face mai rezistenți împotriva asaltului sectelor religioase ce apăruseră în mare număr după primul război mondial, întocmai ca ciupercile după ploaie.

Și, neîndoios că între alte motive determinante de a se opri tocmai la *„Izbucul de la Călugări"* a fost și convingerea sa că aici trebuie să fi funcționat, în vremuri îndepărtate, o comunitate călugărească, o mănăstire, indiciu puternic pentru aceasta fiind tocmai toponimul de „Călugări", în fapt la care se și referă episcopul Roman Ciorogariu în memoriul de înființare a mănăstirii în cauză (Adresa nr. 2184/1927, în Arhiva Episcopiei Oradea).

Tradiția locală atestă că în vremuri îndepărtate, în părțile Beiușului și Vașcăului, au peregrinat călugări veniți din Moldova, mai ales după 1700 ca *să preîntîmpine acțiunea uniată și să întărească Ortodoxia.* Se spune că acești călugări, dînd peste izvorul *Izbuc,* ar fi întemeiat aici o mănăstire sau măcar un schit, la care — aflînd despre puterea tămăduitoare a izvorului — veneau credincioși mulți din toate părțile, pentru întărirea vieții duhovnicești și a celei trupești.

Mai spune tradiția că episcopii catolici de la Oradea, în a căror proprietate se aflau și pădurile din această zonă, au interzis preoților ortodocși de a mai face slujbe aici. Au poruncit, în schimb, să facă acest lucru preoții romano-catolici. Dar, ca prin minune, izvorul a încetat să mai izbucnească, drept care l-au abandonat, iar apoi — prin slujbele preoților ortodocși — izvorul s-a reactivat. Schitul (mănăstirea) însă nu și-a mai putut continua activitatea, desigur și prin opreliștea mai-marilor comitatului, al cărui prefect era însuși episcopul romano-catolic de la Oradea.

Demersuri pentru înființarea mănăstirii. — Episcopul Roman Ciorogariu cunoștea bine această tradiție, de aceea și-a și propus dintru începutul arhipăstoririi sale să întemeieze (sau să reîntemeieze) lîngă acest izvor o mănăstire, pentru ca să aibă și credincioșii ortodocși români din Bihor și părțile limitrofe un loc de reculegere sufletească, așa cum aveau toți cei din celelalte eparhii din țară. Gîndului bun i-a dat consistență în toamna anului 1924, cînd s-a adresat autorităților competente, care puteau să aprobe înzestrarea viitoarei mănăstiri cu o întindere corespunzătoare de păduri pentru întreținerea personalului deservent și pentru ca acesta să poată dezvolta o activitate eficientă, binefăcătoare, pe plan religios, social-cultural, economic și patriotic.

Autoritățile în drept au aprobat, cu multă bunăvoință, 75 hectare de pădure în jurul izvorului Izbuc, în a căror proprietate a intrat abia în anul 1926 (din cauza unei birocrații greoaie).

Această reușită este adusă la cunoștința Adunării Eparhiale din sesiunea anului 1926. Aceasta, în ședința a IV-a din 3 mai, prin concluzul nr. 83, „ia act cu vie plăcere de această inițiativă a P. Sf. Sale Părintelui Episcop (Roman Ciorogariu) și îi aduce mulțumiri pentru demersurile personale făcute pînă aci, rugîndu-l să binevoiască a continua munca pentru realizarea acestui plan" (de înființare a mănăstirii Izbuc) *(Actele Sinoadelor Eparhiale pe anii 1923—1929,* Oradea, p. 117 și diacon Dr. Teodor Savu, *Reînființarea Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei,* p. 176, în vol. „Din activitatea Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei în ultimii 200 de ani, 1784—1984", Oradea, 1984).

Drept urmare, episcopul Roman Ciorogariu, cunoscut în toată activitatea sa printr-o remarcabilă perseverență și tenacitate, a depus și de data aceasta o lăudabilă stăruință pentru ducerea la îndeplinire a hotărîrii Adunării Eparhiale. În consecință, la data de 13 septembrie 1927, el înaintează Sfîntului Sinod un docu-

mentat memoriu (adresa nr. 2184/1927) despre necesitatea şi folosul înfiinţării acestei mănăstiri în Eparhia Oradiei. Sf. Sinod îi comunică la 13 iunie 1928 (cu nr. 280) că, în şedinţa din 28 mai 1928, a aprobat înfiinţarea mănăstirii solicitate.

Numele de *„Izbuc"* dat acestei mănăstiri îi vine de la izvorul de apă din imediata apropiere a bisericii mănăstireşti ce s-a zidit apoi aici, izvor a cărui apă nu are o curgere continuă, ci una cu *intermitenţe*, sub formă de *izbucniri*, destul de mult distanţate ca timp de la o izbucnire la alta. Apa rezultată din aceste „izbucniri" se scurge apoi în pîrîiaşul Izbuc care-şi face loc de curgere printre dealurile molcome ce înconjoară depresiunea (aflată la o altitudine de 398 metri). Aici a hotărît episcopul Roman Ciorogariu să întemeieze nouă mănăstire, dorind ca prin ea să reînnoade viaţa monahală ce a existat în vremuri străvechi în apropierea localităţii „Călugări" (azi Ponoare, la circa 2—3 km de mănăstire). El voia ca această mănăstire să fie *un izvor continuu* (nu intermitent) *de credinţă ortodoxă, de evlavie religioasă şi de desăvîrşire morală întru slujirea Bisericii strămoşeşti şi a neamului românesc.*

Organizarea mănăstirii. — Odată obţinute toate aprobările de înfiinţare a acestei mănăstiri, episcopul Roman se îngriji de însăşi organizarea noului aşezămînt, prin ridicarea unei biserici în apropierea izvorului (în piana numită „Ogor") şi a unor chilii pentru adăpostirea personalului monahal şi auxiliar. În acest scop, trebuiau fonduri şi omul care să poarte răspunderea ridicării edificiilor necesare, drept care, la 28 septembrie 1928, dădu o circulară tuturor parohiilor din eparhie ca să se adune fondurile necesare din contribuţia benevolă a credincioşilor şi preoţilor. S-a colectat o sumă de peste 400.000 lei.

Un apel deosebit de călduros a făcut episcopul Roman Ciorogariu credincioşilor din parohia Călugări, care nu voiau să accepte cedarea pădurilor din jurul izvorului Izbuc, fiind în hotarul lor, deşi li s-a promis şi li s-a şi dat, în compensaţie, în altă parte, aceeaşi suprafaţă de teren cu pădure. În final, s-au împăcat şi ei cu noua situaţie.

Omul care să se ocupe de realizarea lucrărilor, l-a găsit în persoana arhimandritului Atanasie Popescu de la mănăstirea Dobruşa din Episcopia Hotinului, numit în 1929 preot la parohia Poiana Vaşcăului şi stareţ organizator al mănăstirii Izbuc. Şi acesta făcu o *„Chemare duhovnicească"* (publicată în revista „Legea Românească", Oradea, pe luna decembrie 1929), către credincioşii din împrejurimi şi din eparhie ca să-l sprijine în ducerea la bun sfîrşit a lucrării ce i s-a încredinţat. El s-a dovedit — pe lîngă un adevărat călugăr, pildă de credinţă şi viaţă morală — şi foarte bun organizator, întreprinzător, corect, mînă forte în executarea lucrărilor. Începerea lucrărilor a fost precedată de slujba sfinţirii locului unde aveau să se ridice biserica şi edificiile anexe, slujbă săvîrşită de către stareţ cu un sobor de preoţi din împrejurimi, la data de 30 aprilie 1930, în vinerea din Săptămîna luminată, care poartă numele de *„Izvorul Tămăduirii"* şi care avea să fie şi hramul bisericii ce se va înălţa, modestă, foarte curînd (înşişi credincioşii i-au dat acest nume izvorului cu multă vreme înainte). La data de 29 mai 1930, de praznicul Înălţării Domnului, s-a săvîrşit de către arhiereul-vicar Dr. Andrei Magier Crişanul al Episcopiei Oradiei, cu un sobor de 14 preoţi, slujba de binecuvîntare a pietrei fundamentale a construcţiilor ce urmau să se ridice, de faţă fiind mii de pelerini (din raportul Secţiei bisericeşti pe anul 1930 către Adunarea Eparhială din 1931, cf. *Actele Adunării Eparhiale* 1931, p. 17—18).

Harnicul şi neobositul stareţ Atanasie Popescu s-a apucat de lucru încă din 1929, cînd a sosit pe aceste locuri, improvizînd atunci, în apropierea izvorului, un mic paraclis de lemn, pe care apoi l-a extins şi consolidat şi în care se făceau sfintele slujbe de către ieromonahi după rînduiala monastică, iar de marile praznice, cînd veneau mulţi pelerini din diferite părţi, sfintele slujbe se oficiau sub cerul liber, în faţa paraclisului şi în apropierea izvorului Izbuc. Deodată cu paraclisul s-au înălţat, ca din pămînt, şi clădirea stăreţiei şi clădirea cu chiliile vieţuitorilor, ca şi anexele gospodăreşti necesare.

Această primă şi foarte modestă biserică de lemn, cu dublul hram de „Izvorul Tămăduirii" şi „Înălţarea Domnului", a fost sfinţită cu mare solemnitate de arhiereul-vicar Andrei Crişanul, înconjurat de un mare sobor de clerici de la mănăstire şi din împrejurimi, în frunte cu merituosul stareţ, arhimandritul Atanasie Popescu, la data de 15 august 1932, de praznicul Adormirii Maicii Domnu-

spus de localnici *„Călugări"* pînă în 1968, iar izvorul lîngă care este așezată mănăstirea de azi și unde credem că a ființat și cea din vechime figurează și azi, cum am văzut, pe hărțile geografice cu numele de *„Izbucul de la Călugări"*.

Asemenea toponime, care amintesc că în locurile respective au existat cîndva mănăstiri sau biserici, se găsesc pe întreg cuprinsul țării, inclusiv în părțile nord-vestice ale Patriei noastre („La Mănăstire", „La Bisericuță, „Mănăstireni", „Dealul bisericii" etc.).

Înființarea (sau reînființarea) unei mănăstiri lîngă Izbucul de la Călugări l-a preocupat pe episcopul Roman Ciorogariu încă din primii ani după reînființarea, la stăruințele sale a Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei (1920), fiind singura episcopie care nu avea pe teritoriul ei nici o mănăstire. Or, el îi simțea profund necesitatea și utilitatea pentru întărirea vieții religioase a credincioșilor, spre a-i face mai rezistenți împotriva asaltului sectelor religioase ce apăruseră în mare număr după primul război mondial, întocmai ca ciupercile după ploaie.

Și, neîndoios că între alte motive determinante de a se opri tocmai la *„Izbucul de la Călugări"* a fost și convingerea sa că aici trebuie să fi funcționat, în vremuri îndepărtate, o comunitate călugărească, o mănăstire, indiciu puternic pentru aceasta fiind tocmai toponimul de „Călugări", în fapt la care se și referă episcopul Roman Ciorogariu în memoriul de înființare a mănăstirii în cauză (Adresa nr. 2184/1927, în Arhiva Episcopiei Oradea).

Tradiția locală atestă că în vremuri îndepărtate, în părțile Beiușului și Vașcăului, au peregrinat călugări veniți din Moldova, mai ales după 1700 ca *să preîntîmpine acțiunea uniată și să întărească Ortodoxia.* Se spune că acești călugări, dînd peste izvorul *Izbuc*, ar fi întemeiat aici o mănăstire sau măcar un schit, la care — aflînd despre puterea tămăduitoare a izvorului — veneau credincioși mulți din toate părțile, pentru întărirea vieții duhovnicești și a celei trupești.

Mai spune tradiția că episcopii catolici de la Oradea, în a căror proprietate se aflau și pădurile din această zonă, au interzis preoților ortodocși de a mai face slujbe aici. Au poruncit, în schimb, să facă acest lucru preoții romano-catolici. Dar, ca prin minune, izvorul a încetat să mai izbucnească, drept care l-au abandonat, iar apoi — prin slujbele preoților ortodocși — izvorul s-a reactivat. Schitul (mănăstirea) însă nu și-a mai putut continua activitatea, desigur și prin opreliștea mai-marilor comitatului, al cărui prefect era însuși episcopul romano-catolic de la Oradea.

Demersuri pentru înființarea mănăstirii. — Episcopul Roman Ciorogariu cunoștea bine această tradiție, de aceea și-a și propus dintru începutul arhipăstoririi sale să întemeieze (sau să reîntemeieze) lîngă acest izvor o mănăstire, pentru ca să aibă și credincioșii ortodocși români din Bihor și părțile limitrofe un loc de reculegere sufletească, așa cum aveau toți cei din celelalte eparhii din țară. Gîndului bun i-a dat consistență în toamna anului 1924, cînd s-a adresat autorităților competente, care puteau să aprobe înzestrarea viitoarei mănăstiri cu o întindere corespunzătoare de păduri pentru întreținerea personalului deservent și pentru ca acesta să poată dezvolta o activitate eficientă, binefăcătoare, pe plan religios, social-cultural, economic și patriotic.

Autoritățile în drept au aprobat, cu multă bunăvoință, 75 hectare de pădure în jurul izvorului Izbuc, în a căror proprietate a intrat abia în anul 1926 (din cauza unei birocrații greoaie).

Această reușită este adusă la cunoștința Adunării Eparhiale din sesiunea anului 1926. Aceasta, în ședința a IV-a din 3 mai, prin concluzul nr. 83, „ia act cu vie plăcere de această inițiativă a P. Sf. Sale Părintelui Episcop (Roman Ciorogariu) și îi aduce mulțumiri pentru demersurile personale făcute pînă aci, rugîndu-l să binevoiască a continua munca pentru realizarea acestui plan" (de înființare a mănăstirii Izbuc) *(Actele Sinoadelor Eparhiale pe anii 1923—1929*, Oradea, p. 117 și diacon Dr. Teodor Savu, *Reînființarea Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei*, p. 176, în vol. „Din activitatea Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei în ultimii 200 de ani, 1784—1984", Oradea, 1984).

Drept urmare, episcopul Roman Ciorogariu, cunoscut în toată activitatea sa printr-o remarcabilă perseverență și tenacitate, a depus și de data aceasta o lăudabilă stăruință pentru ducerea la îndeplinire a hotărîrii Adunării Eparhiale. În consecință, la data de 13 septembrie 1927, el înaintează Sfîntului Sinod un docu-

mentat memoriu (adresa nr. 2184/1927) despre necesitatea și folosul înființării acestei mănăstiri în Eparhia Oradiei. Sf. Sinod îi comunică la 13 iunie 1928 (cu nr. 280) că, în ședința din 28 mai 1928, a aprobat înființarea mănăstirii solicitate.

Numele de *„Izbuc"* dat acestei mănăstiri îi vine de la izvorul de apă din imediata apropiere a bisericii mănăstirești ce s-a zidit apoi aici, izvor a cărui apă nu are o curgere continuă, ci una cu *intermitențe*, sub formă de *izbucniri*, destul de mult distanțate ca timp de la o izbucnire la alta. Apa rezultată din aceste „izbucniri" se scurge apoi în pîrîiașul Izbuc care-și face loc de curgere printre dealurile molcome ce înconjoară depresiunea (aflată la o altitudine de 398 metri). Aici a hotărît episcopul Roman Ciorogariu să întemeieze nouă mănăstire, dorind ca prin ea să reînnoade viața monahală ce a existat în vremuri străvechi în apropierea localității „Călugări" (azi Ponoare, la circa 2—3 km de mănăstire). El voia ca această mănăstire să fie *un izvor continuu* (nu intermitent) *de credință ortodoxă, de evlavie religioasă și de desăvîrșire morală întru slujirea Bisericii strămoșești și a neamului românesc.*

Organizarea mănăstirii. — Odată obținute toate aprobările de înființare a acestei mănăstiri, episcopul Roman se îngriji de însăși organizarea noului așezămînt, prin ridicarea unei biserici în apropierea izvorului (în piana numită „Ogor") și a unor chilii pentru adăpostirea personalului monahal și auxiliar. În acest scop, trebuiau fonduri și omul care să poarte răspunderea ridicării edificiilor necesare, drept care, la 28 septembrie 1928, dădu o circulară tuturor parohiilor din eparhie ca să se adune fondurile necesare din contribuția benevolă a credincioșilor și preoților. S-a colectat o sumă de peste 400.000 lei.

Un apel deosebit de călduros a făcut episcopul Roman Ciorogariu credincioșilor din parohia Călugări, care nu voiau să accepte cedarea pădurilor din jurul izvorului Izbuc, fiind în hotarul lor, deși li s-a promis și li s-a și dat, în compensație, în altă parte, aceeași suprafață de teren cu pădure. În final, s-au împăcat și ei cu noua situație.

Omul care să se ocupe de realizarea lucrărilor, l-a găsit în persoana arhimandritului Atanasie Popescu de la mănăstirea Dobrușa din Episcopia Hotinului, numit în 1929 preot la parohia Poiana Vașcăului și stareț organizator al mănăstirii Izbuc. Și acesta făcu o *„Chemare duhovnicească"* (publicată în revista „Legea Românească", Oradea, pe luna decembrie 1929), către credincioșii din împrejurimi și din eparhie ca să-l sprijine în ducerea la bun sfîrșit a lucrării ce i s-a încredințat. El s-a dovedit — pe lîngă un adevărat călugăr, pildă de credință și viață morală — și foarte bun organizator, întreprinzător, corect, mînă forte în executarea lucrărilor. Începerea lucrărilor a fost precedată de slujba sfințirii locului unde aveau să se ridice biserica și edificiile anexe, slujbă săvîrșită de către stareț cu un sobor de preoți din împrejurimi, la data de 30 aprilie 1930, în vinerea din Săptămîna luminată, care poartă numele de *„Izvorul Tămăduirii"* și care avea să fie și hramul bisericii ce se va înălța, modestă, foarte curînd (înșiși credincioșii i-au dat acest nume izvorului cu multă vreme înainte). La data de 29 mai 1930, de praznicul Înălțării Domnului, s-a săvîrșit de către arhiereul-vicar Dr. Andrei Magier Crișanul al Episcopiei Oradiei, cu un sobor de 14 preoți, slujba de binecuvîntare a pietrei fundamentale a construcțiilor ce urmau să se ridice, de față fiind mii de pelerini (din raportul Secției bisericești pe anul 1930 către Adunarea Eparhială din 1931, cf. *Actele Adunării Eparhiale* 1931, p. 17—18).

Harnicul și neobositul stareț Atanasie Popescu s-a apucat de lucru încă din 1929, cînd a sosit pe aceste locuri, improvizînd atunci, în apropierea izvorului, un mic paraclis de lemn, pe care apoi l-a extins și consolidat și în care se făceau sfintele slujbe de către ieromonahi după rînduiala monastică, iar de marile praznice, cînd veneau mulți pelerini din diferite părți, sfintele slujbe se oficiau sub cerul liber, în fața paraclisului și în apropierea izvorului Izbuc. Deodată cu paraclisul s-au înălțat, ca din pămînt, și clădirea stăreției și clădirea cu chiliile viețuitorilor, ca și anexele gospodărești necesare.

Această primă și foarte modestă biserică de lemn, cu dublul hram de „Izvorul Tămăduirii" și „Înălțarea Domnului", a fost sfințită cu mare solemnitate de arhiereul-vicar Andrei Crișanul, înconjurat de un mare sobor de clerici de la mănăstire și din împrejurimi, în frunte cu merituosul stareț, arhimandritul Atanasie Popescu, la data de 15 august 1932, de praznicul Adormirii Maicii Domnu-

lui, în prezenţa unui foarte mare număr de pelerini din judeţele Bihor, Arad, Alba, Turda, Hunedoara şi Cluj. Tot atunci au fost binecuvîntate şi celelalte clădiri, stăreţia şi chiliile.

Viaţa monahală, sub autoritara conducere a mult rîvnitorului stareţ Atanasie Popescu, s-a dezvoltat cu paşi repezi, atrăgînd tot mai mulţi pelerini. Păcat însă că, din motive necunoscute, în anul 1937 s-a retras. După aceea vremurile au devenit tot mai tulburi, izbucnind în curînd cel de al doilea război mondial, ceea ce a făcut ca şi progresul vieţii duhovniceşti şi gospodăreşti la mănăstirea Izbuc să fie destul de mult afectat. După plecarea arhimandritului Atanasie Popescu, este aşezat ca stareţ provizoriu, pînă în 1940, ieromonahul Ermoghen Berzea, căruia îi urmează ieromonahul Artemie Bender pînă în 1946, cînd este aşezat ca stareţ ieromonahul Nichita Ciurdea, dar care, din nenorocire, cade victimă unor răufăcători în anul 1947.

Modesta biserică de lemn ridicată de arhimandritul Atanasie Popescu a durat în forma ei iniţială pînă în 1959, cînd harnicul ieromonah, protosinghelul Ioanichie Popescu, ajuns stareţ, a transformat-o din temelii, extinzînd-o la dimensiunile ce le are azi, destul de încăpătoare (24 metri lungime şi 8 metri lăţime), cu pereţi din cărămidă, fiind binecuvîntată la 14 octombrie 1959, de sărbătoarea Cuvioasei Paraschiva, de către episcopul Valerian Zaharia al Oradiei. Acelaşi stareţ, la îndemnul Prea Sfinţitului Episcop Dr. Vasile Coman al Oradiei, a purces în anul 1971 la lucrarea de împodobire cu o frumoasă pictură, executată în tempera grasă de pictorul Nicolae Popa din Cepari, jud. Argeş. Binecuvîntarea lucrărilor de înnoire şi pictare a fost săvîrşită de P. S. Episcop Vasile la 15 august 1972, de praznicul Adormirii Maicii Domnului, fiind şi de data aceasta un impresionant număr de pelerini de faţă.

Menţionăm că pe coasta dealului din faţa acestei biserici, la vreo 50—60 de metri depărtare, s-a construit şi o clopotniţă în care este aşezat din anul 1933 un clopot adus de la Arad.

Este de notat că în anul 1954 a fost strămutată în incinta mănăstirii Izbuc o bisericuţă de lemn ce se afla în curtea Tribunalului din Beiuş. Această biserică, avînd hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost construită în secolul al XVIII-lea. După reconstrucţia ei în imediata apropiere a stăreţiei, a fost sfinţită de episcopul Valerian Zaharia al Oradiei, la data de 14 septembrie 1954, de sărbătoarea Înălţării Sf. Cruci, stareţ fiind ieromonahul Simion Drahnea, care a întocmit şi o lucrare despre istoricul acestui aşezămînt (al mănăstirii Izbuc), pe care a susţinut-o ca teză de licenţă în teologie (au mai întocmit astfel de teze şi protopopul Virgil Mazilescu de la Beiuş şi preotul Teodor Ilieş de la parohia Talpoş, prot. Oradea, de care, în parte, s-a folosit şi subsemnatul; în rest, a mers direct la acte de arhivă). Dimensiunile acestei bisericuţe sînt modeste; pronaosul are o lungime de 2,70 metri şi o lăţime de 4 metri; naosul este lung de 4,50 metri şi lat tot de 4 metri, iar Sf. Altar are o lungime de 2,50 metri şi o lăţime de 2,65 metri.

În anul 1955, venind la stăreţia mănăstirii protosinghelul Ioanichie Popescu, acesta a întreprins lucrări de înnoire la această bisericuţă. În exterior, pereţii au fost acoperiţi cu un strat de tencuială şi s-a acoperit cu tablă zincată, iar în interior, mai tîrziu, în anul 1969, a fost împodobită cu o pictură, executată în tempera grasă de pictorul preot prof. Petru Iacobescu din Timişoara. Lucrările de înnoire şi pictare au fost binecuvîntate de episcopul Valerian Zaharia la 14 octombrie 1969, de sărbătoarea Cuvioasei Paraschiva. Notăm că în această bisericuţă se săvîrşesc sfintele slujbe pe timpul iernii.

Aminteam mai sus că o dată cu retragerea din activitate a celui dintîi stareţ şi priceput organizator al mănăstirii Izbuc, arhimandritul Atanasie Popescu, viaţa duhovnicească şi gospodărească a fost serios afectată din cauza vitregiei adusă de cel de al doilea război mondial. Totuşi, încet-încet, a început redresarea, mai ales pe timpul stăreţiei protosinghelului Ioanichie Popescu, care — cu sprijinul ierarhilor — a reuşit să împlinească o serie de realizări pe care le-am menţionat deja. A dorit să facă mai mult, dar, din motive independente de voinţa sa, n-a putut. Totuşi, prin cît a putut face, va rămîne la loc de cinste în rîndul stareţilor acestei mănăstiri.

După retragerea la pensie a stareţului Ioanichie Popescu, P. S. Episcop Vasile — care de mult a plănuit lucrări de amploare, şi pe plan duhovnicesc, şi pe plan

gospodăresc la acest aşezămînt monahicesc ca să-l transforme într-o adevărată oază de restaurare duhovnicească a celor ce vin să se roage aici — a găsit, pentru aceasta, omul pe care de mult îl căuta. Pronia divină i l-a adus în cale pe tînărul şi inimosul ieromonah *Iorest Grebenea* de la vestita mănăstire Putna, ctitorie a lui Ştefan cel Mare, unde şi-a format autentice însuşiri duhovniceşti şi gospodăreşti, însoţite de o rară putere de muncă şi curajos întreprinzător în orice fel de lucrări.

Adus la mănăstirea Izbuc, la 1 ianuarie 1984, chiriarhul l-a aşezat ca stareţ al mănăstirii. Deja după un an de zile de funcţionare faţa întregii aşezări s-a schimbat în bine, atît duhovniceşte cît şi gospodăreşte. Vieţuirea sa după asprele reguli monahale l-a făcut repede cunoscut în împrejurimi, ceea ce s-a reflectat în creşterea uşor sesizabilă a numărului pelerinilor la marile praznice de pelerinaj, precum şi în daniile substanţiale din partea multor credincioşi din diferite părţi ale ţării. Paralel şi-a manifestat şi spiritul de bun gospodar, reuşind ca numai după un an de activitate să edifice o nouă şi frumoasă stăreţie, cea veche de alături devenind necorespunzătoare. La inaugurarea şi binecuvîntarea noii stăreţii, P. S. Episcop Vasile l-a distins cu rangul de *protosinghel*, la 12 octombrie 1986, primind şi hirotesia în acest grad. Aceasta a însemnat pentru dînsul şi un imbold spre o activitate şi mai intensă, ceea ce, pe plan gospodăresc, s-a realizat prin ridicarea, pînă în vara anului 1987, a unei măreţe clădiri cu două etaje, lungă de 26 metri şi lată de 6 metri, care să adăpostească bunurile bisericeşti ale mănăstirii şi din zonă, care fac parte, conform legii, din Patrimoniul Cultural Naţional. Tot aici este programat să se ţină şi cursurile periodice, de scurtă durată, pe serii, cu preoţii din eparhie, pentru împrospătarea cunoştinţelor teologice şi pentru uniformizarea săvîrşirii sfintelor slujbe şi a cîntărilor bisericeşti. De multă vreme era în gîndul Prea Sfinţitului Episcop Vasile crearea unor astfel de condiţii pentru promovarea vieţii religioase, atît în rîndul credincioşilor cît şi al preoţilor din eparhie, precum şi crearea unei atmosfere de împreună-slujire a preoţilor şi de încadrare a acestora în aceeaşi unică rînduială liturgică şi pentru o emulaţie pastorală.

Impozantul edificiu despre care vorbim este, fără îndoială, opera gîndită şi proiectată de specialişti conform indicaţiilor Prea Sfinţitului Episcop Vasile după modelul adus de la mănăstirea Valamo din Finlanda. Fondurile necesare au fost alocate de Episcopia Oradiei, iar executarea lucrărilor a fost dusă cu succes la îndeplinire de Cooperativa de prestări de servicii C.P.A.D.M. din Beiuş din cadrul U.J.C.O.O.P. — Bihor, sub conducerea meşterului constructor Alexandru Durina şi sub directa supraveghere a harnicului stareţ al mănăstirii, protosinghelul Iorest Grebenea, care n-a precupeţit nimic, nici timp, nici osteneală, nici jertfă, numai ca totul să se facă cît mai bine şi cît mai repede. Şi a reuşit, spre cinstea şi lauda lui, încît, de praznicul Adormirii Maicii Domnului din anul 1987, P. S. Episcop Vasile — adevăratul ctitor al noilor realităţi de aici — a avut bucuria să le inaugureze, dîndu-le destinaţiei lor.

La lucrările gospodăreşti ale stareţului, după îndrumările ierarhului, mai menţionăm şi construirea, în aer liber, lîngă biserica cea mare, a unui frumos baldachin din lemn de stejar frumos sculptat, sub care, pe un podium înălţat, se săvîrşesc slujbe la praznicele cu pelerinaje. De asemenea, s-a edificat şi o încăpătoare şi ospitalieră trapeză.

În rîndul noilor lucrări efectuate sub conducerea noului stareţ şi la indicaţia Prea Sfinţitului Episcop Vasile, trebuie neapărat amintită şi restaurarea bisericuţei de lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" redînd-o stării ei dintru început. În acest scop, întîi a consolidat fundaţia şi turnul, după care a înlăturat tencuiala de pe pereţii de lemn, a acoperit-o din nou cu şindrilă, în locul tablei zincate care-i strica înfăţişarea, iar în interior a înzestrat-o cu un minunat iconostas nou, sculptat artistic în lemn şi împodobit cu frumoase icoane. De asemenea, a fost înzestrată şi cu strane şi scaune, sculptate şi ele în lemn de stejar. Toate aceste lucrări de restaurare şi înzestrare au fost făcute din donaţiile credincioşilor.

Popasul aniversar. — Bunul Dumnezeu, întru purtarea sa de grijă, a rînduit ca inaugurarea noilor aşezăminte, atît de importante şi măreţe, să coincidă în acest an (1987), cu două momente aniversare din trecutul acestei mănăstiri: 60 de ani de la aprobarea Sf. Sinod pentru durarea acestei vetre de viaţă duhovnicească în Eparhia Oradiei, la insistenţele ctitorului ei, Episcopul Roman Ciorogariu, şi

55 de ani de la sfințirea primei biserici mănăstirești de lîngă izvorul Izbuc, ridicată de arhimandritul Atanasie Popescu, sfințire ce a avut loc la 15 august 1932, de sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului.

Tot de acest mare praznic, în acest an (1987), P. S. Episcop Vasile a avut marea bucurie sufletească de a se afla în mijlocul obștei monahale de aici și a mulțimii de credincioși veniți din diferite părți ale țării, cu care prilej a binecuvîntat noile realizări de aici prin stropirea cu apă sfințită.

Ierarhul, înconjurat de clerul monahal și de mulți preoți din eparhie, în frunte cu părintele consilier eparhial Nicolae Mara, a săvîrșit Sf. Liturghie, în mijlocul naturii, sub baldachinul nou, construit în acest an. Răspunsurile au fost date de un grup de studenți teologi și elevi seminariști, cărora li s-au adăugat și glasurile credincioșilor. Ierarhul le-a adresat cuvinte de laudă.

La priceasnă, apredicat părintele protopop Teodor Cios al Beiușului, tălmăcind pericopa evanghelică a zilei.

S-a oficiat parastas pentru odihna ctitorilor, binefăcătorilor și slujitorilor celor două biserici ale mănăstirii, adormiți în Domnul. De asemenea, s-a săvîrșit și Sf. Taină a Maslului.

După terminarea sfintelor slujbe, Prea Cuviosul Protosinghel Iorest Grebenea, starețul mănăstirii, a urat bun venit P. S. Sale, exprimîndu-i respectuoase mulțumiri și aleasă recunoștință pentru marele sprijin moral și material întru redresarea vieții duhovnicești din acest așezămînt și pentru înălțarea noilor și impunătoarelor clădiri amintite mai sus, promițînd că va munci cu și mai multă rîvnă pentru propășirea vieții duhovnicești și gospodărești a mănăstirii.

A urmat apoi cuvîntul de învățătură al Prea Sfințitului Episcop Vasile, pe care-l reproducem în întregime.

„Dăm slavă lui Dumnezeu că ne-a ajutat să fim astăzi la rugăciune cu prilejul hramului mănăstirii, aici la Izbuc, și-a început ierarhul cuvîntul său.

Se împlinesc, în acest an, 60 de ani de cînd Sinodul Bisericii Ortodoxe Române a aprobat cererea episcopului Oradiei, Roman Ciorogariu, de a înființa o mănăstire la poalele muntelui Codru-Moma, lîngă izvorul cu apă naturală, numit *izbuc*, din cauză că apa vine din sînul pămîntului în izbucniri intermitente.

Iar în această zi de praznic, la sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului, se împlinesc 55 de ani de cînd s-a făcut sfințirea mănăstirii, săvîrșindu-se Sf. Liturghie într-o biserică de lemn. Apoi, în anul 1947, s-a terminat biserica cea mare, după care, rînd pe rînd, s-au zidit chilii pentru călugări și s-a adus biserica cea mică de lemn, monument istoric, de la Beiuș.

Un șir de stareți, începînd cu vrednicul osîrduitor de la început, arhimandritul Atanasie Popescu, apoi Simion Drahnea și Ioanichie Popescu, au zidit și păstrat aici duhul evlaviei și au propovăduit și apărat dreapta credință.

În anul 1984, s-a încredințat conducerea mănăstirii Prea Cuviosului Părinte ieromonah *Iorest Grebenea*, avînd metania la mănăstirea lui Ștefan cel Mare de la Putna. Venirea Prea Cuvioșiei Sale la Izbuc a fost o binecuvîntare de la Dumnezeu. Cu evlavia sa călugărească — după rînduiala mănăstirilor noastre din Moldova, cu spiritul său viu de bun gospodar, ajutat de daniile bunilor credincioși și cu sprijinul Episcopiei Oradiei — a reușit să înviorează viața monahală de la Izbuc, *să o facă cunoscută în toată țara, să o îmbogățească cu așezămintele necesare unei dezvoltări normale a vieții monahale și să o înfrumusețeze și să facă din „grădina Maicii Domnului"*, cum se numește îndeobște un loc mănăstiresc, un loc de înălțare sufletească și de recreație pentru cei ce vin la acest izvor.

Motivul pentru care episcopul Roman Ciorogariu a înființat această mănăstire era îndoit. El știa, cu durere, că episcopia Oradiei nu are nici o mănăstire. Mănăstirile din Ardeal, mai de demult, au fost distruse de habsburgi, care voiau să treacă pe românii ortodocși la legea împăratului. *Or, mănăstirile erau adevărate cetăți de apărare a dreptei credințe împotriva încercărilor de prozelitism ale romano-catolicilor.*

În ridicarea unei mănăstiri la Izbuc, Roman Ciorogariu vedea ridicarea unui bastion, a unei cetăți de apărare a credincioșilor, de data aceasta, împotriva propagandei sectare, care luase avînt mare după primul război mondial și apoi și mai mare după cel de al doilea război mondial.

Dar mai era un al doilea motiv. La Izbuc era un izvor de apă care ieșea din pămînt, din timp în timp, cunoscut prin împrejurimi cu însușiri tămăduitoare. Atunci, și-a zis vrednicul de pomenire ierarh să facă aici o mănăstire, de la care să izvorască o putere spirituală, un har dumnezeiesc, pentru toți cei ce aleargă aici și cer ajutorul lui Dumnezeu. Așa s-a născut mănăstirea Izbuc și iată că, de 55 de ani, *ea este un centru spiritual, un far luminos în calea dezvoltării spirituale și morale a credincioșilor din această parte a țării.* Ea a devenit din ce în ce mai cunoscută și mai cercetată, iar acum în ultima vreme prin rîvna viețuitorilor ei, în frunte cu starețul Iorest, ea a devenit mult cercetată de către credincioși din toate părțile țării și chiar de vizitatori din străinătate.

Iubiții mei fii sufletești,

Acum, la hramul aniversar al Mănăstirii Izbuc, cu care prilej vom sfinți noile așezăminte — biserica de lemn restaurată și consolidată și înzestrată cu un mobilier frumos sculptat, baldachinul, făcut nou pentru slujbele în sobor, noul locaș al stăreției și impunătoarea clădire pentru ocrotirea Patrimoniului Cultural Național și pentru perelinii care vin la mănăstire — se cuvine să arătăm în cîteva cuvinte care a fost și care este rolul mănăstirilor în viața poporului nostru.

Mănăstirile au fost și sînt centre de viață spirituală, culturală și națională în viața poporului român. În ele se realizează spiritul religios al poporului, de la ele a pornit în viața poporului nostru lumina cărții, în ele s-a păstrat graiul strămoșesc; viețuitorii lor au fost creatori și păstrători ai artelor și cîntării bisericești.

Ele au avut un însemnat rol în formarea și păstrarea conștiinței de unitate națională. Călugării din Moldova și Muntenia au venit în Transilvania și au vestit Cuvîntul lui Dumnezeu fraților de același grai și credință. Tradiția spune că și pe aceste locuri a fost un schit în care viețuiau călugării veniți din Moldova. Pînă aproape de curînd satul Ponoare se numea *Călugări,* tocmai ca o confirmare a acestei tradiții.

Dar rolul cel mai însemnat al mănăstirii este de a împărtăși harul lui Dumnezeu, de a mîngîia sufletele credincioșilor, de a le întări și călăuzi pe drumul binelui, al adevărului, al dreptății, al păcii, al iubirii de Dumnezeu și de oameni. După cum spun Părinții Bisericii, mănăstirea este ca un spital duhovnicesc, la care vin oamenii să se vindece de rănile sufletești pe care le aduce păcatul. Credincioșii care vin la mănăstire caută să se adape din izvorul harului dumnezeiesc. Domnul nostru Iisus Hristos a venit în lume pentru ca „lumea viață să aibă și să o aibă din belșug". El a dat oamenilor minte ca să poată descoperi medicamente care ajută trupului omenesc, dar El ne dă și daruri cerești, prin care se însănătoșește și sufletul ca să-i ajute trupului în păstrarea sănătății. Sf. Scriptură ne spune că boala cea mai grea care îl apasă pe om este păcatul. Plata și urmarea acestuia este moartea veșnică, adică despărțirea de Dumnezeu. De această boală trebuie să ne ferim. Venirea la mănăstire, rugăciunea, postul și credința sînt leacuri împotriva acestei cumplite boli.

Iubiții mei fii sufletești,

An de an credincioșii vin în număr tot mai mare la Sf. Mănăstire de la Izbuc, de praznicul Adormirii Maicii Domnului. Ei aduc Preacuratei Fecioare Maria preacinstire, fiindcă ea este Maica Domnului nostru Iisus Hristos. Ea este mai cinstită decît heruvimii și mai preamărită decît serafimii. Ea este aleasă de Dumnezeu pentru această misiune. Este plină de dar. Maica Domnului este model de viață în credință, ascultare, smerenie și curățenie a vieții. Ea este calea care ne duce la Hristos. În Betleem, la fuga în Egipt, la nunta din Cana Galileii, la săvîrșirea minunilor, la răstignirea pe cruce, la pogorîrea Duhului Sfînt, ea este prezentă. Ea este rugătoare. Ea a fost înălțată cu trupul la cer. Ea este Maica noastră cerească. Ei ne rugăm ca să ne ajute în toate împrejurările. Ea este ca o scară cerească, ca un nor luminos, biserică sfințită și rai cuvîntător, rugul cel nestins.

Pe Marea Nordului au plecat la pescuit un tată cu cei doi fii. Deodată s-a iscat o furtună pe mare şi un nor întunecos i-a cuprins. Ei nu mai ştiau încotro este ţărmul. La marginea mării îi aştepta îngrijorată mama şi soţia. Văzînd că nu mai vin, ea a dat foc casei. La lumina focului, ei au văzut prin întuneric unde este ţărmul, au vîslit cu putere şi astfel au fost salvaţi.

Între noi şi Dumnezeu se aşază uneori norii negri ai păcatelor şi furtunile durerilor şi nu mai aflăm limanul mîntuirii. În aceste împrejurări, ne ajută rugăciunile Maicii Domnului. Ea ne arată calea mîntuirii.

Primeşte, Maica Domnului, rugăciunile noastre şi le du înaintea Fiului tău şi Dumnezeului nostru. Primeşte rugăciunile robilor tăi, care au venit astăzi la praznicul Adormirii tale şi al înălţării tale la cer şi le du înaintea Tronului ceresc ca să reverse asupra lor harul cel mîntuitor şi să le dea sănătate trupească şi sufletească, să le dăruiască toate cele ce sînt de folos sufletelor şi trupurilor.

Fă, Maica Domnului, ca toţi cei ce vor alerga la această mănăstire să ducă de aici la casele lor, în viaţa lor, la locul lor de muncă pace şi nădejde, credinţă şi iubire, pace sufletească în mijlocul furtunilor vieţii.

Întinde, Maică a Domnului, acoperămîntul tău peste acest sfînt locaş, peste rugători şi ostenitori în rugăciune şi muncă, şi fii ocrotitoare tuturor celor ce aleargă la icoana ta.

Iar noi, iubiţi credincioşi, să ne silim ca aşa să lumineze lumina vieţii noastre, încît văzînd oamenii faptele noastre cele bune să preamărească pe Tatăl nostru cel ceresc, căruia se cuvine mărire, cinste şi închinăciune, în vecii vecilor Amin!"

După cuvîntul de învăţătură ierarhul cu întregul sobor şi toţi credincioşii au făcut procesiune la biserica cea mică de lemn, pe care, restaurată fiind, a binecuvîntat-o prin ungerea cu untdelemn sfinţit şi prin stropirea cu apă sfinţită. La fel, au fost binecuvîntate şi noua clădire pentru adăpostirea bunurilor ce aparţin Patrimoniului Cultural Naţional, noua stăreţie şi trapeza, în aceasta servindu-se apoi o agapă.

Toţi participanţii s-au întors la casele lor întăriţi şi înălţaţi sufleteşte, spre a munci cu puteri sporite şi cu mai multă dragoste pentru propăşirea morală şi materială a întregului popor, dar şi cu gîndul ca la anul să vină din nou la unul din izvoarele harului dumnezeiesc de pe cuprinsul eparhiei noastre.

În încheierea prezentării istoricului, pe scurt, al acestei mănăstiri, rugăm pe bunul Dumnezeu să trimită peste ea harul său cel de viaţă dătător, pentru ca să-şi poată împlini rostul pe care îl dorea şi-l vedea, pe de o parte, ctitorul ei, Episcopul Roman Ciorogariu, şi anume acela ca *„populaţia românească, muncitoare în timp de pace, şi vitează în timp de război, să-şi păstreze sufletul ei românesc şi creştinesc, spre mărirea lui Dumnezeu şi întărirea scumpei noastre Patrii române"* (în Memoriul de înfiinţare a mănăstirii), iar pe de altă parte, cum dorea primul ei stareţ, arhimandritul Atanasie Popescu, *„să devină o cetate a sufletului românesc la graniţa de vest a ţării"* (în scrisoarea trimisă episcopului Roman Ciorogariu după sfinţirea bisericii, la 15 august 1932), precum şi în împlinirea rolului ei cel mai însemnat, arătat în cuvîntul său de Prea Sfinţitul Episcop Vasile, acela *„de a împărtăşi harul lui Dumnezeu, de a mîngîia sufletele credincioşilor, de a le întări şi călăuzi pe drumul binelui, al adevărului, al dreptăţii, al păcii, al iubirii de Dumnezeu şi de oameni"*.

Împlinind acest rol de 55 de ani, Mănăstirea Izbuc, subliniază Prea Sfinţia Sa, constituie *„un centru spiritual, un far luminos în calea dezvoltării spirituale şi morale a credincioşilor din această parte a ţării"*.

Ctitorilor ei, ca şi celor ce au rectitorit-o în zilele noastre, le datorăm şi le purtăm aleasă recunoştinţă!

Diacon Dr. *Teodor Savu*

DOUĂ IMPORTANTE CONFERINȚE BISERICEȘTI ÎN VIITORUL APROPIAT

Între 7—10 februarie 1988 a avut loc la Milano, în Italia, o întrunire a Comitetului de legătură între Conferința Bisericilor Europene (C.B.E.) și Consiliul Conferințelor romano-catolice din Europa (C.C.E.E.), în vederea organizării celei de *A IV-a Reuniuni comune europene*, care va avea loc la Erfurt, în R.D.G., în septembrie 1988.

Tema acestei Reuniuni va fi: *„Vie Împărăția Ta"*. Precum se știe, primele trei Reuniuni au avut loc la Chantilly(Franța), Logumklöster (Danemarca) și Riva del Garda (Italia). A fost numită o comisie specială de pregătire a Reuniunii și s-au dat în lucru temele care vor fi tratate, pe de o parte de reprezentanți ai C.B.E., pe de alta ai C.C.E.E.

Reuniunea de la Erfurt va da așadar un nou prilej tuturor Bisericilor din Europa, inclusiv a celor romano-catolice, să examineze în lumina Sfintei Scripturi și în lumina situației din lumea de azi, cum rebuie interpretată acea cerere din „Rugăciunea Domnească", prin care credincioșii se roagă: *„Vie Împărăția Ta"*, împărăția înțelegerii și a iubirii, a dreptății și a înfrățirii, a păcii din sufletele oamenilor, dintre oameni și popoare. Evenimentul are o importanță deosebită tocmai pentru că alături de Bisericile membre ale Conferinței Bisericilor Europene, deci Biserici Ortodoxe și protestante, va participa și Biserica romano-catolică. În felul acesta *toți* creștinii din Europa vor da o mărturie comună despre felul cum înțeleg realizarea încă din viața aceasta a *Împărăției lui Dumnezeu*.

Fără îndoială, teologii, ierarhii, preoții și laicii prezenți vor întreprinde incursiuni largi în exegeza textului, vor afirma latura duhovnicească a lui, care presupune schimbarea minții și a inimii, și chemarea lui Dumnezeu în ajutorul nostru, ca un criteriu al gîndirii și al faptelor noastre, dar vor avea în vedere și nenorocirile, nedreptățile din lumea noastră, care nu pot fi semne ale Împărăției lui Dumnezeu. Se vor propune soluții și măsuri, îndemnuri și învățături către credincioși, ca și recomandări către cei care țin în mîinile lor destinele lumii aici pe pămînt.

În vederea aceluiași scop, cu precizarea că se vor trata situații *numai* din cele care amenință și tulbură lumea de azi, și cu o participare și mai largă, Reuniunea de la Milano a stabilit unele detalii cu privire la organizarea în 1989 a unei „Conferințe Europene" cu tema *„Pace prin dreptate"*. Ea se va ține în orașul Basel din Elveția. Vor participa cca. 350 de membri ai Conferinței Bisericilor Europene (din cele 116 Biserici membre) și cca. 350 membri romano-catolici, spre a fi la paritate. O comisie de organizare se va ocupa de detalii. În principiu, fiecare Biserică membră a C.B.E., sau C.C.E.E., va putea trimite cîte 3 reprezentanți.

Conferința este gîndită a fi de asemenea un mare eveniment european în 1989, cu speranța că toate Bisericile se vor declara *pentru* pace, dezarmare, dreptate socială.

Accentul va cădea pe faptul că nu se va putea obține o pace trainică în lume, decît prin dreptate socială, prin instaurarea în lume a unei noi ordini economice și morale.

La lucrările pregătitoare de la Milano din partea Conferinței Bisericilor Europene au participat: Mitropolitul Alexei de Leningrad, Mitropolitul Antonie

Plămădeală al Ardealului, John Arnold (Anglia), Preşedinţi ai C.B.E., Jean Fischer, secretar general al C.B.E., Ada Silenzi, secretară şi pr. D. Popescu, director de studii C.B.E.

Din partea C.C.E.E. au participat: Cardinalul Martini, preşedintele C.C.E.E., Arhiepiscop de Milano, Episcopul Scheele (R.F.G.), Episcopul Martensen (Danemarca), arhiepiscopul Alois Sustar de Lubliana (Jugoslavia) şi Nicolai Wyrwoll, din partea Vaticanului. Au mai fost secretari locali.

Cu prilejul vizitei la Milano a fost vizitată şi parohia ortodoxă română din acest oraş, păstorită de pr. Traian Valdman. A fost de asemenea vizitată „Fundaţia Europeană Drăgan", unde parohia română îşi tipăreşte o revistă.,

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

IMPRESIILE UNUI „PELERIN" GREC DESPRE VIAŢA RELIGIOASĂ ŞI DUHOVNICEASCĂ DIN ROMÂNIA DE AZI

Ctitorii revistei noastre şi ai „Telegrafului român" au fost informaţi la timp şi îndeaproape prin articolul P. Cuvioşiei sale Păr. arhim. dr. Casian Crăciun, *Pelerini ai unităţii creştine oaspeţi ai Bisericii Ortodoxe Române* (M. A. XXXII, nr. 5/1987, p. 81—83; T. R. nr. 37—40, p. 6) de vizita făcută între 31 aug.— 12 sept. 1987 Bisericii noastre, la invitaţia Prea Fericirii Sale Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, de un important grup ecumenic de studii alcătuit din monahi şi monahii reprezentînd mai multe ţări europene (Austria, Belgia, Elveţia, R.F.G., Grecia, Italia, Jugoslavia şi Spania) specializaţi în problemele spiritualităţii creştine şi promotori ai idealului nobil al unităţii creştine, grup condus de Prea Sfinţitul Mitropolit al Silivriei, Emilianos Timiadis, fost reprezentant al Patriarhiei Ecumenice la Consiliul Ecumenic al Bisericilor, şi Monseniorul Julian Garcia Hernando, director al Secretariatului Comisiei Episcopale Spaniole pentru relaţiile interconfesionale. În activitatea sa grupul explorează o dimensiune mai puţin investigată pînă acum a ecumenismului, dar care se impune încet dar sigur ca deosebit de promiţătoare: cea a refacerii şi consolidării unităţii creştine pe calea spiritualităţii. Aceasta răspunde dezideratelor formate tot mai insistent de la o vreme ca ecumenismul să-şi definească şi un profil spiritual autentic în cadrul mai general al unei spiritualităţi creştine conştiente din ce în ce mai mult de dimensiunile ei ecumenice. În acest sens, grupul amintit a redescoperit valenţele autentic ecumenice ale vechii tradiţii creştine reprezentate de fenomenul autentic spiritual, nu turistic, al „pelerinajului" ce a constituit în istorie şi poate constitui încă o importantă contribuţie atît la unitatea creştină cît şi la unitatea lumii pe calea cunoaşterii şi preţuirii reciproce a vieţii creştine concrete în care se manifestă credinţa diferitelor popoare convertite la lumina lui Hristos.

Cele zece zile ale „pelerinajului", în care s-au vizitat pe îndelete celebrele centre spirituale reprezentate de mănăstirile din Moldova şi din jurul Bucureştiului, o serie de monumente de artă veche românească, Institutul Teologic şi Patriarhia din Bucureşti, unde grupul a fost primit şi a avut o întrevedere cu Prea Fericitul Patriarh Teoctist, a cărui caldă şi generoasă ospitalitate au făcut acest eveniment cu putinţă, au reprezentat pentru membrii grupului o experienţă unică.

Pe de o parte, „pelerinajul" românesc a constituit cadrul unui intens schimb de opinii, prin discuţii, meditaţii, referate, între membrii grupului şi reprezentanţii Bisericii noastre pe teme de interes comun referitoare la viaţa monahală şi duhovnicească în general, la poziţia şi contribuţia ei la promovarea valorilor spirituale şi umane în lumea de ieri şi de astăzi. Cititorii au putut sesiza deja nivelul şi calitatea discuţiilor purtate din textul comunicării prezentate în acest sens de Prea Cuviosul Arhim. Casian Crăciun despre *Importanţa regulilor monahale* publicată în acelaşi număr de revista noastră (*ibidem*, p. 83—89).

Pe de altă parte, „pelerinajul" a reprezentat pentru membrii grupului ecumenic amintit un prilej unic de a lua contact nemijlocit şi de a cunoaşte direct atît viaţa religioasă a poporului şi Bisericii noastre în contextul realităţilor contemporane din România de azi, cît şi de a aprecia în persoana cîtorva din reprezentanţii ei autorizaţi, înaltul nivel al spiritualităţii şi teologiei ortodoxe româneşti actuale. Întorşi în ţările lor, membrii grupului au devenit astfel, veritabili ambasadori ai valorilor spirituale unice ale Ortodoxiei româneşti şi ale culturii şi spiritualităţii româneşti în general. Unii dintre ei au ţinut să-şi noteze în scris impresiile şi să le comunice unor cercuri mai largi de cititori interesaţi. Ca orice experienţă autentică nici pelerinajul românesc n-a rămas fără ecou.

E vorba de o serie de 3 articole publicate în 2 periodice bisericeşti ortodoxe greceşti destinate folosului duhovnicesc al credincioşilor medii, de unul din membrii greci ai grupului ecumenic în cauză: *arhim. Ioannis G. Alexiou*. Le-am citit cu legitim interes şi satisfacţie şi credem util să le prezentăm şi cititorilor noştri. Ele confirmă puternica impresie produsă asupra „pelerinilor" ecumenici de calitatea, intensitatea şi autenticitatea atît a vieţii religioase din patria noastră cît şi a spiritualităţii şi teologiei ortodoxe româneşti. Mărturia lor e cu atît mai relevantă cu cît vine din partea unui reprezentant al Ortodoxiei greceşti, cunoscute pînă nu de mult prin aprecieri destul de rezervate, adesea minimalizante, asupra vieţii Ortodoxiilor surori, română şi slavă, din Estul Europei, dar care descoperă acum prin contact nemijlocit valoarea, autenticitatea şi intensitatea experienţei ortodoxe româneşti.

Astfel, sub titlul *„Itinerar în Biserica Ortodoxă Română"*, pr. arhim. Ioan G. Alexiou face cunoscut publicului ortodox grec în două numere succesive ale periodului creştin lunar *„Syndesmos"* (XXI, nr. 206 şi 207, nov.-dec. 1987, p. 144—145, 156—157) puternicele impresii lăsate de „pelerinajul" românesc. În prima parte a articolului (p. 144—145) se trec succint în revistă etapele principale ale „pelerinajului", se descriu cititorilor greci mănăstirile Curtea de Argeş, Agapia, Văratec, Bistriţa, Neamţ, subliniindu-se faptul că ele nu reprezintă simple monumente istorice şi de artă martore ale unui trecut revolut, ci constituie centre vii ale unei spiritualităţi ortodoxe intense jucînd un rol important în viaţa moral-spirituală a poporului român. O puternică impresie demonstrînd vitalitatea şi autenticitatea spiritualităţii ortodoxe româneşti a produs asupra tuturor membrilor grupului discuţiile cu monahii îmbunătăţiţi din mănăstirile noastre, cu Părintele Cleopa şi cu Maicile stareţe Eustochia, Nazaria şi Eufrasia.

Dar în tradiţia Bisericii noastre mănăstirile nu sînt rupte complet de lume, iar vieţuitorii lor, departe de a fi nişte claustraţi, reprezintă după expresia autorului tot atîtea „seminţe duhovniceşti" îngropate în ogorul neamului, prezenţa lor reflectîndu-se ca în nişte „roade" în viaţa religios-morală a poporului român, în evlavia şi cuminţenia lui. Mai ales aceasta a impresionat puternic pe pelerinii grupului ecumenic european. De aceea, în loc de orice aprecieri subiective, părintele arhim. Alexiou se mulţumeşte să descrie fapte şi consacră cea de-a doua parte a articolului său (p. 156——157) descrierii experienţei unice pe care a trăit-o participînd la o dumnezeiască Liturghie duminicală şi la o sărbătoare ortodoxă în dulcele ţinut al Bucovinei.

„Sîntem în oraşul *Suceava*. Pe o înălţime care domină oraşul e marea mănăstire *Sfîntul Ioan cel Nou* iar în mijlocul ei o veche biserică, suficient de mare. Duminică, 6 septembrie, se săvîrşeşte aici pentru poporul credincios şi „pelerini" dumnezeiasca Liturghie. Liturghisesc doi arhierei: Mitropolitul Silivriei, Emilianos, şi episcopul vicar al Mitropoliei Moldovei, Pimen, o figură biblică, păstor adevărat al poporului său, simplu şi afectuos cu toţi. În jurul Sfintei Mese coliturghisesc 15 preoţi şi diaconi. Corul cîntă frumos cîntările dumnezeieştii Liturghii. Înlăuntru şi înafară, întreaga mulţime deasă a poporului, cîntă şi ea, cu toţii împreună. E o linişte absolută. Copii, tineri, adulţi, nimeni nu se agită, nu se aude nici cea mai mică şoaptă. În timpul dumnezeieştii Liturghii se săvîrşesc două hirotonii — una întru diacon şi alta întru preot. Episcopul Pimen şede pe scaun şi fiecare candidat la hirotonie se închină şi înconjoară Sfînta Masă; se cîntă „Isaie, dănţuieşte", apoi rugăciunile de hirotonie, iar cînd, înaintea uşilor împărăteşti, episcopul Pimen îi îmbracă în veşmintele treptei lor şi proclamă poporului — odată şi în greceşte — că noul hirotonit este „vrednic", sute şi mii

de voci se înaltă spre cer cîntînd „axios" şi pe greceşte. Dumnezeul meu, şi ochii noştri se umplu de lacrimi. La sfîrşitul slujbei, în predică, se accentuează poporului: „Ţineţi credinţa noastră în Dumnezeu. Poporul român a trăit cu această credinţă şi această nădejde. Sfinţii şi Mucenicii cer aceasta de la noi. Daţi şi împărtăşiţi adevărul dumnezeiesc copiilor voştri". Poporul rămîne în Biserică şi după ce toate s-au săvîrşit, şi episcopii şi preoţii străbat cu anevoie mulţimea care-şi arată în fel şi chip simţămintele. Sărută episcopilor şi arhimandriţilor ambele mîini şi crucea ce o poartă pe piept. Ni se oferă flori. Ochii ni se împăienjenesc şi lacrimi umezesc pămîntul românesc, iar clopotele sună a bucurie. Trăim în acele ore miracolul credinţei!... Faptul că am trăit acesta oriunde am mers în România, acesta e miracolul".

„La praznicul Naşterii Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, la 8 septembrie, ne-au zguduit pur şi simplu cele cîteva mii de credincioşi din popor ce s-au adunat din toate împrejurimile la *Vorona* pentru prăznuirea Maicii lui Dumnezeu. Aici, dumnezeiesca Liturghie — şi iarăşi două hirotonii — s-a săvîrşit în aer liber, în curtea mănăstirii unde există două biserici ce n-au putut încăpea mulţimea poporului. Şi aici ordine absolută, trei ceasuri nu s-a mişcat nimeni, lucru care creează atîtea gînduri de tulburare la praznicele noastre (în Grecia). Şi aici ceva care ne-a mişcat profund. Pe estrada de lemn pe care s-a săvîrşit dumnezeiasca Liturghie crezul e rostit, în faţa microfonului, fără greşeală, de un copil de opt ani. Ceea ce înseamnă că aici familia poartă de grijă asupra transmiterii Adevărului creştin".

În încheiere se subliniază cu satisfacţie constatarea că „şi astăzi Patriarhul României, Teoctist, cu mitropoliţii, episcopii şi preoţii, dar şi poporul evlavios continuă aceeaşi sfîntă tradiţie creştină".

Într-un alt periodic bisericesc ortodox lunar „*Anaplasis*", organ al asociaţiei cu acelaşi nume (nr. 316, nov.—dec. 1987, p. 7—8), acelaşi pr. arhim. Ioan G. Alexiou prezintă ca „deosebit de interesant pentru viaţa duhovnicească a ţării noastre (a Greciei)" textul unui scurt *interviu* pe care l-a avut cu cei doi reprezentanţi ai teologiei ortodoxe româneşti, care i-au însoţit pe „pelerini" în vizita lor. E vorba de Prea Cucernicul Părinte profesor dr. Constantin Galeriu de la Institutul Teologic din Bucureşti şi de Prea Cuviosul Părinte Arhimandrit asistent dr. Casian Crăciun de la Institutul din Sibiu. Cei doi au răspuns la următoarele întrebări:

1. *Cum vedeţi viaţa duhovnicească actuală în epoca noastră?*
2. *Ce părere aveţi despre tineret şi relaţiile lui cu viaţa creştină?*
3. *Care e rolul mănăstirilor astăzi?*

„*Părintele Constantin Galeriu* s-a născut în 1918 şi şi-a făcut studiile la Seminarul din Roman şi la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti. Este doctor în teologie al aceluiaşi Institut cu teza „*Jertfă şi Răscumpărare*" (1969). Astăzi este profesor la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti şi predă Omiletica, Catehetica şi Pedagogia creştină. Deasemenea este întîistătătorul parohiei Sfîntul Silvestru din Bucureşti.

„1. Omul de astăzi este foarte problematic. Îşi pune multe întrebări. Dar între aceste întrebări, sensul vieţii, sensul existenţei, rămîne problema cea mai profundă. În Hristos, în cuvintele Lui dumnezeieşti şi în viaţa Lui divino-umană, însă, adevăratul sens al vieţii, răspunsul la toate întrebările noastre. Trebuie să spunem că răspunsul nostru este în spiritualitatea „întru Hristos", cea care ne dă raţiunea credinţei, cauza credinţei. Fundamentul credinţei noastre e Logosul, care izvoreşte din iubirea Sfintei Treimi. Şi Biserica, ca şi întreaga creaţie, e lucrarea, ca şi o oglindă, a Sfintei Treimi. Credincioşii sînt deschişi pentru o atare arătare a credinţei şi a iubiri în Hristos, pentru întemeierea vieţii lor duhovniceşti, întăriţi fiind prin rugăciune, prin citirea Sfintei Scripturi, prin citiri şi nevoinţe filocalice şi prin Dumnezeiasca Euharistie.

„2. Tinerii iscodesc şi ei deopotrivă după sensul şi modelul vieţii. Prin lucrarea faptelor noastre putem crea un model urmînd Modelului suprem Iisus Hristos. El este modelul unei desăvîrşiri infinite, sfinţenia, iubirea, pacea. Pentru că El a biruit moartea. Iar noi, preoţii, se cade să fim apostoli ai vieţii şi Învierii, martori ai unei credinţe şi iubiri pascale.

„3. Mănăstirile sînt locurile noastre sfinte. Savantul istoric N. Iorga le-a numit „universitățile noastre". În aceste școli poporul nostru a învățat istoria patriei lui, dreptul canonic, legile, literatura, anumite meșteșuguri, zugrăvirea icoanelor, muzica, arhitectura, meșteșugul tiparului și, în principal, credința creștină ortodoxă. Astăzi, mănăstirile sînt pentru poporul român izvoare vii ale spiritualității, misiunii și mărturisirii ortodoxe.

„*Arhimandritul Casian Crăciun* s-a născut la 18 martie 1955 și și-a făcut studiile la Seminarul din Buzău și la Institutul Teologic Universitar din București. Este doctor al Universității din Strasburg și al Institutului Teologic din București cu o teză cu tema „*Icoanele și frescele exterioare ale Moldovei*" (1984). Astăzi este asistent-spiritual la Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

„Părintele Casian, înflăcărat în credință, lucrător neobosit al Evangheliei, cleric viu și activ, ne-a dat la întrebările noastre următoarele răspunsuri:

„1. Trebuie să încep a vă spune că nu sînt preot de parohie. Lucrez ca preot și spiritual la Institutul Teologic din Sibiu. Desigur acolo am multă activitate duhovnicească tocmai pentru că e vorba de o școală ce pregătește pe noii clerici ai Bisericii și mai cu seamă aici e nevoie de o bună pregătire într-un climat de viață duhovnicească intensă. La noi formarea teologică e dirijată nemijlocit de Biserică care face eforturi să pregătească clerici pentru epoca noastră. Scopul de bază este slujirea, diaconia poporului lui Dumnezeu. Activitatea noastră duhovnicească în Institutul Teologic se aseamănă cu viața parohială. Tinerii noștrii sînt în același timp studenți care studiază teologia la Institutul nostru, dar și credincioși ai noștrii, mădulare ale Bisericii noastre. Împreună cu ei urmăm același program liturgic și duhovnicesc al unei parohii. Ucenicii mei îmi dau speranța unei noi înfloriri și înălțări a vieții duhovnicești.

„2. Putem spune că viața religioasă este foarte bine adaptată între tineret și cei mai în vîrstă. Precum știți întotdeauna tinerii își fac opțiunile lor în mod liber și ceea ce îi preocupă în mod fundamental este formarea personalității lor. Și așa cum a contribuit întotdeauna la formarea tinerilor pe baza valorilor morale, așa și astăzi, Biserica continuă să ducă aceeași lucrare moral-duhovnicească în mijlocul tinerilor. Dar cînd vorbim de o viață religioasă ne gîndim, în fapt, la toți credincioșii adunați în jurul Domnului.

„3. Sîntem o țară bogată în mănăstiri. Precum știți, la noi putem vorbi de o istorie mult mai veche a vieții monahale. Îmi vin în minte Sfîntul Ioan Casian și Cuviosul Dionisie cel Mic, care au fost creatorii spiritului monastic în Occident. Aici, în Moldova, ca și pretutindeni în România mănăstirile noastre au fost adevărate universități de credință, cultură și civilizație. Întreaga noastră istorie e legată de viața monahală. Mănăstirile au fost și cetăți care au apărat țara noastră de amenințarea turcilor. De asemenea, mănăstirile au jucat un rol panortodox ajutînd pe frații creștini ortodocși ce se aflau sub jugul otoman. Observați că Moldova și Țara Românească au fost singurele principate balcanice care n-au fost supuse direct turcilor. Mănăstirile au ținut vie adevărata conștiință ortodoxă a României. Și astăzi mănăstirile noastre urmează același drum".

prezentare și traducere de
drd. *Ioan I. Ică*

Recenzii

Antonie Plămădeală, CONTRIBUȚII ISTORICE PRIVIND PERIOADA 1918—1939 — ELIE MIRON CRISTEA — documente, însemnări, corespondență, Sibiu, 1987

Ultima operă istorică a Mitropolitului Antonie Plămădeală intitulată *Contribuții istorice privind perioada 1918—1939* — Elie Miron Cristea — este urmarea altor două volume ce tratează același subiect: *File dintr-o arhivă inedită*, București, 1984 și *Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867—1918)*, Sibiu, 1986.

În noua lucrare, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie continuă prezentarea activității religioase, culturale și politice a episcopului, mitropolitului primat și patriarhului Elie Miron Cristea în perioada interbelică, aducînd în cîmpul cercetării numeroase date noi, inedite, de o imensă valoare documentară ce contribuie la înțelegerea evenimentelor dintre cele două războaie mondiale, a zbuciumatei istorii a poporului român. Patriarhul Elie Miron Cristea s-a impus în spiritualitatea românească, ca una dintre cele mai reprezentative personalități, desfășurîndu-și activitatea într-o vreme cînd națiunea trecea prin mari prefaceri economice, sociale și politice, deciziile Sale realiste fiind în concordanță cu aspirațiile naționale.

Contribuții istorice privind perioada 1918—1939 se află divizată în trei părți: 1. Studiul introductiv este alcătuit din următoarele capitole: Preliminarii; Elie Miron Cristea, mitropolit primat (1920—1925); Elie Miron Cristea, patriarh (1920—1939); Cîteva indicii asupra preocupărilor ecumenice; Unele aprecieri asupra situației din Transilvania de după Unire și asupra vieții politice din țară, în general; Alte scrisori — alte teme — alte preocupări; Însemnările personale ale lui Elie Miron Cristea; Citate și locuțiuni din literatura latină; În loc de încheiere: Cîteva trăsături ale lui E. Miron Cristea, așa cum reies din scrisorile sale și din aprecierile celor care l-au cunoscut. 2. Addenda I — Scrisori — Addenda II — Dr. Elie Miron Cristea, Patriarh, însemnări personale, 1895—1935, Addenda III — Locuțiuni și citate latinești. 3. Indice de nume.

Aceste volume reprezintă fundamentul viitoarei monografii după cum subliniază mitropolitul Antonie: „Sarcina unei biografii complete — viața și activitatea — rămîne o lucrare ce trebuie făcută de acum încolo... Materialele publicate în acest volum — scrisori, pagini de jurnal, culegeri de maxime și locuțiuni, vor putea însă constitui un material, sperăm, valoros pentru viitorul biograf, tot așa cum îi vor fi de mare ajutor și volumele publicate, ale lui E. Miron Cristea însuși, în special cele șase volume de Cuvîntări, care conțin idei și puncte de vedere în diferite domenii, precum al istoriei românilor, al educației, al vieții politice, al moralei, al vieții sociale, culturale, religioase și bisericești și altele" (p. 5).

Deși Elie Miron Cristea a ajuns la cele mai înalte ranguri bisericești, totuși timpul și distanțele n-au estompat prietenia și stima față de istoricul Ioan Lupaș, cu care a purtat o interesantă corespondență păstrată în Fondul I. Lupaș de la Arhiva Bibliotecii Mitropoliei Sibiu, fond valorificat cu acest prilej. În continuare sînt analizate cu spirit critic înfăptuirile sale: Institutul Biblic Ortodox; Numirile de ierarhi (Nicolae Bălan, Iosif Bădescu, Roman Ciorogariu, Nicolae Ivan, Grigore Comșa, Lucian Triteanu); Reînhumarea osemintelor domnitorului C. Brîncoveanu, care a preferat moartea împreună cu fiii săi decît să-și vîndă sufletul

şi să treacă la islamism; preocupări ecumenice; Academia de muzică bisericească; seminarul de la Cernica; Tipografiile şi multe altele.

Patriarhul Elie Miron Cristea se înscrie printre precursorii ecumenismului, această mişcare interconfesională căpătînd amploare abia după al doilea război mondial. Semnarea concordatului de către V. Goldiş a pricinuit mari nemulţumiri ortodocşilor, arhiereul exprimîndu-şi clar poziţia. „El nu cerea un tratament aspru faţă de catolici, dar nu admitea unul care să-i favorizeze faţă de ortodocşi" (p. 68—69).

Cu toate că era încîntat de viaţa patriarhală, totuşi a intuit necesitatea industrializării prin intermediul căreia se asigura progresul şi un nou grad de civilizaţie. „Orice farmec şi poezie ar avea un trai patriarhal şi primitiv al poporului nostru agricultor, oricîte avantagii de ordin mai mult decît economic ar oferi o industrie casnică — împreunată cu ocupaţii serioase, mai ales în timpul iernii etc., totuşi ar fi fatal pentru ţară şi popor dacă aceste caracteristici etnice, indicate de mine, ar împiedica şi pe viitor pe fruntaşii claselor noastre sociale a da o specială atenţie industriei, ale cărei producte le desface comerţul. Poporul român — deşi arată un mic progres şi în aceste privinţe, are trebuinţă de speciale şi statornice îndrumări şi chiar de sprijin. Numai industria este motorul puternic al progresului obştesc" (p. 86—87).

Datorită inteligenţei, tactului, onestităţii şi poziţiei sale, patriarhul a fost angrenat şi-n activitatea politică şi cu toate că a luat decizii juste, conforme cu realitatea, totuşi a creat unele animozităţi îndeosebi la cei de dreapta, în frunte cu O. Goga, prietenul său de odinioară, care în jurnalul intim l-a ponegrit pe nedrept, poziţia politică a lui E. Miron Cristea dovedindu-şi valabilitatea odată cu trecerea timpului, cînd s-au stins patimele şi au rămas faptele. Spre sfîrşitul vieţii a fost nevoit să intre şi-n politică, stingîndu-se la 6 martie 1939 într-o perioadă de mare încordare europeană, cînd România se afla în faţa unor mari încercări, aflîndu-se complet izolată.

„Eminescu spunea despre Şaguna că a fost *om politic din creştet pînă în tălpi*. E. Miron Cristea n-a fost în aceeaşi măsură om politic, precum am spus mai sus, dar, aşa cum spune despre el dr. I. Matei într-o scrisoare, inclusă în prezentul volum, a avut *o minte şaguniană*" (p. 89).

Addenda I cuprinde corespondenţă primită de la societăţi (culturale, bisericeşti, etc.), persoane oficiale şi particulare, conţinînd o mare diversitate tematică şi fiind ordonată alfabetic şi cronologic.

Îi trimit scrisori următoarele personalităţi politice şi culturale: C. Angelescu, C. Argetoianu, A. Averescu, V. Babeş, Martha Bibescu, Valeriu Branişte, Basarab Brâncoveanu, Teodor Burada, Roman Ciorogariu, Nichifor Crainic, Onisifor Ghibu, Gurie Grosu, D. Gusti, Victor Iamandi, N. Iorga, Tr. Lalescu, I. Lupaş, Iuliu Maniu, Gh. Marinescu, I. Matei, I. Mihalache, I. Mihu, Iustin Moisescu, Stelian Popescu, Const. Prezan, Sextil Puşcariu, Marius Sturza, Barbu Ştirbei, Gh. Tătărăscu, Lazăr Triteanu, Aurel Vlad şi alte personalităţi.

Din conţinutul lor variat aflăm noi mărturii asupra vieţii religioase, politice şi culturale de dincoace şi de dincolo de Carpaţi din perioada interbelică, luptele surde, de culise, împotriva camarilei regale şi disensiunile dintre partide îndeosebi contradicţia dintre Partidul Naţional şi Partidul Liberal după Unire. Dintr-o scrisoare a lui I. Mihu luăm cunoştinţă de frămîntările politice din anul încoronării şi în speciale ale ardelenilor. „E prea adevărat că războiul mare, care ne-a hărăzit realizarea unităţii noastre naţionale, a lăsat după sine un întreg complex de greutăţi în sine greu de învins... Vina o poartă politica păcătoasă, plină de patimă, ură şi nepricepere, dusă de multele noastre partide politice, lipsite de cel mai elementar bun simţ, aievea românesc. Cu politica Partidului Naţional nu m-am putut deplin solidariza nici în vremea ungurească şi nu pot solidariza nici acum. — ... Nu am fost şi nu sunt pentru autonomia Ardealului, pentru că în vremea ungurească am ţinut-o imposibilă, iar astăzi o ţin păgubitoare intereselor româneşti... Dar astăzi, cînd unirea s-a făcut fără orice rezerve, cred că este dezastruos a mai avea veleităţi autonomiste, a lansa lozinca de alte „Ardealul al ardelenilor" şi a mai stărui la partide politice regionale" (p. 249).

Multe scrisori adresate au conținut bisericesc, în ele oglindindu-se frămîntările și năzuințele românilor ortodocși, iar Concordatul a pricinuit numeroase dispute și amărăciuni. Scrisorile ne oferă numeroase date noi, inedite, cu privire la viața religioasă, politică și culturală românească, ajutîndu-ne să cunoaștem și să înțelegem mai bine această perioadă dintre cele două războaie mondiale.

Însemnările personale ale patriarhului Elie Miron Cristea constituie o sursă istorică de prim ordin, datorită pozițiilor înalte ce le-a deținut, atît pe linie bisericească cît și de stat, informațiile provenind de la cercurile cele mai înalte (familia regală, miniștri, fruntași politici). Astfel aflăm adversitățile care le-a avut de întîmpinat din partea ministrului de interne, Iuliu Andrassy, atunci cînd trebuia să fie recunoscut ca episcop de Caransebeș. Devenind episcop nu renunță la calitatea de membru al Partidului Național, întîlnindu-se o dată cu O. Goga la Hotelul Jägerhorn din Budapesta, spre disperarea celor de la Ministerul Cultelor. „Uneori am luat parte și la ședințe de-ale Comitetului Partidului Național. În cursul războiului chiar am scris D-lui V. Goldiș ca să devie mai energici, căci se gată războiul și noi nu ne mnifestăm. Lumea va trece peste noi. Goldiș mi-a răspuns. S-a convocat un comitet la Budapesta. M-am dus. Am asistat la o ședință. Goldiș n-a venit. La ședința din Budapesta cînd am dat ultima stilizare declarației lui Vaida din Camera ungară încă am participat la Jägerhorn. Eu am cerut să se precizeze că *vom dispune noi de soarta noastră* (p. 325). Ce deosebire fundamentală între poziția episcopului E. Miron Cristea și mitropolitul Vasile Mangra!

După Unire aflăm alte date interesante din Însemnările personale: poziția sa intransigentă față de Concordat, organizarea serbării încoronării de la Alba Iulia (1922), recunoașterea autonomiei bisericești în noua Constituție, înființarea Tipografiei la Cernica, sfințirea bisericii românești de la Sofia, unde corul catedralei bulgare a cîntat românește, reamenajarea reședinței, înființarea Patriarhiei, înălțarea unei noi catedrale, date noi în legătură cu renunțarea la tron a prințului Carol, contribuția sa în cadrul Regenței, descrierea conflictului dintre regele Carol și fratele său prințul Nicolae, iar în încheiere prezintă demersurile pentru înființarea Episcopiei române în America și Episcopiei Maramureșului.

Cele mai dramatice relatări se referă la plecarea prințului moștenitor și renunțarea la tron, iar după aceea conflictul dintre prințul Nicolae și monarh. Drama e cu atît mai mare pentru prințul Nicolae, întrucît în cadrul Regenței a răspuns de armată și astfel a avut posibilitatea să influențeze militarii în vederea aducerii lui Carol în țară, el fiind principalul autor iar Iuliu Maniu colaborator. După ce a ajuns Carol al II-lea rege, a uitat tot ce-a făcut prințul Nicolae pentru el.

În arhiva personală a patriarhului Elie Miron Cristea s-au păstrat mai multe pachete cu fișe, cuprinzînd locuțiuni și citate latinești, care au fost ordanate alfabetic. Ele sînt rezultatul lecturilor personale, arhiereul dovedindu-se nu numai un bun germanist, dar și un latinist de frunte, conținutul lor diferind de alte colecții similare.

Indicele de nume vine în întîmpinarea cercetătorilor, atunci cînd urmăresc o anumită temă și n-au timp să parcurgă întregul material.

Cele trei volume referitoare la viața și activitatea lui Elie Miron Cristea vin să demonstreze, pe baza documentelor, uriașa muncă desfășurată pentru propășirea neamului românesc. Ultimul tom tratează perioada interbelică, cu multiplele sale preocupări și, deși n-a fost politician, totuși, datorită însușirilor sale a fost numit în Regență, apoi în 1938 devine prim-ministru, fiind în permanență un factor de echilibru. Și acest volum alcătuit de Mitropolitul Antonie ne dezvăluie o personalitate excepțională, care a lăsat urme adînci în viața noastră bisericească, culturală și politică.

Editarea acestei trilogii prin osîrdia Mitropolitului Antonie Plămădeală contribuie, fără îndoială, la cunoașterea veridică a marelui arhiereu, iar atunci cînd va apărea o nouă ediție a Dicționarului enciclopedic român, primul patriarh va fi prezentat în adevărata sa lumină.

Mihai Sofronie

Antonie Plămădeală, LUPTA ÎMPOTRIVA DEZNAŢIONALIZĂRII ROMÂNILOR DIN TRANSILVANIA ÎN TIMPUL DUALISMULUI AUSTRO-UNGAR — ÎN VREMEA LUI MIRON ROMANUL (1874—1898)

Reputatul istoric şi cărturar Antonie Plămădeală ne oferă recent o nouă lucrare de o valoare deosebită pentru cunoaşterea luptei curajoase a românilor din Transilvania împotriva politicii de oprimare naţională, a deznaţionalizării forţate dusă de guvernele de la Budapesta, între anii 1874—1898.

Lucrarea de faţă de circumscrie organic în aria preocupărilor constante şi prestigioase ale autorului de a pune în relief locul şi rolul unor personalităţi remarcabile ale culturii şi vieţii noastre social-politice din Transilvania în lupta pentru înfăptuirea marilor idealuri naţionale de libertate, independenţă şi unitate naţional-statală. În acest sens noua lucrare a doctorului Antonie Plămădeală vine să continue şi să completeze aria tematică şi problematica abordată într-o suită de lucrări anterioare, de referinţă care s-au circumscris cu prestigiu în circuitul ştiinţific naţional cum sînt: *„Dascăli de cuget şi simţire românească“* (1981); *„Pagini dintr-o arhivă inedită“* (1984); *„Lazăr-Leon Asachi“* (1985) şi altele. Pornind de la o amplă documentare de arhivă, precum şi de la alte surse informaţionale de primă mărime, (scrieri, extrase din presă, circulare etc.) autorul ne zugrăveşte în prima parte a lucrării, pe parcursul a 150 de pagini, profilul complex al cărturarului patriot Miron Romanul, îndeosebi contribuţia sa multidimensională, plurivalentă, realizată cu tact şi diligenţă, la lupta împotriva politicii de deznaţionalizare , pentru apărarea fiinţei naţionale a românilor transilvăneni, a caracterului tradiţional, românesc, al şcolilor, bisericilor, revistelor şi ziarelor, împotriva tuturor măsurilor de maghiarizare forţată desfăşurată cu cinism de către autorităţile statale.

Din multitudinea actelor de patriotism, a intervenţiilor şi poziţiilor, a protestelor şi memoriilor adresate de către Miron Romanul, inclusiv guvernului şi parlamentului de la Budapesta în apărarea cauzei confraţilor săi transilvăneni, confruntaţi în mod permanent cu o politică rapace, represivă şi sfidătoare a dreptului lor istoric de naţiune autohtonă pe meleagurile Ardealului, se cuvine să relevăm următoarele direcţii fundamentale de acţiune care constituie de altminteri şi principalele capitole ale lucrării dr. Antonie Plămădeală:

1. Lupta împotriva legii pentru maghiarizarea şcolilor; 2. Lupta împotriva legii pentru maghiarizarea şcolilor medii; 3. Lupta împotriva legii pentru maghiarizarea grădiniţelor de copii; 4. Lupta împotriva încercărilor de desfiinţare a Gimnaziului ortodox din Braşov; 5. Lupta împotriva legii pentru maghiarizarea numelor; 6. alte intervenţii şi proteste împotriva încercărilor de desfiinţare a şcolilor româneşti.

Doctorul Antonie Plămădeală, bazîndu-şi analiza pe informaţii inedite (care n-au fost puse în circulaţie şi interpretate în lucrările anterioare, deşi au evocat sporadic personalitatea lui Miron Romanul), reuşeşte să ne înfăţişeze activitatea sa neobosită ca reprezentant de seamă al vieţii noastre spirituale în cea mai puternică provincie românească înstrăinată, aflată sub dominaţie străină. Deşi deputat în Dieta (Parlamentul) de la Budapesta, Miron Romanul nu a încetat nici un moment să-şi manifeste dezaprobarea faţă de proiectele de legi sau legile deja în vigoare, adoptate prin încălcarea normelor democratice elementare şi care lezau drepturile legitime ale românilor în sfera vieţii politice, economice şi spirituale.

În literatura social-politică, istorică, a timpului şi mai ales ulterior, după trecerea în nefiinţă a acestui exponent al naţiunii române, au apărut opinii dintre cele mai controversate în legătură cu personalitatea sa, cu atitudinea sa faţă de unele evenimente şi măsuri politice ale oficialităţilor şi mai ales privind relaţiile sale cu autorităţile guvernamentale de la Viena, inclusiv Curtea imperială. Nici unul, sau aproape nici unul dintre exegeţii operei sale n-au înţeles pînă la Antonie Plămădeală la ce stratageme, flexibilităţi şi compromisuri a trebuit să recurgă Miron Romanul pentru a putea salva, atît cît se putea salva, din interesele naţionale ale românilor transilvăneni.

Fiind exponent spiritual oficial al acestora, recunoscut şi validat de Curtea imperială, Miron Romanul nu putea să ignore obligaţia formală de a respecta autoritatea, tocmai pentru a cîştiga încrederea acestora şi de pe aceste poziţii să poată protesta prin memorii sau cuvîntări rostite de la tribuna Dietei (Parlamentului) sau a Casei magnaţilor, împotriva abuzurilor şi ilegalităţilor îndreptate împotriva românilor de către guvernele maghiare de la Budapesta.

În condiţiile grele ale stăpînirii austro-ungare, Miron Romanul ca şi mulţi alţi reprezentanţi ai mişcării noastre naţionale au fost nevoiţi să se manifeste cu prudenţă, abilitate, cu tact şi cumpănire, urmărind uneori să cîştige bunăvoinţa autorităţilor imperiale, austriece de la Viena pentru a contracara sau limita efectele unor măsuri represive, antiromâneşti iniţiate de guvernanţii maghiari. Cu legitim temei subliniază autorul lucrării de faţă că Miron Romanul „s-a declarat mereu «între marginile loialităţii», faţă de monarhia de la Viena, spre a şi-o alia împotriva guvernului celor două Camere de la Budapesta, utilizînd cu bună ştiinţă slogane menite să-i asigure credibilitatea, precum şi «sentimentele sale patriotice», «simţul constituţionalităţii» ş.a.".

Un merit al istoricului Antonie Plămădeală în elaborarea acestei lucrări îl constituie nu numai maniera deosebit de atrăgătoare a analizei şi interpretării evenimentelor şi proceselor social-culturale, modul de implicare a personalităţilor româneşti în apărarea cauzei naţionale, ci şi influenţa frazelor, a ideilor, forţa lor de persuasiune, spiritual profund angajant, de o excepţională vibraţie patriotică a autorului. Apoi este de observat şi modul original în care sînt folosite documentele de arhivă recent descoperite care sînt invocate în contextul investigaţiei într-o viziune integrativă, avînd darul să devină de fiecare dată grăitoare şi elocvente în stabilirea adevărului istoric.

Antonie Plămădeală ne prezintă într-o viziune dialectică, atît luminile, meritele cît şi unele limite ale personalităţii lui Miron Romanul. Mutatis mutandis, el nu ezită să furnizeze pe larg date şi fapte dintr-o suită amplă de documente care sugerează şi atitudini, poziţii *pro domo* sau paradoxale ale personajului analizat pentru ca imediat să ne înfăţişeze într-o lumină strălucitoare, de-a dreptul impresionantă, marea contribuţie a lui Miron Romanul în apărarea cu tenacitate, dar cu cumpănire şi în limitele legalităţii, a drepturilor fundamentale ce se cuveneau conaţionalilor săi.

Prin lucrarea oferită recent publicului românesc, Antonie Plămădeală, *ne prezintă practic un nou Miron Romanul,* dintr-o altă ipostază decît au făcut-o pînă acum ceilalţi biografi şi exegeţi, cu un palmares deosebit de bogat în domeniul confruntărilor social-politice şi spirituale pentru împlinirea idealurilor naţionale.

Aflăm din această valoroasă lucrare că încă din anul 1879 Miron Romanul a mers la Viena, la împăratul Francisc Iosef I în fruntea unei delegaţii, ca să protesteze împotriva legii propuse şi votate de Dieta de la Budapesta, prin care se introducea limba maghiară obligatoriu «în toate şcolile poporale» româneşti din Transilvania şi Ungaria. Comentînd acest act de mare responsabilitate şi demnitate naţională, Antonie Plămădeală notează deosebit de semnificativ că „Ecoul intervenţiei la împărat a fost extraordinar şi a avut darul de a schimba opiniile multora din Viena despre români": „Miron Romanul — scie autorul — el, mereu umilitul, acuzatul de trădare, acuzatul de maghiaro-filie, a devenit aproape o celebritate cu acel prilej".

Chiar şi unii dintre adversarii săi care îi imputau pînă atunci nerecurgerea la mijloace mai ferme de acţiune împotriva politicii de maghiarizare, aveau să-şi exprime stima şi admiraţia faţă de atitudinea sa curajoasă de protest pe lîngă Curtea imperială. Astfel, Vincenţiu Babeş, care anterior îl stigmatizase ca fiind „o creatură a ungurilor şi o unealtă a lor", neînţelegîndu-i nici gîndirea, nici furia — cum se exprimă Antonie Plămădeală — îi trimite patriotului ardelean o scrisoare de gratitudine şi admiraţie. Autorul scrisorii ţinea să sublinieze că el le-ar fi spus la Viena austriecilor că „Miron Romanul, aşa cum nu admite să-şi păteze sufletul prin vreun compromis cu ungurii, tot aşa nu s-ar face nicicînd nici unealta neamţului" (p. 70).

În lucrare sînt prezentate numeroase informaţii deosebit de interesante şi semnificative privind modul sărbătoresc în care a fost primită la întoarcerea sa de

la Viena, în Sibiu şi alte localităţi din Transilvania, deputaţiunea română, condusă de Miron Romanul. Autorul reproduce după „Telegraful Român", pasagii revelatoare din articolele redacţionale care au informat despre desfăşurarea grandioaselor serbări organizate de la sosire timp de cîteva zile în onoarea delegaţiei deputaţilor români condusă de Miron Romanul, care, a înmînat *Memoriul* de protest împotriva maghiarizării şcolilor româneşti. „Conform programei publicate de noi în numărul ultim — sublinia redactorul ziarului citat de A. Plămădeală — începînd de la 8 ore dimineaţa, publicul român se grăbea a se înfăţişa la gara Sibiului. Şi care român s-ar fi putut reţine de la împărtăşire, cînd era vorba de a aduce cuviinciosul şi pe deplin meritatul tribut de recunoştinţă, acelor bărbaţi prea demni ai Bisericii şi naţiunii române. În adevăr inteligenţa română a Sibiului şi dimprejur s-a prezentat în integritatea sa; iar poporul ţăran, îmbrăcat sărbătoreşte cu mulţime de steaguri şi cocarde naţionale, s-a înfăţişat cu deosebire călare, într-un număr foarte mare, reprezentînd suburbiile şi întreaga împrejurime a Sibiului".

Într-unul din discursurile rostite în semn de omagiu la adresa actului de profundă cutezanţă patriotică întreprins de Miron Romanul, reprodus in extenso de către biograful său dr. A. Plămădeală, se consemna între altele, ca expresie a conştiinţei şi voinţei naţionale a românilor ardeleni: „Venim şi cu această ocazie a vă prezenta omagiile noastre şi nu ne înşelăm dacă zicem, omagiile întregului popor român, acum cînd v-aţi reîntors din grava, marea şi glorioasa misiune, ce, întrunind simţămîntul tuturor românilor, aţi luat a împlini Excelenţa Voastră".

În ampla şi neobosita sa luptă pentru ocrotirea limbii, culturii şi tradiţiilor româneşti, în cultivarea conştiinţei demnităţii şi unităţii politice şi spirituale a românilor, Miron Romanul s-a bucurat de gratitudinea şi preţuirea a mii şi mii de confraţi, care şi-au exprimat prin scrisori impresionante, sentimentele lor faţă de militantul patriot, cu toate că, aşa cum relevă Antonie Plămădeală, el nu a fost scutit şi de numeroase acuze, ingratitudini şi denigrări. Acţiunile sale s-au bucurat de un mare răsunet în toate straturile populaţiei româneşti din Transilvania. Astfel, mamele române din Sibiu îşi exprimau printr-o telegramă, din martie 1981, sentimentele lor de profundă recunoştinţă pentru opera românească a lui Miron Romanul şi-l salutau cu mîndrie — pentru că a „tîlcuit în mod vrednic sentimentele... tuturor românilor, şi în special a mamelor române"... Cu tot devotamentul ele îi ofereau „cununa recunoştinţei".

Un puternic ecou au provocat şi peste hotare protestele şi demersurile lui Miron Romanul împotriva maghiarizării. În acest sens Antonie Plămădeală ne furnizează în lucrarea sa interesante informaţii din presa sîrbă, deosebit de laudative la adresa personalităţii lui Miron Romanul, care prin acţiunile sale venea şi-n sprijinul populaţiei croate din Imperiul austro-ungar, ameninţate deopotrivă de politica maghiarizării deliberate şi forţate.

Dar gestul politic naţional cel mai elocvent pentru definirea aportului lui Miron Romanul la lupta împotriva deznaţionalizării românilor, se degajează din Circulara pe care acesta o difuzează în rîndurile populaţiei româneşti, cu prilejul sărbătoririi mileniului sosirii ungurilor în Panonia şi Transilvania, document, după cum subliniază Antonie Plămădeală, „de atitudine românească, de mare demnitate, unul dintre acelea care, produse la vreme de răscruce, încălzesc inimile celor oprimaţi şi trezesc speranţa şi curajul" (p. 150).

Nu întîmplător, A. Plămădeală îşi intitulează capitolul VI al lucrării sale: „Marea biruinţă şi apogeul luptei naţionale a lui Miron Romanul în condiţiile dualismului austro-ungar" (1896). De asemenea, cu justificată îndreptăţire el numeşte Circulara la care ne-am referit, „Spocalul circular milenar", în sensul valorii excepţionale a acestui document românesc prin care nu se ridicau osanale „mileniului maghiar" ci dimpotrivă se evoca originea românească a Transilvaniei, continuitatea noastră seculară în acest spaţiu şi se deplîngea nedreptatea istorică cu care se confrunta populaţia românească majoritară, desigur, într-o manieră care să nu irite prea tare autorităţile maghiare, dar destul de apăsat ca să trezească speranţa românilor în dreptatea cauzei lor.

Pe baza acestor aspecte la care ne-am referit, putem conchide că ne aflăm în faţa unei lucrări care reuşeşte să convingă posteritatea de faptul că Miron Romanul a fost un mare patriot uitat, neapreciat la dimensiunile aportului său multivalent pentru cauza naţională, şi care-şi merită pe deplin locul său de onoare

în galeria marilor personalități ale neamului, a militanților pentru triumful aspirațiilor naționale supreme.

În partea a doua a lucrări, A. Plămădeală adaogă o amplă *Addendă* sub titlul „Scrisori către Miron Romanul", de peste 160 de pagini, cuprinzînd corespondența primită de la unele personalități cu care acesta a avut legături, atît prin natura funcțiilor sale cît și a preocupărilor de militant pentru apărarea drepturilor românilor transilvăneni oprimați.

Antonie Plămădeală pune în circuitul publicistic scrisori de o valoare deosebită pentru înțelegerea luptei mișcării de eliberare și unitate națională a românilor și anume scrisori primite de Miron Romanul de la Andrei Șaguna, Emil Babeș, Vincențiu Babeș, George Barițiu, Iosif Goldiș, Take Ionescu, Ion Mețianu, Ion Murnu, Ioan Pușcariu și mulți alții.

Prin această vastă corespondență pusă la îndemîna cititorului, autorul lucrării i-a ușurat efortul de a înțelege personalitatea complexă și contradictorie dar mai ales meritele excepționale ale lui Miron Romanul.

Bogăția informației cuprinsă în această corespondență n-a fost pusă sub reflector și analizată minuțios de autor, ceea ce ar fi extins cu mult dimensiunile lucrării. Aceasta nu justifică însă cu nimic „inițiativa" unor recenzanți ai lucrării lui Antonie Plămădeală de a elabora „noi studii" pe baza *Addendei*, cu privire la viața și opera lui Miron Romanul, minimalizînd sau eludînd în cadrul acestora opera ca atare a distinsului și talentatului istoric și cărturar transilvănean (Cf. articole-recenzie ale lui Narcis Zărnescu din revista Săptămîna, nr. 3 (840) din 16 I 1987 și nr. 5 (842) din 30 I 1987).

Cartea doctorului Antonie Plămădeală reprezintă un nou argument istoric care dezvăluie aspecte impresionante din marea epopee a luptei românilor transilvăneni pentru dobîndirea eliberării naționale de sub dominația străină și Unirea lor, cu frații din celelalte provincii istorice, în granițele Daciei străvechi, ne întărește sentimentele noastre românești de dragoste și admirație pentru Ardeal, întrucît acesta nu este, cum releva în chip magistral Nicolae Titulescu, numai inima României politice; „priviți harta: Ardealul e și inima României geografice. Ardealul e leagănul care i-a ocrotit copilăria, e școala care i-a făcut neamul, e farmecul care i-a susținut viața". Pentru aceste idei magistrale pledează cu argumente profund științifice și o rară forță de persuasiune, într-un spirit autentic obiectiv, întreaga lucrare a doctorului Antonie Plămădeală. Prin această lucrare, ca și prin cele anterioare, autorul probează elocvent faptul că este călăuzit constant de un veritabil spirit creator, realizează o operă generoasă, patriotică, de restituire integrală culturii și istoriei românești, a acelor valori și personalități care au dat strălucire națiunii noastre (restitutio in integrum), în consonanță cu orientările și imperativele stabilite de conducerea statului nostru, pentru domeniul cercetării istorice.

Prof. univ. dr. *Constantin Marinescu*

Pr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae, SPIRITUALITATE ȘI COMUNIUNE ÎN LITURGHIA ORTODOXĂ, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986, 440 p.

Lucrarea pe care ne propunem s-o semnalăm preoților noștri, cu deosebire celor ce din binecuvîntate pricini n-au reușit să și-o procure, este tipărită cu binecuvîntarea Î. P. S. Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, prin ea Editura Mitropoliei Olteniei adăugîndu-și încă o extrem de valoroasă floare la buchetul de cărți pe care acest Centru mitropolitan l-a dat la lumină în ultimii ani.

Cartea vine să adîncească și să nuanțeze informațiile pe care cu peste 15 ani în urmă vrednicul de pomenire pr. prof. Petre Vintilescu ni le aducea în atenție în *„Liturghierul explicat"*, tipărit de Institutul Biblic din București, în anul 1972.

Venerabilul nostru dascăl, părintele profesor Dumitru Stăniloae, care a dat Bisericii noastre și lumii creștine în general lucrări fundamentale în multe com-

partimente ale Teologiei, ca preot, ca liturghisitor nelipsit de la sf. altar, era de așteptat ca să abordeze în preocupările P. C. Sale și domeniul liturgic, adică aspecte practice ale vieții noastre bisericești. Iar acest lucru nu-l face oricum, ci în maniera proprie dînsului și anume de pe piedestalul teologului care, pe temeiul unei vaste culturi, are viziunea limpede a temei pe care o tratează, ceea ce-i permite să meargă cu ea *„mai la adînc"*, după cuvîntul Mîntuitorului, adică mai spre miezul, spre esența lucrurilor în cele ale credinței, ceea ce Prea Cucernicia Sa face cu o rodnicie poate unică în veacul nostru.

Înseilînd aceste cîteva modeste rînduri, ne vin în minte prelegerile de dogmatică pe care P. C. pr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae le ținea la cursurile de doctorat în Teologie de pe lîngă Institutul Teologic Universitar din București pe la mijlocul deceniului șase, cînd, asemenea părinților bisericești de altă dată, prezenta, analiza, aprofunda, desfăcea, subția, cum subțiezi la maximum atunci cînd torci un fir de lînă, unele învățături dogmatice ale Bisericii noastre, astfel încît nu o dată eram parcă posesorii unor lumini speciale, care ne ajutau să înțelegem ceea ce la prima vedere părea de neînțeles. Din toate emana o multilaterală informație, cît și căldura lăuntrică și evlavia preotului de adevărată vocație.

În acest mod este scrisă și cartea pe care o semnalăm, ceea ce, de altfel, ne sugerează chiar și titlul ei: *„Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă"*.

După cum se știe, Liturghie înseamnă „slujire sau acțiune publică" (Pr. prof. Ion Bria: *Dicționar de Teologie ortodoxă)*, iar autorul tocmai acest lucru își propune în principal să reliefeze și anume valoarea de neînlocuit a rugăciunii obștești, publice, în centrul căreia stă Sf. Liturghie, această „Evanghelie mereu actualizată" în care, ce minunat!, „se întîmplă ceva între Dumnezeu și om" (p. 9). „În această lucrare voim... să arătăm că rugăciunea permanentă a creștinului ca persoană aparte presupune o încălzire prealabilă și des repetată a lui prin rugăciunea făcută cu alții", în această manifestare a „identității de credință între mai mulți", căci „numai această comunicare, încălzește viața spirituală a fiecăruia. O spiritualitate urmărită de unul singur se răcește, se usucă, devenind mai mult o cugetare teoretică" — subliniază pe drept cuvînt autorul în partea introductivă a lucrării (p. 6), avînd în vedere desigur pe creștinul care trăiește în lume.

Sf. Liturghie îndeplinește și o funcție socială, pe care noi, slujitorii bisericești, ar trebui s-o avem mai mult în vedere, ceea ce evidențiază atît de potrivit P. C. pr. prof. D. Stăniloae, cînd scrie tot în partea introductivă a cărții: „Credincioșii care merg Duminică de Duminică împreună la Sf. Liturghie din aceeași biserică se simt din ce în ce mai mult adunați în Dumnezeul iubirii treimice, sporind și între ei comuniunea. Nici un alt fel de asociații, de adunări sau legături nu crează o atît de adîncă comuniune între oameni ca Sf. Liturghie..., pentru că dă un fundament comun vieții lor în diversitatea de la suprafață" (p. 10).

După partea introductivă urmează *Preliminarii* p. 13—106), care cuprinde patru compartimente consacrate cadrului exterior în care se desfășoară Sf. Liturghie și anume: 1. „Locașul bisericesc, chip al creațiunii cosmice și umane", în care se vorbește despre sensul creațiunii cosmice ca biserică în devenire posibilă și despre ființa umană ca biserică și persoana umană ca preot în ea; 2. „Locașul bisericesc propriu-zis, cerul pe pămînt sau centrul liturgic al creației", cu subdiviziuni ca: sfințenia locașului bisericesc; locașul bisericii, spațiul simțit de prezența lui Dumnezeu însuși și prin coborîrea Lui în el etc; 3. „Sfintele icoane, rostul sfintelor icoane în Biserica Ortodoxă și așezarea icoanelor în biserică, iar 4. „Modurile prezenței lui Hristos în cultul Bisericii".

„Despre Sfînta Liturghie" este partea următoare a lucrării pe care o semnalăm (p. 107—388), care, în cap. I, începe cu „Proscomidia sau rînduiala proaducerii darurilor pentru Sfînta Jertfă a lui Hristos", capitol în care, între altele, este consemnată practica din vechime a Bisericii noastre de a se aduce pomelnice la biserică, de obicei odată cu darurile (prescurile), ceea ce justifică îndrumarea conducerii noastre bisericești, consemnată și în ultimele ediții ale Liturghierului, de a nu se mai face pomeniri cu numele la Sf. Liturghie, ceea ce, pe de o parte, frînge cumva curgerea firească a sf. slujbe, iar pe de altă parte deoarece toți cei

cuprinşi în pomelnice, vii sau adormiţi în Domnul, au fost pomeniţi cu numele, cum este şi firesc, la sf. proscomidie.

Se dau desigur explicaţii amănunţite asupra fiecărui moment din rînduiala sf. proscomidii.

Cap. II al lucrării se intitulează: *„Liturghia propriu-zisă: înaintarea comună în împărăţia Sfintei Treimi"*, cu subdiviziuni, ca: „Liturghia celor chemaţi sau a chemării şi învăţăturii"; „Lauda împărăţiei făgăduite a Sfintei Treimi, ca îndemn şi început al înaintării în ea"; „Întreitul şir al cererilor prelungite (ecteniile)"; „Propovăduirea lui Hristos: Citirea apostolului şi a Evangheliei", cu observarea justă că „Evanghelia nu se citeşte critic, rece, iscoditor, cu porniri de îndoială în cele citite, ci cu simţirea că sîntem ridicaţi într-o altă zonă; se citeşte în duh de laudă, doxologic, într-o bucurie sărbătorească pentru ceea ce ne-a dat şi ne dă Dumnezeu" (p. 198—199). Autorul are desigur în vedere citirea Sf. Evanghelii, clar, cu simţire şi căldură, nu numai la Sf. Liturghie, ci şi la alte sf. slujbe, la care de asemenea nu este permisă graba, citirea doar cu buzele a Cuvîntului lui Dumnezeu cuprins în Sf. Evanghelii. Tot la acest capitol sînt relevate înţelesurile ecteniei pentru morţi din cadrul Sf. Liturghii, demn de reţinut fiind, între altele, explicaţia că „locul luminat" e zona spirituală a înţelesurilor totale şi depline ale existenţei; ale rostului ei, care iradiază din soarele Hristos; „locul de verdeaţă" e zona spirituală a vieţii pururea proaspete şi neobosite sau neveştejite, pentru că niciodată nu se împuţinează" (p. 207), întîlnind desigur şi alte extrem de ziditoare explicaţii care pot şi trebuie folosite şi omiletic, fie la înmormîntări, fie la parastase, fie cu alte prilejuri din viaţa credincioşilor noştri.

De asemenea, tot la acest capitol necesită atenţie observaţia autorului că „cei chemaţi încep să devină şi astăzi o categorie reală. Au apărut din nou persoane care n-au fost botezate din pruncie dar care trăind alături de credincioşii care frecventează Biserica intră şi ei uneori în ea şi aceasta îi poate determina cu vremea să se boteze. S-au înmulţit apoi indiferenţii de diferite grade care intrînd uneori la o Sf. Liturghie se trezesc la credinţă, dar încă nu sînt pregătiţi pentru Sf. Împărtăşanie" (p. 213).

Capitolul III care urmează după Preliminarii se ocupă de *„Liturghia credincioşilor sau a Jertfei şi a Sfintei Împărtăşanii"*. Este capitolul cel mai extins, care cuprinde de altfel nucleul lucrării. Bazat şi pe o extrem de largă informaţie bibliografică, autorul se revarsă cu deosebire în acest capitol în paginile de profundă cugetare teologică prilejuită de cuprinsul Liturghiei credincioşilor, rugăciuni, acte, mişcări etc., aducînd în atenţia noastră, a slujitorilor bisericeşti în primul rînd, subtile interpretări ale noţiunii de „jertfă fără de sînge", care este ideea de bază a Liturghiei credincioşilor. Prin aceste lumini, slujba slujbelor noastre ortodoxe, Sf. Liturghie, primeşte nebănuite dimensiuni şi valenţe spirituale, care ne îndatorează în a fi întru totul conştienţi de uriaşa comoară pe care o are Biserica noastră Ortodoxă, comoară ai cărei iconomi sîntem noi, ierarhi, preoţi şi diaconi.

„Hristos ca om — reţinem dintre multe astfel de idei — ne-a arătat prin Jertfa Lui pentru noi toată renunţarea omului la sine, ca să luăm şi noi putere să renunţăm la mîndria noastră, să-l iubim, să-l iubim şi noi pe Dumnezeu pînă la jertfă, răspunzînd iubirii lui Dumnezeu care l-a dat pe Fiul Său ca jertfă pentru noi. Dacă trupul lui Hristos primit de Apostoli a curăţit simţirile lor trupeşti şi le-a întipărit simţirile de jertfă ale sufletului Lui umplut de Duhul Sfînt, sîngele Lui s-a revărsat în sîngele lor cu căldura iubirii Lui curate de Dumnezeu dînd simţirilor şi gîndurilor lor orientarea spre Dumnezeu, plină de entuziasmul dragostei de El pînă la jertfă şi prin aceasta puterea pătrunderii tot mai adînci în infinitatea dragostei lui Dumnezeu şi de Dumnezeu, trăită prin sîngele Lui.

„Dar ceea ce s-a întîmplat atunci cu Apostolii — observă autorul — se va întîmpla şi acum cu noi, în această Sfîntă Liturghie, împărtăşindu-ne de trupul şi Sîngele Domnului" (p. 279). „Îi dăm pîinea pămîntească ca să ni se dea El însuşi ca pîine cerească, în care a prefăcut pîinea dată Lui de noi" (p. 280).

Sînt explicate pe rînd la acest capitol: „Ecteniile pentru credincioşi şi cele două rugăciuni ale preotului ca pregătire pentru aducerea şi prefacerea darurilor

credincioşilor în jertfa nesîngeroasă", subcapitol în care sînt relevate aspecte legate de interpretarea expresiei: „„Jertfă fără de sînge"; „Rugăciunea preotului în care cere direct să fie învrednicit să aducă pe Hristos însuşi ca Jertfă"; „Ieşirea cu sfintele daruri", cu reflecţii adînci privitoare la jertfa Mîntuitorului, în care „s-a produs întîlnirea desăvîrşită a lui Dumnezeu şi a jertfei, şi de aceea numai ea a fost jertfă totală, atotcurată", căci „unde este moarte ca jertfă, ca predare totală a vieţii nereţinute pentru sine, este Dumnezeu". „Dacă Dumnezeu este prezent adeseori în moaştele sfinţilor şi ale mucenicilor — subliniază autorul — cu atît mai mult a fost prezent în trupul Său omenesc, asumat de El, nelăsîndu-l să putrezească. Trupul lui s-a scufundat prin moarte şi mai mult în Dumnezeu, nu în împuţinarea existenţei... De aceea era şi este izvor de viaţă" (p. 235—236).

„Ectenia şi rugăciunea preotului dinaintea Crezului" este un subcapitol în care se arată, între altele, că prin „răspuns bun" de pildă, cuprins în această ectenie, „credinciosul cere puterea de la Dumnezeu să se pregătească pentru acest „răspuns bun", care este de fapt „răspunsul faptelor bune", Judecata finală fiind „forul suprem în faţa căruia se va cerceta modul în care omul a trăit ca o fiinţă responsabilă" (p. 240). În felul acesta, în Sf. Liturghie „eshatologicul este trăit anticipat, ca normativ pentru întreaga viaţă de aici" (p. 240). De aici necesitatea să „facem şi noi efortul de a ne curăţi, din puterea Jertfei Lui..., umplîndu-ne de simţirea cu care se aduce El (Iisus-Domnul nostru) pe Sine Tatălui".

„Iubirea dintre credincioşi şi mărturisirea Crezului" este următorul subcapitol, bogat şi el în reflecţii teologice, legate cu deosebire de virtutea dragostei, fără de care nu-l putem mărturisi pe Dumnezeu „într-un gînd". „Fără iubirea celorlalţi faţă de mine, fără iubirea mea faţă de ei, credinţa mea şi a lor slăbeşte" — spune P.C. pr. prof. D. Stăniloae. Ba mai mult, „membrii unui grup de oameni neuniţi îşi subminează reciproc credinţa în Dumnezeu. De aceea Dumnezeu vede în iubirea dintre noi premisa credinţei puternice în El" (p. 243).

„Anamneza ca pregătire a prezentării darurilor lui Dumnezeu şi a sfinţirii lor" este un alt subcapitol al lucrării pe care o semnalăm, cu adînciri asupra sensului existenţei umane, asupra originii simţămîntului religios pe care-l purtăm fiecare în noi. „Ce-l ce ne-a cugetat şi ne cugetă, şi ne-a creat şi ne susţine conform cugetării Sale a sădit şi în noi conştiinţa dependenţei noastre de El... şi voieşte să ne ţină în comuniune intimă cu El" (p. 262—263).

Prin acest unghi se înţelege mai bine şi jertfa Mîntuitorului, care ne „scufundă în abisurile neînţelese ale tainei iubirii lui Dumnezeu, care se pune la dispoziţia noastră făcîndu-se om pentru a se aduce jertfă pentru noi" (p. 256).

Prin astfel de interpretări jertfa de pe cruce, prelungită peste veacuri în jertfa liturgică, devine mult mai aproape de modul de înţelegere al credinciosului de astăzi. „Dumnezeu cel iubitor devenit ocean interior al Celui ce s-a jertfit ca om şi rămînînd în stare permanentă de jertfă, inundă cu viaţa Lui şi transfigurează şi dă viaţă veşnică tuturor celor ce voiesc să o primească, înnoind şi transfigurînd şi unind deplin cu El şi cosmosul legat de El" (p. 270).

Luînd seama la astfel de consideraţii, ne convingem mai mult de faptul că Sf. Liturghie „este focarul unei negrăite sensibilităţi şi izvor de sensibilizare a noastră, mijloc de înălţare a omului la culmea sensibilităţii şi delicateţii" (p. 367).

Prin cuprinsul său negrăit de bogat, lucrarea: *„Spiritualitate şi comuniune in Liturghia ortodoxă"* constituie ea însăşi un izvor de sensibilizare a conştiinţei slujitorilor bisericeşti, cărora le este adresată în primul rînd, convingîndu-ne că Sf. Liturghie este cu adevărat „laboratorul Învierii şi şcoala deprinderii iubirii între oameni", că „în fiecare Sf. Liturghie înaintăm spre Împărăţia Sf. Treimi", cum atît de potrivit subliniază autorul în concluziile finale ale cărţii (p. 435—437).

Înţelegîndu-i rostul, lucrarea P.C. pr. prof. dr. D. Stăniloae reprezintă şi un apel către toţi slujitorii bisericeşti pentru a pune cît mai corespunzător în valoare, spre zidirea credincioşilor, prin o slujire evlavioasă, fără teatralisme,

fără inovații sau alte adausuri nepotrivite, uriașa comoară spirituală pe care o cuprinde Sf. Liturghie.

Este, credem, ceea ce a dorit și Sf. Sinod al Bisericii noastre atunci cînd a stabilit ca la conferința preoțească din luna aprilie 1988 să se trateze tema: „Sfînta Liturghie în lucrarea pastoral-misionară a preotului și importanța ei în viața credincioșilor".

Socotim că este necesar să mai spunem că lucrări ca cea pe care am încercat s-o semnalăm în cele de mai sus nu se citesc, ci se studiază, și nu oricum, ci cu răgaz și cu mintea adunată, și cu potirul inimii deschis spre luminile dragostei de Dumnezeu și de semeni, raze de care este străbătută întreaga lucrare.

Arhid. *Gh. Papuc*

Treceri la cele veşnice

† Prof. Dr. VASILE DRĂGUŢ

În data de *5 noiembrie 1987*, a avut loc la Mănăstirea Rîmeţ, jud. Alba, *slujba înmormîntării* celui care a fost distins om de ştiinţă şi de cultură, credincios următor al tradiţiilor străbune, *profesorul universitar dr. Vasile Drăguţ*.

Soborul mare de preoţi în frunte cu P. S. Episcop Emilian al Alba Iuliei s-a rugat pentru odihna sufletului celui care şi-a dedicat activitatea cercetărilor istorice şi artistice naţionale. În cuvîntarea ţinută cu acest prilej, P. S. Sa a vorbit despre sensul exigenţei umane, despre aspectul etern al acesteia, la care Dumnezeu ne cheamă pe toţi, şi a elogiat activitatea nobilă căreia i s-a dedicat profesorul Vasile Drăguţ.

Cel ce a fost aşezat, potrivit dorinţei, spre odihnă în M-rii Rîmeţ, s-a născut în urmă cu aproape 60 de ani (n. 9 ian. 1928), la Craiova, de unde, după prima învăţătură, s-a îndreptat spre Bucureşti urmînd cursurile Liceului Sf. Sava. Ajuns la vîrsta întrebărilor s-a aplecat asupra filosofiei (1946—1949) apoi, spirit sensibil, s-a îndreptat spre Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu", secţia istoria artei, (1953—1957). În toată perioada activităţii sale ulterioare, începînd cu cea de cercetător ştiinţific la Institutul de Istorie a Artei, continuînd cu cea didactică la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu", pînă la cea organizatorică (director, rector, redactor şef), s-a dăruit muncii de cercetare, restaurare şi conservare a valorilor spirituale strămoşeşti.

Dintre lucrările sale amintim: *Dragoş Coman autorul frescelor de la Arbore (1969), Pictura murală din Transilvania sec. XIV—XV (1970), Arta brîncovenească (1971), Humor (1973), Pictura românească în imagini (1970), Dicţionar enciclopedic de artă medievală românească (1976), Arta gotică în România (1979), Arta românească (1982), Arta creştină în România sec. XV (1985), Arta creştină în România, sec. XVI (sub tipar).*

Aprecierea de care s-a bucurat ca om de ştiinţă şi cultură (doctor în Istoria artei, 1970), a făcut să deţină funcţii ca: director al Direcţiei Muzeelor şi Monumentelor din Comitetul de Stat pentru Cultură şi Artă, denumire schimbată ulterior în Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, (funcţie deţinută între anii 1961—1988), director al Direcţiei Monumentelor Istorice şi de Artă, denumire schimbată ulterior în Direcţia Patrimoniului Cultural Naţional, (funcţie deţinută între anii 1968—1975), rector al Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" (funcţie deţinută între anii 1976—1984), director al Institutului de Istorie a Artei (funcţie avută din 1976), redactor şef al revistei Arta (funcţie avută din 1977).

Valoarea lui larg recunoscută se reliefează şi din calitatea de membru într-o seamă de organizaţii de specialitate naţionale şi internaţionale: Uniunea Artiştilor Plastici (membru din 1957), Asociaţie Internaţională a Criticilor de Artă (membru din 1966), International Council of Monuments (membru din 1968), International Council of Monuments and Sites (membru în Comitetul Consultativ al acestuia din 1972), Institutul Internaţional pentru Conservarea şi Restaurarea Bunurilor Culturale (membru în Comitetul de conducere din 1972 şi preşedinte al Adunării Generale a acestui organism între anii 1984—1986). Calitatea de profesor asociat la Facultatea de Conservare şi Restaurare din Iugoslavia, invitaţiile de a ţine prelegeri în străinătate, premiile şi medaliile din ţară şi de peste hotare, vor-

besc toate despre acelaşi lucru. (Post mortem a fost declarat membru de onoare al Societăţii Elene de Arheologie).

Tot de activitatea profesorului Vasile Drăguţ e legată şi descoperirea numelui Arhiepiscopului Ghelasie, pe un strat de pictură din 1377, în biserica monument istoric de la M-rea Rîmeţ, nume care este pînă acum cea mai veche atestare a organizării vieţii bisericeşti din Transilvania.

În semn de omagiu binemeritat, studenţii de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu şi măicuţele de la M-rea Rîmeţ au intonat alternativ cîntările line ale slujbei de înmormîntare a regretatului om.

Valoarea şi cultura de care s-a bucurat cel ce azi e sălăşluit în liniştea vechilor eremiţi, a fost evidenţiată mai cu seamă de colaboratorii săi apropiaţi.

Dumnezeu să-l ierte şi să-l învrednicească de lumina cea neînserată a Împărăţiei Sale.

† Preot ALEXANDRU CRIŞAN

În data de *25 decembrie 1987*, a trecut pe neaşteptate în viaţa de dincolo *preotul Crişan Alexandru*, fost pînă atunci *paroh la Geoagiu de Sus*, prot. Aiud, jud. Alba.

Născut la data de 11 oct. 1948, din părinţii Alexandru şi Ana, în com. Teiuş, jud. Alba, şi-a petrecut copilăria în localitatea natală, unde a urmat cursurile Şcolii generale şi ale Liceului de cultură generală, obţinînd în 1967 diploma de bacalaureat.

În perioada 1967—1971 a urmat cursurile Institutului Teologic Universitar din Sibiu, aducînd bucurie, ca unic copil, celor ce l-au născut.

Căsătorindu-se la începutul anului 1972 cu Emilia, născută Hălălai, au fost binecuvîntaţi de Dumnezeu cu două fetiţe: Ana Elisabeta (n. 1972) şi Emilia Alexandra (n. 1975).

În 17 februarie 1972, a fost hirotonit diacon, în capela Institutului Teologic Universitar din Sibiu, de către episcopul Visarion Astileanul, iar în data de 20, aceeaşi lună, acelaşi ierarh l-a hirotonit preot, în Catedrala Mitropolitană din Sibiu, pentru parohia Geomal, prot. Aiud.

A activat în parohia Geomal pînă în oct. 1975, străduindu-se să-şi împlinească misiunea pe tărîm spiritual, şi efectuînd şi lucrări de reparaţii la biserică şi la casa parohială.

În perioada ultimilor doisprezece ani şi-a desfăşurat activitatea în parohia Geoagiu de Sus, prot. Aiud, contribuind în mare măsură la lucrările de reparaţii intreprinse la biserica monument istoric a fostei Episcopii a Geoagiului.

Soborul celor zece preoţi în frunte cu P. C. pr. Ilarie Benchea, protopop la Aiud, a oficiat slujba înmormîntării în data de 28 decembrie, aducînd mîngîiere familiei îndoliate şi enoriaşilor întristaţi, cărora li s-a vorbit despre înalta misiune a preoţiei şi despre viaţa veşnică (P. C. prot. Ilarie Benchea şi P. C. pr. Ioan Tocănel de la parohia Aiud I), despre chipul preotului (P. C. pr. Ioan Andreicuţ, Alba Iulia Maieri I), şi despre viaţa şi activitatea preotului decedat (P. C. pr. Silveşan Liviu, Stremţ). Gîndindu-ne la căile nepătrunse ale lui Dumnezeu, să cerem pentru robul Său, preotul Alexandru, trecut de la noi, iertare de păcate şi lumina cea neînserată a Împărăţiei Sale.

Veşnică să-i fie pomenirea!

I. Ciungu

SOMMAIRE

HOMMAGE AU PRÉSIDENT DU PAYS

ÉTUDES ET ARTICLES

DE LA LITTÉRATURE PATRISTIQUE

HOMÉLIES

VIE ECCLÉSIASTIQUE

DE LA VIE DE LA PATRIE

ANNIVERSAIRES

FOYERS DE VIE SPIRITUELLE

NOTES

COMPTES RENDUS

ENDORMIS DANS LA PAIX DU SEIGNEUR

TIPARUL TIPOGRAFIEI EPARHIALE
SIBIU

VIAŢA BISERICEASCĂ

DIN VIAŢA PATRIEI

POPAS ANIVERSAR

VETRE DE VIAŢĂ DUHOVNICEASCĂ

ÎNSEMNĂRI, NOTE, COMENTARII

RECENZII

TRECERI LA CELE VEŞNICE